

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СТАНОВЛЕННЯ
І РОЗВИТОК ПЕДАГОГІКИ»**

(16–17 лютого 2018 року)

Харків
2018

УДК 37.01(063)
С 76

Становлення і розвиток педагогіки. Матеріали II Міжнародної
С 76 науково-практичної конференції (м. Харків, 16–17 лютого 2018 року). –
Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2018. – 188 с.
ISBN 978-617-7640-04-1

У збірнику представлені матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення і розвиток педагогіки». Розглядаються загальні питання педагогіки та історії педагогіки, теорії та методики навчання, теорії і методики професійної освіти та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться економічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 37.01(063)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Єфімова О.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КАДЕТСЬКИХ КОРПУСАХ УКРАЇНИ (ДР. ПОЛ. ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.).....	8
Кокоша А.В. ДІЯЛЬНІСТЬ І. П. СОКОЛЯНСЬКОГО ЯК ПЕДОЛОГА ТА РЕФЛЕКСОЛОГА В М. УМАНЬ (20-ТІ РОКИ ХХ СТ.)	11
Кравченко Г.Є. МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	14
Кравченко С.О. ЗМІСТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ	16
Кравчук Л.В. НОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ: ІНШИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ	20
Лазоренко Л.В. НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБ-КВЕСТУ	22
Окольніча Т.В. ІНСТИТУТ ПРИЙМАЦТВА ДІТЕЙ-СИРИТ В СХІДНИХ СЛОВ'ЯН	24
Пархоменко І.В. МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ІСТОРІКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	26
Стойко К.А. ФЕНОМЕН АЛЬТРУЇЗМУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ.....	28
Шмагайло Н.В. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ТОЧКИ ЗОРУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	31

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Ангелополо С.Ф. ІНІЦІУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛІВ – ПЕРЕДУМОВА ПОЗИТИВНОЇ ДИНАМІКИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ШКОЛІ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ.....	34
Бадікова Н.О. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖАНРІВ УСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ В ОВОЛОДІННІ НИМ	37
Бондаревська О.М. АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ ГУМАНІТАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	40
Гапоненко Н.В. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОБ'ЄКТНО-ОРІЄНТОВАНЕ ПРОГРАМУВАННЯ» НА ПРИКЛАДІ РОЗКРИТТЯ ТЕМИ «КОНСТРУКТОРИ ТА ДЕКТРУКТОРИ ПРИ УСПАДКУВАННІ»	42
Драгієва Л.В. ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ В УМОВАХ ГРУПОВОЇ РОБОТИ.....	45
Дьячук С.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ»	47

Жукова Г.В., Булгакова Т.М. МОТИВАЦІЯ ЮНИХ ТХЕКВОНДИСТІВ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНІЙ ШКОЛІ	50
Калігасва О.П. ВИЯВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІНТЕРЕСІВ І ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ	52
Матвєєв В.В. ПРОЕКТНИЙ МЕТОД, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ Й ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ	55
Милутинова М.Ф. ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	57
Нечепуренко В.М., Корота Т.П. ЗАСТОСУВАННЯ ПОТОКОВО-ІНТЕРВАЛЬНОГО МЕТОДУ У МОДУЛІ «БАСКЕТБОЛ»	60
Олендер К.П. ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	63
Панасюк М.А., Гордійчук О.М. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	66
Пецкова І.В., Грицай Н.Б. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ 7 КЛАСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ	68
Рижих Н.О. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	71
Сімічева Ю.М. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО» НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	74
Степаненко О.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ЗНО З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	76
Стрельцова О.О. РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА.....	78
Тимофєєв В.А. ДО ПИТАННЯ МЕТОДИКИ МОНИТОРИНГУ УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ КУРСІВ В УМОВАХ ПАРНОЇ РОБОТИ.....	81
Ткаченко О.В. EXPERIENCE OF LEARNING ENGLISH VOCABULARY THROUGH THE GAMES	83
Хома О.М. УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: НАУКОВІ ЗАСАДИ	84
Шморгун І.В. ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ	87
Ярема В.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ ДО НАСТАВНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	89

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бердо Р.С. СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ СТУДЕНТА»	92
Будянська В.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ І ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ.....	94
Гармаш О.М. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	97
Добровольська А.М. ВИКОНАННЯ ПРОЕКТІВ І ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	99
Івашенко Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	102
Мариківська Г.А. ФОРМУВАННЯ БАГАТСТВА МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ.....	105
Нестеренко Т.С., Перцова О.В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	107
Павлова О.Г. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	110
Перцова О.В., Ліщенко І.Ю. ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	111
Петренко Т.В. ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ЕКСКУРСІЙ	113
Плющ В.М., Громова Т.В. ІНФОРМАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНИЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	115
Процал Ю. В. ВИКОРИСТАННЯ ТАБЛИЧНОГО РЕДАКТОРА MICROSOFT EXCEL У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	117

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Курляк І.Є. ПРОБЛЕМАТИКА ТЕРАПІЇ УЗАЛЕЖНЕНИХ ОСІБ В ПОЛЬСЬКІЙ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ ПЕДАГОГІЦІ (ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ)	120
Шматок Н.П. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА АГРЕСИВНІСТЬ ДІТЕЙ	123

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Безсонова О.К. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЗДО.....	125
--	-----

Бреус О.Д. МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	127
---	-----

Кондур О.С. РОЛЬ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	130
---	-----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Бровко К.А. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	132
---	-----

Волк Н.В. ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ МІЖ УЧИТЕЛЕМ І УЧНЯМИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ	134
--	-----

Воробйова В.О., Смогла Н.В. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ЕТНІЧНОЇ ЄДНОСТІ, ПОЧУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ ТА ГОРДОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: МАТЕРІАЛИ З ДОСВІДУ РОБОТИ.....	137
---	-----

Литвин В.А. ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ	140
--	-----

Осіпенко М.С., Смогла Н.В. ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСТЬ І ОБ'ЄДНУВАЛЬНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ. НЕВИДИМИЙ БАТАЛЬЙОН.....	142
---	-----

Очеретяний А.В. ФУНКЦІЇ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У США	144
--	-----

Павлова Н.Г. СТАН ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	146
---	-----

Река О.П. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА ТА ПАТРІОТА УКРАЇНИ	150
--	-----

Саморідна М.О., Боровікова-Абажер О.В. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ОСНОВА ПАТРІОТИЗМУ (НА ОСНОВІ ДОСЛІДЖЕНЬ ОКСАНИ ЗАБУЖКО).....	154
---	-----

Черкашин О.В. ДОПОМОГА РЯТУВАЛЬНИКАМ У ВИБОРІ ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	156
--	-----

Юрескул В.М., Воробйова В.О. ХОРОБРІ СЕРЦЯ НАШОГО КРАЮ	158
--	-----

Янцелевич Н.К. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ САМОСВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	160
---	-----

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Гальченко В.М. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ТВОРЧО ОБДАРОВАНИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	164
---	-----

Дармошук Є.Ю.
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА 167

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Опалюк Т.Л., Малихін О.В.
ГРУПОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕФЛЕКСІЇ 171

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Бережанська В.В.
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ..... 174

Бовт А.Ю.
ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН РЕСУРСІВ
В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ В КАНАДІ..... 177

Салтановська С.В.
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ
НА УРОКАХ ІСТОРІЇ 179

Сувальська О.В.
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 181

Хабюк А.Я.
ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ
ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У СФЕРІ ОСВІТИ 183

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Єфімова О.В.

аспірантка,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КАДЕТСЬКИХ КОРПУСАХ УКРАЇНИ (ДР. ПОЛ. ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.).

Наукове вирішення сучасних завдань з удосконалення підготовки спеціаліста військового профілю у відповідних навчально-виховних закладах в Україні неможливе без урахування досвіду минулих поколінь. Особливий науковий інтерес представляє організація дозвіллевої діяльності, що значно впливала на формування особистості майбутнього військовослужбовця у кадетських корпусах, які діяли на території України у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття.

Як свідчить аналіз архівних документів та мемуарної спадщини [2; 3; 7] значне місце у житті вихованців кадетських корпусів займала дозвіллева діяльність, завдяки якій кадети, передусім, мали можливість ненадовго відволіктися від суворої корпусної дисципліни, поспілкуватися з товаришами у неформальній обстановці, приділити час улюбленим заняттям (зазвичай танці, співи, музика), які виходили за рамки обов'язкового навчального процесу. Таким чином, дозвіллева діяльність сприяла психологічному розвантаженню, а також поглибленню естетичних смаків та уподобань.

Проведений науковий пошук дозволяє виділити наступні форми дозвілля у кадетських корпусах другої половини ХІХ – початку ХХ століття: кадетські табори, корпусні музеї, кадетське читання, літературно-музичні вечори і корпусні свята. Так, що однією з форм дозвіллевої діяльності у кадетських корпусах були літні табори, час появи яких 1852 року. Згідно наказу Головного начальника військово-навчальних закладів табори створювалися для кадетів старшої роти, які перебували у них після іспитів упродовж шести тижнів. Зауважимо, що літні табори відігравали значну роль у системі військово-фізичної підготовки кадетів [7, с. 157].

Весь побут у них був улаштований на зразок побуту військових таборів. Кадети несли вартову службу, будували укріплення стріляли з карабінів «сколлер» тощо [3, арк. 3]. Окрім того, кадети постійно перебували на свіжому повітрі, загартовувалися, займалися різноманітними фізичними вправами та змаганнями.

Установлено [2; 3], що заняття у таборах поділялися на практичні та теоретичні. До практичних занять належали: стройовий вишкіл, гарнізонна і польова служби, військові прогулянки, стрільба дробинами, визначення відстані без застосування приладів, гімнастика і фехтування, плавання, польова топографічна робота. Теоретичні заняття полягали в ознайомленні з відомостями, обов'язковими для кожного рядового, даними про гарнізонну та польову службу, в опануванні топографічного креслення.

Наголосимо, що для кадетів, які перебували у таборах часто організовували екскурсії. В Одеському кадетському корпусі у практику патріотичного виховання було введено дальні військові походи, закордонні екскурсії за участю кадетів. Під час військових екскурсій та походів, учнів старалися ознайомити не тільки з чисто

військової стороною цих заходів, а й ввести в повсякденний побут солдатів та матросів, близьке знайомство з яким було необхідно кожному майбутньому офіцеру.

Установлено, що особливе місце у дозвіллевій діяльності вихованців кадетських корпусів та розвитку у них почуття прекрасного відводилося музеям, що створювалися при закладах [1, с. 11]. Зазначимо, що, у досліджуваній нами період, такі музеї являли собою зібрання рукописних книг, наочних посібників, творів мистецтва та інших зразків, будь-яким чином пов'язаних з історією закладу, що були даровані видатними особистостями, які відвідували військово-навчальний заклад, або зроблені руками минулих вихованців. Зауважимо, що кадети молодших класів допускалися до музею на короткий час і як правило в один із залів. Після розповіді про велику історичну подію чи біографію відомого полководця вихованців підводили до картин чи статуй, що наглядно демонстрували головну ідею бесіди. Для кадетів старших класів організовували екскурсії, зазвичай, більш розгорнуті по декількох залах, розказуючи про експонати, що знаходилися у музеї [1].

Установлено, що суттєво місце у дозвіллі відводилося позакласному читанню, що сприяло морально-естетичному вихованню кадетів. З цією метою у кадетських корпусах створювалися фундаментальні та ротні бібліотеки. Наприклад, в Одеському кадетському корпусі бібліотека забезпечувала вихованців усіма творами світової літератури. Так, у період з 1899 по 1906 рік до фундаментальної бібліотеки корпусу надійшло 3675 книг, до ротних – 2104 книги. Зауважимо, що такі читання проводилися, як у груповій, так і в індивідуальній формі. Групові читання організовував офіцер-вихователь у вільний від занять час; вони супроводжувалися поясненнями та повчальними бесідами. Зазначимо, що кадети старших класів читали твори на військову тематику, молодшим рекомендувалася пригодницька література та вітчизняна класика.

Виявлено, що незважаючи на заборону та невизнання української національної культури, вихованцям дозволено було читати твори українських авторів: М. В. Гоголь «Мертві душі» і «Повне зібрання творів», Г. Ф. Квітка-Основ'яненко «Маруся», Т. Г. Шевченко «Кобзар» і «Пісні і думки кобзаря» [4, с. 18, 30, 68].

У процесі наукового пошуку встановлено, що з метою формування навичок з виразного читання Головне управління військово-навчальних закладів за свій рахунок відряджало у кадетські корпуси відомих на той час драматичних артистів. Зазвичай вони проводили настановчі заняття, які потім продовжувалися офіцерами-вихователями. Наприклад, до Одеського кадетського корпусу було направлено артиста імператорських театрів Озаровського. Митець навчав кадетів прийомам виразного читання, умінню триматися на сцені. Він обов'язково прослухував кожного вихованця, надавав поради. Зауважимо, що такі заняття позитивно впливали на вихованців військових закладів сприяли формуванню інтересу й захопленню виразним читанням. Так, і після від'їзду Озаровського багато хто з кадетів продовжили займатися виразним читанням, а згодом брали активну участь у любительських спектаклях [5, с. 110-112].

Архівні матеріали, що зберігаються у ЦДІАК України [2; 3] свідчать, що важливе місце в організації дозвілля у кадетських корпусах, що розташовувалися на українських землях, займали літературно-вокальні вечори. Наприклад, у день корпусного свята 10 грудня 1915 року, 60 кадетів Київського кадетського корпусу відвідали лазарет і виступили перед пораненими на війні солдатами. Вихованці зачитали гуморески, кадетський духовий оркестр виконав музичні п'єси [3, арк. 53].

У 1907 р. літературно-вокальні вечори були проведені і у стінах Сумського кадетського корпусу. Викладачами та кадетами закладу було підготовлено концерт з двох відділень: у першому – зіграно «Скупий лицар» О. С. Пушкіна; у другому –

виконано музичні твори, серед яких виступ хору, який заспівував «Билину про Добриню Микитовича» [6].

Особлива увага у кадетських корпусах приділялася й розважальним вечорам, програма яких завжди попередньо обговорювалась у педагогічних комітетах. Обов'язковими були читання поетичних творів, хоровий спів під акомпанемент, виконання музичних п'єс на різних інструментах, танці, спектаклі. У Сумському корпусі в таких заходах активну участь брали учнівський церковний хор, духовий, струнний та симфонічний оркестри.

Аналіз історико-педагогічних джерел свідчить, що у переліку форм дозвілєвої діяльності належне місце посіли й драматичні гуртки, що діяли при кадетських корпусах, що розташовувалися на українській території. Зазвичай їх репертуар складався із творів М. Гоголя, музичних п'єс з історії України, серед яких такі як-от: «Запорожець за Дунаєм», «Наталка-Полтавка», «Аскольдова могила».

Установлено, що у стінах кадетських корпусів досліджуваного проводилися танцювальні вечори на яких були присутні корпусні дами зі своїми дітьми. У своїх спогадах полковник Б. Каховський – офіцер-виховател ь Полтавського кадетського корпусу, так описував один із вечорів: «..танцювали кадрили, вальс, польку, мазурку. Останню вихованці дуже любляють і танцюють охоче та непогано». Крім цього вечора протягом зими до полтавського корпусу, із відома директора, були запрошені батьки, родичі і знайомі вихованців. 6 грудня, як день відкриття закладу, святкувався урочисто, у цей день завжди був танцювальний вечір. На цих заходах завжди були присутні викладач танців, які слідкував за танцюючими вихованцями. Вечора намагалися зробити більш сімейного характеру, запрошуючи всіх присутніх танцювати і проводити час з вихованцями [7, с. 161].

Отже, проведений науковий пошук дозволяє зробити наступні висновки: дозвілєва діяльність стала гармонійним доповненням системи підготовки майбутніх військових у кадетських корпусах, що розташовувалися на Українських землях у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.; сприяла формуванню військових умінь, морально-естетичних якостей, а також зміцненню здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Герштенцвейг В.О патриотическом воспитании (офицер-воспитатель Ташкентского кадетского корпуса). – СПб., 1911. – 36 с.
2. ДАК. Ф. 122. – Оп.1. спр.740. – Арк. 3.
3. ДАК. – Ф. 112. – Оп. 1. – Спр. 1785. – Арк. 76., арк. 53.
4. Каталог книг для ротних бібліотек кадетських корпусів. С-Петербург 1907 г. – 72 с. 18, 30, 68.
5. Одесский Великого Князя Константина Константиновича Кадетский Корпус 1899-1924. – Нью-Йорк: Нью-йоркское объединение Кадет Одесского Корпуса – 1-е. – 1974. – 366 с.
6. Педагогический сборник. – 1907, № 8. – 120 с.
7. Павловский И.Ф. Исторический очерк Петровско-Полтавского кадетского корпуса (1840–1890). Полтава, 1890. – 303 с.

Кокоша А.В.

студент,

Науковий керівник: Коляда Н.М.

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри,

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

ДІЯЛЬНІСТЬ І. П. СОКОЛЯНСЬКОГО ЯК ПЕДОЛОГА ТА РЕФЛЕКСОЛОГА В М. УМАНЬ (20-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

Початок ХХ століття характеризується зародженням широкого кола наукових досліджень, з'являються нові напрями, які у своїй діяльності стрімко починають розвивати науковці. Одним з таких напрямів є педагогічна робота з особливими дітьми, який став предметом наукових розробок професора І. П. Соколянського.

Іван Панасович Соколянський (1889–1960) – педагог, педолог, фахівець із проблем спеціальної педагогіки, організатор освіти і науки. І. П. Соколянського справедливо можна вважати засновником системи освіти дітей з фізичними вадами. Педагог не обмежувався поодинокими питаннями тифлосурдопедагогіки – його праці були спрямовані на удосконалення всієї системи навчання і виховання аномальних дітей [6, с. 296].

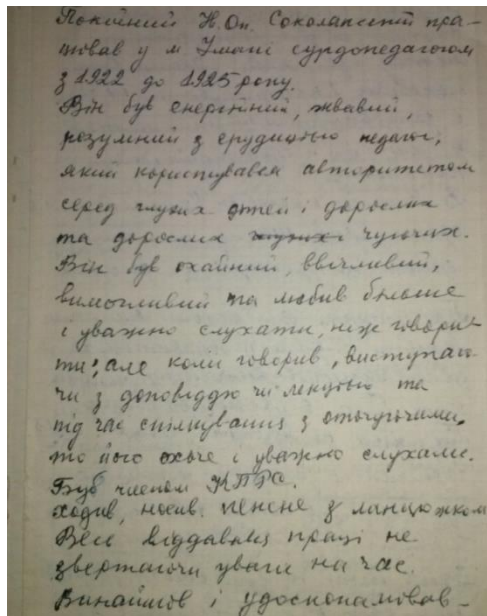
На початку 20-х років професор Соколянський зосереджував свою увагу на загальних проблемах педагогіки, розробляв її теоретико-методологічне обґрунтування. Він вирішував проблеми згідно з загальним спрямуванням тогочасної науки на основі рефлексології та педології, щоправда надаючи цим концепціям марксистське в партійно-класове підґрунтя. Така тенденція була в його творчості більш виразною, ніж у інших педагогів. Але попри всю партійно-класову риторичку, методологічною основою його праць виступає природничо-наукова концепція розвитку педагогічної науки [6, с. 297].

І. Соколянський, як і всі педологи того часу, розглядав педагогіку, як науку про організацію певних зумовлених форм поведінки людської особистості (або колективу) й різко негативно ставився до визначення її як науки про навчання й виховання дітей. Яскравий виразник та ідеолог Харківської школи педології, він на прикладі дітей з особливими потребами (сліпоглухонімих, сліпих та глухих) доводив необхідність застосування ланцюгової методики діяльності мозку І. Павлова у їх навчанні [6, с. 298].

У 20-ті роки І. Соколянський став активним організатором рефлексологічного напрямку в психолого-педагогічних науках. Оскільки рефлексологія була суто експериментальною наукою, то для її розвитку необхідним було створення відповідної дослідно-експериментальної бази [6, с. 299].

Практичну роботу І. Соколянський розпочав в Умані, де лише кілька місяців жив і працював у 1920 році. За цей час очолював відділ народної освіти Уманщини, був членом оргбюро культпросвітвідділу при Уманському наркомі КП(б)У, одним із засновників школи глухонімих дітей.

З 5 лютого 1920 року завідував учбово-лекційною секцією Уманського відділу народної освіти, а пізніше й усім цим відділом, який містився тоді по вулиці Садовій на другому поверсі чудового будинку (тепер на цьому місці пам'ятник І. Черняхівському).

Довідка про діяльність в м. Умані
І. П. Соколянського від 1.12.1971 р.

Змістовні та цікаві лекції І. Соколянського мали велику популярність серед слухачів Народного університету. Їх із захопленням слухали не лише слухачі історико-філологічного відділу, а й інші – аудиторія завжди була переповнена, молодь ловила кожне слово лектора, сповнене гарячого революційного запалу, глибокого почуття будованого нового життя.

Недовго, проте плідно працював в Умані І. Соколянський, багато уваги й сил віддав налагодженню шкільної справи, позашкільної освіти, дошкільного виховання. З його ініціативи 25 квітня 1920 року в місті було відкрито перший дитячий клуб (нині дитбудинок по вул. Карла Маркса), налагоджено нормальну роботу місцевої школи глухонімих, відкрито для відвідувачів громадський Народний музей мистецтв в липні (у приміщенні теперішньої дитячої музичної школи), упорядковано Єдину народну бібліотеку та ін.

Професор І. Соколянський організував школу для глухих дітей на громадських засадах, а приміщення для школи наймали батьки глухих у приватних домовласників. Спочатку школа була у двохповерховому будинку по вулиці Ленінської Іскри (біля горілчаного заводу), а потім по вулиці Гоголя, де пізніше був будинок Червоної армії. Так було закладено, і розпочату роботу з глухонімими в Умані, яку продовжили згодом в Уманській спецшколі-інтернаті для глухих дітей.

І. Соколянський майстерню і досконало володів дактильною формою мови і надавав їй перевагу над мімікою. Винайшов та удосконалював метод навчання глухих, так званий «ланцюговий метод», за який його критикували колеги і запроваджували цей метод у життя та сутопедагогічну практику. Багато працював професор над виданням підручників, методичних посібників та наукових праць із сурдопедагогіки.

З цікавими та і змістовними доповідями виступав І. Соколянський на першій педагогічній конференції вчителів Умані, яка відбулась 20–26 червня 1920 року, на повітовій безпартійній конференції робітничо – селянської молоді та другому повітовому учительському з'їзді Уманщини, що були проведені в липні 1920 року. Його запальні промови не раз переривалися бурхливими оплесками вдячних слухачів [4].

«Новизна матеріалу та оригінальність прийомів при гарній демонстрації з учнями з місцевої школи глухонімих викликали дуже велике зацікавлення учителів» – зазначалось у доповіді І. Соколянського, присвячену школі глухонімих у газеті «Вісті Уманського ревкому» від 1 липня 1920 року [1].

«Міське вчительство повинно створити зараз нову трудову школу», – закликав І. Соколянський вчителів Умані на педагогічній конференції.

14 липня 1920 року на з'їзді вчителів Уманщини І. Соколянського було обрано що складу правління профспілки працівників освіти і соціалістичної культури.

У серпні 1920 року І. Соколянський виїхав в Умані, а його подальший життєвий шлях пов'язаний в Києвом, Харковом, Москвою. Колишній лектор Уманського Народного університету імені Т. Г. Шевченка і завідуючий відділові народної освіти Уманщини І. Соколянськяй став згодом відомим ученим у галузі сурдо- і тифлопедагогіки.

«Рятівник десятків і сотень сліпих. Німих, і глухих, новатор, що вмів навчати сліпого розрізняти барви, глухого – пізнавати гаму, німого – передавати свої думки іншим» – писав відомий український письменник Юрій Смолич [2].

«Для мене мене він не вмер і ніколи не вмер...Він повернув мене до життя фізично і духовно...» – пише про І. Соколянського врятована і вихована ним сліпо-глухо-німа Ольга Іванівна Скороходова, автор цікавої праці «Як я сприймаю навколишній світ».

Пізніше О. Скороходова напише: «Шановна редакція! Останнє десятиріччя я регулярно передплачую журнал «Заклик». Почуття світлої радості відчула я, коли прочитала у № 12 вашого журналу за 1974 рік невелику кореспонденцію «Дружба на все життя». Професор І. Соколянський був моїм безпосереднім учителем і старшим другом. Я розумію, що якби не була вихованкою І. Соколянського то не добилася б усього того, чого добилася у своїй науковій, педагогічній та громадській діяльності» [3].

Сучасна теорія та практика роботи зі сліпоглухонімими дітьми спирається на роботи та досягнення Івана Панасовича Соколянського. З'являються нові прийоми та засоби навчання, проте ключові принципи його методики стали базисом для сучасної української дефектології, проблема навчання сліпоглухих дітей є надалі дуже актуальною для сучасного світу.

Для розвитку Уманської школи для глухих І. Соколянський зробив неоціненний внесок. Закладені ним ідеї роботи з глухими людьми стали основою для становлення педологічної думки на Уманщині. Досвід, який передав професор як дорослим так і дітям, розробляючи різні методи роботи та впроваджуючи їх у життя, становив левову частку досліджень в галузі дефектології та тифлосурдопедагогіки. Роботи І. Соколянського залишаються актуальними і на сучасному етапі становлення та розвитку педагогічної думки та соціального виховання.

Список використаних джерел:

1. «Вісті Уманського ревкому» від 1 липня 1920 року.
2. Журнал «Дружба народів», 1968 р., № 5, стор. 94.
3. Журнал «Заклик» – Архів музею народної освіти – 1974. – № 12 (м. Умань).
4. Мик Комарницький // «Уманська зоря» № 57-58, від 5.04.1969 р., стор. 4.
5. Розвиток української системи освіти у напрямі соціального захисту дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studlib.info/pedagogika/1691282-rozvitok-ukrainskoi-sistemi-osviti-u-napryami-socialnogo-zakhistu-ditey/>.
6. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С. 296-301.

Кравченко Г.Є.

магістр,

Науковий керівник: Шевченко Ю.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасні соціально-економічні умови життя вимагають від людини швидкої орієнтації і адаптації до постійно мінливих умов, рухливості і гнучкості мислення, творчого підходу до вирішення великих і малих проблем. У багатьох професіях основна частина виконавської діяльності перекладається на машини, частка розумової праці зростає. В даний час існує потреба в ініціативних, діяльних, творчих особистостях, здатних до виходу за межі стандартного досвіду, вишукують нові шляхи і методи в економіці, науці, техніці, управлінні [1].

У зв'язку з цим проблема організації процесу навчання, орієнтованого на розвиток творчої пізнавальної активності учнів, є надзвичайно актуальною. Це пов'язано з тим, що творча пізнавальна активність – головна умова формування у школярів потреби в отриманні глибоких і міцних знань, оволодіння універсальними навчальними діями, розвитку самостійності.

Проблема розвитку творчої пізнавальної активності завжди була в центрі уваги педагогічної теорії і практики (Ф. Дистервег, П. Каптерев, Я. Коменський, Дж. Локк, І. Песталоцці, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Особливо значима вона сьогодні, тому питання, пов'язані з творчістю, творчою діяльністю, творчою активністю в останні роки були предметом ряду досліджень в філософських, психологічних і педагогічних науках.

У контексті нашого дослідження особливого значення набувають праці де висвітлені проблемі активізації навчання (Н. Бібік, В. Бондар, Д. Пашенко, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова, Ю. Шевченко та ін.) та загальні теоретичні та практичні положення, пов'язані з розвитком творчої активності та творчим саморозвитком, які розглядали Г. Альтшуллер, Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, П. Гальперін, О. Леонтєв, Б. Теплов, С. Рубінштейн, Б. Ельконін та ін.

Під час підготовки студентів до навчання дітей в нових умовах слід віддавати перевагу активному навчанню, в основі якого лежить принцип безпосередньої участі, який зобов'язує майбутнього вчителя стати учасником навчально-виховного процесу, що вміє діяти, вести пошук шляхів і способів розв'язання проблем з розвитку пізнавальної активності учнів. Цьому сприяють активні методи навчання, які дозволяють формувати знання, уміння і навички шляхом залучення тих, хто навчається до активної навчально-пізнавальної діяльності [5].

Серед типових недоліків і труднощів з розвитку творчої пізнавальної активності в сучасних умовах можна виділити недостатньо розвинений мотиваційний компонент навчальної діяльності молодших школярів.

За результатами нашого дослідження в сучасних загальноосвітніх школах педагог викладає навчальний матеріал, який повинен бути засвоєний, задає певні питання і пропонує відповіді на них, формулює завдання і пояснює способи їх вирішення. Учень повинен запам'ятати ці відомості, повторити їх удома, а також виконати вправи на письмі, в читанні, в рішенні задач, необхідні для тренування засвоєваних навичок. Запам'ятовування і вправа – це основні способи, що

застосовуються школярем для засвоєння навчального матеріалу. Таке навчання зовсім не вимагає від учня творчої пізнавальної активності. У нього відсутня необхідність в питаннях до педагога, бо педагог намагається викласти все якомога зрозуміліше і докладніше.

На думку С. Рубінштейна при наявності сенсу навчання у школярів зростає успішність навчальної діяльності, легше засвоюється і стає доступним навчальний матеріал, краще відбувається його запам'ятовування, стає вище свідомість процесу навчання, краще концентрується увага учнів, зростає їх працездатність [3].

В сучасній педагогіці та педагогічній психології центральна проблема – це проблема мотивації навчальної діяльності, зокрема формування пізнавальної мотивації учнів. Цілеспрямоване формування мотиваційної сфери – це, по суті, формування самої особистості. Всіма дослідниками визнається, що мотиваційна сфера є ядром особистості. В основі будь-якої цілеспрямованої діяльності, в тому числі і навчальної, джерелом активності особистості виступають потреби. Задоволення потреб пов'язано з мотивами, які спонукають людину до діяльності і стають формою прояву потреб. Мотив, стимулюючи розумову діяльність, надає їй творчий характер, органічно поєднує процес оволодіння знаннями з їх практичним застосуванням, дозволяє використовувати вже наявні знання для придбання нових. Наявність у дитини мотивів навчання є одним з найважливіших умов успішності її навчання в початковій школі.

Навчальна діяльність полімотивована і направляється різними навчальними мотивами. Якщо мотиви адекватні навчальним завданням (інтерес до змістовної сторони навчальної діяльності, до того, що вивчається, інтерес до процесу діяльності) робота учня стає осмисленою і ефективною. Д. Ельконін називає такі мотиви навчально-пізнавальними [6]. В їх основі лежить пізнавальна потреба і потреба в саморозвитку, а також потреба в самовдосконаленні, розвитку своїх здібностей. Інша група мотивів – соціальні мотиви навчання, серед них головне місце, особливо в молодшому шкільному віці, займає мотив отримання високих позначок, оскільки висока оцінка – запорука емоційного благополуччя, джерело заохочень, умова забезпечення соціального статусу в групі. Пізнавальний мотив має прямий вплив на характер навчальної діяльності молодшого школяра і на розвиток творчої пізнавальної активності. Саме потреби і мотиви визначають пошуковий, творчий характер навчальної діяльності. Тому дуже важливо при дослідженні розвитку творчої активності вивчення її мотиваційного компонента.

Творчий розвиток можливий тільки при наявності в учня позитивної мотивації. Примус, як відомо, ворог творчості. У зв'язку з цим, важливим моментом в процесі розвитку творчої пізнавальної активності є створення мотивації, яка ґрунтується на базових потребах дітей молодшого шкільного віку. В основі будь-якої цілеспрямованої діяльності, в тому числі і навчальної, джерелом активності особистості виступають потреби. Задоволення потреб пов'язано з мотивами, які спонукають людину до діяльності і стають формою прояву потреб.

Для повноцінного включення молодшого школяра в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед учням в ході навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі, а й внутрішньо прийняті ним, щоб вони придбали значимість і знайшли відгук у його переживаннях [2].

Щоб підвищити ефективність пізнавальної активності учнів необхідно використовувати методи роботи, призначення яких буде формувати інтерес до предмету, активізацію учнів, розвиток розумових операцій.

На думку Н. Тализіної, для того щоб зберегти позитивне ставлення дітей до навчальної діяльності, треба виконувати такі умови: включення учнів в рішення пізнавальних завдань, вирішуючи які, вони будуть дізнаватися нове в оточуючому

світі; при цьому учні повинні отримувати не готові знання і просто запам'ятовувати їх, а саме як би відкривати їх для себе [4].

Необхідно, щоб дитина в процесі навчання раділа тому, що вона щось дізналася, зрозуміла, чогось навчилася, – значить у неї розвивається мотивація, адекватна структурі навчальної діяльності.

Отже, розвитку творчої пізнавальної активності молодших школярів сприяє створення внутрішнього мотиваційного компоненту з установкою на творчість і зацікавлені відносини між учасниками навчально-пізнавальної діяльності. Тоді пізнавальна потреба, бажання дитини, її інтерес, призведе не тільки до знань, але й до прагнення подолання звичних норм і способів дій, пошуку нових завдань, оволодіння оригінальних методів і прийомів їх рішень, прагнення до самовдосконалення і самостійності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В. І. Лозова. – 2-е вид., доп. – Харків: «ОВС», 2000. – 164 с.
3. Рубинштейн Л. С. Основы общей психологии / Л. С. Рубинштейн. – Спб.: Питер, 2001. – 720 с.
4. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология / Н. Ф. Талызина. – М.: Академия, 1998. – 288 с.
5. Шевченко Ю. М. Шляхи та засоби підготовки майбутнього вчителя початкових класів до розвитку пізнавальної активності молодших школярів / Ю. М. Шевченко // Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; гол.ред Каньська П. С. – Вип. 15. – Кам'янець-Подільський: КПНУ. – 2013. – С. 264-269.
6. Эльконин Д. Б. Возрастные особенности младших подростков / Д. Б. Эльконин: [под ред. Д. Б. Эльконина]. – М., 1967. – 304 с.

Кравченко С.О.

аспірант,

Полтавський університет економіки та торгівлі

ЗМІСТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ

Актуальною проблемою вищої професійної школи стало навчання студентів-екологів способам добування, переробки і презентації інформації у рамках компетентнісного підходу, так як за нашим переконанням, підготовка майбутнього еколога, як професіонала-дослідника, вимагатиме цілеспрямованого формування в студентів дослідницької компетентності.

Донедавна знання, уміння та навички у сфері професійної діяльності були головною складовою підготовки та розвитку студента. Сьогодні ж суспільство визначає нові вимоги до підготовки фахівця – набуття ним ряду компетентностей, які передбачають відмінне володіння ним сучасних знань, умінь та навичок, таких як мобільність, гнучкість знань, прагнення до самоосвіти, практична спрямованість навичок, комунікабельність, креативність, дослідницький дух тощо. Необхідність формування дослідницької компетентності цілком узгоджується із загальноєвропейськими тенденціями розвитку освіти, зокрема Болонською декларації, згідно якої відбувається переорієнтація національної системи освіти України на кінцевий результат.

Актуальність формування даної якості в студентів-екологів полягає в тому, що від сучасної системи вищої освіти вже очікують конкурентоспроможних

випускників, здатних бути дослідниками проблем, а не простими виконавцями. Аналіз стану даної досліджуваної проблеми, показав, що в даний час намітилося протиріччя між необхідністю і можливістю формування у особистості творчої діяльності в процесі підготовки майбутніх екологів та недостатньою її розробленістю в педагогічній теорії і практиці. Умовою подолання виявленого протиріччя стане пошук умов, необхідних для формування у майбутніх екологів проектних і дослідницьких умінь в процесі навчання [9].

Так як формулювання дефініції «дослідницька компетентність майбутнього еколога» в науковій літературі ще відсутнє, для формулювання її змісту, було досліджено низку джерел, присвячених дослідницькій компетентності взагалі. Встановлено, що серед науковців відсутнє однозначне її трактування і відомі різні формулювання дослідницької компетентності [1-8; 10-20].

Узагальнивши вищенаведені формулювання пропонуємо під *«дослідницькою компетентністю майбутнього еколога»* розуміти інтеграційну якість майбутнього фахівця в екологічній сфері, яка виявляється в усвідомленій готовності здійснювати активну дослідницьку діяльність, володіючи знаннями з методології і методів наукового дослідження, вміннями визначати суть, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, впевнено працювати з довідковими та науковими джерелами, формулювати робочу гіпотезу, планувати та проводити дослідження, аналізувати отримані результати, знаходити взаємозв'язки між компонентами досліджуваного процесу чи явища, робити висновки, готувати публікації або виступи, захищати дослідницькі роботи, ефективно працювати в команді і нести відповідальність за результати дослідження; здатності переходити від процесуальної діяльності до творчої; прагнути до саморозвитку і вдосконалення в професійній діяльності.

Використовуючи положення ряд нормативних документів (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», «Національну доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», «Концепцію екологічної освіти України») та наукові праці, у яких розглянуто особливості формування компетентностей майбутніх фахівців (В. Стрельников, Л. Лебедик, О. Гончарова, С. Горобець, Н. Кічук, О. Кузьмінська, Л. Петухової, Е. Смірнова-Трибульська, О. Яковчук, та ін.), пропонуємо виокремити наступні змістовні компоненти дослідницької компетентності майбутніх екологів: мотиваційно-ціннісний, інтелектуальний, конструктивно-проективний, організаційно-комунікаційний, інформаційний та рефлексивно-корегувальний, зміст яких викладено в таблиці 1.

Дослідницька компетенція майбутніх фахівців екологічної галузі визначена нами багатокomпонентною якістю, а формування її компонентів стане складним педагогічним процесом, який вимагатиме розробки комплексу методологічних підходів, що забезпечать отримання різнопланових її характеристик і тому перспектива подальших розвідок полягатиме в необхідності ґрунтовних досліджень з виявлення нових, оптимальних шляхів формування дослідницької компетентності майбутніх екологів як компоненту їх професійної компетентності.

Компоненти дослідницької компетентності майбутнього еколога

Компонент	Зміст
Мотиваційно-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> • зацікавленість до дослідницької діяльності; • схильність до дослідницької діяльності; • усвідомлення мети та мотивів дослідницької діяльності; • готовність до використання на практиці навичок дослідницької роботи.
Інтелектуальний	<ul style="list-style-type: none"> • систематизація, порівняння, відокремлювання, упорядкування отриманої інформації, аналіз об'єктів дослідження за певними ознаками; • аналіз динамічних процесів, їх характеристики та визначення методів дослідження; • прийняття рішення й аналіз отриманих результатів, відокремлення істотного від другорядного, закономірного від випадкового, загального від поодинокого, якісного від кількісного.
Конструктивно-проективний	<ul style="list-style-type: none"> • визначення мети, виділення цілі, вхідної та вихідної характеристики об'єкта дослідження, передбачення можливих утруднень й визначення засобів їх подолання; • проектування моделі досліджуваного процесу; • інтерпретація отриманих результатів, порівнювання їх із первинними цілями та метою дослідження та в разі необхідності проведення необхідної корекції.
Організаційно-комунікативний	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення організації дослідницької діяльності; • підтримання на належному рівні міжособистісного спілкування з усіма учасниками процесу побудови досліджуваного процесу або явища; • конструктивне розв'язання конфліктних ситуацій, досягнення порозуміння та взаємоповаги з учасниками дослідження; • здійснення кваліфікованого управління, організація роботи команди дослідників щодо досягнення поставлених цілей; • праця в команді, оптимальне розподілення функціональних обов'язків, ролей та функцій при вирішенні дослідницьких завдань; • створення сприятливої та доброзичливої атмосфери в процесі професійної взаємодії; • ведення діалогу; • переконання інших у правильності своїх поглядів.
Інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> • орієнтування в інформаційному просторі, самостійне здобуття й опрацювання інформації, необхідної для розв'язання порушеної проблеми; • використання сучасних технічних засобів й інформаційно-комунікативних технологій, Інтернет-ресурсів, соціально-орієнтованих ІКТ, пошукачів, спеціалізованих пакетів програм, табличних та графічних редакторів для отримання, опрацювання й подальшого застосування інформації в процесі дослідницької діяльності;
Рефлексивно-корегувальний	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз власної діяльності щодо розробки досліджень; • виявлення недоліків у своїй роботі з побудови, дослідження, аналізу дослідження і на цій основі організація самоосвіти із цього питання; • перевірка достовірності емпіричних методів і доречного їх застосування при розробці та побудові досліджень, визначення власної позиції стосовно певних дій; • оцінка результатів дослідницької діяльності відповідно до поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – М: Наука – 1977. – 284 с.
2. Багачук А. В. Дидактические возможности формирования и развития исследовательской деятельности студентов педагогического вуза / А. В. Багачук // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2009. – № 10. – С. 26-31.
3. Бережнова Е.В. Профессиональная компетентность как критерий качества подготовки будущих учителей // Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / под ред. А. В. Хуторского. – М.: Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. – 327 с.
4. Болотов В. А. Компетентносная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
5. Браже Т. Г. Развитие творческого потенциала учителя / Т. Г. Браже // Сов. ветская педагогика. – 1989. – № 8. – С. 89-94.
6. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність» / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск VII. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – С. 55-62.
7. Голубь Л. А. Через исследовательскую деятельность – к качеству образовательного результата // Традиции и инновации в образовании. – Ижевск: Издательство ИПК и ПРО УР, 2006. – С. 9-13.
8. Козырева О. А. Компетентность современного учителя: современная проблема определения понятия / О. А. Козырева // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. – № 2. – С. 48-51.
9. Кравченко С. О. Дослідницька компетенція як необхідна складова професійності майбутнього еколога / С. О. Кравченко // «Становлення і розвиток педагогіки» (м. Івано-Франківськ, 23-24 грудня 2016 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 188 с. – С. 87-90.
10. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Кузьмина Н. В. – М.: Высш. шк., 1990. – 119 с.
11. Любчак Н. М. Теоретичні аспекти визначення сутності дослідницької компетентності майбутнього вчителя / Н. М. Любчак // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39 (4). – С. 33-40.
12. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова // М. – 1996. – 308 с.
13. Общая и профессиональная педагогика: Учеб. пособие для студ. пед. вузов / Под ред. В. Д. Симоненко. – М.: Вентана-Граф, 2007. – 368 с.
14. Осипова С.И. Развитие исследовательской компетентности одаренных детей. М., 1998.
15. Попова Е. А. Человек как основополагающая величина современного языкознания / Е. А. Попова // Филологические науки. – 2004. – № 2. – С. 69-77.
16. Равен Дж. Компетентність у сучасному суспільстві: прояв, розвиток і реалізація / Равен Дж. – К., 1984. – 284 с.
17. Ушаков А. А. Развитие исследовательской компетентности учащихся общеобразовательной школы в условиях профильного обучения: автореферат дис.... канд. пед. наук: 13.00.01 / А. А. Ушаков. – Майкоп, 2008. – 26 с.
18. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 55-61.
19. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 27.
20. Шашкина М. Б. Формирование исследовательской деятельности студентов педагогического вуза в условиях реализации компетентностного подхода: монография / М. Б. Шашкина, А. В. Багачук; Краснояр. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева. – Красноярск, 2006. – 240 с.

Кравчук Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

НОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ: ІНШИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

В даній статті ми хочемо запропонувати нову періодизацію шкільної іншомовної освіти другої половини ХХ століття, розробленої нами у 2008 році, та доповненої у 2013 році, оскільки багато дослідників звертаються саме до ранньої її версії.

Нами запропоновано періодизацію не лише методики навчання іноземних мов, а всієї системи навчання цього предмета у комплексному аспекті, дотично враховуючи здобутки зарубіжної методики, а також соціальні, історичні й політичні фактори, які комплексно впливали на весь процес навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України досліджуваного періоду.

Резюмуючи результати проведеного історико-педагогічного пошуку, сформулюємо головні для нашого дослідження *критерії*: соціальні, історичні та політичні фактори, які впливали на процес навчання іноземних мов; зміни у самій методичній науці, пов'язані з появою нових методичних ідей, цілей, змісту, методів і засобів навчання; здобутки зарубіжної методики навчання іноземних мов.

Зокрема, у 2008 році ми розробили періодизацію шкільної іншомовної освіти та, на матеріалах нашого дослідження, опублікували статті:

1. Кравчук Л. В. Періодизація етапів іншомовної підготовки учнів у загальноосвітніх школах України (1950–2006 рр.) / Л. В. Кравчук // Історико-педагогічний альманах. – 2008. – № 2. – С. 19-24.

2. Кравчук Л. В. Іншомовна підготовка учнів загальноосвітніх шкіл України у другій половині ХХ ст. / Л. В. Кравчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 144-150.

У цих публікаціях ми запропонували таку періодизацію:

Етап 1 – (1949–1959) рр. навчання іноземної мови в умовах семирічної школи; Етап 2 – (1960–1970) рр. навчання іноземної мови в умовах підготовки реформи школи; Етап 3 – (1971–1980) рр. навчання іноземної мови в умовах реформи школи; Етап 4 – (1981–1990) рр. навчання іноземної мови в умовах завершення реформи школи; Етап 5 – (1991–2001) рр. навчання іноземної мови в умовах незалежності; Етап 6 – (2002–2006) рр. введення навчання іноземної мови в початковій школі [3; 4].

Проте, в результаті подальших досліджень, ми переосмислили назви періодів, та у 2013 році опублікували її оновлений варіант в авторефераті та дисертації.

Нова періодизація шкільної іншомовної освіти другої половини ХХ століття.

Етап 1 – 1949–1959 рр. – становлення іншомовної підготовки учнів в умовах розбудови системи освіти у повоєнний період.

Етап 2 – 1960–1970 рр. – навчання іноземних мов в умовах реформування загальноосвітньої школи.

Етап 3 – 1971–1990 рр. – здійснення іншомовної підготовки в умовах посилення психологічної складової наук у цій галузі.

Етап 4 – 1991–2001 рр. – навчання іноземних мов в умовах державної незалежності України.

Тож, ми рекомендуємо усім дослідникам, яких цікавить дана проблематика, посилаючись виключно на останній варіант періодизації, оскільки він являється остаточним результатом нашого дослідження.

Охарактеризуємо подані етапи:

Перший етап (1949–1959 рр.) цікавий політичними намірами держави щодо вивчення іноземних мов. Глобальна політизація школи, відсутність демократичного підходу уряду до сфери іншомовної освіти, недостатня кількість фахівців іноземних мов, заідеологізованість шкільного життя – основні фактори, які гальмували реформування освітньої сфери. Характерною рисою цього етапу вчені вважають поєднання уніфікованого підходу до освіти з ідеологічним контролем за нею. За цих умов учителі іноземних мов перебували під пильним наглядом держави, адже виступали носіями «західної», «буржуазної» мови і культури.

Другий етап (1960–1970 рр.) характеризується активним реформуванням змісту іншомовної освіти, переорієнтацією цілей навчання іноземних мов на практичне оволодіння ними, а також пошуком способів удосконалення їх викладання. Цей часовий відлік став визначальним для вдосконалення системи іншомовної освіти в колишньому СРСР і, зокрема, в Україні. Його розглядаємо як початок глибинних змін у цілях і методах навчання іноземних мов.

Третій етап (1971–1990 рр.) пов'язаний з дослідженнями науковців у галузі психології, які мали вагомий вплив на розробку стратегій навчання іноземних мов, а саме: виявили і пояснили причини недостатньої ефективності офіційно визнаного в попереднє десятиліття свідомо-порівняльного методу навчання, що сприяло обґрунтуванню нових підходів – комунікативного та особистісно-діяльнісного – і відкривало можливості для вдосконалення методики навчання іноземних мов.

Виокремлення *четвертого етапу (1991–2001 рр.)* зумовлене суспільно-політичними, економічними та освітніми реформами, які активно розпочалися після здобуття Україною державної незалежності. Цей етап характеризується появою великої кількості новітніх систем навчання, експериментальних початкових шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, методичної літератури, підручників, аудіо– та відеозасобів навчання; започаткуванням компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов; варіативністю іншомовної підготовки учнів, але найважливішим його результатом вважаємо переорієнтацію цілей навчання на особистість учня та усвідомлення іноземної мови як важливого соціокультурного показника кожного випускника школи. У зазначений період розпочалося вироблення власної концепції навчання іноземних мов, яка базувалася на принципах, сформульованих у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Л.В. Навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України (друга половина ХХ століття): автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Л. В. Кравчук. – Тернопіль, 2013. – 22 с.
2. Кравчук Л.В. Навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України (друга половина ХХ століття): дис.... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Л. В. Кравчук. – Тернопіль, 2013).
3. Кравчук Л. В. Іншомовна підготовка учнів загальноосвітніх шкіл України у другій половині ХХ ст. / Л. В. Кравчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 144-150.
4. Кравчук Л. В. Періодизація етапів іншомовної підготовки учнів у загальноосвітніх школах України (1950–2006 рр.) / Л. В. Кравчук // Історико– педагогічний альманах. – 2008. – № 2. – С. 19-24.
5. Сухомлинська О. В. До питання про розвиток змісту загальної середньої освіти / О. В. Сухомлинська // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2003. – Випуск 176. – С. 161-169.
6. Сухомлинська О. В. Методологія дослідження історико–педагогічних реалій другої половини ХХ століття / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 6-12.
7. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003. – 67 с.

Лазоренко Л.В.

*кандидат педагогічних наук, асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБ-КВЕСТУ

Англомовний освітній простір – один із найдинамічніших за темпами розвитку, розширенням меж і кордонів, за цивілізаційним потенціалом. Для участі в наукових програмах викладачі й студенти повинні ставити собі за мету в стислі терміни забезпечити успішність оволодіння англійською мовою на рівні, що відповідає потребам фаху студента.

Визначення стратегічних цілей навчання у вищій школі зумовлює вибір наукового підходу. Структура ключових компетентностей, задекларована в рекомендаціях Ради Європи, містить основні орієнтири формування професійних характеристик мовної особистості фахівців-математиків. Серед них – компетентності мовного спілкування рідною й іноземною мовами, а також математична (Mathematical), цифрова (Digital), або інформаційна, комунікативна компетентність. Зрозуміло, що ці компетентності мають особливий статус в лінгводидактиці університетів природничого й математичного спрямування, зокрема для спеціальностей, пов'язаних із інформатикою, кібернетикою, математикою.

Студенти математичних спеціальностей – особливий контингент навчання англійської мови, тому що перебувають в умовах скорочення аудиторного часу, інтенсифікації курсів, обмеження кола розмовних тем, вужчого вибору форм аудиторної роботи порівняно зі студентами лінгвістичних спеціальностей. Вдосконалення їхнього професійно орієнтованого мовлення – неодмінна вимога часу, а розроблення якісних методик, вибір необхідних засобів і форм навчання – виклик для сучасного викладача.

Методичне забезпечення навчання англійської мови майбутніх математиків обумовлюється впливом багатьох чинників: соціальне замовлення, розвиток наукових технологій, мотивація студентів, педагогічні умови навчального процесу, домінуючі лінгвістичні теорії та дидактичні підходи. Внаслідок такого впливу в сучасних методиках відчутні тенденції до запровадження нових форм самостійного особистісно орієнтованого опанування мовою, алгоритмізованого рівневого навчання, оволодіння мовою в комунікативній ситуації, інтенсивного навчання. Такими засобами усунення зазначених проблем є застосування доцільних методів і організаційних форм навчання, серед яких метод проектів, метод вправління, Веб-квест.

Проаналізувавши наукові праці, присвячені компетентнісному й комунікативному підходам до навчання іноземних мов у ВНЗ; навчання професійно орієнтованого англомовного мовлення; методам вправління та проектів, а також Веб-квесту як форми організації навчання, стає зрозумілою потреба формування компетентності мовця і фахівця з математики в університеті, залучення методів, які б сприяли швидкому і якісному розвитку англомовного професійно орієнтованого мовлення, необхідність усунення перепон для вільного монологічного мовлення студентів у жанрах наукового повідомлення, доповіді, презентації результатів фахової і наукової діяльності та сприйняття і осмислення досвіду колег, залучення новітніх організаційних форматів навчання в Інтернет-просторі, використання одвічної зацікавленості студентів у перевірці власних пошукових можливостей,

їхнього потягу до розв'язання проблемних завдань, квестів, розгадок числових і природничих таємниць.

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що одиницею навчання студентів математичних спеціальностей англomовного монологічного мовлення є *професійно орієнтоване монологічне висловлення*. Професійна зорієнтованість мовлення студентів математичних спеціальностей (СМС) передбачає, що майбутній фахівець повинен уміти сприймати, опрацьовувати, осмислювати, передавати, інтерпретувати інформацію, давати їй оцінку й висловлювати емоції в професійних комунікативних ситуаціях.

Студенти математичних спеціальностей повинні оволодіти уміннями складати *монолог-розповідь, монолог-опис, монолог-міркування* (тексти-обґрунтування, тексти-спростування, полемічні та позиційні тексти) у жанрі *наукового повідомлення*, дотримуючись лінгвостилістичних, структурно-композиційних та прагматичних особливостей монологів залежно від їхнього функціонального типу. *Наукове повідомлення*, спираючись на думку І. В. Ніколаєнко, розуміємо як невеликий, тривалістю до 10 хвилин, інформаційний виступ, підготовлений самостійно за невеликою кількістю (1-3) джерел наукової літератури [7].

У навчанні СМС англійської мови використовуємо *монологи-розповіді* на історико-наукову тематику: біографії вчених, історії наукових відкриттів, розвиток наукових галузей. *Монологи-описи* охоплюють такі теми: експериментальні дослідження в математиці, опис математичних понять, зв'язків між процесами, явищами, опис математичних моделей, алгоритмів певних процесів, дій. У навчанні СМС *монологи-міркування* використовуємо для репрезентації аналізу певних математичних процесів, явищ, розв'язання математичних задач, доведення теорем / тверджень, аналізу інформації, отриманої з різних джерел, аналізу алгоритмів.

Навчання майбутніх математиків необхідно здійснювати з позицій *комунікативного та компетентнісного підходів*, які ґрунтуються на принципах комунікативності, ситуативності, функціональності, автентичності, домінуючої ролі вправ, диференційованого й інтегрованого навчання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності, творчої самореалізації. Засобами навчання є Інтернет-ресурси, а також вербальні, невербальні та комбіновані опори, які ми використовуємо як у проектуванні монологічного повідомлення, так і в його виголошенні.

Доведено, що в умовах інформатизації освіти *інформаційно-комунікаційний Веб-квест* є доцільною й ефективною формою навчання англomовного монологічного мовлення. *Лінгвометодичний Веб-квест* розуміємо як організаційну форму навчання мови, яка заснована на методі проектів, має етапну структуру, попередньо визначену мету навчання, для досягнення якої необхідно здійснити Інтернет-пошук за визначеними джерелами і презентувати результат у вигляді тексту.

Спираючись на класифікації Веб-квестів (О. В. Волкова, Г. О. Воробйов, О. В. Толмачова), ми дійшли висновку, що для навчання студентів у жанрі наукового повідомлення необхідно застосовувати *середньострокові* (за тривалістю) *репродуктивні та компіляційні* (за ступенем творчості й самостійності студента) Веб-квести [5; 6; 8]. *Репродуктивні* Веб-квести реалізуються у вигляді підготовки переказів кількох наукових праць. Для продукування СМС різних типів монологів у форматі репродуктивних Веб-квестів необхідно використовувати наукові тексти як жанрово-структурні та лінгвостилістичні зразки текстів наукового повідомлення різних типів мовлення. *Компіляційні* Веб-квести слід використовувати для навчання монологів-міркувань, зокрема, текстів-обґрунтувань, текстів із частковим спростуванням, текстів із повним спростуванням, полемічних та позиційних текстів. Для компіляційних монологів-міркувань дібрано професійні теми, які є дискусійними та суперечливими (наприклад, криза основ математики, парадокс

Рассела, парадокс Кантора, парадокс Банаха, аксіома вибору, закон подвійного заперечення). Компіляційні монологи будуються на основі прочитаної та дібраної конкретної інформації, тобто теоретичних наукових знань, що є основою монологічного мовлення в жанрі наукового повідомлення. Під час презентації компіляційних Веб-квестів, як і репродуктивних, вважаємо необхідним використовувати візуальні опори – графіки, формули, рисунки, відеоматеріали, таблиці, схеми, алгоритми дій, які сприяють логічному та повному викладенню наукової інформації доповідачем, а також забезпечують доступність, зрозумілість, обмін знаннями зі слухачами.

Список використаних джерел:

1. Dodge B. Creating WebQuests. – 1999. – Режим доступу: <http://webquest.org/>.
2. Hutchinson T. English for specific purposes. A learning-centred approach / T. Hutchinson, A. Waters. – Cambridge University press, 1991. – 188 p.
3. Hutchinson T. Project English. – Oxford: Oxford University Press.
4. Волкова О. В. Подготовка будущего специалиста к межкультурной коммуникации с использованием технологии Веб-квестов: автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. В. Волкова. – Белгород, 2010. – 24 с.
5. Воробьев Г. А. Веб-квест технологии в обучении социокультурной компетенции: Английский язык, лингвистический вуз: автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / Г. А. Воробьев. – Пятигорск, 2004. – 18 с.
6. Николаенко И. В. Обучение устному научному сообщению в VI-VII классах общеобразовательной школы (учебное сообщение; научно-популярное сообщение): автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения (русский язык)» / И. В. Николаенко. – Минск, 1998. – 21 с.
7. Толмачева Е. В. Инновационное обучение РКИ (сфера «Строительный менеджмент») на основе информационно-коммуникативной Веб-квест технологии: автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (русский язык)» / Е. В. Толмачева. – М., 2015.

Окольнича Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ІНСТИТУТ ПРИЙМАЦТВА ДІТЕЙ-СИРІТ В СХІДНИХ СЛОВ'ЯН

Нині дедалі більшу увагу вчених привертає світ дитини і способи її виховання. Історія дитинства, до останнього часу, не розглядалася в широкому розумінні цього поняття ні у нас у країні, ні за її межами. У вітчизняних історико-педагогічних дослідженнях основна увага присвячувалася історії школи, педагогам і діячам освіти, педагогічній журналістиці. Історія дитинства, особливо стосовно давніх часів не знайшла відображення в українській історії педагогіки. Одне із завдань історико-педагогічної науки полягає в тому, щоб зробити об'єктивно значущий досвід минулого надбанням сучасності.

Згадана проблема привертала до себе увагу не тільки педагогів, а й дослідників-етнографів ХІХ – поч. ХХ століття, саме з етнографічних пам'яток, ми черпаємо відомості про виховання дітей давніх східних слов'ян.

Узагальнення значної кількості польового матеріалу спричинило певний інтерес етнографів до вивчення різноманітних аспектів періоду дитинства. Такими починаннями, наприклад, можна назвати роботи наступних дослідників-етнографів: З. Кузелі, Марка Грушевського, А. Онищука, М. Дерлиці, Д. Лепкого, М. Сумцова та

ін. Проте, виховний аспект дитинознавства практично (за виключенням хіба що збірки Марка Грушевського) не знайшов свого належного висвітлення у згаданих роботах.

Першими ж спробами у сфері вивчення парубочої та дівочої верстви, як окремих соціовікових вікових стали етнографічні роботи В. Боржковського, М. Чернишова, М. Сумцова, В. Ястребова, Н. Заглади. Аналіз джерельної бази засвідчив, що виховання дітей східних слов'ян у рецепції етнографів ХІХ – поч. ХХ століття є малодослідженою історико-педагогічною проблемою. Зокрема, у дисертаційних роботах Т. Мацейків (1988) [5], І. Щербак (2004) [7], Н. Жмуд (2005) [2], що стосуються вивчення народної педагогіки, досліджувались матеріали етнографії.

Для української сім'ї, аж до ХХ століття, була характерною багатодітність. В східних слов'ян, дитину у трирічному віці віддавали на виховання в чоловічі й жіночі общини, в будинки молоді, дядькам-опікунам, годувальникам, які зобов'язувались повністю опікуватися нею [1, с. 31]. Кормильцем (годувальником) називали духовного наставника, вихователя. Дитина вважалася сином чи дочкою всього роду-племени.

Ставлення до сирітства в східнослов'янському суспільстві було двояким. Ряд звичаєво-правових норм спрямовувались на захист та допомогу сиротам. Правові норми з часів Київської Русі вимагали кари для тих, що «кривдять сиріт» [2, с. 9]. Але існують етнографічні записи, в яких наведено приклади негативного ставлення до сиріт, що змушувало їх жебракувати [4].

В наших пращурів існував інститут приймацтва, який передбачав різноманітні форми прийняття в сім'ю дитини тимчасово чи назавжди. Такі діти мали кілька статусів: приймаки – сімейні, умовно усиновлені; приймаки – безумовно усиновлені, малолітні, переважно сироти, взяті на виховання; приймаки – до смерті, переважно діти фізично хворі [6].

Акт усиновлення та опікунства «до смерті» здійснювався переважно усно та привселюдно.

Найпоширенішим було усиновлення сиріт померлих родичів, похресників, дітей бідних багатодітних батьків із згоди їх батьків, незаконнонароджених – із згоди матері. Якщо в бездітній сім'ї вмирили новонароджені, за існуючим повір'ям потрібно усиновити чужу дитину [1, с. 69].

В Україні подекуди тривалий час зберігався звичай одружуватися на вдові брата чи виходити заміж за вдівця сестри заради осиротілих дітей. В такому випадку до складу сім'ї входили нові люди – нерідний батько (вітчим) чи нерідна мати (мачуха), а в житті круглої сироти з'являються опікуни або названі батьки [3, с. 22].

Діти, взяті на виховання, але не усиновлені, жили до одруження із опікунами й згодом отримували винагороду від них переважно в натуральній формі: їм «справляли весілля», допомагали будувати хату, інколи виділяли невелику присадибну ділянку землі. Як зазначає Н. Жмуд: «Головним критерієм такого обдарування була ефективність праці вихованця, затраченої ним на господарстві названих батьків, а не права «свого», оскільки він таким не вважався» [2, с. 3].

Непорозуміння між вихователем і вихованцем контролювалися громадою за нормами звичаєвого права. У випадках, коли опікуни відмовлялися від таких дітей, сироти перебували по черзі в різних сім'ях до того часу, поки хтось не візьме на виховання чи не усиновить [6].

Подекуди зустрічалось приймацтво «до смерті» фізично та психічно хворих дітей. Найхарактернішою його рисою була безстроковість: приймаки не могли бути вигнані, а мали утримуватися до смерті. Після смерті благодійників такі діти переходили у ту сім'ю, якій переходив у спадок двір. Нові господарі брали на себе зобов'язання доглядати приймака до смерті. Коли ці норми порушувалися, то, за звичаєвим правом, господарі мали сплачувати їм на харчі [4].

Отже, інститутом приймацтва в наших пращурів було вироблено систему норм захисту життя та прав дитини, що забезпечувало формування адекватних уявлень про людські цінності та ідеали; перевірку та коригування моделі поведінки.

Список використаних джерел:

1. Грушевський Мр. Дитина у звичаях і віруваннях // К.: Либідь, 2006. – 256 с. (Перше видання – 1906 р.)
2. Жмуд Н. Народна педагогіка як етноформуючий чинник: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 // К., 2005. – 20 с.
3. Заглада Н. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля // К.: Всеукраїнська Академія Наук. Музей антропології та етнології ім. Хведіра Вовка, 1929. – 180 с.
4. Кузеля З. Пам'яті Хведора Вовка // Зальцведель, 1918.
5. Мацейкив Т. И. Народные традиции трудового воспитания подрастающего поколения и их использование в современных условиях (на материалах Украины): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 // К., 1988. – 21 с.
6. Сумцов Н.Ф. Культурное переживание // К., 1890. – 403 с.
7. Щербак І. М. Діти в обрядах та віруваннях українців ХІХ – початку ХХ ст. (статевовіковий аспект традиційної культури): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 // К., 2004. – 19 с.

Пархоменко І.В.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

XXI століття характеризується інтенсивним темпом розвитку наукової думки в історичній, педагогічній та суміжних науках. Розширення спектру проблематики, якій приділялася увага, потягнули за собою й поглиблення міждисциплінарної спеціалізації.

Самостійними галузями історичної науки стали напрями, що виникли на грані міждисциплінарних зіткнень: історична психологія, історична географія, історична екологія, історична урбаністика, історична регіоналістика тощо. Особливе місце у цьому ряді відводиться історичному краєзнавству та власне історико-краєзнавчій роботі в закладах позашкільної освіти, як такій що має міждисциплінарний характер, що й визначає її унікальність.

Історичне краєзнавство є науковим напрямом, у якому знайшли органічне поєднання історичні, демографічні, географічні, економічні, культурологічні, етнографічні та інші знання.

Відповідно до суб'єктів краєзнавчих досліджень історичне краєзнавство як і інші напрями краєзнавства поділяють на наукове, що здійснюється науковими установами, громадське, що впроваджується громадськими організаціями, фондами та освітнє, яким опікуються заклади освіти [2, с. 9]. Тобто історичне краєзнавство трансформується як у сферу науки, громадської діяльності, так і в площину педагогіки. Саме під час роботи з дітьми в творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти відчувається ця взаємодія.

Характерним для гуртків закладів позашкільної освіти є поділ краєзнавства за пріоритетними напрямками дослідження на історичне, географічне, геологічне, літературне тощо.

Історико-краєзнавча робота відкриває нові горизонти для вивчення та дослідження на новому рівні міждисциплінарного синтезу. Впродовж ХХ століття історичне краєзнавство здійснило еволюційний перехід від фрагментального вивчення історії регіону до комплексного аналізу та визначення регіоналізму, заглиблюючись у цілий пласт історичних і не тільки знань.

Перелічені вище напрями краєзнавства не спроможні в повній мірі охопити весь спектр краєзнавчих досліджень якісніше і краще за історичне краєзнавство. У цьому контексті діапазон історико-краєзнавчої роботи безмежний. Кожна пам'ятка, кожна сфера діяльності людини може слугувати об'єктом для історико-краєзнавчої роботи дитини. Суб'єкта такої роботи буде цікавити не лише історія тої чи іншої території, а й питання історичної демографії, історичної екології, археологія та етнографія, долі відомих та маловідомих особистостей, архітектура та містобудування тощо. Практично відсутні межі у означенні граней суспільного життя.

Саме на практичній складовій історичного краєзнавства робить акцент дослідник І. М. Ковальська-Павленко: «історичне краєзнавство – це не тільки галузь наукового пізнання, але й сфера активної практичної (просвітницької) діяльності». Вона також відзначає, що історичне краєзнавство відрізняється від прикладної історії головним чином двома ознаками: «локальністю досліджуваних історичних подій, матеріалізованих у пам'ятках історії та культури і діяльним характером» [5, с. 163].

Історик С.Заремба зазначав, що історичне краєзнавство слід віднести до ряду основних історичних дисциплін. Науковець пояснював свою позицію тим, що спеціальні історичні дисципліни вивчають специфічний комплекс історичних джерел та використовують специфічні прийоми. Натомість історію певного краю, регіону досліджують, використовуючи весь комплекс інструментів [4].

Найповнішу систему взаємодії історичного краєзнавства з суміжними науками описав М. Ковальський – це комплекс інформаційних дисциплін (бібліографія, джерелознавство); комплекс дисциплін, що досліджують матеріальні джерела (археологія, геральдика, нумізматику тощо); етнографія (народознавство); музеєзнавство; дисципліни, що вивчають словесні джерела (палеографія, текстологія, тощо), історико-філологічні дисципліни (ономастика, топоніміка), комплекс історико-географічних та економічних наук (історична географія, історична урбаністика, картографія тощо); дисципліни, які вивчають кількісні показники (хронологія, історична метрологія, генеалогія тощо) [6].

Варто зупинитися на деяких прикладних галузях історичної науки, що мають найбільше дотичних точок з історичним краєзнавством: історична урбаністика та історична регіоналістика.

Загальновідомо, що предметом вивчення історичного краєзнавства є історія краю, села, міста, тобто «малої батьківщини». Водночас як історична регіоналістика зосереджена на дослідженні регіону, виокремленого за певними критеріями. У цьому ракурсі історичне краєзнавство має більш прикладний характер. Також варто зазначити, історична урбаністика має спільні предметні поля з історичним краєзнавством та історичною регіоналістикою в аспекті вивчення історії міських населених пунктів.

На думку української вченої Я. В. Верменич, історичне краєзнавство має такі особливості, які створюють йому переваги перед іншими формами досліджень [1, с. 22].

Науковці Жупанський Я. та Круль В. зазначають, що просторовий обсяг дослідження для історичного краєзнавства ширший, ніж для історії України. Науковці описують історичне краєзнавство як складову більш широкого поняття «національне краєзнавство: «Українське національне краєзнавство поділяється на три основні складові, а саме: географічне, історичне, соціальне краєзнавство. Кожна з цих частин, звісно, має і свій об'єкт вивчення, творячи разом єдиний об'єкт – національне краєзнавство загалом» [3, с. 3].

Власне дослідження історії рідного краю дитиною передбачає історико-краєзнавча робота в закладах позашкільної освіти і, звичайно цей процес не може

бути ефективним та результативним без взаємодії з іншими складовими краєзнавчої та історичної науки.

Таким чином, історико-краєзнавча робота дітей в закладах позашкільної освіти є інтегральним напрямом, який займається вивченням історії, населення, господарства, природи, культури, пам'яток та об'єктів у межах окресленої частини країни, міста, села, має свою специфічну систему педагогічних прийомів, форм та методів.

Список використаних джерел:

1. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра істор. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Я.В. Верменич. – К., 2005. – 31 с.
2. Голубко В. Історичне краєзнавство: навч. посібник: у 2 ч. / В. Голубко, С. Качараба, А. Середяк. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – Ч. I. – 130 с.
3. Жупанський Я. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства / Я. Жупанський, В. Круль // Краєзнавство. – 1994. – № 1 – 2. – С. 3-6.
4. Заремба С.З. До питання про предмет історичного краєзнавства / С.З. Заремба // Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства. – К., 1980. – С. 41-45.
5. Ковальська-Павелко І.М. Історична регіоналістика, історичне краєзнавство та історична урбаністика: демаркація предметних полів / І.М. Ковальська-Павелко // Грані. – 2014. – № 6. – С. 161-167.
6. Ковальський М.П. Деякі проблеми теорії і методики історичного краєзнавства / М.П. Ковальський // Збірник рефератів доповідей обласної науково-практичної конференції з історії краєзнавства. – Дніпропетровськ, 1990. – С. 11-13.

Стойко К.А.

аспірант,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені В. Гнатюка

Науковий керівник: Калашнікова С.А.

доктор педагогічних наук, професор,

директор Інституту вищої освіти

Національної Академії педагогічних наук України

ФЕНОМЕН АЛЬТРУЇЗМУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Початкова освіта являється основою для входження людини в культурно-соціальний простір і самореалізації в ньому, важливою складовою розвитку, виховання, становлення особистості та громадянина. В умовах трансформації освітнього простору, соціокультурних процесів, що відбуваються в Україні, й водночас зростання певної байдужості, а також деякою мірою й егоїзму, перед сучасною педагогічною наукою визначена необхідність розвитку фахівця, спроможного до здійснення безкорисливої професійної діяльності на благо інших. Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» з метою реформування освітнього простору визначають пріоритетні напрями нової успішної системи освіти: «...метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим

людям і суспільству...» [5]. Серед різноманіття завдань, багатьох наукових та практичних проблем педагогічної науки, вивчення категорії альтруїзму як важливого компонента гуманістично спрямованої особистості є одним із домінантних.

Осмилення та дослідження проблеми альтруїзму можна прослідкувати у різних наукових сферах діяльності. Так, у психологічній науці, альтруїзм розглядають як систему ціннісних орієнтацій особистості, при якій центральний мотив і критерій моральної оцінки – це інтереси іншої людини або соціальної спільності. Опираючись на соціобіологічні дослідження, альтруїстична поведінка виступає засобом існування та виживання всього виду. Філософська наука тлумачить альтруїзм як принцип поведінки, спрямований на безкорисливу допомогу іншим, готовність до самопожертви, як один із моральних категорій. У теології, усі світові релігії вважають турботу і жертвність найважливішими моральними чеснотами. Лауреат Нобелівської премії, економіст Геррі Беккер зазначає, що без альтруїзму неможливо здійснити ґрунтовний аналіз поведінки суб'єкта ринкових відносин. Як бачимо, проблема дослідження феномену альтруїзм набула широкого аналізу та осмилення у різних сферах. Зміни, що відбуваються у суспільстві, цілком закономірно спроектували дослідження категорії альтруїзм у педагогіку. На межі ХІХ – ХХ століття були зроблені спроби пояснення цієї моральної якості через призму категоріального апарату педагогічної науки, що трактує альтруїзм як систему ціннісних орієнтацій, спрямованих на задоволення потреб та прагнень іншої людини, готовність жертвувати власними інтересами задля блага іншого, не пов'язана з власними егоїстичними інтересами (Н. Айзенберг, С. Майерс, Р. Немов та інші). Виховання альтруїстичних якостей, що ґрунтуються на національних традиціях та демократичних засадах стало предметом дослідження українських педагогів-гуманістів та філософів минулого – Г. Ващенко, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди, Т. Шевченка, К. Ушинського, Я. Чепіги, П. Юркевича та інших. Питання виховання альтруїстичної особистості цікавить також і педагогів сучасності – Т. Алексеєнко, Л. Бабенко, І. Багмет, І. Беха, О. Вишневського, О. Єрмакова, І. Мангутову, Ж. Омельченко, О. Пархоменко, О. Столяренко, О. Сухомлинську та інших. Террі Хейк, один із сучасних провідних фахівців в галузі освіти у США, у своїй статті «Що потрібно для інновацій в освіті?» вказує на альтруїзм як складову та один із факторів творення інновацій: «... щоб зробити щось від початку до кінця самотужки, потрібно бути генієм або, щонайменше, надзвичайно кмітливим. Хочеш іти швидко – йди сам; хочеш іти далеко – йди з кимось. Коли ви служите високій меті та не даєте егоїзму втручатися у ваші справи, то шанси створити справжню інновацію зростають». Дослідники Одеського національного університету імені І. Мечникова (І. Багмет, Б. Цуканов та ін.) займаються вивченням гендерного аспекту аналізу альтруїзму. В ході дослідження було з'ясовано, що альтруїстів у 16 разів менше, ніж егоїстів і жінок серед них у 3 рази більше, ніж чоловіків [1, с. 4].

Проте, слід зазначити, що ставлення до альтруїзму має дуалістичний характер. Є вчені, котрі вважають, альтруїзм негативним фактором у становленні особистості або взагалі розглядають його як прихований егоїзм (Ф. Ніцше, А. Рейд, М. Штірнер). Айн Ренд – відома американська письменниця, філософ, творець «об'єктивізму», дотримується думки, що всі люди від природи егоїсти, і це є абсолютно нормальним явищем: «піднявши питання допомоги іншим людям на місце центральної та першочергової проблеми етики, альтруїзм знищив ідею будь-якої природної доброї волі людини» [4, с. 53].

Незважаючи на різноманітність та розбіжність думок, щодо місця альтруїзму у житті кожної людини, якщо говорити про пріоритетність цінностей сучасного суспільства, ми звертаємося до альтруїзму, як до рушійної сили розвитку

гуманістичного світу. Неможливо оминати ім'я великих педагогів, філософів – альтруїстів у своїй педагогічній діяльності, котрі зробили величезний внесок у становленні педагогічної науки України (Т. Шевченко, Г. Сковорода, І. Франко, К. Ушинський).

На нашу думку, перед сучасною школою, особливо перед її початковою ланкою, стоїть завдання виховати свідому особистість, здатну до емпатії та альтруїстичної поведінки. Лише ефективний вчитель, пріоритетами для якого є гуманістична та моральна поведінка, має змогу забезпечити розвиток цілісної особистості. Психолого-педагогічні дослідження (Г. Абрамова, Б. Айсмонтас, І. Бех, М. Боришевський, Л. Долинська, І. Матюша, В. Мухіна, Л. Обухова, Н. Талізін, М. Фіцула, Л. Фрідман та інші) зосереджені на виявленні основних характеристик поведінки молодших школярів, проблемах самооцінки, самоконтролю, моральної поведінки, здатності до виконання певних моральних вчинків, акцентують свою увагу на тому, що «підростаюча особистість стає готовою до нормативного функціонування в соціумі. Вона орієнтується у ньому відповідно до того, яким чином – самостійно чи опосередковано – усвідомила потреби, що характеризують міжсуб'єктні відносини, що превалюють у школяра з оточуючими; умови, що сприяють їх задоволенню і діям, виконання яких не пов'язане зі страхом; відтерміновані цілі, для досягнення яких дитина може відмовитися від перспектив задоволення чи зростання власного статусу» [1, с. 102]. Альтруїзм як риса особистості формується з дитячого віку в ході відповідного виховання, за якого дітей навчають розуміти потреби й інтереси інших людей, допомагати їм, захищати слабших, долаючи власні егоїстичні нахили [3, с. 20]. На наше переконання, саме молодший шкільний вік є основоположним для подальшого успішного, цілісного процесу виховання.

Аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що альтруїзм розглядається і як особлива моральна категорія, і як форма поведінки, і як сукупність емоцій, що спонукають до діяльності на благо інших. Без сумніву залишається місце протилежним дослідженням щодо рушійної сили альтруїзму чи егоїзму та їх визначальної ролі у житті особистості. Перед сучасним вчителем стоїть завдання оволодіти та сформуванню своєї системи цінностей, де альтруїзм із зовнішнього філософського тлумачення має трансформуватися у стійке внутрішнє переконання. Альтруїстична поведінка передбачає здатність поважати та робити добро для іншої людини, не зважаючи на її соціальний статус, особистісні характеристики, віру чи інші переконання. Від здатності вчителя проявляти любов до дітей, самовідданість та здійснювати педагогічний обов'язок залежить виховання та реалізація підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Багмет І. М. Індивідуальні та гендерні відмінності альтруїзму-егоїзму особистості: автореф. дис. канд. псих. наук: 19.00.01 / Інна Михайлівна Багмет. – Одеса, 2004. – 20 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Рибалка В.В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник / Рибалка В.В. – Київ, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 424 с.
4. Рэнд А. Добродетель эгоизма [Текст] / Айн Рэнд; с добавлением статей Н. Брандена; Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Паблицер, 2012. – 186 с.
5. Законодавство України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.
6. Heick Terry. What You Need to Be an Innovative Educator [Електронний ресурс] / Terry Heick // Edutopia [сайт]. – Режим доступу: <https://www.edutopia.org/blog/what-you-need-innovative-educator-terry-heick> – Назва з екрану.

Шмагайло Н.В.

вчитель біології,

КЗО «Кисляньська загальноосвітня школа І-ІІІ ст.»

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ТОЧКИ ЗОРУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Глобальні процеси сучасного цивілізаційного розвитку визначають необхідність становлення нової парадигми освіти. Сьогодні впроваджуються освітні моделі, що ґрунтуються на гуманістичних засадах, тобто є особистісно зорієнтованими, і відображають особливості сучасного соціокультурного простору. Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі і нестандартні рішення.

У Державному стандарті визначено ключові компетентності, які мають бути сформовані в процесі освітньої діяльності в навчальному закладі:

громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна, комунікативна, міжпредметна естетична, міжпредметна, предметна (галузева), предметна мистецька, проектно-технологічна, соціальна [6, с. 4].

Соціалізацію розглядають як взаємодію людини з навколишнім середовищем, що триває все її життя, шляхом адаптації в кожній зі сфер її життєдіяльності.

Соціалізація здійснюється через освіту. Саме освіта сьогодні покликана створювати сприятливі умови для адаптації особистості до мінливого навколишнього світу, сприяти формуванню життєвих компетентностей. Ефективність здійснення соціалізації учнів залежить від форм та методів організації навчально-виховного процесу. Найбільші можливості в цьому відношенні надають інтерактивні педтехнології навчання. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, в якій створюються комфортні умови для навчання, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну самостійність, має можливість самореалізуватися.

Підтримую бачення О. І. Пометун в частині того, що сформовані компетентності людина використовує за певної потреби в соціальних та інших контекстах залежно від умов і потреб щодо здійснення різних видів діяльності [1; 2, с. 12, 16].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації [4, с. 2].

У своїй педагогічній практиці використовую технології колективно – групового навчання: «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Дерево рішень», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Асоціативний куш».

Надаю перевагу роботі учнів у групах, тому застосовую різні методи кооперативного навчання: «Два – чотири – всі разом», «Ротаційна трійка», «Карусель», «Акваріум», «Робота в парах».

Коли виникає потреба вирішити проблему через дискусію, застосовую «Метод «Прес», «Дебати», «Займи позицію».

Для того, щоб навчання було радісним, а бажання самовдосконалення лишалося завжди використовую технології створення ситуації успіху, саморозвитку, навчання як дослідження, педагогіки співробітництва, рівневої диференціації навчання, проблемного навчання, ігрові технології навчання.

Важко уявити сучасну успішну людину, що не володіє інформаційною компетентністю. Вміння самостійно шукати, аналізувати, інтегрувати, зберігати та передавати інформацію розвиває вміння знаходити вирішення найнестандартніших ситуацій у житті.

Біологія є одним з тих навчальних предметів, що дає багатий матеріал для відпрацювання найрізноманітніших методів і прийомів роботи з інформацією. Викладання біології пов'язане з використанням великого обсягу різноманітної інформації. Застосування комп'ютерної техніки на даному етапі стало особливо ефективним, оскільки дозволяє дуже швидко опрацювати інформацію і представити її у вигляді малюнків, фотознімків, таблиць, схем, діаграм, презентацій, тощо.

Наприклад, вивчаючи харчування і здоров'я у курсі «Людина» учні з цікавістю підбирають з різних джерел значиму, на їхню думку, інформацію про стратегії харчування та принципи здорового харчування і подають її у вигляді презентації

На уроках щоразу наголошую на тому, що вміння знайти необхідну інформацію, опрацювати її, застосувати для вирішення певних завдань та проблем не тільки на уроці, а в продовж життя таке ж важливе, як і процес споживання їжі у їхньому житті. Тому привчаю учнів до підготовки випереджувальних завдань у вигляді повідомлень про наукові досягнення і відкриття в біології, медицині та інших науках, про різноманітність організмів та інше [4, с. 2].

Свої повідомлення учні накопичують у власних портфоліо з біології, в які також вкладають виконані творчі завдання. Останнім часом окремі учні готують презентації у вигляді слайдів або буклетів.

Формування комунікативної компетентності є важливою складовою ключових компетентностей тому, що сприяє формуванню в учнів вміння працювати й співпрацювати в колективі (команді, ланці, малій групі); розвитку комунікативності, культури міжособистісних взаємин, здатності приймати спільні рішення, а також виховує моральні орієнтири молодого покоління. Учень вчиться презентувати себе, ставити запитання, давати відповіді, дискутувати.

Біологія як шкільний предмет, що вивчається у школі, належить до природничо-математичних дисциплін і є комплексною наукою, яка сприяє формуванню наукового світогляду, інтелектуальному розвитку учнів, формуванню в них загальнолюдської валеологічної та екологічної культури. З досвіду пересвідчилась, що більшість учнів не вміють у процесі навчання самостійно вирішити найважливіші структурні елементи знання, встановити причинно-наслідкові зв'язки між ними, замість структурованої, усвідомленої системи знань, володіють розрізненими, механічно запам'ятовуваними відомостями. Тому одним із актуальних напрямків вдосконалення навчально-виховного процесу є пошук і впровадження інтелектуальних засобів, форм, та методів навчання, що забезпечують Люди, яких люблять і шанують, не обов'язково вродливі і не завжди винятково розумні. Проте вони мають такі властивості, які полегшують їм установлювати контакти з іншими людьми і допомагають знаходити собі друзів. Ці властивості можуть бути закладені в характері від народження, але їх можна й виробити, доклавши до цього певних зусиль. Системність знань, їх міцність і саморозвиток особистості.

Однією з найважливіших функцій педагогічного впливу є стимулювання і підтримка процесу самоосвіти особистості.

Тільки через самостійну діяльність, самовиховання, самоаналіз, можна знайти своє місце у багатогранному суспільстві.

Отже, перед учителем постає завдання засобами свого уроку допомогти учневі опанувати навички самоосвіти.

Коли треба надати учням змогу розібратися в чомусь глибоко і всебічно, підняти їх на вищий рівень засвоєння, який передбачає практичне застосування матеріалу, аналіз і оцінку, використовую такий метод, як проектне завдання (метод проектів). Цей метод відноситься до дослідницьких, основною тезою його є: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосувати» [5, с. 6].

В основі методу лежить розвиток самоосвітніх пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, порівнювати, аналізувати, критично мислити, тобто це є поєднання багатьох ключових компетентностей школярів. Здоров'язберігаюча компетентність передбачає готовність дотримуватися здорового способу життя у фізичній, соціальній, психічній і духовній сферах.

Турбота про здоров'я учнів невід'ємна від турботи вчителя про своє здоров'я. Своїм способом життя педагог подає приклад.

В арсеналі кожного вчителя мають бути такі засоби й методики, які паралельно із навчанням дають змогу розв'язувати проблеми збереження і зміцнення здоров'я учнів, зберігати нервову систему дитини, знімати стреси й напругу, емоційно розслаблятися. На своїх уроках використовую методи позитивної психологічної підтримки учня, облік індивідуальних можливостей дітей та диференційований підхід до учнів з різними здібностями, підтримую їх пізнавальний інтерес до вивчення біології, стимулюю рухову активність на уроці.

Різноманітні види діяльності, що підтримують позитивне ставлення дитини до себе, упевненість у собі, у своїх силах та доброзичливе відношення до оточуючих, змінюють мікроклімат на Компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість учня, а вміння розв'язувати проблеми, що виникли в конкретних ситуаціях за допомогою отриманих знань і набутих умінь та навичок. Отже, найвищої оцінки може заслуговувати той учень, який не лише показує знання, а й виявляє здатність і досвід ефективного застосування цих знань у запропонованій чи нестандартній ситуації.

Життєвий і професійних успіх людини залежить від її здатності адаптуватися до змін, що відбуваються у суспільстві через вміння оволодівати та гнучко застосовувати набуті знання, уміння, власний та суспільний досвід. І в цьому повинен йому допомогти компетентний педагог, який має високий рівень педагогічної майстерності на уроці: атмосфера налаштовує на навчання та міжособистісне спілкування..

Список використаних джерел:

1. Пометун О.І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К.: К. І. С., 2004.
2. Пометун О., Пироженко Л. «Сучасний урок, інтерактивні технології навчання». К. «Видавництво А. С. К.», 2004.
3. . Продуктивне навчання як основа стратегії розвитку інноваційної особистості «Управління школою» // Основа, № 3, січень, 2008.
4. Пугач І.М. Творчі завдання на уроках біології як засіб формування ключових компетентностей учнів. Біологія. Хімія. – 2007. – № 14.
5. Томко Н.Р. Проектні технології на уроках біології // Біологія. – 2014. – № 1-2.
6. Державний стандарт загальної середньої освіти, 2011 р.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Ангелополо С.Ф.

студентка,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет;

педагог-організатор,

Ренійська загальноосвітня школа № 3

ІНІЦІУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛІВ – ПЕРЕДУМОВА ПОЗИТИВНОЇ ДИНАМІКИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ШКОЛІ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ

Реформаційні процеси, що відбуваються у сучасному вітчизняному освітньому просторі у ХХІ ст., актуалізують соціально-педагогічний запит на творчу особистість педагога.

Вже склалася відповідна нормативно-правова база (Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепція «Нова українська школа» та ін.), що визначає механізми ініціювання педагогічної творчості – передусім інтеграції вітчизняної освітньої сфери до загальноєвропейського освітнього простору.

Так, філософські аспекти окресленого ракурсу вже набули відповідних абрисів. Наприклад, В. Кремінь акцентує увагу на тому, що затребуваною в будь-якій галузі суспільства є лише інноваційна людина, тобто людина з інноваційним типом мислення, інноваційною культурою і здатністю до інноваційного типу діяльності; «саме така людина здатна сприймати зміни, творити зміни, жити у постійно змінюваному середовищі – нові знання, нові ідеї, нові технології, нове життя» [3].

Проблематика педагогічної творчості завжди перебувала в полі зору науковців. Її розв'язанню сприяє доробок насамперед класичної педагогіки – від А. Дистервега до О. Сухомлинського. Натомість ще й досі творчість залишається малодослідженим феноменом, оскільки в ньому простежується перетин принаймні трьох площин – теорії особистості, теорії діяльності, теорії творчості. З огляду на запит українського соціуму на педагогічну творчість, активність дослідників у цьому плані є помітною (О. Є. Антонова, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, Н. В. Кічук, Н. Г. Ничкало, О. Я. Савченко, С. Сисоєва, Т. В. Семенюк та ін.).

Аналіз наукової літератури засвідчує про те, що найбільш конструктивно окреслена проблема досліджується у зв'язку з впливовістю педагогічної творчості на розвиток певної обдарованості особистості на відповідному її віковому періоді. Так, на рівні фундаментальних досліджень вивчено, зокрема, такі аспекти, як творчий педагог – фактор розвитку музичної (М. Федоров), інтелектуальної (Ю. Климюк), лідерської (Ю. Поліщук), професійно-педагогічної (О. Антонова) обдарованості; організаційно-педагогічні умови розвитку готовності вчителя до роботи з обдарованими дітьми (Г. Тарасова) та ін. Натомість такий аспект проблеми, як впливовість педагогічної творчості на загальний потенціал інноваційності закладу освіти, зокрема, початкової ланки, ще не був предметом спеціального дослідження. Можемо лише зазначити, що привертає увагу дослідження О. Караван, де у постановочному плані вивчається роль інновацій у дошкільному навчальному закладі (технологій навчання М. Зайцева, Г. Альтшуллера, технології «Казкові лабіринти гри», логічні блоки Дьенеша, коректурні таблиці А. Богуш тощо),

натомість характер взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості з педагогічною творчістю вихователя не є предметом дослідження [1].

Якщо ж виходити зі своєрідності не лише педагогічної творчості, але й ролі саме школи першого ступеня, то, мабуть, все ж слід спиратися ще й на зміст, який вкладається у поняття «принцип інноваційності в педагогіці». А, як стверджують деякі науковці (зокрема, О. Низьковська), йдеться про створення умов для реалізації права кожного педагога не лише на особистісний саморозвиток через вияв ініціативи у професійній діяльності (наприклад, засобами запровадження новітніх технологій), але й про «індивідуальний творчий внесок» у досягнення «суспільної мети». Отож, ініціювання процесу розвитку творчості вчителя початкових класів є принципово важливим у збагаченні ресурсу інноваційності як команди фахівців, які працюють із молодшими школярами, так і школи першого ступеня в цілому.

Згідно з твердженнями науковці (зокрема, М. М. Поташника), компонентами творчої діяльності вчителя є постійний пошук оптимального дидактичного, виховного та методичного керівництва та інших педагогічних рішень, де наявною є спрямована установка на пошук найбільш ефективних підходів та здійснюється постійний розвиток педагогічної культури спілкування.

Так, якщо враховувати специфіку особистісно-професійного впливу саме вчителя початкових класів, то його значення, як зауважують дослідники, важко переоцінити [2].

На думку багатьох учених, дитина за своєю сутністю – творець і дослідник. Дійсно, тільки творчий учитель початкових класів здатний розглядіти в кожній дитині унікальну особистість, не пропустити все краще, що в ній є, відчувати і приймати близько до серця проблеми дітей, може дати імпульс до самовдосконалення через розвиток творчості, що йде з самої глибини душі дитини, побудувати фундамент успішності для її майбутнього розвитку.

Якщо стисло, то дослідники (А. Давиденко, О. Савенков, О. Савченко, В. Салєєв, О. Мелік-Пашаєв, та ін.) окреслюють такі завдання саме вчителя початкової школи: розвивати творче мислення дітей і здатність до розв'язання проблем; формувати ініціативну позицію; стимулювати пізнавальні здібності учнів; підтримувати і покращувати самооцінку і самоповагу кожної дитини в прояві творчості; формувати розвинену уяву і сприйняття; розвивати допитливість, самостійність; створювати умови для розвитку творчих здібностей на уроках і в позакласній роботі.

Педагог завжди творить у співавторстві з учнями. Так, В.А. Кан-Калик і Н. Д. Нікандров описали варіанти співтворчості педагога з учнями:

- педагог співвідносить свій творчий процес з діяльністю учнів, творить для себе і від себе;
- педагог співвідносить свою творчість з діяльністю класу, управляє загальним творчим процесом;
- педагог враховує нюанси діяльності окремих учнів;
- педагог створює загальну концепцію уроку, враховує особливості окремих учнів, забезпечує їм індивідуальний підхід.

О. Мелік-Пашаєв акцентує увагу на тому, що творчість, особливо художня, дає унікальну можливість всебічно розвинути особистість молодшого школяра, завдяки контакту з оточуючим світом, розвитку уявлення, образного мислення [5, с. 77]. Ігрові вправи, які можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва, переводять дитину з позиції об'єкта виховання і навчання в позицію суб'єкта діяльності, в позицію творця. Художні ігри сприяють розвитку асоціативно-образного, варіативного мислення дітей, так розумових операцій, як аналіз, синтез, порівняння, зіставлення тощо, сприяють створенню виразних образів. Наприклад, гра у 1 класі за темою «Різнобарвні кольори». Правила гри: діти малюють драбинку

з п'яти сходинок, розташували кольори за бажанням. Перший колір – найулюбленіший. Усі драбинки вивішуються на дошці й діти по черзі називають найулюбленіші предмети того чи іншого кольору. Гра «Різнобарвні планети»

Правила гри: діти розподіляються за групами. Кожна група – жителі шоколадної планети будь-якого кольору спектру. Ведучий – мешканець шоколадної планети – тримає в руках шоколадні цукерки, які необхідно доставити жителям Землі. Ведучий «пролітає» повз різні планети і ставить їх жителям по три питання: 1. Що ви найбільше любите робити? 2. Що ви найбільше любите їсти? 3. Про що ви мрієте? За відповідями, в яких не повинна звучати назва кольору, ведучий має відгадати колір даної планети. Якщо не відгадує, віддає шоколадну цукерку жителям планети. Завдання ведучого – зберегти більше цукерок для жителів Землі. Підсумок цієї гри: закріплюється знання назв кольорів, розвивається асоціативне мислення. При цьому відбуваються універсальні навчальні дії: особистісні (встановлення учнями зв'язку між метою навчальної діяльності (гра) та її мотивом (закріплення назв кольорів); пізнавальні (уміння усвідомлено та вільно будувати мовленнєвий вислів в усній формі, структурувати знання, розвиток розумових операцій аналізу, порівняння); комунікативні (уміння інтегруватися в групу та продуктивно взаємодіяти, брати участь в колективному обговоренні).

Отже, розвивати творчість молодшого школяра можна по-різному. Обдаровані учні переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, та удосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме творча роль учителя. Тому одним із головних завдань учителя початкової школи є управління процесами творчого пошуку учнів, йдучи від простого до складного: створення ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості дитини, розвиток їх уяви, асоціативного мислення, здатності розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Отож, реформа школи триває, і головним її двигуном залишається вчитель, оскільки одним із головних завдань школи першого ступеня є розвиток творчих здібностей молодших школярів, як необхідної переумови удосконалення особистісних якостей і підготовки дитини до свідомої, продуктивної та творчої діяльності в майбутньому, то потребує більш поглибленого вивчення проблеми стимулювання, спрямування та оптимізації професійної діяльності інших об'єктів навчально-виховного процесу в окресленому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Караван О. С. Роль інновацій у дошкільному навчальному закладі / О. С. Караван // Сучасне довкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Зб. матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Черкаси, 2017. – С. 48-53.
2. Коновальчук М. В. Педагогічна творчість учителя в роботі з обдарованими молодшими школярами: навчально-методичний посібник / Марина Коновальчук – К.: ТОВ «СІТПРІНТ», 2013. – 80 с.
3. Кремень В. Г. Чому ми бідні, якщо такі освічені? / В. Г. Кремень // Дзеркало тижня. – 2015. – № 6. – 20-27 лютого.

Бадікова Н.О.
аспірант,
Інститут філології
Національного університету
імені Тараса Шевченка

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖАНРІВ УСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ В ОВОЛОДІННІ НИМ

Довгий час на теренах України, через історико-політичні обставини і відповідно успадковану методичну школу, говоріння було доволі занедбаним видом мовленнєвої діяльності у вивченні іноземних мов. Протягом останніх 20 років ситуація значно змінилася, проте акцент сильно змістився у бік діалогічного мовлення, занедбавши не менш важливе монологічне. Ми вважаємо, що дослідження усного монологічного мовлення (надалі УММ) та розробка сучасної методики його викладання є актуальною необхідністю.

УММ є широким поняттям саме через свою жанрову різноманітність. У методиці на перший план висувається питання яких саме видів монологу ми будемо навчати. Адже кожен жанр ММ впливає на мову та стиль його вираження [6, с. 207], і їх навчання вимагає різних прийомів роботи з розвитку відповідних умінь. Усі методисти погоджуються з тим, що навчання УММ залежить від виду чи жанру монологу, проте думки вчених розходяться і немає повної жанрової класифікації, створення якої є метою цієї роботи.

Найбільше над цим питанням працювали Ніколаєва С. Ю. та її команда [2, с. 350-351], Азімов Е. Г. та Щукін А. Н. [1, с. 147; 6, с. 204], М. Л. Вайсбурд, Н. П. Каменецька та О. Г. Поляков [3, с. 72], Соловова Е. Н. [4, с. 171-172], Скалкін В. Л. [3, с. 94]. Враховуючи їх дослідження, ми зробили перелік монологічних висловлювань в реальному житті і, зважаючи на зміст, вид, функції, сфери застосування монологічного висловлювання, ми виділяємо 9 типів УММ за типом розгортання дискурсу, кожен з яких має свої підтипи:

Опис – це «констатуючий тип МВ, у якому стверджується наявність або відсутність будь-яких ознак в об'єкті» [2, с. 350], це характеристика рис людини, предметів, природи, погоди, закритого чи відкритого простору та, при потребі, локалізація цих предметів у ньому. Опис виконує інформативну, рідше експресивну чи спонукально-впливову функції і виражається часами дійсного способу, найчастіше *Présent* та *Imparfait*. Його синтаксичною особливістю є переважне використання простих і складносурядних речень з перелікові-приєднувальним і послідовно-приєднувальним зв'язком, граматичних структур із зворотом *c'est / ce sont* та *il y a* [2, с. 351]. Розповідь – це повідомлення про події, які розгортаються в часі. Вона є «динамічним типом МВ, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів. Дійсність сприймається у процесі її розвитку та змін в хронологічній послідовності» [2, с. 350]. Розповідь здебільшого виконує інформативну функцію, рідше – впливову чи розважальну. Усередині цієї групи, на нашу думку, можна розрізнити 3 підвиди – *оповідь*, *власне розповідь* та *переказ*. За визначенням словника літературознавчих термінів, *оповідь* – це розповідь від першої особи, а *отже розповідь* про події та факти з життя самого розповідача. *Розповідь* ведеться від 3-ї особи, тому охоплює більш ширшу тематику – події з життя інших людей та суспільства в цілому. Третій підвид – *переказ* – це монолог із більш чи менш детальним або зрештованим відтворенням змісту чогось прочитаного, побаченого чи почутого, як правило – зі збереженням хронології

подій. Цей підвид охоплює переказ сюжетів творів літератури та кіно, а також прямого мовлення (монологів, діалогів, полілогів) інших людей. Монолог-розповідь здебільшого теж виражений часами дійсного способу. Для нього характерні прості і складнопідрядні речення з підрядними часу, вживання сполучників, сполучникових прислівників та адвербалій таких як *quand, puis, après, autrefois, ensuite, hier* [2, с. 351-352]. Стосовно повідомлення, ми погоджуємося з Азімовим Е. Г. та Щукіним А. Н. про відмежування цього жанру від розповіді, оскільки в ньому акцент ставиться не на розвиток подій у хронології, а на факти як результат цих подій. На відміну від розповіді, структурно – це короткий жанр, тому тут переважають прості розповідні речення з дієсловами у часах дійсного способу *Présent, Imparfait* та *Passé composé* [2, с. 352]. Винятково довшим у цій групі може бути підвид *доповіді*. Для правильної побудови, а інколи і для правильного сприйняття повідомлення, важливим є знання комунікативного наміру мовця. Аргументація, або міркування «спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези / судження чи декількох тез/суджень робиться певний висновок»; об'єктом роздуму у монолозі-міркування є певна проблема і для нього характерний причинно-наслідковий зв'язок між реченнями [2, с. 351]. У межах цієї групи пропонуємо розрізняти підвиди *роздум* та *переконання*. Перший є монологічним висловлюванням по виясненню причин якостей, ознак, стану, дій, подій, можливостей тощо для себе; часто таке висловлювання є внутрішнім. А метою монологу-переконання є «переконати аудиторію, сформувані в неї конкретні мотиви, погляди, спонукати її до певних дій» [2, с. 351]. Його функція – спонукально-впливова. Інструкцією ми називаємо вказівку, завдання, наказ, прохання, пораду, застереження, дозвіл чи заборону, виражену наказовим способом, винятково – суб'єктивованим способом для 3-ї особи (*Qu'il parte en France et qu'il trouve cette personne !*), чи безособовими зворотами (*Il faut aller en France et trouver cette personne*) або непрямыми наказами у 2-й особі часів дійсного способу (*Vous devez aller en France et trouver cette personne*), що відрізняється від інших типів МВ своєю короткістю (від 1 речення) і виконує спонукально-впливову функцію, зрідка інформативно-навчальну функцію. Напевно через свою переважну короткість інструкцію не розглядають як окремий жанр, тим більше монолог, і упускають з дидактично-методичної літератури, проте, ми вважаємо, що за критерієм односпрямованості та фіксованості функції мовця до людини з фіксованою функцією слухача [2, с. 344] ми можемо стверджувати, що це монолог. Експресивним монологом ми називаємо висловлення почуттів, відчуттів та емоцій, ставлення, суб'єктивної оцінки та побажання. Це монолог, який сконцентрований не на подіях, об'єктах, їхніх якостях чи проблемах, а на почуттях, відчуттях чи емоціях. Такі монологи виконують передусім експресивну функцію, зрідка спонукально-впливову. Вони охоплюють часову палітру трьох способів вираження дійсності – дійсного, умовного та суб'єктивованого, а також інфінітивні речення. Для цього жанру не чужа аргументація, яка, однак, зводиться до називання причини такого стану, оцінки чи ставлення. Ми відокремили цей жанр від повідомлення з причини зміщення змістових акцентів та іншу і синтаксично складнішу систему вираження експресивного жанру. Монологи ведучих є двох видів і виконують передусім розважальну функцію. Монологи ведучих передач чи урочистих подій промовляються під час цих подій для їхнього організованого провадження зі значними перервами. Інколи в них вплетені елементи діалогу. Спортивний коментар є коментуванням спортивних подій, інколи з елементами розповіді, що відбувається паралельно з їх розгортанням перед значною аудиторією. Виступи, або розважальні монологи – пісні, вірші, п'єси, смішні сценічні монологи, анекдоти та тости – за структурними ознаками можуть бути інших жанрів (розповіддю, роздумом, експресивним монологом), проте вони є винятково репродуктивними видами

монологів: один раз створені, опісля вони відтворюються у тій же формі. Фактично йдеться про літературні твори, що виконують розважальну функцію. Ритуально-обрядові монологи зустрічаються у релігійній, цивільній та військовій сфері і виконують ритуально-культову функцію. Такі монологи є або повністю репродуктивними, або строго слідує протоколу з невеликими можливостями відхилення.

Опис	Розповідь	Повідомлення
<p>1) людини; 2) тварин, рослин; 3) предмета; 4) погоди; 5) логіко-абстрактних категорій; 6) відкритого простору (міста, парку, саду...); 7) закритого простору, або приміщення (дому, квартири, замку, готелю...).</p>	<p><i>а) оповідь (факти зі свого життя, викладені хронологічно);</i> <i>б) розповідь:</i> 1) про факти та події з життя іншої людини; 2) про факти з історії та суспільні події 3) про діяльність людини, у тому числі мисленнєво-мовленнєву; 4) про процес (у розвитку); <i>в) переказ</i> 1) сюжету (книги, статті, фільму, передачі); 2) прямого мовлення у монологічній чи діалогічній формі, детально або лише з передачею основного змісту</p>	<p>1) про події чи проблеми; 2) про відсутність/наявність об'єктів чи їх частин, з можливим уточненням їхньої кількості та якості; 3) про результати (роботи, досліджень, виборів, опитувань, спостережень, розслідування); 4) про смаки, бажання, плани чи мрії індивіда як констатація факту.</p>
Міркування	Інструкція	Монологи ведучих передач чи урочистих подій.
<p><i>а) роздум;</i> <i>б) переконання:</i> 1) пояснення, аргументація 2) промова; 3) дебати.</p>	<p>1) вказівки-інструкції; 2) завдання, накази; 3) прохання; 4) поради, застереження; 5) дозвіл, заборони.</p>	Спортивний коментар
Експресивні монологи	Розважальні монологи	Ритуально-культові монологи
<p><i>а) висловлення почуттів, відчуттів та емоцій:</i> 1) радості, щастя; 2) сумніву, непевності, вагання; 3) страху, побоювання; 4) побажання; 5) незадоволення, обурення; 6) здивування; 7) жалю, докору; 8) припущення, підозри; 9) напучення, повчання; <i>б) висловлення оцінки та ставлення;</i> <i>в) побажання.</i></p>	<p>1) пісні 2) вірші 3) п'єси 4) смішні монологи 5) анекдоти 6) тости</p>	<p>1) молитви священників 2) особисті молитви 3) цивільні ритуальні дії (наприклад, одруження мером) 4) протокольні-процедурні монологи (етикетне привітання, роз'яснення лікаря, поліцейського чи нотаріуса перед підписом документів) 5) військова присяга.</p>

Список використаних джерел:

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Методика обучения иностранным языкам: традиции и современность / Под ред. А. А. Миролюбова. – Обнинск: Титул, 2010. – 464 с.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.
5. Щепилова А. В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному: учебное пособие для студентов вузов. М.: ВЛАДОС, 2005. – Учебное пособие для вузов. – 248 с.
6. Щукин А. Н. Методика преподавания иностранных языков: учебник для студ. учреждений высш. образования / А. Н. Щукин, Г. М. Фролова. – М.: Издательский центр «Академия», 2015. – 288 с.

Бондаревська О.М.

асистент,

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

**АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ ГУМАНІТАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ
САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Завданням нашого дослідження є теоретичне обґрунтування процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін та експериментальна перевірка дієвості створення дидактичних умов через упровадження в реальний навчальний процес моделі їх реалізації. Рівень гуманітарної компетентності визначає якість самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Вважаємо за доцільне відструктурувати компоненти гуманітарної компетентності відповідно до дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів [1]. Ми розробили методику діагностики даної категорії за наступними чотирма компонентами: мотиваційний, знанневий, діяльнісний, рефлексійно-корекційний.

На констатувальному етапі експерименту використовувались різноманітні види діагностики: контрольні роботи, опитування, тести, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження [2]. Нами було розроблено систему тестів та комплексні завдання, що дало змогу виявити труднощі, із якими стикаються студенти у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Систему діагностування рівня сформованості гуманітарної компетентності студентів подано в табл. 1.

Таблиця 1

Система методів діагностування рівнів сформованості гуманітарної компетентності студентів

Показники	Мета	Методи діагностування
Мотивацій-ний	Виявити рівень навчальних домагань студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.	Проведення анкетування. Бесіда зі студентами, викладачами.
Знанс-вий	Перевірка навичок читання та розуміння тексту на іноземній мові, контроль граматичних навичок.	Виконання завдань на розуміння тексту на іноземній мові; тест з граматики англійської мови.
Діяльніс-ний	Перевірка навичок перекладу з іноземної мови та вміння правильно висловлюватись; контроль навичок письма на іноземній мові.	Робота з мовленнєвими ситуаціями; виконання підстановочних вправ на розуміння значення слів, словосполучень та виразів.
Рефлексійно-корекційний	Визначення міри та глибини обґрунтованості інтерпретаційних суджень та умовиводів студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.	Спостереження за умінням студентів працювати в команді, послуговуватися комунікативними уміннями та самостійним досвідом.

На основі проведеного детального аналізу показників гуманітарної компетентності можемо стверджувати про наявність певних труднощів у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності. До таких труднощів і перешкод відносимо: недостатній рівень мотивації до навчальної діяльності; труднощі в організації студентами самостійно-пізнавальної діяльності, посереднє орієнтування в її змісті та сутності, нераціональний розподіл й регламентація часу та обсягу навчального матеріалу; недостатній рівень сформованості уміння вчитися самостійно; відсутність досвіду та належного методичного-дидактичного забезпечення самостійно-пізнавальної діяльності; нестача стійких умінь і навичок рефлексійно-корекційної діяльності.

Технологія реалізації дидактичної моделі індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін вимагає застосування спрямованих формувальних впливів на такі показники гуманітарної компетентності студентів як стійка спрямованість на постійне оновлення знань, уміння планувати; прагнення здійснювати самостійний пізнавально-дослідницький пошук (мотиваційний компонент); уміння використовувати знання на міжпредметній основі та сформованість базових компетенцій з іноземної мови (знансвий компонент); уміння виконувати навчальні завдання самостійно, уникаючи патерналізму та уміння репрезентувати результати самостійної роботи (діяльнісний компонент). Також варто розвивати й удосконалювати майже всі показники рефлексійно-корекційного компонента гуманітарної компетентності студентів (рефлексійні уміння й навички, самооцінка, уміння здійснювати покомпонентну самодіагностику та корекцію).

Наші теоретичні узагальнення та практичний аналіз надають підстави для здійснення технології реалізації дидактичної моделі індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних

дисциплін, спрямованої в русло практичної перевірки дієвості визначених дидактичних умов. Зміст експериментальної програми буде розкрито в наступних публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Лобанова А. П. Самостоятельная работа студентов: от контроля и управления к самообразованию / А. П. Лобанова, Н. В. Дроздова // Гуманітарний журнал. – Дніпропетровськ: НГАУ, 2007. – Вип. 34. – С. 54-63.
2. Проблемы диагностики умственного развития учащихся / [под общ. ред. З. И. Калмыковой]. – М.: Педагогика, 1975. – 208 с.

Гапоненко Н.В.

викладач;

Бабенко І.Б.

викладач,

*Коледж ракетно-космічного машинобудування
Дніпровського національного університету
імені Олеса Гончара*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОБ'ЄКТНО-ОРІЄНТОВАНЕ ПРОГРАМУВАННЯ» НА ПРИКЛАДІ РОЗКРИТТЯ ТЕМИ «КОНСТРУКТОРИ ТА ДЕКТРУКТОРИ ПРИ УСПАДКУВАННІ»

Стаття створена відповідно до тематики програми дисципліни «Об'єктно-орієнтоване програмування» та призначена для розгляду методики викладання теми, яка носить проблемний характер та неоднозначно висвітлюється в різних літературних джерелах. Методика викладання теми містить елементи випереджаючого навчання, використовується компетентнісний підхід, при якому студенти залучаються до проведення логічного аналізу та формулювання і обґрунтування висновків в контексті теми, яка розглядається. При викладанні використовуються наочні матеріали у вигляді рисунків та лістингів з фрагментами програмного коду.

Метою викладання є не тільки поглиблення знань у напрямках вивчення методології об'єктно-орієнтованого програмування, але й виховання компетенцій майбутнього фахівця з розробки програмного забезпечення.

Особливістю запропонованої тематики є проблемна риса. В окремих джерелах тема висвітлена в протилежних фразеологічних зворотах.

Завданням викладача є не тільки розкриття теми, а й доведення важливості розуміння тематики в контексті матеріалу, який викладається. Студент окрім вивчення матеріалу закріплює вміння проводити аналіз, робити логічні висновки, висловлювати і аргументувати власні висновки. Викладач повинен формувати в студентах відповідні вміння, особисті здатності майбутнього фахівця вирішувати певний клас професійних завдань [1]. Необхідно враховувати:

- сучасний зміст навчання, який передбачає як освоєння предметних знань, так і розвиток вмінь студентів, адекватних сучасній бізнес-практиці;
- сучасні методи навчання, які засновані на взаємодії студентів і їх залученні викладачем в навчальний процес;
- сучасну інфраструктуру навчання, яка дозволяє ефективно використовувати переваги різних форм навчання [3].

В процесі навчання в студентах формується схильність до обраної спеціальності, мотивується використання творчого підходу, самостійність. Проводиться актуалізація опорних знань, підкреслюються міждисциплінарні зв'язки, використовується випереджальне навчання.

В сучасному світі швидше зазирнути в інтернет і за лічені хвилини знайти відповідь на питання, аніж прочитати декілька сторінок підручника. Але необхідно навчити студентів не лише користуватися різноплановими джерелами, а і виховати вміння проаналізувати прочитане, зробити висновки.

Конструктори та деструктори при успадкуванні

Механізм успадкування класів дозволяє будувати ієрархії, в яких похідні класи отримують елементи базових класів та можуть доповнювати або змінювати їх. За допомогою успадкування досягається мета – повторне використання програмного коду.

Тема успадкування конструкторів і деструкторів є проблемною з погляду на те, що її не можна вивчати, вирвавши речення-інше з контексту, необхідне розуміння самої концепції успадкування. Приклад розкриття теми наведений далі. «Конструкторы и операция присваивания в производном классе не наследуются, а деструкторы наследуются» [2]. «Хотя конструктор базового класса и наследуется...» [2] «Деструкторы не наследуются» [2].

Успадкування – одна з основоположних концепцій об'єктно-орієнтованого програмування. Фактично тип-нащадок уточнює базовий тип. Порядок конструювання об'єкта похідного класу визначає наступна послідовність: спочатку конструюється базовий підоб'єкт, конструюється похідний об'єкт [3]. При цьому базовий підоб'єкт конструюється повністю і успадковується з урахуванням ключів, що обмежують доступ до його елементів в похідному класі.

Але конструктор базового класу не буде конструктором похідного класу. Тому коли говорять, що конструктори і деструктор з базового класу не успадковуються, мають на увазі те, що вони не існують як конструктори і деструктор похідного класу. Але вони існують як конструктори і деструктор підоб'єкту базового класу.

Це і є відповідь на проблемне питання, питання успадкування конструкторів і деструкторів. І тому, якщо спиратися на цитати буквально, то успадкування цих методів висвітлено неоднозначно, а якщо проаналізувати в контексті успадкування, то все стає зрозумілим.

При створенні похідного класу постає питання, як повинні бути реалізовані конструктори та деструктор. В похідному класі конструктор необхідно писати для ініціалізації власних полів і для передачі значень конструктору базового класу, що виконується явно в списку ініціалізації. При необхідності звільнення пам'яті це доцільно зробити в деструкторі.

Фрагмент відповідного програмного коду наведено на рисунку 1. Зліва наведено використання конструкторів за замовчуванням справа – з параметрами, причому конструктор базового класу викликається явно в списку ініціалізації конструктора похідного класу.

Враховуючи послідовність створення об'єктів в ієрархії, спочатку відпрацьовують конструктори базових класів, починаючи з самого верхнього рівня, потім конструктори об'єктів-елементів класу, і в останню чергу – конструктор класу. При знищенні об'єкта деструктори викликаються в порядку, зворотньому викликам конструкторів.

```
//Специфікація базового класу.
class A {
public:
    int x, y;
}
//Специфікація похідного класу. Відкрите успадкування.
class B : public A {
public:
    int z;
}
... //Фрагмент програмного коду головної функції.
B b;
B.x=1;
B.y=2;
B.z=3;
```

```
//Специфікація базового класу.
class A {
public:
    int x, y;
    A(int p_x, int p_y) : x(p_x), y(p_y) {}
}
//Специфікація похідного класу. Відкрите успадкування.
class B : public A {
public:
    int z;
    B(int p_x, int p_y, int p_z) : A(p_x, p_y), z(p_z) {}
}
... //Фрагмент програмного коду головної функції.
B b(1,2,3);
B.x=B.x+1;
B.y=B.y+2;
B.z=B.z+3;
```

Рис. 1. Фрагмент програмного коду з відкритим успадкуванням класів

На рисунку 2 зображено, що об'єкт похідного класу B містить в собі елементи базового класу A.

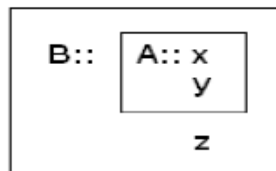

Рис. 2. Об'єкт похідного класу B містить в собі елементи базового класу A

Таким чином, коли говорять про успадкування конструкторів та деструктору базового класу, то розуміють, що вони не існують як відповідні члени об'єкта похідного класу, але існують як відповідні члени підоб'єкта, який відноситься до базового класу. Явний виклик конструктора базового класу передбачається в списку ініціалізації в конструкторі похідного класу, якщо необхідно передати параметри для побудови підоб'єкта базового класу.

Викладач повинен залучити до обговорення проблеми студентів різного рівня підготовки, організувати процес, навчити спілкуванню, надати паузу для осмислення питання, заохотити всіх до логічного аналізу.

Під час викладання теми приділяється увага висвітленню проблеми успадкування конструкторів і деструкторів, в зв'язку з чим студенти навчаються розуміти теоретичні викладки в контексті розгляду теми, а не з цитати, проводити логічний аналіз і аргументувати висновки. Приділяється увага призначенню успадкування, послідовності створення об'єктів класів в ієрархії і яку частину програмного коду слід писати явно. Теоретичні викладки підкреслені відповідними наочними матеріалами. Закріплення матеріалу передбачене під час виконання лабораторних робіт.

Задача викладача – ставити акцент на цілісному сприйнятті, на розумінні й творчості в протизага знанням деталей [4]. Підкреслюється необхідність шукати найбільш ефективні способи реалізації, думати про результати втілення знайденого рішення, аналізувати їх.

Основний принцип освіти – принцип безперервної освіти через все життя на основі саморозвитку [5].

Список використаних джерел:

- 1 Валлерстайн И. Интеллектуалы в век перехода / И. Валлерстайн // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2002. – № 3. – 42-56 с.
- 2 Павловская, Т. А. С/С++. Программирование на языке высокого уровня [Текст] / Т. А. Павловская. – М. – СПб.: ПИТЕР, 2004. – 460 с.
- 3 Довбуш, Г. Ф. Visual C++ на примерах [Текст] / Г. Ф. Довбуш, А. Д. Хомоненко; под ред. А. Д. Хомоненко. – СПб.: БХВ-Петербург, 2008. – 511 с.
- 4 Рудь Марія Компетентнісний підхід в освіті / Марія Рудь // Вісник Львівського університету – 2006 – № 21. – С. 73-82.
- 5 Стив Макконнелл «Личность программиста» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://habrahabr.ru/post/24564/> [1a].

Драгісва Л.В.

студент,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ В УМОВАХ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Новий освітній стандарт середньої освіти визначив необхідність всесторонньо та гармонійно розвинутої особистості кожного учня [1].

Становлення нової системи освіти вимагає від школи підготовки випускників, здатних швидко адаптуватися до нових життєвих ситуацій, критично мислити, передбачати та вміти розв'язувати створені проблемні ситуації, використовуючи сучасні технології. При цьому важливо бути комунікабельним, вміти колективно працювати в різних галузях, самостійно працювати над розвитком власного інтелекту. Від випускників вищих навчальних закладів реалії сьогодення вимагають нового професійного мислення, компетентності, контактними у різних соціальних групах. орієнтації на внутрішньогрупову діяльність та ін. Означені вимоги пов'язані з необхідністю формування та розвитку критичного мислення. Тож, формування критичного мислення учнів пов'язано не лише з новими задачами, які поставлені перед ЗОШ, а й з тим, що критичне мислення займає суттєве місце в нових, нетрадиційних формах навчання.

Основною метою критичного мислення є розширення мисленевих компетенцій для ефективного розв'язання соціальних, наукових та практичних завдань.

В сучасній школі необхідно перейти до нових ефективних технологій групового навчання, які дозволяють випускникам глибоко адаптуватися до нової системи менеджменту на основі прояву критичного мислення [2, с. 5].

Реалізація групової методики навчання відбувається поступово. На першому етапі діти засвоюють норми спілкування в школі, на уроці, тільки вчаться спілкуватися один із одним.

Поступово діти розуміють, що вони можуть висловлювати думку, при необхідності сперечатися, але тільки нікого не перебиваючи і не ображаючи. Другий етап підготовки – це парна робота. Під час роботи вчитель допомагає парам і фіксує удачі і невдачі в організації. Спочатку вчитель сам каже парам, яким чином вони повинні працювати. Пізніше пари вибирають варіант, виконання завдання якого їм під силу. Пари повинні змінюватися, щоб діти спілкувалися з іншими однокласниками. Але при цьому важливо враховувати психологічні особливості дитини. Не варто садити дітей, які постійно конфліктують один із одним в одну пару. Це може призвести до повної відмови від роботи у парі, а також до конфліктів на

уроці. Найважливішими особливостями цієї форми навчання є мета кожного учня – вчити інших всьому, що знаєш сам; кожен відповідає не тільки за свої знання навчальні успіхи, а також за знання та навчальні успіхи товаришів. Третій етап: групова робота. Цей етап варто починати поступово, орієнтуючись на клас. Важливо грамотно сформувати групи за такими принципами: хаотично, за інтересами, за рівнем пізнавальної активності, за бажанням, випадковим чином, за вибором «лідера», за вибором педагога.

Вдосконалення міжособистісних відносин у класі. Групова форма дозволяє вирішувати і виховні завдання на уроці: це вміння слухати і чути;

- уміння правильно оцінювати діяльність своїх товаришів;
- вміння підкорятися правилам поведінки в групі;
- вміння долати труднощі, конфлікти;
- практикуються контроль і оцінка ситуації;
- можливість рівноправності у розвитку самостійності думки, особистих рис і особистої позиції.

Групова робота необхідна на сучасному уроці в початковій школі, оскільки вона:

- підвищує успішність;
- формує мотивацію навчання;
- може навчити кожного;
- дотримується диференційованого підходу;
- допомагає учню проявити себе;
- зміцнює дружбу і встановлює міжособистісні відносини;
- встановлює психологічний комфорт у колективі.

Групова робота дає великий ефект не тільки в навчанні, а й у вихованні учнів. Учні, які об'єдналися в одну групу, звикають працювати разом, вчать знаходити спільну мову і долати складнощі спілкування. Сильні учні починають відчувати відповідальність за своїх менш підготовлених товаришів, а ті намагаються показати себе в групі з кращого боку. Групова робота знімає внутрішнє напруження школярів, скутість, дискомфорт. Зникає страх виклику до дошки, неправильної відповіді. Навчальний простір стає для дітей місцем творчого польоту, реалізації свого інтелектуального та творчого потенціалу. Систематична організація групової роботи учнів сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу: учень, промовляючи інформацію, краще їй засвоює. Крім того, робота в групі сприяє виникненню інтересу до процесу навчання, приходить відчуття задоволеності не тільки результатами, але і самим процесом навчання.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392] [Електроний ресурс]: Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>. – загол. з екр.
2. Плотникова Н.Ф. Формирование критического мышления студентов вуза в условиях командной формы организации обучения: монография / Н.Ф. Плотникова. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2015. – 84 с.
3. Кларин М.В. Развитие критического и творческого мышления [Текст] // Школьные технологии. – 2004. – № 2. – С. 3-10.

Дьячук С.В.
старший викладач,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ»

Традиційно викладання літератури (як української, так і зарубіжної) у вищій школі розглядають як суттєвий чинник художньо-естетичного виховання студентів, а мету вивчення дисципліни вбачають у формуванні уявлень про художньо-естетичні особливості певного історико-літературного періоду, в ознайомленні студентів з методичними прийомами літературознавчого та літературно-критичного аналізу твору, а також в оволодінні методологічними моделями філологічного дослідження. Головна увага здебільшого приділяється вивченню основних етапів розвитку літератури, характеристиці провідних течій, шкіл і напрямів, загальному огляду творчості окремих авторів та аналізу конкретних творів.

На нашу думку, існують суттєві відмінності в методиці викладання літератури (як вітчизняної, так і світової) студентам-редакторам у порівнянні, скажімо, зі студентами-філологами, журналістами тощо. Так, традиційне викладання історії української та світової літератури у вищій школі, як правило, не передбачає детального ознайомлення студентів із специфікою творчої роботи письменника. Однак для студентів-редакторів украї важливо отримати хоча б початкові знання із психології творчості. Адже майбутні редактори в професійній діяльності матимуть справу з текстами, а будь-який текст (художній, науковий, публіцистичний) є наслідком складної інтелектуальної та психологічної діяльності автора. І глибоке розуміння авторського задуму, усвідомлення мети твору неможливе без докладного знання основ психології творчості. Отже, спробуємо визначити, на що варто звертати увагу під час викладання літератури (як української, так і зарубіжної) майбутнім фахівцям з видавничої справи та редагування.

Психологія творчості – відносно самостійна міждисциплінарна галузь наукових досліджень, що виникла наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. на межі філософії, психології, мистецтвознавства і соціології. Серед зарубіжних і вітчизняних дослідників, що працювали й працюють у цій сфері, слід згадати таких науковців, як О. Потебня, І. Франко, З. Фрейд, Л. Віготський, М. Рубакін, М. Арнаутов, Б. Грифцов, В. Карпенко, В. Роменець, Н. Зборовська та ін.

Студенти мають усвідомити, що творчий процес – складне поняття, якому важко дати однозначне й вичерпне визначення, і тим більше неможливо вивести універсальну «формулу», схему, якої повинен дотримуватися автор під час роботи над твором. Однак можна виокремити певні етапи творчого процесу, які в тій чи іншій мірі присутні в роботі більшості письменників. Важливе місце у творчій роботі письменника посідають *споглядання* і *спостереження* – це основний матеріал творчості. Є різні способи спостережень: як безпосередні, часто неусвідомлені, так і свідомі та цілеспрямовані (наприклад, вивчення матеріалів, документів). Так, Е.Золя під час роботи над романом «Жерміналь», у якому хотів описати життя вуглекопів та їхню боротьбу за свої права, виїздив у вугледобувні регіони, спускався у шахту, відвідував збори робітників, вивчав документи про робітничий рух. Студенти мають усвідомити, що характер спостережень конкретного письменника залежить не лише від творчого задуму, але й від

темпераменту, соціально-політичних поглядів митця. Один митець підмічає світлі, радісні сторони життя, іншого вражають драматичні моменти. Наприклад, і О. Вишня, і Г. Косинка починали свій творчий шлях приблизно в той самий час (20-ті роки ХХ ст.) і писали на схожу тематику (життя українського пореволюційного села). Але один із цих авторів помічав і, відповідно, висвітлював у творах комічні чи потворні життєві явища, інший, навпаки, звертав увагу на трагізм селянського життя.

Важливий етап творчого процесу – виникнення *творчого задуму*. Задум можна розглядати як початкову загальну схему майбутнього твору, перший щабель творчого акту. Залежно від творчої індивідуальності письменника задум проявляється по-різному: він може визрівати й виношуватися поступово, набуваючи все більш чітких і визначених форм. Скажімо, Й. В. Гете задумав «Фауста» ще в 1772 р., перший великий фрагмент трагедії було надруковано в 1790 р., концепція всього твору склалася лише в 1797–1798 р.р., а завершив свою трагедію видатний німецький письменник лише незадовго до смерті (у 1831 р.). Задум твору може вирости з окремого образу, сцени, виникнути під впливом ідеї, а в ліриці – навіть зі слова, інтонації, ритму. Так, В. Маяковський у статті «Як робити вірші» розповів, що робота над поезією «Сергію Єсеніну» почалася із оформлення певного ритму, «гулу». А задум відомого роману У. Еко «Ім'я рози», як свідчив сам автор у «Нотатках на полях «Імені рози»», виник від дивного бажання, що раптом з'явилося в письменника: вбити ченця!

Для реалізації творчого задуму потрібен поштовх, який би активізував *творчу уяву* письменника. Студенти-редактори мають усвідомлювати відмінність між звичайною уявою та уявою творчою. Перша відтворює життєві явища з різними випадковостями (не завжди суттєвими і важливими), вона притаманна всім людям; а от друга проводить певний відбір і зберігає тільки необхідне, характерне; її наявність у людини вже свідчить про певні творчі здібності. Механізм дії творчої уяви тісно пов'язаний з *асоціативністю мислення*. Творча уява ґрунтується на пам'яті, яка не є чимось хаотичним: у ній діє закон асоціацій, за яким увесь хаос наших спогадів розподіляється за подібністю чи близькістю в часі та просторі, узагальнюється і «сплітається» в один безперервний ланцюг. Цей ланцюг асоціацій – провідна нитка творчої уяви, матеріал та засіб творення художнього образу. «Багатство асоціацій свідчить про багатство внутрішнього світу письменника», – зауважував К. Паустовський [4; 140]. Розвинена здатність до асоціативного мислення – необхідна умова творчості. У багатьох митців розвинене асоціативне мислення – це вроджена риса, яка проявляється дуже рано. Так, у «Зачарованій Десні» О. Довженко розповідав, що особисто в нього асоціативне образне мислення проявилось ще в ранньому дитинстві.

У творчому процесі настає момент, коли в уяві письменника відбувається *персоніфікація образів*: митець починає «бачити» синтезований у його уяві образ чітко, в усіх подробицях. Таке «бачення» вигаданих образів необхідне письменнику для того, щоб вони вийшли максимально переконливими і життєвими. Так, Ю. Яновський, працюючи над романом «Вершники», довго не міг закінчити опис зовнішнього вигляду одного з персонажів – Шведа, поки не «побачив» свого героя, немов живого.

Однак часто письменнику недостатньо просто уявити персонажа. Автор, створюючи образи, ставить героїв у різні ситуації, розвиває їхні характери згідно з життєвими закономірностями і в значній мірі починає перевтілюватися в дійових осіб. Під *письменницьким перевтіленням* розуміють тимчасове максимальне психофізичне пристосування особи митця до життя, характеру створюваного ним героя з метою глибокого проникнення в його внутрішній світ. Таке перевтілення, що чимось нагадує акторське, допомагає письменнику знайти точні слова, потрібний емоційний ритм розповіді, щоб передати настрій, жести, думки персонажа, тобто

зробити так, щоб створюваний образ пластично постав перед читачем. Зокрема, Г. Флобер у процесі роботи над романом «Пані Боварі», щоб переконливо описати муки своєї героїні, настільки реалістично уявив собі всі симптоми отруєння миш'яком, що сам почав відчувати їх на фізіологічному рівні. Саме в моменти перевтілення особливо активно починають діяти так звані стихійні сили творчості, які називають інтуїцією. *Інтуїція* не є творчим актом чи особливим способом пізнання дійсності, це лише один з етапів звичайного пізнавального процесу. «Інтуїція допомагає авторам історичних творів відтворювати не тільки справжню картину життя минулих епох, але самий їх неповторний колорит, відчуття людей, їхню психіку, яка, у порівнянні з нашою, була, звісно, іншою», – писав К. Паустовський [4; 127]. Деякі літератори саме завдяки добре розвиненій інтуїції вирішують проблему творчого задуму, знаходять потрібні слова, вдалі сюжетні ходи. Однак за такими інтуїтивними «осаяннями» приховується, як правило, напружена письменницька праця.

Уявлення про творчий процес невіддільне від поняття *натхнення*. Більшість письменників визначають натхнення як особливий душевний стан, у якому з'являються сили і бажання писати, а робота над твором просувається легко й невимушено. За свідченням багатьох відомих літераторів, натхнення приходить лише до тих, хто наполегливо працює: самого лише таланту часто буває недостатньо. Польський літератор Я. Парандовський зазначав: «Дисципліна завжди була для письменника благословінням. Скільки сил зберігається, якщо в певні години сідаєш за робочий стіл!» [3; 130].

Отже, у процесі викладання літератури студентам спеціальності «Видавнича справа та редагування» необхідно враховувати професійні потреби цільової аудиторії. Зокрема, надавати знання з психології творчості, яка є важливою складовою редакторської професії.

Список використаних джерел:

1. Арнаудов М. Психология литературного творчества / Пер. с болг. Д. Николаева // Арнаудов М. – Москва: Прогресс, 1970. – 654 с.
2. Грифцов Б. Психология писателя // Грифцов Б. – Москва: Художественная литература, 1988. – 462 с.
3. Парандовський Я. Алхімія слова / Пер. з пол. Ю.Попсуєнко // Парандовський Я. – Київ: Дніпро, 1991. – 374 с.
4. Паустовский К. Золотая роза // Паустовский К. – Москва: Советский писатель, 1983. – 368 с.
5. Роменець В. Психологія творчості: навч. посібн. для студ. вищих навч. закладів / 2-е вид. // Роменець В. – Київ: Либідь, 2001. – 288 с.
6. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. – Київ: Радянський письменник, 1969. – 190 с.

Жукова Г.В.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Національний університет фізичного виховання і спорту України;*

Булгакова Т.М.

*кандидат педагогічних наук, асистент,
Київський національний університет культури і мистецтв*

МОТИВАЦІЯ ЮНИХ ТХЕКВОНДИСТІВ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНІЙ ШКОЛІ

Тхеквондо – це спорт, яким можна займатися протягом усього життя, починаючи з наймолодших років. Він забезпечує і стимулює правильний розвиток організму. Східні єдиноборства формують характер і моральність особистості, посилюють стійкість до стресу, допомагають підтримувати психофізичну рівновагу. Високо мотивований спортсмен більш ефективно реалізує свій потенціал, він здатний на максимальну віддачу всіх своїх фізичних і духовних сил, якщо цього вимагає досягнення поставленої мети. Прагнення до перемоги, загальна особистісна і воляова готовність в значній мірі визначають ефективність діяльності.

Особливості східного єдиноборства Тхеквондо вивчали Т. Бочаров, К. Гіл, С. Гончаров, В. Горбенко, Кім Чур Хван, Г. Максименко, В. Платонов, В. Саєнко та інші. Різні аспекти проблеми фізіологічних та психологічних властивостей особистості суб'єктів спортивної діяльності досліджували Н. Бачинська, П. Давидов, Н. Дуткевич, Л. Небржодовські, Д. Ревковський, А. Романовська-Толочко, С. Токарський та інші.

Бойове мистецтво Тхеквондо сягає своїм корінням стародавніх часів історії Кореї, коли майстерність бойових дій узгоджувалася з можливістю виживання. В 60-х роках минулого століття це бойове мистецтво, разом з іншими бойовими мистецтвами Сходу, досягло фази активного відродження. У 70-х роках високою була популярність Тхеквондо у Польщі. Офіційною датою початку розвитку Тхеквондо в Україні вважається 1988 рік. В Українській незалежній державі у грудні 1991 року була зареєстрована Федерація Тхеквондо ВТФ України. У 2012 році Україна домоглася визнання «Ukraine Open Cup» міжнародним турніром класу «А», а через два роки в 2014 році наша країна отримала право проведення даного турніру в світовій серії G1 [3].

Найвагоміший чинник, що мотивує юних тхеквондистів – це поліпшення їх фізичної підготовленості. Наступним за значимістю мотивом є можливість навчитися ефективної самооборони. Також дуже важливим мотивом є формування самодисципліни та подолання слабких сторін характеру. Не менш важливими є й такі мотиви: інтерес до філософії Сходу і бойових мистецтв, здобути визнання та вразити оточення, задоволення потреби в руховій активності, бажання досягти спортивних успіхів, можливість зустрітися з новими людьми [5].

На рішення почати займатись Тхеквондо впливає приклад друзів, заохочення батьків. Як показує практика, кожна десята людина, яка займається єдиноборством, до цього цікавилась цим питанням. Що стосується переваг систематичних занять Тхеквондо, то можна назвати такі: відмінна фізична підготовка, впевненість у собі, збільшення енергійності, стійка протидія стресу, задоволення від занять та цікаве проведення часу [4].

Удосконалення ведення бою в тхеквондо, підвищення мотивації покращення та логічного мислення включає два основних напрями: 1) розробка індивідуальної тактики дій, вміння нав'язувати супернику свою манеру ведення бою, реалізація

тактичного плану дій, ефективного застосування технічних прийомів; 2) вміння розпізнавати манеру ведення бою [2].

В Києві є велика база спортивних шкіл, клубів і секцій Тхеквондо. Однією із кращих спортивних шкіл Києва по навчанню Тхеквондо є Комплексна дитячо-юнацька спортивна школа «АРГО». Тренер, який займається з 11-річними тхеквондистами, грамотно будує структуру тренування, залучає до нього кожного.

Фото 1. Учні на заняттях у Комплексній дитячо-юнацькій спортивній школі «АРГО». На передньому плані вихованець школи, юний 11-річний тхеквондист Владислав Булгаков, який займається 2-й рік

На сьогоднішній день Тхеквондо – єдиний представник східних єдиноборств на Олімпійських іграх. В Україні постійно організовуються змагання з Тхеквондо. Так, із 13 по 14 січня 2018 року відбулися Всеукраїнські зимові спарингові збори в Харкові, а 20 січня пройшов Відкритий новорічний турнір «Кубок Причорномор'я» у Миколаєві [1].

Отже, Тхеквондо стимулює учнів до навчання, до покращення фізичної форми, дає можливість навчитися ефективної самооборони. Тхеквондо задовольняє багато важливих потреб особистості, що покращує функціонування інших сфер життя. Хороша фізична підготовленість у сучасному світі є гарним прикладом для оточуючих, тхеквондисти демонструють високу самосвідомість, здатність до зусиль і жертв, впевненість у собі. Мотивація спортсмена відіграє одну з найважливіших ролей в досягненні результатів. Мотив не тільки визначає поведінку спортсмена, але і обумовлює кінцевий результат його діяльності. Спрямованість спортивної діяльності пов'язана з потребами, цінностями в сфері спорту, є своєрідною рушійною силою спортсмена. Наразі тренування для юних тхеквондистів не тільки вирішує завдання заняття, але і ефективно підвищує мотивацію.

Список використаних джерел:

1. Головна сторінка Федерації Тхеквондо України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ftu.in.ua/>
2. Гончаров С. М. Тактика поединка в тхэквондо / С. М. Гончаров, В. Г. Саенко // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та валеології: Зб. наук. робіт I Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Кременчук: КДПУ, 2008. – С. 83–89.

3. Давидов П. О. Тхеквондо ВТФ: історія і тенденції розвитку в Україні / П. О. Давидов, Н. В. Бачинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_NPM_2013/Istoria/1_145900.doc.htm.

4. Romanowska-Tolloczko A. Motivation and self-assessment among teenagers practicing Taekwondo – the far east martial art // A. Romanowska-Tolloczko, H. Dutkiewicz // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури і спорту: у 4-х томах. – Вип. 10. – Львів: НВФ «Українські технології», 2006. – Т. 2. – 2006. – С. 479–483.

5. Tokarski S. Sztuki walki – ruchowe formy ekspresji Filozofii Wschodu / S. Tokarski. – Szczecin: GLOB, 1989. – 228 с.

Калігасва О.П.

*заступник директора з навчально-виховної роботи,
Донецький обласний центр технічної творчості дітей та юнацтва*

ВИЯВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІНТЕРЕСІВ І ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

В умовах мінливого стану нашого суспільства, що супроводжується втратою традиційних орієнтирів, життєвий вибір учнівської молоді стає проблематичним, а для значної частини молоді закінчується зламом долі або вибором соціально хибного шляху. Серйозною перешкодою у самовдосконаленні молодої людини є не тільки зовнішні обставини, а й низький рівень її соціальної культури, відсутність необхідних знань, умінь будувати життя, визначати його мету з урахуванням своїх здібностей, соціальних і особистісних можливостей, здійснювати вибір життєвих пріоритетів у світі, що динамічно змінюється. Вирішення цієї проблеми значною мірою лягає на систему освіти в Україні. Приймаючи до уваги те, що більшість часу в середньому шкільному віці діти проводять в школі і провідною діяльністю цього віку є навчальна діяльність, стає очевидним, що вагомий внесок у розвиток особистості дитини, становлення її кругозору і світогляду, формування знань у сфері професійної діяльності, відводиться закладам позашкільної освіти. Саме тут діти мають змогу розвивати свої творчі здібності в різних напрямках роботи. На гурткових заняттях учні набувають навички роботи на верстатах, опановують різні методики і техніки виготовлення поробок. В подальшому ці навички можуть стати у нагоді при виборі майбутньої професії. Беручи до уваги Закон України «Про освіту», в якому наголошується, що позашкільна освіта та виховання є частиною структури освіти і спрямовуються на розвиток здібностей, талантів дітей, учнівської та студентської молоді, духовних запитів і потреб у професійному самовизначенні, можна дійти висновку, що заклади позашкільної освіти складають цінність у загальній системі освіти учнівської молоді. Цінність позашкільної освіти полягає в тому, що тут цілеспрямовано впливають на розвиток обдарованості, розкриття творчого потенціалу і стають для дітей школою самовдосконалення, місцем вибору життєвого шляху, накреслення особистісних планів і цілей, набуття досвіду їх здійснення. Позашкільна освіта займає особливе місце в системі освіти взагалі, бо вона не є обов'язковою. Діти за власним бажанням обирають той напрям роботи, який їм до вподоби. А задача керівника гуртка – допомогти дитині реалізувати свої творчі здібності, надихнути на пошук нових форм роботи, навчити дитину користуватися інструментами та обладнанням.

Система роботи закладів позашкільної освіти доводить, що реалізація творчого потенціалу дає поштовх для самовдосконалення та майбутнього професійного

вибору. Вивчаючи досвід роботи позашкілля, участь вихованців у заходах різних рівнів можна сформулювати наступні напрямки роботи, які можуть бути реалізовані в процесі гурткових занять:

- виховання мотивації особистості до пізнання і творчості;
- надання максимальних можливостей для вибору та реалізації індивідуальної траєкторії освіти, що буде визначальним у виборі майбутньої професійної діяльності;
- підвищення загальної культури життєдіяльності, яка сприяє зміцненню віри в себе, волі до творчості, цілісному загальному розвитку;
- розвиток як загальних, так і спеціальних здібностей (в тому числі підтримка обдарованості), залучення до різноманітних видів творчості.

На основі сформульованих напрямків роботи в гуртках можемо стверджувати про безперечну цінність гурткових занять в загальному становленні і розвитку особистості та окреслити можливості гуртків технічного спрямування в галузі творчого розвитку особистості та її професійного становлення. Розвиток дітей відбувається за напрямами позашкільної освіти, окресленими в статті 12 розділу III Закону України «Про позашкільну освіту». Ми розглянемо науково-технічний і дослідницько-експериментальний напрямки позашкільної освіти, які забезпечують набуття дітьми та молоддю техніко-технологічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, створюють умови для творчого самовдосконалення та виявлення, розвитку і підтримки юних талантів та обдарувань. Реалізацію вищевказаних напрямів позашкільної освіти на сучасному етапі її розвитку забезпечують гуртки технічного спрямування, які проводяться на базі центрів науково-технічної творчості. Під час роботи в гуртках названого профілю у вихованців поглиблюються професійно важливі загальнотехнічні знання та уміння, розвиток інтересу до сучасної науки, техніки та виробництва, формуються певні уміння по моделюванню і конструюванню, розвивається прагнення до самостійного створення різноманітних об'єктів, раціоналізації обладнання, інструментів і технічних процесів; виявляються професійні нахили і здібності, формуються визначені соціально значущі мотиви вибору професії.

Узагальнюючи зміст роботи з підлітками під час гурткових занять, стає очевидним, що в ньому є сукупність сприятливих умов для виявлення, вивчення, розвитку, а при необхідності і деякого коригування професійних інтересів та намірів учнів. З метою підвищення ефективності профорієнтаційної роботи в гуртках технічного спрямування, навчально-виховний процес доцільно планувати так, щоб діяльність дітей на заняттях була б максимально наближеною до реальної діяльності працівника на робочому місці. Відповідно до цього, діяльність дітей в гуртках технічного спрямування доцільно організовувати на основі інтерактивної особистісно-орієнтованої проектно-технологічної діяльності (метод проектів). В результаті роботи, в основі якої лежить проектна діяльність, у дітей формується система вмінь щодо планування своєї роботи, використання багатьох джерел інформації, самостійного відбору і накопичення матеріалу, оцінювання себе. Успіх профорієнтаційної роботи в процесі гурткової діяльності технічного спрямування багато в чому залежить від готовності до цієї роботи керівника гуртка, його професійної майстерності, вміння підібрати інформацію до теоретичної і практичної роботи, що буде виконуватись в гуртку.

Результати роботи педагогічних колективів позашкільних закладів презентуються на виставках міжнародного, всеукраїнського, обласного рівнів. А це є поштовхом для нових ідей, створення проектів та реалізації їх на практиці. Тільки в позашкільному закладі створюються умови для соціально-професійного

самовираження учнів, забезпечується свідомий вибір учнем напряму діяльності, що в недалекому майбутньому може вплинути на вибір професії.

Планування і проведення профорієнтаційної роботи в гуртку зручно і доцільно виконувати відповідно до структури проектно-технологічної діяльності. З аналізу педагогічної і методичної літератури, зокрема досліджень О. М. Коберника, В. Д. Симоненка, Л. М. Іляєвої, С. М. Ящука, можна виділити структуру змістової частини творчих проектів. В основі структури лежить чотири етапи проектно-технологічної діяльності: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний. Організаційно-підготовчий етап (генерація ідей, розвиток мислительних операцій, узагальнення і конкретизація, що є передумовою здатності до творчої діяльності). На цьому етапі діяльності у гуртківців відбувається спроба своїх сил і можливостей в дослідницькій, пошуковій сфері.

На конструкторському етапі відбувається: детальне відпрацювання кращої ідеї (розробка детального ескізу, робочого креслення або опису виробу, вибір матеріалів, інструментів та обладнання; складання необхідної технологічної документації і визначення витрат часу на виготовлення виробу; економічне обґрунтування вартості виробу; визначення безпечних умов праці. Керівнику логічним стає провести аналогію між діяльністю дітей і професіями: інженер, конструктор, модельник, декоратор, художник та ін. Технологічний етап – виготовлення виробу (виконання технологічних операцій, дотримання технології, самоконтроль своєї діяльності, культура праці). Діти знайомляться з виробничими професіями токара, фрезерувальника, столяра, слюсара, різьбяра, інженера. Заключний етап передбачає випробування виробу, усунення виявлених недоліків, розробку реклами, товарного знаку та бізнес-плану на організацію виробництва. На цьому етапі роботи гуртківці стикаються з професійними вміннями художнього редактора, менеджера, вчителя, економіста, тощо.

Отже, організовуючи навчально-виховний процес в гуртках, орієнтація дітей на різні види професій ґрунтується переважно на їх інтересах, здібностях і можливостях, а їх творчо-пошукова діяльність є активною пробою сил та у визначенні своєї майбутньої професії.

Список використаних джерел:

1. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред. І. Г. Єрмакова – Запоріжжя: Центірон, 2005. – 640 с.
2. Коберник О. М., Бербец В. В., Сидоренко В. К., Яшук С. М. Методика навчання учнів 5-9 класів проектуванню в процесі вивчення технології обробки деревини і металу. Навчально-методичний посібник / О. М. Коберник, В. В. Бербец, В. К. Сидоренко, С. М. Яшук. – Умань: УДПУ, 2004. – 114 с.
3. Пехота О. М. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота – К.: А. С. К., 2003. – 255 с.
4. Навчальні програми з позашкільної освіти науково-технічного напряму / за ред. Биковського Т. В., Шкури Г. А. – К.: УДЦПО, 2014. – В. 1. – 263 с.
5. Закон України «Про освіту» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>.

Матвєєв В.В.

викладач,

*Державний вищий навчальний заклад
«Чернівецький індустріальний коледж»*

ПРОЕКТНИЙ МЕТОД, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ Й ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ

Сучасне динамічне, швидкоплинне життя висуває суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Сьогодні педагогічні колективи вищих навчальних закладів своїм основним завданням вважають забезпечення фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку студентів з домінантою індивідуальних і творчих можливостей кожного студента для формування творчої цілеспрямованості особистості, здатної до саморегуляції, передбачення, конструювання власної життєвої стратегії.

Основним орієнтиром змісту модернізації освіти має стати праця на особистість, що інтенсивно розвивається. Колись роль студента в системі освіти виходила з потреб держави. Сьогодні акценти розставлено інакше: маємо зробити людину такою, щоб вона могла вирішувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно розвиненою, мобільною в своєму розвитку. Адже корисна діяльність людини – це результат її розвитку, інтелекту, здібностей. Виховання має прагнути до самостійності мислення і винахідництва, як і розум людини, що розвивається самостійно у дії.

Розв'язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості учнів. Однак цьому процесові поки що бракує цілеспрямованості та науково-методичного забезпечення. Тому процес «особистісної» перебудови навчально-виховного процесу відбувається спонтанно, повільно, неефективно. У зв'язку з цим педагоги і психологи усвідомлюють гостру потребу у створенні та використанні особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, до яких відносять і проектну технологію.

Успіх у сучасному світі визначається здатністю людини організувати своє життя як проект, визначати далеку і близьку перспективу, знаходити і залучати необхідні ресурси, складати план дій і здійснювати його, оцінювати результати своєї діяльності. Численні дослідження демонструють, що більшість сучасних лідерів – це люди, які володіють проектним типом мислення. Мода на проекти поширилася в усі сфери суспільного життя, в тому числі і на вітчизняну систему освіти.

Професор Є. Полат вважає, що метод проектів останнім часом стає «не просто популярним, а «модним», що викликає обґрунтоване занепокоєння, бо де починається диктат моди, там часто відключається розум» [3, с. 67].

Поняття «проект», «метод проектів», «проектування», «навчальний проект», «проектна діяльність» міцно увійшли в практику навчальних закладів освіти всіх рівнів.

Ідеї проектної технології виникли ще у 20-тих роках минулого століття в США. Їх основоположником вважають американського філософа, педагога й психолога Джона Дьюї, який створив концепцію прагматичного навчання. В основі цієї концепції є методи, що забезпечують власні відкриття тих, хто навчає і вчиться, та орієнтованих на наукове дослідження як зразок створення стратегії навчання у межах гуманістичного напрямку. У педагогічних поглядах та експериментальних роботах Джона Дьюї започатковані ідеї побудови навчання на активній основі через

доцільно-мотивовану діяльність учня у співвідношенні з його особисто-визначеним інтересом. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті [3, с. 101].

Продовжувачем ідей Дж.Дьюї став його учень В. Кілпатрік, який спільно із Ф. Паркером намагався організувати активну пізнавальну діяльність учнів на основі їхнього спільного пошуку в процесі роботи над проектом. Розроблену технологію дотепер широко використовують в американських школах.

Згодом проектні технології набули широкої популярності у Великій Британії, Бельгії, Німеччині, Італії, Фінляндії та інших країнах. В період 1910–1920 років цей метод набув популярності в практиці вітчизняної школи. Однак, у СРСР 1931 року метод проектів був засуджений і відтоді не робилося серйозних спроб відродити його в шкільній практиці [2, с. 10].

Сьогодні запровадженням методу проектів у навчальний процес вищої та середньої школи активно займаються такі науковці та педагоги, як П. Архангельський, Л. Ващенко, О. Зосименко, Г. Ісаєва, С. Москвін, Л. Переверзєв, О. Пехота, Є. Полат, О. Пометун, С. Сисоєва, С. Стефансон, А. Хуторський та інші.

В сучасній педагогіці більшість науковців поділяють думку про те, що метод проектів – педагогічна технологія, «яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті ...і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства» [4, с. 26]. В свою чергу Є. Полат визначає метод проектів як «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), що має завершитися досить реальним, практичним результатом» [3, с. 41].

Під проектною технологією навчання історії сучасні вітчизняні дослідники розуміють цілеспрямований, чітко контрольований системний метод організації навчального процесу, за допомогою якого студенти набувають історичних знань, умінь, ставлень та практичного досвіду (компетентностей) у процесі планування й виконання навчальних проектів, орієнтованих на створення і презентацію студентом специфічного для цього предмету продукту (текст, художнє зображення, вистава, відеофільм, мультимедійна презентація, макет). Методичні умови застосування проектної технології навчання історії передбачають підготовленість викладача історії до організації проектування; актуальність і значущість проблеми, що розв'язується під час проектної діяльності; проведення розподілу «ролей» між учасниками проекту; дотримання ними чіткої структурованості змістовної частини проекту; застосування дослідницьких методів під час роботи над проектом; заохочення педагогом активного використання різноманітних методів роботи з інформацією та інше. В основі методу лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті, а діяльнісний, спрямований на формування комплексу розумових здібностей (конструюючої уяви, здатності до цілепокладання, розуміння, рефлексії), а також конкретних умінь і навичок.

Отже, проектна технологія на заняттях історії у вищій стимулює дослідницький та пізнавальний інтерес студентів до певних проблем; розвиває вміння самостійно знаходити інформацію, аналізувати та узагальнювати її, детально опрацьовувати історичний текст; вміння презентувати інформацію як оформлений результат діяльності, вміння критично мислити, висловлювати та обґрунтовувати власну думку; вміння перейти від теорії до практики, поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючись відповідного балансу на кожному етапі навчання; розвиває здатність працювати як індивідуально, так і колективно.

Список використаних джерел:

1. Вульфсон Б.Л. Джон Дьюи и советская педагогика / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. –1992. – № 9-10. – С. 99-105.
2. Полат Е.С. Как рождается проект. – М.: ИСО РАО, 1995. – 87 с.
3. Полат, Е. С. Метод проектов/ Е. С. Полат // Научно-методический сборник. Серия «Современные технологии университетского образования». Вып. 2. / Беларуский государственный университет, Центр проблем развития образования, Республиканский институт высшей школы БГУ. – Минск: РИВШ БГУ, 2003. – 240 с.
4. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / С. Сисоева // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – С. 25-31.

Милютінова М.Ф.

*методист відділу початкового технічного моделювання
та декоративно-ужиткової творчості,
Донецький обласний центр технічної творчості дітей та юнацтва*

ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Сучасна Україна наразі проходить такі етапи становлення соціально-економічної політики, які не можливі без втілення в програму розвитку країни інтеграційних процесів. Інтеграція як процес, насамперед, передбачає збільшення кола партнерів та впровадження новітніх технологій. Ці процеси, що спрямовані на євроінтеграцію України – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, вихід на світовий ринок.

Новітній етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарних стандартів педагогічного процесу. Наразі проходить посилене переосмислення людських цінностей, відбуваються пошуки нового в теорії викладання та, що важливіше, у практиці навчання і виховання підростаючого покоління. Стали назрілими процеси гуманізації та демократизації. Саме ці трансформування породжують необхідність переходу на інший тип навчання – «інноваційний», і це є першочерговою проблемою сучасної психолого-педагогічної науки.

Введення інноваційних процесів в освіту вимагає вирішення двох найважливіших питань. Перше питання – досліджування, узагальнення та поширення прогресивного педагогічного досвіду. Друге, не менш вагоме, питання – впровадження світових передових досягнень психолого-педагогічної науки в практику. В результаті вдалого впровадження новітніх процесів, використання нововведень, як у теорії так і у практиці, стане повсякденною справою для середньостатистичного працівника освіти. Він сам буде у в змозі стати, як користувачем, так і автором новітніх технологій навчання. Педагог зможе приймати участь у дослідженнях новітніх концепцій, буде розповсюджувати вдалі, або критикувати не дієві, на його думку, технології. На практиці, у своїй щоденній роботі з дітьми, матиме змогу коригувати освітні новації. Коли педагог буде діяти, як творець, це сприятиме реалізації державної політиці, яка націлена на створення творчого, інтелектуального, духовного потенціалу нашої країни.

Педагоги закладів позашкільної освіти, маючи на меті збереження та примноження культурної спадщини, повинні сприяти піднесенню вітчизняної науки, техніки й культури, працювати над вихованням людини майбутнього.

Уперше в освіті питання впровадження інноваційних технологій виникла наприкінці 50-х років ХХ сторіччя. Вивченням проблеми запровадження нового в навчально-виховний процес займалися чимало вчених: Ващенко Л., Козлова О., Поташник М., Журавльов В., Герасимова Г., Ілюхіна Л., Прігожина А., Дичківська І., Хуторський А. та інші.

Але й дотеперішнього часу не складені системні та комплексні підходи у вирішенні проблеми донесення новітніх освітніх технологій до середньо-статистичного педагога. Не останньою причиною у цьому, є те, що досі не виділено пріоритетні напрями інноваційного розвитку освіти; не розроблено єдину базу освітніх інновацій; не організовано їх перевірка; не організовано правовий захист інноваційних ідей як інтелектуальної власності, тощо.

Метою цієї статті є збір матеріалу по темі для подальшого розвитку теоретичних та практичних основ інноваційного менеджменту з позицій уточнення категорії «інновації в освіті», а також розробка класифікації освітніх інновацій, яка системно включатиме їхні рівні, властивості та характеристики.

Інновація є продуктом новітнього процесу, який визначається як процес використання нововведення, що пов'язаний з його одержанням, відтворенням і реалізацією. Деякі дослідники цієї проблеми не відносять до «інноваційних» процеси освоєння, використання та поширення освітніх інновацій. Вони обмежено визначають «інновацію» лише як діяльність по створенню нового.

Не менш важливе донесення інноваційного продукту до педагогічної громади, забезпечення сприймання системою освіти через засоби теоретичної, методичної, психологічної підготовки учасників навчально-виховного процесу.

У освітянській галузі інноваційні продукти – це концепції, теорії, системи, моделі, методики, технології, методи, прийоми, форми та інше. Чимала кількість різновидів та форм освітніх інновацій приводить до того, що створюються певні труднощі при вивченні саме категорії освітніх інновацій. У поміч досліднику прийде сформована системна класифікація. Зарубіжні та вітчизняні вчені дослідили багато підходів до побудови класифікацій інновацій, які здебільше визначаються їх ознаками, сферою застосування та спрямованістю. На думку Ф. Валенти, інновації можна класифікувати за глибиною змін, що вносяться, та поділити їх на відповідні рівні.

Посилаючись на визначення «інновацій» згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», «інновації у сфері освіти або освітні інновації» [2] можна трактувати як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. При цьому, основними елементами «освітньої інновації» є її носій (творча особистість), який має певну інноваційну ідею (ядро інновації) та проводить інноваційний експеримент (джерело інновації); споживач інновації – учень або група студентів, слухачів (які здобувають знання з певного напрямку); а також інституції, що забезпечують упровадження інновацій у навчальний процес (заклади освіти; наукові, методичні, науково-методичні установи; науково-виробничі підприємства; державні і місцеві органи управління освітою та самоврядування в галузі освіти). На основі аналізу класифікацій, представлених у наукових дослідженнях, розроблено класифікацію освітніх інновацій, що побудована на принципах комплексності та системності.

На нашу думку, для практичного використання найбільш підходить класифікація педагогічних нововведень представлена у вигляді системної таблиці, що передбачає поділ факторів за етапами здійснення інновацій (виникнення, впровадження, вплив, наслідки). Вона створена на основі класифікації, що пропонує І. М. Дичківська [1] у своєму навчальному посібнику «Інноваційні педагогічні

технології». Відповідно з цим розподілом виявляється певне групування інновацій в освітній сфері. Такий підхід ураховує специфіку сфери освіти та особливості її розвитку в сучасних умовах з позицій практичного застосування. Певні види інновацій мають свої специфічні особливості. Якщо ж рівень новизни частковий, то зміни відбуваються лише в певній функціональній сфері.

Класифікація педагогічних нововведень

Залежно від сфери застосування				
Інновації у змісті освіти (оновлення змісту навчальних програм, підручників, посібників, тощо)	Інновації у технології навчання та виховання (оновлення методик викладання та взаємодії)	Інновації в організації педагогічного процесу (оновлення форм і засобів здійснення навчально-виховного процесу)	Інновації в управлінні освітою (оновлення структури, організації, керівництва освітніми закладами)	Інновації в освітній екології (архітектурне планування освітніх закладів, використання буд. матеріалів, інтер'єр приміщень)
Залежно від масштабу перетворень				
Часткові (локальні, одиничні) нововведення не пов'язані з собою		Модульні нововведення (комплекс пов'язаних між собою часткових нововведень)	Системні нововведення (охоплюють весь навчально-виховний заклад)	
Залежно від інноваційного потенціалу				
Модифікаційні нововведення (удосконалення, раціоналізація, видозміна, модернізація)		Комбінаторні нововведення (конструктивне поєднання елементів раніше відомих методик, які в такому варіанті не використовувались)	Радикальні або фундаментальні, базові нововведення (вони є відкриттями і сприяють створенню принципово нових навчальних засобів)	
Залежно від позиції щодо свого попередника				
Заміщуючі нововведення (впроваджують замість застарілого засобу)	Скасовуючі (припинення діяльності по причині безперспективності, застарілості, не потрібності)	Відкриваючі нововведення (передбачають освоєння нової програми, нового виду освітніх послуг, нові технології)	Ретровведення (освоєння в навчально-виховному закладі нового, яке існувало у педагогічній практиці раніше)	
Залежно від місця появи				
Нововведення в науці (оновлення педагогічної теорії)			Нововведення в практиці (оновлення пед. практики)	
Залежно від часу появи				
Історичні нововведення (відродження історико-педагогічної спадщини в сучасних умовах)			Сучасні нововведення (інновації сьогодення)	
Залежно від рівня очікування, прогнозування і планування				
Очікувані (плановані) нововведення			Неочікувані (незаплановані) нововведення	
Залежно від галузі педагогічного знання				
Виховні нововведення (у галузі виховання)		Дидактичні нововведення (у галузі навчання)		Історико-педагогічні нововведення (у галузі історичної педагогіки)

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С. 19-22.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Закон України «Про освіту» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>.
5. http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stand-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.
6. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/115734/00-TitlePages.pdf?sequence=1>.
7. <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201264/yarovenko.html>.

Нечепуренко В.М.*викладач фізичного виховання;***Корога Т.П.***викладач фізичного виховання,**Коледж ракетно-космічного машинобудування**Дніпровського національного університету**імені Олеса Гончара***ЗАСТОСУВАННЯ ПОТОКОВО-ІНТЕРВАЛЬНОГО МЕТОДУ
У МОДУЛІ «БАСКЕТБОЛ»**

Останніми роками освітяни є активними учасниками посилення гуманізації освіти в руслі особистісно-орієнтованого напрямку освіти та навчання. Індивідуалізація та диференціація стали центральними об'єктами у процесі фізичного виховання студентів. Історично фізична культура складалася передусім під впливом практичних потреб суспільства в повноцінній фізичній підготовці підростаючого покоління до праці. В той же час, у міру становлення систем освіти та виховання, фізична культура ставала базовим чинником формування рухових умінь і навичок [1].

Підвищення ефективності та якості фізичного виховання студентів знаходиться в центрі уваги педагогів. Однак в цілому система фізичного виховання у вузах все ще не відповідає сучасним вимогам у зв'язку з дією ряду об'єктивних факторів. Серед них – зростання гіподинамії студентів, обумовлене подальшою інтенсифікацією розумової праці, з одного боку, і зниженням рухової активності – з іншого, що викликає такі тривожні явища, як серцево-судинні захворювання, ожиріння, порушення постави тощо.

Однією з найпопулярніших спортивних ігор у світі є баскетбол. Притаманні йому висока емоційність і видовищність, різноманітність прояву фізичних якостей і рухових навичок, інтелектуальних здібностей і психічних можливостей залучають до гри мільйони шанувальників [2].

Баскетбол складається з природних рухів і специфічних рухових дій з м'ячем та без м'яча. Протиборство, цілями якого є взяття кошика суперника та захист свого, стимулює прояв всіх життєво важливих для людини фізичних якостей: швидкісних, швидкісно-силових і координаційних здібностей, гнучкості та витривалості. У роботу задіюються практично всі функціональні системи організму, включаються основні механізми енергозабезпечення [2].

Досягнення спортивного результату вимагає від граючих цілеспрямованості, наполегливості, рішучості, сміливості, впевненості в собі, почуття колективізму.

Баскетболісти відчують під час гри велике навантаження і повинні бути готові до нього. Функціональна підготовка, або попросту витривалість, є основною базою, на якій будуються і вдосконалюються всі фізичні якості. Однак слід завжди пам'ятати, що інтенсивність роботи повинна відповідати функціональним можливостям гравця, його здатності до відновлення.

Одноманітна фізична діяльність призводить до розвитку несприятливих психічних станів – моногонії та психічного пересичення. Викладач повинен урізноманітнити засоби та методи проведення заняття, використовуючи для розвитку рухових якостей різноманітні вправи.

Бажання зробити багато за мінімальний проміжок часу на ділі призводить до низької якості навчального процесу. Тому останнім часом широке застосування знайшли спеціальні форми вправ при комплексному змісті занять. Основна з них – колове тренування. Велику роль у виборі цього методу зіграло й те, що на заняттях з фізичної культури переповнений спортивний зал (де іноді займаються дві і більше груп). При такій завантаженості моторну щільність заняття допомагає збільшити колове тренування. У фізичному вихованні застосування колового тренування дає можливість самостійно здобувати знання, розвивати фізичні якості, удосконалювати окремі вміння та навички, дозволяє домогтися високої працездатності організму.

Для організації студентів на заняттях з фізичного виховання в процесі навчання використовується ряд методів: фронтальний, груповий, метод індивідуальних завдань, потоковий і коловий [3].

Застосування потоково-інтервального методу в основній частині заняття дозволяє комплексно розвивати фізичні якості (переважно загальну і силову витривалість, швидкісну силу), а також удосконалює дихальну і серцево-судинну системи.

Колове тренування, організоване за методом потоково-інтервальних вправ із жорсткими інтервалами відпочинку, проводиться з короткими перервами, «дієвими» паузами як між вправами, так і між колами.

Викладач вказує кожній групі, на якому місці вона починає вправу, і в якому порядку переходить від станції до станції. Надалі зберігається той самий порядок. Для кращої організації студентів в кожній з груп потрібно призначити старшого, який допомагає товаришам виконувати вправи, страхує їх, стежить за дотриманням встановленого дозування.

Потоково-інтервальний метод базується на короткостроковому (20-40 с) виконанні простих за технікою вправ з мінімальним відпочинком, що сприяє розвитку загальної силовій витривалості.

Тривалість відпочинку повністю відповідає кількісній інтенсивності вправ, а також рівню рухової підготовленості студентів. Чим вище інтенсивність вправ, тим успішніше буде йти процес розвитку максимальної та швидкісної сили, а також силовій витривалості.

При роботі за даним методом потрібно звернути увагу на особливість підбору вправ. Комплекси потрібно складати з вправ, які студенти могли б виконувати без суєти та з граничною точністю протягом 30 сек. Підвищення індивідуального навантаження йде за рахунок збільшення кількості повторень на станціях $MT + 1/2$, $MT + 2/2$ (MT – максимальна кількість повторів + ще 1 або 2 повтори і суму поділити навпіл, а комплекс вправ повторити двічі), а загальної – за рахунок збільшення проходження кількості кіл всією групою [4].

Колове тренування, що здійснюється на заняттях з баскетболу, являє собою цілісну самостійну організаційно – методичну форму занять і в той же час не зводиться до будь-якого одного методу. Воно включає ряд приватних методів

суворо-регламентованої вправи з вибіркоким і загальним впливом на організм студентів. Розрізняють такі основні різновиди колового тренування:

- 1) за методом безперервної вправи (переважна спрямованість на витривалість);
- 2) за методом інтервальної вправи з жорстким інтервалом відпочинку (переважна спрямованість на силову та швидкісну витривалість);
- 3) за методом інтервальної вправи з повними інтервалами відпочинку (переважна спрямованість на силу, спритність і спеціалізовану витривалість) [4].

Ефективність даного методу полягає в тому, що значно підвищується щільність занять, так як займаються всі студенти одночасно і в той же час самостійно, пропорційно своїм можливостям і зусиллям.

Основні переваги проведення даного варіанту тренування полягають у наступному:

- полегшують проведення тренування на заняттях фізичного виховання, будучи простою та зручною проміжною формою;
- викладач має велику можливість сконцентрувати свою увагу на вирішенні основних завдань заняття;
- увагу студентів зосереджено на усвідомленому та технічно-правильному виконанні вправ на станціях;
- заняття спрощуються через відсутність обліку й стають доступними для всіх, хто не був раніше ознайомлений з методом тренування;
- полегшуються організація навчально-тренувального процесу і контроль;
- у студентів виховуються свідомість і підвищується почуття відповідальності, прищеплюються навички самостійної роботи, ініціативність та інтерес у виконанні вправ.

Впровадження викладачами на заняттях фізичного виховання комплексів фізичних вправ, які проводяться з використанням потоково-інтервального методу тренування, дозволяє значно розширити коло засобів, що забезпечують різнобічну рухову підготовку студентів, гарантують одночасний вплив як на функціональний розвиток організму, так і розвиток рухових якостей студента, підвищують інтерес до занять. Колове тренування на заняттях з фізичного виховання добре ув'язується з програмним матеріалом зі спортивних ігор, сприяє підвищенню не тільки щільності заняття, але і позитивно впливає на організм в цілому. Ефективність концентрації навантаження дозволяє в найкоротший термін успішно розвивати загальну та спеціальну фізичну підготовку.

Список використаних джерел:

1. Бачинська, Н.В. Інноваційні методи використання у фізичній культурі [Електронний ресурс] / Бачинська Н.В. – Електронні дані. – [Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, КЗО «Ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою» Дніпропетровської міської ради]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/14_ENXXI_2013/Sport/2_134148.doc.htm – мова укр. – Назва з екрана.
2. Методика навчання гри в баскетбол [Електронний ресурс] / <http://knowledge.allbest.ru/sport/c-2c0a65635a3bc79a5c43a88521316c26.html> (дата звернення 21.12.2017)– мова укр. – Заголовок з екрана.
3. Корабльов О.В. Отчет «Использованием методов круговой тренировки...» [Електронний ресурс] / Корабльов О.В. – Електронні дані. – Режим доступу: penuda.ru...использование-методов...в-преподав.html – мова рос. – Назва з екрана.
4. Спасов, Д.В. Круговая тренировка на занятиях по баскетболу в ВУЗе: Методическое пособие [Текст] / Авт.-сост. Д.В. Спасов, З.Ф. Спасова. – Казань: КФУ, 2013. – 37 с.

Олендер К.П.

викладач,

Технічний коледж

*Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя*

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наше сьогодення відзначається значними змінами в бік глобалізації, інформаційно-комунікаційного прогресу та технологічної революції. Пріоритетним завданням сучасної освіти є навчити ефективній взаємодії в процесі навчання, тобто формувати здатність цілеспрямовано оволодівати професійними навичками, знаходити необхідну інформацію, розвивати уміння співпрацювати в колективі, займати активну життєву позицію, формувати цілісний світогляд і світосприйняття, прагнути до духовної і фізичної гармонії.

Потреба особистості в швидкій адаптації до умов полікультурного світу, який весь час змінюється, посилює інтерес до мовної освіти як важливого інструменту життєдіяльності людини в полікультурній і мультилінгвальній спільноті людей [4].

Великого значення протягом усього процесу навчання набуває сформованість необхідних життєвих компетентностей. Принципи та закономірності функціонування критичного мислення в контексті загальних розумових здібностей розглядали В. Біблер, М. Вертгеймер, Д. Вількєєв, Дж. Гілфорд, І. Ільєсов, З. Калмикова, І. Лернер, О. Матюшкін, М. Махмутов, С. Рубінштейн, О. Тихомиров та ін. Проблеми формування ключових компетентностей аналізуються в роботах таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як А. М. Аронов, Н. М. Бібік, В. А. Болотов, І. О. Зимня, В. Краєвський, Н. В. Кузьміна, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, Н. Ф. Тализіна, С. Е. Трубачева, І. Д. Фрумін, А. В. Хуторський, М. А. Чошанов, В. Д. Шадриков, R. Barnett, M. Eraut, T. Nyland, R. Mendenhall, J. Raven, D. Shandler, J. Stephenson. Однак на сьогодні проблема формування життєвих компетентностей не є вичерпно дослідженою, і в цілому ще не створені умови для практичної роботи в цьому напрямку.

Чітко визначеного переліку життєвих компетентностей не існує. Sara Davila виділяє 4 навички (4 Cs), необхідні у XXI столітті [10]: комунікативні (communication), критичного мислення (critical thinking), творчості (creativity), співпраці (collaboration). Fullan та Scott додають до них ще дві: громадянство (citizenship) – здатність мислити як громадянин світу, вирішувати глобальні проблеми, що ґрунтуються на глибокому розумінні різноманітних цінностей та реальному зацікавленні у взаємодії з іншими, та характер (character) – риси особистості, необхідні для ефективності у складному світі, включаючи витривалість, завзятість, наполегливість, стійкість, надійність та чесність [8, с. 6].

Дослідження, присвячені здоров'ю та благополуччю, показали, що такі риси, як наполегливість, витривалість та стійкість, іноді є більш точним прогнозом успіху, ніж показники IQ. Наприклад, серед внутрішньоособистісних компетентностей сумлінність найбільш сильно корелює з бажаними результатами освіти, кар'єри та здоров'я [9, с. 4-5].

Виділяють переваги формування життєвих компетентностей для особистості (здатність знаходити нові способи вирішення проблем, брати на себе відповідальність, а не звинувачувати інших; впевненість у сформованих навичках, почуття самосвідомості), працевлаштування (здатність працювати у команді, адаптовуватись до різних ролей та робочих середовищ; розуміння ділового

середовища, основ тайм-менеджменту) та суспільства загалом (повага до культурної різноманітності дозволяє формувати більш толерантне суспільство, полегшує міжнародне співробітництво) [11].

Charles Vilina надає 5 порад для розвитку навичок XXI століття:

1. заохочувати студентів займатись самоосвітою, бути готовими навчатись впродовж всього життя, надихати їх та скеровувати;

2. створити середовище, у якому ті, хто навчається, хотіли б задавати якомога більше запитань та знаходити на них відповіді. У цьому може допомогти використання KWL таблиці: «What do we Know?», «What do we Want to know?», «What have we Learned?».

3. Заохочувати студентів працювати у парах та малих групах. Це не тільки сприятиме розвитку навичок говоріння та слухання, але також навчатиме їх ефективно досягати поставлених цілей разом з іншими.

4. Розвивати критичне мислення, завдяки якому учні зможуть вирішувати проблеми в нових ситуаціях, робити висновки та узагальнення, поєднувати інформацію з новими моделями та формувати власне судження на основі доказів та критеріїв.

5. Використовувати творчі форми роботи, оскільки синтезування та персоналізація зміцнює знання і створює досвід, який залишається з учнями вже після закінчення навчання [7].

Технологія розвитку критичного мислення складається з чотирьох етапів (М. Векслер, А. В. Тягло, Т. С. Воропай): розминка (головна її функція – створення сприятливого психологічного клімату на занятті), евокація (фаза актуалізації, виклику), осмислення (аналіз інформації), рефлексія [1, с. 74].

Для розвитку критичного мислення на заняттях англійської мови доцільно використовувати такі вправи: «Прогнозування за ілюстрацією», «Асоціація», «Кошик ідей», «Тонкі/товсті запитання», «Дерево припущень», «Зигзаг», «Рибна кістка», «Інсерт», «Логічний лацюжок», «Кластер», «Сінквейн», «Кути» [3].

Умовами стимулювання студентів до критичного мислення є: час (достатня його кількість для збору інформації, її обробки, вибору оптимального способу презентації), очікування ідей (висловлення власних думок та ідей у будь-якій формі), спілкування (можливість обмінюватися думками, щоб бачити свою значимість і свій внесок у рішення проблеми), віра в сили студентів, їхня активна позиція на занятті [5].

Для подолання мовного бар'єру та підвищення мотиваційної складової навчального процесу важливим та дієвим методом є навчання у співробітництві. Відомо про позитивний вплив групового співробітництва на результат діяльності, особистість студента, а також формування навчальної групи як колективу. Його виховний ефект обумовлюється формуванням у ситуації спільної роботи умовно-динамічної позиції. Вона проявляється в умінні людини оцінювати себе не з точки зору іншої, а з різних точок зору у залежності від місця і функції у діяльності. Важливість та результативність методу навчання англійської мови в співробітництві полягає у тому, що він допомагає розвивати навички спілкування, чого так бракує студентам, а також привчає їх до роботи в команді (є типом *team-building activity*), що також сприяє формуванню їх як майбутніх професіоналів, також набуваються навички вирішень конфліктних ситуацій та прийняття рішень, підвищується загальний рівень знань [6, с. 61]. Іграми для розвитку навичок співпраці є: «Zoom», «Spider Web», «Cut Apart», «Everybody Knows», «Lines of communication», «Prior Rotation», «The Worst Case Scenario.»

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати критичне та творче мислення. Перевагами методу проектів є: відсутність

готових і однозначних рішень (моделювання життєвих ситуацій); розвиток навичок самоосвіти і самоконтролю; підвищення інформаційної культури – розвиток навичок пошуку, збору, презентації інформації; створення комфортного навчання за рахунок того, що кожен може проявити себе; підвищення мотивації; розвиток самостійності та ініціативи, творчих здібностей, здатності до самооцінки; інтеграція різних предметів [2, с. 19]. Під час роботи над проектом з англійської мови студенти мають змогу подолати мовний бар'єр, збагатити словниковий запас, формувати навички індивідуальної та командної роботи, виконувати науково-дослідну роботу, відчувати впевненість у собі.

Мовна освіта має спрямовуватися на розвиток особистості, формування її компетентності, сприяти максимальній інтеграції в соціум та адаптації до сучасних вимог життя. Оптимальною умовою реалізації цього завдання є мовна освіта протягом усього життя. Як для суспільства, так і для людини важливою є не енциклопедична грамотність людини, скільки здібність використовувати загальні знання та вміння на практиці для вирішення конкретних ситуативних проблем, що виникають у реальному житті.

Список використаних джерел:

1. Головка І. Г., Талабішка І. Р. Упровадження стратегій критичного мислення на уроках англійської мови. – «Наука і освіта». – № 2, 2014. – С. 72-76.
2. Калина Н. В. Проектний метод – спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках англійської мови. – с. Жучківці, Хмельницький район, 2015. – 38 с.
3. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>.
4. Лічман Л. Ю. Ідеї компетентнісного підходу як інтелектуальний ресурс розвитку мовної освіти // Вісник Запорізького національного університету. – № 1 (17), 2012. – С. 62-66.
5. Павлюк Л. М. Формування навичок критичного мислення на уроках англійської мови: методичні рекомендації. – Ківерці: відділ освіти Ківерцівської райдержадміністрації, 2014. – 48 с.
6. Щеглова А. О. Навчання у співробітництві як метод посилення комунікативної спрямованості заняття // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні методи викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах», 16 травня 2016р. – К.: НУХТ, 2016 р. – С. 59-61.
7. Charles Vilina. 5 Ways to Prepare Your Students for the 21st Century [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oupeltglobalblog.com/2013/10/09/5-ways-to-prepare-your-students-for-the-21st-century/>.
8. Fullan, M., & Scott, G. (2014). *New pedagogies for deep learning white paper: Education PLUS*. Seattle: Collaborative Impact SPC.
9. Pellegrino J. W., & Hilton M. L. (Eds.). (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. National Research Council. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.
10. Sara Davila. 21st century skills and the English language classroom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.english.com/blog/21st-century-skills>.
11. Why are life skills important? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.macmillanenglish.com/life-skills/why-are-life-skills-important/>.

Панасюк М.А.

студентка;

Гордійчук О.М.

викладач методики трудового навчання з практикумом,

Коростишівський педагогічний коледж

імені І.Я. Франка

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Якщо хочеш виховати в дітях сміливість розуму, самостійність як особистісну рису, то створи такі умови, щоб спалахи їх думок утворювали царство думки, дай їм можливість відчувати себе в ньому володарями.

Ш. Амонашвілі

Освіта на сучасному етапі, як і суспільство взагалі, вступила в нову еру – еру інформатизації та інформаційних технологій. В умовах прискореного розвитку всіх сфер життєдіяльності сучасної людини новітні інформаційні технології розглядаються як потужний багатофункціональний засіб навчання. Їх використання призвичаює до життя в інформаційному середовищі, сприяє залученню до інформаційної культури.

Нині дуже швидкими темпами здійснюється розвиток та використання новітніх інформаційних технологій у навчанні, що надало відповідний поштовх до їх використання, адже традиційні технології та засоби навчання не відповідають сучасним вимогам стрімкому розвитку науково-технічного прогресу. ХХІ століття – століття високих комп'ютерних технологій та електронної культури, коли інформація стає стратегічним ресурсом розвитку суспільства, а знання – предметом відносним і ненадійним, бо швидко застарівають і потребують в інформаційному суспільстві постійного оновлення. Сучасні інформаційні технології – невід'ємна частина нашого життя. Їх застосування дає змогу інтенсифікувати процес навчання, зробити його наочнішим, скоротити час на вивчення теми, підвищити рівень сприйняття і розуміння учнями матеріалу, формувати вміння працювати з інформацією, формувати дослідницькі вміння, розвивати комунікативні здібності.

Використовуючи інформаційні технології, проектуючи їх в освітню практику необхідно зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх впровадженням є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

Важливість і необхідність впровадження інновацій торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний, позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання.

Тому завданням сучасної освіти є підготовка вчителя, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, який має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні інформаційні технології [3, с. 120].

Сьогодні основна увага в підготовці майбутніх фахівців акцентується на тому, що навчальний процес у навчальному закладі повинен будуватися таким чином, щоб студенти оволодівали професійними навиками, закріплювали знання й вміння, перетворювали їх на інструмент практичної дії.

Найважливішим завданням нашого навчального закладу є підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних, компетентних, ініціативних фахівців, які

максимально використовують свої творчі здібності, оперативно працюють з інформацією, уміють працювати як самостійно, так і в колективі.

Більшість студентів вже на ранніх стадіях навчання прекрасно усвідомлюють необхідність застосування новітніх інформаційних технологій у своїй професійній діяльності. Ефект пізнання посилюється, якщо навчальні завдання, які вирішуються в рамках інформаційних технологій, пов'язані з практичною діяльністю майбутнього фахівця.

Для того, щоб викликати інтерес в учнів до уроків трудового навчання та образотворчого мистецтва, потрібно шукати нові, цікаві і результативні форми роботи при підготовці та проведенні уроків трудового навчання та образотворчого мистецтва.

Сучасні технології навчання дають змогу зробити новий крок у методичній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, сприяти формуванню професійних компетентностей.

Застосування інновацій дозволяє внести кардинально нове у звичайні форми роботи, сприяє активному, цікавому й всебічному розкриттю, зрозумілішому поданню навіть дуже складного матеріалу і тим самим значному скороченню навчального часу для успішного засвоєння матеріалу.

Учні 1-4 класів мають наочно-образне мислення, тому дуже важливо будувати їхнє навчання, застосовуючи якомога більше якісного ілюстративного матеріалу.

Найефективніший вплив на людину здійснює та інформація, яка впливає на кілька органів чуття і запам'ятовується вона тим краще і міцніше, чим більше каналів було активізовано. К. Ушинський стверджував: «Педагог має подбати про те, щоб якомога більше органів чуття – око, вухо, голос, чуття мускульних рухів і, навіть, якщо можливо нюх та смак, взяли участь в акті запам'ятовування... За такого дружнього сприяння всіх органів в акті засвоєння ви переможете найлінійішу пам'ять».

Найбільш вдалою формою подання навчального матеріалу який ми використовуємо при проведенні уроків трудового навчання та образотворчого мистецтва в початковій школі, є створення мультимедійних презентацій. Це зручний і ефективний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Він поєднує в собі динаміку, звук, зображення, тобто ті фактори, які найдовше утримують увагу дитини. Інформація подана у формі презентації, дуже добре запам'ятовується, завдяки яскравим слайдам та ефектним звуковим переходам. За допомогою простої зміни слайдів презентація дає змогу продемонструвати зразки виробів і етапи роботи на уроках трудового навчання, знайомить з історією виникнення різних технік, з цікавими фактами. Використання комп'ютера можливе на всіх етапах навчання. Але слід пам'ятати, що комп'ютерна підтримка повинна бути одним із компонентів навчального процесу і застосовуватися там, де це доцільно [2, с. 30].

Діти початкових класів не завжди мають змогу потрапити на виставки, екскурсії. Тож постала необхідність створення віртуальних подорожей галереями та виставковими залами, в яких ми переглядаємо репродукції робіт видатних художників. Для створення позитивного настрою використовуємо фон – тиху музику, щебіт птахів, шелест листя. Віртуальна екскурсія за допомогою слайдів, дозволяє кожному учню зануритися в атмосферу досліджуваного матеріалу, залишитися наодинці зі своїми почуттями і переживаннями, що сприяє активізації пізнавальної діяльності.

Використання новітніх інформаційних технологій – це не вплив моди, а необхідність, продиктована сьогоdnішнім рівнем розвитку освіти. Технічними перевагами є швидкість, оперативність, можливість перегляду і прослуховування фрагментів і інші мультимедійні функції.

Інформаційні технології здатні:

- стимулювати пізнавальний інтерес учнів;
- надати навчально-виховній роботі проблемний, творчий, дослідницький характер;
- забезпечити навички діяльності учня стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах, в навколишньому світі;
- за допомогою реальних об'єктів та інформаційних технологій, формувати вміння учнів самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати і передавати її.

Як показує практика, без новітніх інформаційних технологій вже не можливо уявити сучасне навчання. Очевидно, що в найближчі десятиліття роль новітніх технологій зростатиме і відповідно до цього зростатимуть вимоги до комп'ютерної грамотності. Уроки з використанням новітніх інформаційних технологій стають звичними для учнів початкової школи, а для вчителів – нормою роботи, що є одним із важливих результатів інноваційної роботи в школі. Комп'ютер не може повністю замінити вчителя. Саме вчитель має можливість зацікавити учнів, викликати допитливість, завоювати їх довіру; він може спрямувати їх увагу на ті або інші важливі аспекти предмета, який вивчається; відзначити їх старанність та знайти шляхи спонукання до навчання. Отже, вчитель повинен визначити місце та роль новітніх технологій у своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Веремійчик І.М. Стежинка до майстерності. – К.: Педагогічна думка, 2002. – 128 с.
2. Гнедко Н. Застосування мультимедійних курсів лекцій в освітньому процесі вищих навчальних закладів / Наталя Гнедко // Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців 13-14 травня 2009 року, м. Рівне. – Рівне: РВВ РДГУ, 2009. – 30-31 с.
3. Інтерактивні технології на уроках трудового навчання. Методично-практичний посібник. – Полтава: ПОППО. – 2007. – 120 с.

Пецкова І.В.

студентка;

Грицай Н.Б.

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри,
Рівненський державний гуманітарний університет*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ 7 КЛАСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

У взаємозв'язку з навколишнім світом людина ознайомлюється з новими предметами і явищами дійсності. Коли щось набуває для неї деяку значущість, воно викликає у неї інтерес, специфічну спрямованість на неї особистості.

Відтак, у загальноосвітній школі важливо сформувати в учнів інтерес до навчально-пізнавальної діяльності, до вивчення окремих предметів. Особливо це стосується предмета «біологія», рівень знань з якого через складність програми, на жаль, з кожним роком знижується.

Щоб запобігти таким наслідкам, педагогам необхідно працювати над стимулюванням пізнавального інтересу школярів.

Дослідженню проблеми взаємозв'язку пізнавального інтересу та навчальної діяльності школярів вітчизняні вчені приділяють багато уваги. Навчання є специфічною пізнавальною діяльністю. З мотивами навчання тісно пов'язані інтереси, вони взаємно переплітаються. Пізнавальний інтерес формується в

організованій навчальній діяльності, спрямованій на оволодіння практичними навичками та знаннями. Дослідження та вивчення даної проблеми є необхідним і актуальним у сучасній системі освіти та педагогічній науці [1].

Проблему розвитку пізнавального інтересу школярів вивчали С. Величко, І. Вікторенко, Л. Вишневська [1], Т. Головань, Н. Житеньова, В. Загривий, С. Захаров, І. Кузнецова, С. Шумигай, Г. Щукіна та ін.

Варто виокремити дисертаційне дослідження Н. Постернак, присвячене стимулюванню пізнавального інтересу учнів до біології шляхом їх ознайомлення з науково-популярною інформацією про лікарські рослини [4].

Проте проблема розвитку пізнавального інтересу учнів у 7 класі на основі зоологічного матеріалу не була предметом спеціальних наукових пошуків.

Мета статті: розкрити особливості розвитку пізнавального інтересу учнів 7 класу на уроках біології.

Інтерес – це сконцентрованість на певному предметі думок, які викликають мету ближче ознайомитись з ним глибше в нього проникнути, не випускати з поля зору. Пізнавальний інтерес є головною рушійною силою пізнавальної діяльності школярів.

Пізнавальний інтерес – важливе особистісне утворення та характеристика навчального процесу. Він є вираженням загальної спрямованості особистості, пізнавальних інтерес охоплює всі психічні процеси – сприйняття, пам'ять, мислення, стимулює пізнавальну активність учнів. Таким чином, у ході процесу пізнавальних інтересів активізується діяльність особистості.

Пізнавальний інтерес учнів повинен відповідати основним завданням навчання, виховання та розвитку і виконувати функції прищеплення потреб і навичок самостійного поповнення знань; розвитку умінь і навичок логічних міркувань, пізнавальних здібностей та вмій використання усіх джерел пізнання; формування світогляду.

Пізнавальний інтерес можна класифікувати за різними критеріями:

- за стійкістю (ситуативний інтерес, стійкий інтерес, інтерес-ставлення);
- за спрямованістю (безпосередній інтерес, опосередкований інтерес);
- за рівнем дієвості інтересів (пасивний інтерес, активний інтерес зацікавленість, допитливість, заглибленість) [2; 3; 6].

У навчальному закладі необхідно створити відповідне освітньо-пізнавальне середовище, яке має пробуджувати в учнів активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності.

Навчально-пізнавальна діяльність має на меті засвоєння учнями нових знань, умінь і навичок творчої діяльності, тобто діяльність учнів, спрямована на засвоєння нових знань та способів діяльності. Тому, кажучи про засвоєння, ми маємо на увазі пізнавальну діяльність учнів, але завжди в поєднанні з керівною, навчальною роллю вчителя і змістом навчального матеріалу, враховуючи його структуру [2].

Основними завданнями, на основі яких відбувається організація навчально-пізнавальної діяльності учнів, є:

1. формування в учнів розуміння суспільної ролі наукових знань та освіти в сучасних соціально-економічних;
2. розвиток у школярів пізнавальних інтересів і здібностей, потреби глибокого і творчого оволодіння знаннями, навчання емоційного набуття знань;
3. виховання позитивних мотивів навчальної діяльності, відповідального ставлення до навчання;
4. розвиток індивідуальних здібностей і талантів, забезпечення умов для самореалізації учнів;

5. засвоєння змістового аспекту загальнолюдських і культурно-національних цінностей; оволодіння основами наукової організації праці, елементами культури розумової діяльності [5].

Якщо в процесі пізнання нового учні будуть виконувати розумові і практичні дії відповідно із встановленими етапами процесу вчення, то можна стверджувати, що в навчанні створено умови для активізації пізнавальної діяльності учнів і осмислення ними процесу вчення.

Основною умовою формування пізнавального інтересу школярів є зміст і організація уроку. Відбираючи матеріал і продумуючи прийоми, які будуть використані на уроці, потрібно передусім оцінити їх з точки зору можливості порушити і підтримувати інтерес до предмету.

Одним із методів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках біології є робота з підручником, найважливішим джерелом інформації і знань для учнів. Це ефективний засіб повторення, закріплення та узагальнення матеріалу і активізації розумової діяльності школярів, адже робота над підручником пов'язана із аналітичною діяльністю мислення.

Але робота з підручником на уроках має епізодичний характер, тому потрібно звернути увагу на роботу з оволодіння учнями навичок розуміння прочитаного. Для закріплення знань після прочитаного тексту в підручнику на уроках біології можна використовувати такі завдання:

- пояснити значення тих чи інших слів;
- визначити, скільки разів в тексті трапляється слово (наприклад, нестатеве розмноження), чи завжди в одному і тому ж значенні, що ще воно може позначати;
- знайти визначення деяких термінів, правил;
- провести конкурс на найточніше і коротке визначення та ін.

Всі ці прийоми активізують пізнавальну діяльність учнів і слугують одним із засобів стимулювання навчальної роботи.

До методичних прийомів, які стимулюють пізнавальний інтерес учнів є читання науково-популярної літератури, біологічні ігри, виконання творчих завдань, міні-досліджень тощо.

У 7 класі для формування пізнавального інтересу до біології доцільним є проведення нетрадиційних уроків, як-от: уроки-екскурсії, уроки-заочні подорожі, уроки-дослідження, уроки мислення серед природи, диспути, змагання, турніри, інтегровані уроки тощо. Такі уроки формують позитивні мотивацію і ставлення школярів до навчальної діяльності, розвивають їхні прагнення до ґрунтовнішого пізнання предметів, які вивчаються, потребу в самоосвіті, а також стимулюють пізнавальну діяльність, підвищують ефективність навчання [4].

Отже, пізнавальний інтерес – важливе особистісне утворення, яке стимулює пізнавальну активність учнів і сприяє інтелектуальному розвитку особистості, створює умови для творчої навчальної діяльності учнів, позитивно впливає на результати процесу навчання, сприяє особистісному зростанню школярів. Наявність пізнавального інтересу у дитини допомагає і реалізації виховних завдань навчання, тобто допитливість, емоційна причетність до подій, що виявляються під час навчання, – все це пов'язано із зацікавленістю дитини, яка сприяє формуванню емоційно-ціннісних орієнтацій та спрямованості особистості на цінності суспільства [1; 3; 4].

Існує безпосередній зв'язок між рівнем розвитку пізнавального інтересу та успішністю учнів, тому пізнавальні інтереси можна розглядати як рушійну силу активізації навчання, розвитку пізнавальної активності учнів, важливий напрям підвищення ефективності навчальної діяльності. Розвиток пізнавального інтересу на уроках біології допомагає дітям краще засвоювати матеріал навчального предмету, з

цікавістю вивчати факти та явища, які не вивчаються на уроках, займатися самостійною дослідницькою діяльністю.

У подальших дослідженнях буде проаналізовано вплив різних форм, методів та методичних прийомів на розвиток пізнавального інтересу учнів з біології.

Список використаних джерел:

1. Вишнеvsька Л. В. Пізнавальний інтерес – основна рушійна сила якісного навчання, дослідження ефективності його формування / Л. В. Вишнеvsька, В. П. Вишнеvsький, Т. А. Попович, Г. О. Рябініна // Природничий альманах. Серія: Біологічні науки. – 2017. – № 24. – С. 7-17.
2. Огороднійчук З. В. Пізнавальні інтереси учнів як фактор їх професійного самовизначення / З. В. Огороднійчук // Психологія. – К., 1990. – Вип. 35.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
4. Єфименко В. В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності у школі / В. В. Єфименко. – М.: Просвіта, 2003. – 35 с.
5. Постернак Н. О. Стимулювання пізнавального інтересу учнів 6–8 класів до біології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» (біологія) / Н. О. Постернак. – К., 2003. – 20 с.
6. Хабіб Р. Е. Активність учнів початкових класів / Р. Е. Хабіб. – М.: Просвещение, 1998. – 236 с.

Рижих Н.О.

*завідувач відділу організаційно-масової роботи,
Донецький обласний центр технічної творчості дітей та юнацтва*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Формування творчої, ініціативної, національно свідомої особистості вимагає наповнення ланок навчально-виховного процесу змістом, що відображає об'єктивну історію, мистецтво, культуру всієї України та забезпечує можливість духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу, як найвищої цінності суспільства [6]. Патріотичний напрямок реалізується через громадянську освіту, правове та морально-естетичне виховання на основі вивчення традицій українського народу.

Патріотичне виховання молоді є одним з найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні, складовою частиною виховного процесу, який являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій щодо формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до країни, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Воно включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління і пронизує всі сторони життя: соціально-економічні, політичні, духовні, правові, педагогічні, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право тощо.

Особливості розвитку національної свідомості та самосвідомості вихованців досліджували вітчизняні педагоги: Г. Ващенко, О. Дорошкевич, О. Духнович, П. Куліш, С. Русова, К. Ушинський, І. Бех, І. Дзюба, В. Дончик, М. Євтух, М. Стельмахович, Д. Тхоржевський та ін. Вони вважали, що у виховній системі головною стала ідея виховання людини як громадянина і свідомого патріота на основі загальнолюдських і національних цінностей, ідеї народності, державності, людяності.

У системі позашкільної освіти особистість педагога, його погляди та практичні дії мають бути взірцем для наслідування та відігравати вирішальну роль у національно-патріотичному вихованні підростаючого покоління. Завдання закладів позашкільної освіти – побудувати виховну діяльність так, щоб сама її організація, середовище виховували гуртківців у душі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності та самобутності. Призначення педагога полягає у тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для дитини особливого смислу, тобто сприймалися не лише розумом, а й серцем. Для цього слід чітко усвідомлювати завдання Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді:

- формування в свідомості й почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- формування кращих рис української ментальності – незалежності, працелюбності, справедливості, доброти, чесності, гостинності, потягу до освіти, здорового оптимізму, мужності, універсальності, міцних сімейних стосунків;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- підвищення престижу військової служби, шанобливе ставлення до солдата, захисника Вітчизни [5].

Одним із важливих завдань формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння рідною мовою та використання її у повсякденному спілкуванні повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми. Мовне середовище має значний вплив на формування гуртківця-громадянина, патріота України.

Форми, методи та прийоми роботи з національно-патріотичного виховання повинні обиратися, враховуючи вікові особливості вихованців, їх уподобання й інтереси, можливості спілкування в мережі Інтернет, традиції навчальних закладів.

В основі виховного процесу у Донецькому обласному центрі технічної творчості дітей та юнацтва покладена система відносин, що забезпечує взаємодію педагогів, батьків та дітей. Під час реалізації Концепції національно-патріотичного виховання, як процесу розвитку творчої особистості, педагогічні працівники закладу постійно ведуть пошук інноваційних технологій, що сприяють формуванню середовища, яке розвиває, навчає та виховує. Завдяки проведенню бесід, годин спілкування, виховних та масових заходів вивчається рівень потреб та інтересів, а також рівень самовизначення кожного вихованця.

Національно-патріотичне виховання має системний характер і педагоги Центру приділяють велику увагу традиціям українського народу, його обрядам та звичаям. Для виконання завдань національно-патріотичного виховання суттєву роль відіграють виховні заходи, що сприяють формуванню патріотичних поглядів, переконань та почуттів, а також поглибленню знань гуртківців з історії та культури українського народу.

У закладі постійно організовуються заходи, присвячені національним святкам: Дню Соборності України, Дню рідної мови, Дню Незалежності України, Дню захисника України, Дню Святого Миколая, Великодня тощо. Утвердженню патріотичних почуттів, співпричетності до важливих подій сприяє участь вихованців в організації та проведенні цих заходів.

Досить поширеними формами проведення виховних та масових заходів є організація змагань, виставок, фотовиставок, флешмобів, майстер-класів, виховних годин, презентацій, «круглих столів», показ патріотичних фільмів, присвячених героїчному минулому українського народу та сучасним видатним громадянам країни. Знайомство з видатними українцями викликає у вихованців почуття поваги й особистої причетності до здобутків нації та заохочує їх до активного соціального життя, стимулює бажання зробити щось значне для свого народу, формує громадянську позицію. Позашкільна освіта формує громадянина з високим патріотичним почуттям.

Масові заходи національно-патріотичного виховання залучають гуртківців до різноманітних проектів, використовуючи при цьому різні засоби масової інформації, комунікації, Інтернет-технології, вебінари, веб-квести тощо. Для реалізації цих проектів створюються та наповнюються сайти і сторінки в соціальних мережах, де висвітлюється досвід національно-патріотичного виховання, події, заходи та плани на майбутнє. Заходи з патріотичного виховання в Донецькому обласному центрі технічної творчості дітей та юнацтва відбуваються в традиційних формах, які розвивають творчі здібності та естетичний смак дітей, виховують дбайливе, шанобливе ставлення до народних традицій, національної свідомості. Педагоги позашкільного закладу з метою формування та популяризації народних промыслів постійно залучають усіх охочих до участі у майстер-класах, де використовують елементи народної творчості.

Отже, виховуючи підрастаюче покоління, потрібно враховувати, що пріоритетними рисами ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави для них має бути відповідальність і дієвість. Вихованці мають не тільки ідентифікувати себе з українським народом, але й прагнути жити в Україні, працювати та розбудовувати її, захищати свою країну; поважати закони і дотримуватися Конституції; володіти державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію та справедливість.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
2. Горб Т.Й. Громадянське виховання: інструменти дотику до особистості / Т.Й. Горб // Виховна робота в шк. – 2014. – № 3. – С. 2-4.
3. Дудар О.В. Залучення національних традицій до сучасної системи виховання / О.В. Дудар // Класний керівник. – 2012. – № 1/2. – С. 22-23.
4. Жаровська О.П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233-242.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>.
6. Матвійчук А.А. Національно-патріотичне виховання як важливий чинник формування соціокультурних орієнтацій студентської молоді / А.А. Матвійчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/matviychuk-aa-natsionalno-patriotichnevihovannya-yak-vazhliivy-chinnik-formuvannya-sotsiokulturnih-orientatsiy-studentskoyimolodi/>.

Сімічева Ю.М.

викладач,

Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО» НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Навчальний процес у вищій школі відповідно до Болонського процесу, що поступово впроваджується у вищу освіту України, має бути спрямований на підготовку освіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у діяльності.

Значення іноземної мови в підготовці професіонала своєї справи наразі зростає з кожним днем і є запорукою розвитку та становлення сучасної особистості, що володіє широким кругозором і системою європейських цінностей. Виходячи з цього, здобуття вищої освіти за будь якою спеціальністю вимагає від майбутнього фахівця знання іноземної мови для того, щоб в майбутньому випускник вищого навчального закладу мав змогу успішно продовжити процес особистісного і професійного самовдосконалення.

Самостійна робота студентів галузі «Культура і мистецтво» є одним із багатьох важливих факторів що сприяють успішному оволодінню навичками іншомовної комунікації та використанню професійної-орієнтованої лексики у міжкультурному спілкуванні.

На теоретико-методологічному рівні проблема організації самостійної роботи студентів знайшла своє висвітлення в працях багатьох сучасних вчених-педагогів: А. Алексюка, В. Безпалька, П. Підкасистого; психологів: О. Леонтьєва, К. Платонова, С. Рубінштейна; методистів: О. Біляєва,

Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско. Чимало аспектів даного питання продовжують обговорюватися на сторінках як вітчизняної, так і зарубіжної педагогічної, навчально-методичної літератури, у ході науково-практичних конференцій, на Інтернет-форумах (А. Аюрзайн, М. Гарунов, М. Єрастов, В. Козаков, Р. Нізамов, А. Усова, А. Цюприк, М. Ярмаченко та інші). Незважаючи на значну кількість досліджень, які присвячені самостійній роботі, проблема організації студентів творчих спеціальностей у вищих навчальних закладах в умовах впровадження комунікативного підходу до навчання майже не розглядалась.

В процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, велика кількість навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Саме тому, на думку О. П. Юцкевича, першочерговим завданням викладача є вдало, систематично і цікаво організувати цю роботу таким чином, щоб завдання охоплювали чотири основні види мовленнєвої діяльності і були спрямовані не лише на оволодіння теоретичним матеріалом, поповнення словникового запасу професійною термінологією, а й на підвищення рівня комунікативної компетентності студентів засобами іншомовного спілкування [7, с. 152].

Відповідно до класифікації Ю. Атаманчука, існують такі широко вживані форми організації самостійної роботи у ВНЗ, як:

а) індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо); б) групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках); в) масові (проектне навчання, програмоване навчання) [1, с. 48].

Організація самостійної роботи студентів освітньої галузі «Культура і мистецтво», потребує особливого, творчого підходу викладача. Перелік завдань для самостійного опрацювання не повинен включати лише теоретичні питання а навпаки, має бути організований з урахуванням комунікативної направленості процесу вивчення іноземної мови а також майбутніх професійних потреб студентів. Актуальною в умовах сьогодення є задача організації регулярної і продуктивної самостійної роботи студентів з використанням допоміжних засобів навчання, які згідно класифікації Ч. Купісевича включають візуальні, аудіальні, аудіовізуальні і частково автоматизуючі процес навчання (електронні підручники, навчальні ігри, комп'ютерні лабораторії, мультимедійні аудиторії) [5, с. 227].

До можливих видів самостійної роботи з використанням інформаційних технологій можна віднести: а) тести вхідного, проміжного та вихідного контролю знань студентів; б) проблемно-пошукові завдання на базі Інтернет-ресурсів (для реалізації таких завдань студенти та викладачі використовують інформаційні та комунікаційні служби Інтернету, пошукові системи, каталоги та колекції посилань); в) творчі завдання (студенти беруть участь в індивідуальній або груповій проектній діяльності протягом певного проміжку часу, результат якої вони представляють у вигляді презентації, відео або в іншій формі за вибором). Роль викладача, як зазначає Н. В. Ягельська, при цьому носить консультативний характер – він проводить інструктаж і надає інформативно-роз'яснювальну допомогу за необхідністю [7, с. 21].

Слід наголосити на тому, що використання відеоматеріалів під час виконання самостійних завдань є необхідним для успішного формування іншомовної комунікативної компетенції студентів мистецьких спеціальностей. Це не лише підвищує ефективність вивчення мови, але, в той же час, створює додаткову мотивацію для студентів а також наближує процес вивчення мови до реального спілкування в мовному середовищі. При цьому добір відеоматеріалів повинен чітко співвідноситися з професійними потребами студентів повністю або частково співпадати з тематикою профільних дисциплін галузі «Культура і мистецтво».

На думку Н. В. Ягельської, використання сучасного, актуального й цікавого відеоматеріалу сприяє підвищенню пізнавальної активності студентів, надає їм можливість отримати великий обсяг соціокультурної інформації [7, с. 242].

Дослідниця також зазначає, що пускати на самоплив комп'ютерне навчання іноземним мовам, без належного контролю і допомоги з боку викладача не бажане з кількох причин. По-перше, як вказує Н. В. Ягельська, можуть виникнути труднощі як технічного, так і психологічного характеру. По-друге, ступінь усвідомлення студентами важливості регулярної самостійної роботи в масі своїй велика [7, с. 243].

К. Рибачук під час дослідження самостійної роботи студентів з вивчення іноземної мови у немовному ВНЗ вказує на те, що так звана «модель Уоллеса» є найбільш підходящою для успішної її організації. Дана модель включає наступні компоненти:

- підготовка: формулювання завдання та початкові спроби його вирішення;
- інкубація: відволікання від завдання і переключення на інший предмет;
- просвітлення: інтуїтивне проникнення в суть завдання;
- перевірка: випробування або реалізація рішення [4, с. 241].

Що стосується студентів галузі знань «Культура і мистецтво», то останню сходинку «моделі Уоллеса» доцільно реалізувати шляхом втілення набутих студентами знань в процесі професійної комунікації, тобто створення ситуацій іншомовного спілкування у відповідності до опрацьованих ними тем. Таким чином виконання будь-якого виду самостійної роботи буде мати логічне завершення яке повністю задовольнить як мотиваційну, так і мовленнєво-комунікативну потреби студентів.

Таким чином можна зробити висновок, що самостійна робота відіграє важливу, якщо не ключову роль в процесі оволодіння іноземною мовою майбутніми

спеціалістами в галузі «Культура і мистецтво». Але, зважаючи на професійну направленість курсу а також вимоги сучасного комунікативного підходу в системі вищої освіти, підготовка завдань до самостійної роботи вимагає від викладача продуманого і ґрунтовного підходу, що базуватиметься на сучасних інформаційних засобах навчання, комбінування індивідуальних, парних та групових методів проектної діяльності, використанні інтерактивних методів і прийомів перевірки даної роботи спрямованих на введення теоретичних знань в поле активного професійного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Ю. Стан організації самостійної роботи студентів ВНЗ // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 46-48.
2. Глотова О.В. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів іноземної мови за рахунок використання сучасних технологій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
3. Демченко О. Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці // Рідна школа. – 2006. – № 7. – С. 19-21.
4. Рибачук К.А. Роль самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови у немовних ВНЗ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Купсевич Ч.Д. Основы общей дидактики // Москва: Высшая школа, 1986. – 368 с.
6. Юцкевич О.П. Проблеми викладання професійно орієнтованої іноземної мови / Зб. наук. праць виклад. кафедр інозем. мов та укр. мови літ. Київського нац. економ. ун-ту. – Київ: КНЕУ, 2002. – С. 150-153.
7. Ягельська Н.В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: Автореф. дис.канд.пед.наук: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний університет. – Київ, 2005. – 23 с.

Степаненко О.В.

*вчитель вищої категорії, методист,
ЗОШ I-III ступенів № 30*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ЗНО З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Незважаючи на значну кількість методичних матеріалів для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з англійської мови, проблема ефективності роботи вчителя загальноосвітньої школи над підготовкою учнів до тестування залишається актуальною з багатьох причин.

По-перше, учні визначаються із спеціалізацією та вищим навчальним закладом, у якому планують вчитися, в 10-11 класах, і в багатьох випадках лише у старшій школі розпочинають поглиблено працювати над предметом, обраним для ЗНО. Тому за період тривалістю від кількох місяців до одного-двох років необхідно активізувати наявні та набути необхідні знання з англійської мови, обсяг яких є доволі масштабним.

По-друге, вчитель має дотримуватися навчального плану та викладати новий матеріал, а тому в умовах обмеженої кількості годин на вивчення англійської мови на підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання бракує.

Оскільки важливим фактором підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з англійської мови є, власне, підготовка до тестування (незалежно від предметної спеціалізації), перспективним є впровадження тестів англійською мовою як навчального матеріалу, текстового матеріалу, з метою ознайомлення учнів із

форматом, особливостями будови та роботи над тестовими завданнями різних типів. Так, тести можуть виконувати не лише діагностичну функцію (вимірювання та оцінювання, контроль знань), але й навчальну функцію. Саме останньому аспекту і присвячена ця стаття.

Цікавим підходом до підготовки учнів до роботи з різними видами тестів є залучення до їх розробки, оскільки такий формат роботи передбачає не лише опанування іншомовного матеріалу, але й набуття розуміння структури, особливостей варіантів відповідей, вимог до тестових завдань, а отже й набуття навичок виконання тестів незалежно від предметної спеціалізації.

Ми пропонуємо такий алгоритм підготовки до тестування:

I етап: Ознайомлення студентів із особливостями різних видів тестів.

Так, на зовнішньому незалежному оцінюванні з іноземної мови студенти мають вміти працювати з такими видами тестових завдань:

- Завдання множинного вибору (вибір однієї правильної відповіді із трьох або чотирьох запропонованих).
- Завдання альтернативного вибору.
- Завдання множинного вибору на заповнення пропусків (вибір правильної відповіді) [1].

Із власного практичного досвіду ми дійшли висновку, що навіть за умови достатнього рівня володіння мовою учні часто припускаються помилок внаслідок нерозуміння логіки формулювання варіантів відповідей. Вони скаржаться, що в тесті пропонується кілька правильних варіантів, і неможливо обрати один із них; що вибір правильної відповіді нелогічний або суб'єктивний; також частою ситуацією є покладання на власні знання або міркування замість того, щоб ретельно вивчити запропоноване тестове завдання. Якщо поставити учнів на місце розробника тестів та пояснити логіку їх складання, цю складність буде усунуто.

Принципи формулювання тестових завдань та відповідей, з якими необхідно ознайомити учнів:

- 1) Завжди пропонується ОДИН правильний варіант. Інші варіанти називаються дистракторами, і, за визначенням, «відволікають» від правильної відповіді.
- 2) Усі варіанти відповідей мають бути приблизно однаковими завдовжки, іноді правильний варіант може бути трохи коротшим за дистрактори.
- 3) Із завдання вилучаються всі слова, які підказують вибір правильної відповіді.
- 4) До тесту не включаються завдання, які містять оцінні судження або передбачають висловлювання власної думки.
- 5) Усі дистрактори мають бути привабливими для учнів, які не знають правильної відповіді.
- 6) Жоден дистрактор не може бути частково правильною відповіддю, яка за певних умов може розглядатися як правильна [2, с. 101].
- 7) У дистракторах не повинно бути хибних відомостей, але відомості, які надаються в дистракторах, не належать до поданого контексту, або відповідають лише частині характеристик, наведених в умові [3, с. 14].

Після ознайомлення учнів із цими принципами доцільно запропонувати їм варіанти тестів, розроблених неправильно, і дати учням завдання визначити, чому саме тестові завдання є невдалими. Такі завдання вчитель може розробити на базі матеріалу, який вивчається на уроці – аудіоматеріалу, тестового або граматичного матеріалу.

На цьому етапі учням також пропонується проаналізувати тести минулорічного зовнішнього незалежного оцінювання та разом із вчителем проаналізувати їх, приділяючи особливу увагу формулюванню дистракторів.

II етап: Складання тестів у групах під керівництвом учителя.

Студентам пропонується текст або аудіофайл, до якого вони мають розробити тест. Для кожної групи призначається один вид тестових завдань. Після розробки групи обмінюються готовими тестами та коментують результати – не лише правильність виконання тестів, але й правильність їх формулювання.

III етап: Самостійне складання тестів.

На цьому етапі вчитель може ефективно використовувати набуті вміння учнів для організації їх домашньої роботи. Розробляючи тести вдома та виконуючи на уроці завдання, сформульовані один одним, учні повторюють та активізують матеріал, а вчитель ефективно поєднує підготовку до тестування із викладанням нового матеріалу.

Запропонований алгоритм роботи, на нашу думку, є оптимальним для паралельного виконання трьох завдань: опанування нового матеріалу, повторення вивченого матеріалу та підготовка учнів до тестування.

Список використаних джерел:

1. Програма зовнішнього незалежного оцінювання з англійської мови для осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5090-> – (Наказ МОН України № 77 від 03.02.2016).
2. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посіб. / Л.О. Кухар, В.П. Сергієнко. – Луцьк, 2010. – 182 с.
3. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань / В.П. Сергієнко, Л.О. Кухар. – К., НПУ, 2011. – 41 с.

Стрельцова О.О.

*завідувач відділу початкового технічного моделювання
та декоративно-ужиткової творчості,
Донецький обласний центр технічної творчості дітей та юнацтва*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Декоративно-ужиткове мистецтво стрімко входить до нашого життя. Зрозуміло, що це важлива сходинка у навчально-виховному процесі розвитку творчої особистості. Так засобами декоративно-ужиткового мистецтва виражається краса світу, природи, високі думки, почуття.

Перспективний розвиток творчої особистості цілком залежить від ставлення та підтримки з боку дорослих. Кожній особистості, незалежно від рівня її духовно-морального розвитку, властиво зберігати в таємниці деякі свої бажання і прагнення. Без цієї умови особистість не може повноцінно розвиватися. Узгодженість між душевною втаємниченістю і відкритістю у підростаючої особистості необхідно виховувати, і це є одним із завдань вихователя [1].

Велике значення у розвитку творчої особистості набуває вміння керівника гуртка пов'язувати особливості створення художнього образу в мистецтві з власною, художньою думкою дитини, вчити вихованців створювати декоративно-ужиткові вироби за мотивами народного мистецтва, виявляти та розвивати творчий потенціал дитини. Найважливішою умовою розкриття творчої активності дітей є створення загальної атмосфери доброзичливості, дружби, взаємної поваги, дати можливість досягти успіху кожній дитини. Таке завдання вимагає особливої уваги. Під час виконання дітьми завдань їм необхідно надавати допомогу. Слід намагатися

організувати спілкування таким чином, щоб кожна дитина могла відкрито радіти результатам як власної, так і спільної творчості

Метою роботи педагогічних працівників закладів позашкільної освіти – довести значущість декоративно-ужиткової творчості в питанні формування та розвитку творчої особистості, а також розкрити деякі основні форми патріотично-виховної роботи, які використовуються в роботі гуртків декоративно-ужиткової творчості. Декоративне та ужиткове мистецтво є тим соціальним надбанням кожної нації, в якому знаходять відображення світогляд, традиції, художні та моральні цінності, історія країни та народу, що живе в ній.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді зазначено, що формуванню національно-патріотичного виховання гуртківців засобами декоративно-ужиткової творчості може сприяти:

- використання різноманітних форм і методів з їх поєднанням та розумним співвідношенням між інформаційно-теоретичними складовими та залученням вихованців до практичної творчої діяльності;
- створення умов для розвитку самостійності та ініціативності вихованців;
- підготовка та проведення виставок і конкурсів творчих робіт серед вихованців;
- проведення екскурсій в історичні та краєзнавчі музеї, організація зустрічей з народними умільцями, майстрами декоративно-ужиткового мистецтва [2].

Під час виготовлення вихованцями декоративно-ужиткових виробів важливо визначити художню ідею поробки, в основу якої покладено той сюжет чи образ, який виникає в уяві дитини, якій вона хоче передати оточуючим. Українське народне декоративно-ужиткове мистецтво багате і різноманітне: художня обробка дерева, розпис, вишивання, ткацтво, різьблення, вироби з глини, шкіри, соломи, лози та інше, що може передбачати створення таких композицій, які будуть відображати історію та традиції українського народу.

Творчі вироби декоративно-ужиткового мистецтва є тим духовним середовищем, у якому формуються світогляд, національна свідомість, естетичні ідеали, моральні цінності, патріотичні та трудові якості особистості. Постійне перебування гуртківців під впливом духовної культури рідного народу необхідне для становлення індивідуальності, власної активної життєвої позиції. Гурткові заняття з декоративно-ужиткової творчості є логічним продовженням у ланцюгу національно-патріотичного виховання в роботі позашкільного навчального закладу.

Метою діяльності гуртків декоративно-ужиткової творчості є формування компетентностей особистості засобами народної творчості. Основні завдання цих гуртків, відповідно до програм, полягають в ознайомленні з поняттями та знаннями, що стосуються народної творчості, оволодінні навичками виготовлення різноманітних виробів, формуванні творчих здібностей вихованців.

На заняттях вихованці знайомляться з культурою українського народу, історією народної творчості різних видів, здійснюють перші кроки у традиційних українських промислах, що дозволяє реалізувати національно-патріотичний компонент навчальної діяльності. Адже, занурення в світ народної творчості, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва, є важливою складовою національно-патріотичного виховання. Кожне заняття, кожний навчальний або виховний захід – новий крок в пізнанні дитиною не лише свого народу, своєї країни, але й себе самої як частини України. І від педагогічних працівників, залежить яким буде цей крок, бо патріотизм дитини неможливий без патріотизму дорослих, що її виховують [3].

Навчально-виховний процес у Донецькому обласному центрі технічної творчості дітей та юнацтва дає можливість реалізовувати завдання Концепції національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Так, заняття гуртків «Моделювання іграшок-сувенірів», «Виготовлення сувенірів», «Гончарство», «Бісероплетіння», «Живопис» мають обрядове призначення. Програмою цих гуртків передбачено виготовлення оберегів, писанок,

обрядових рушників тощо. Під час проведення занять педагоги ознайомлюють гуртківців з призначенням цих виробів, з'ясовують зміст символів та мотивів у їх оздобленні, визначають їхню роль в обряді.

Краса виробів народного декоративно-ужиткового мистецтва надзвичайно важлива риса у вихованні особистості, що зумовлює бажання творити, додержуватись законів її буття у всіх сферах людської діяльності. Тут важливо відзначити, що специфічною рисою декоративно-ужиткового мистецтва є розуміння людьми краси речей не лише в їх оздобленні, а переважно того процесу творчої праці, у результаті якого виконали той чи той виріб. Декоративно-ужиткове мистецтво здатне пробудити і хоча б частково реалізувати творчий потенціал гуртківців, що закладений в кожній особистості. Стосовно цього можна зазначити, що заняття декоративно-ужитковим мистецтвом проявляє творчий потенціал вихованців, розвиває їхню уяву, мислення, формує позитивне ставлення до праці.

Під час проведення занять вихованці добирають зразки виробів, візерунків і орнаментів, вчать розкодувати символіку, найбільш вживані елементи, кольори, властиві певному регіону, навчаються класифікувати вироби за регіональними особливостями. Така робота розвиває творчу активність, ініціативу, самостійність, сприяє розвитку творчих здібностей.

Щороку Донецьким обласним центром технічної творчості дітей та юнацтва успішно проводяться обласні етапи Всеукраїнських виставок, а саме: «Знай і люби свій край», «Наш пошук і творчість – тобі, Україно!», виставка-конкурс з початкового технічного моделювання, конкурс робіт юних фотоаматорів «Моя Україно!», конкурс творчості дітей та учнівської молоді «За нашу свободу», конкурс дитячого малюнка «Україна – європейська держава» та обласна виставка робіт декоративно-ужиткового мистецтва «Творчі скарби Донбасу». Вихованці позашкільних навчальних закладів науково-технічного напрямку з міст та районів Донецької області на підконтрольній Україні території (м. Бахмут, м. Волноваха, м. Торезьк, м. Дружківка, м. Краматорськ, м. Костянтинівка, м. Покровськ, м. Маріуполь, м. Слов'янськ та ін.) беруть активну участь у роботі зазначених виставках-конкурсах, де посідають призові місця.

Ці виставки проводяться з метою визначення рівня практичної підготовки вихованців позашкільних навчальних закладів, підтримки обдарованих, талановитих дітей, підвищення майстерності учнівської молоді, формування стійкого інтересу до пошукової діяльності, поглиблення військово-патріотичного виховання учнівської молоді та залучення підростаючого покоління до євроінтеграційних процесів в Україні.

Отже, розвиток творчої особистості розглядається як цілеспрямований і свідомо здійснюваний процес організації і стимулювання активної та творчої діяльності дітей, оволодіння ними знань про культуру й історичний досвід українського народу, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навчальний посібник / І.Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с. (Серія «Альма-матір»).
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>.
3. Методика проведення сучасного заняття з декоративно-ужиткового мистецтва. <http://skaz.com.ua/cultura/15281/index.html>.
4. Невська Т.А., Болотова, С.В. Розвиток творчих здібностей учнів / Т.А. Невська, С.В. Болотова // Трудове навчання в школі. – Х.: Основа, 2012. – № 15-16. – С. 58-62.
5. Оршанський Л.В. Народне декоративно-ужиткове мистецтво як важливий чинник формування у студентів національної самосвідомості / Л.В. Оршанський // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 45: Збірник. – Чернігів, ЧДПУ, 2007. – № 45. – С. 174-180.

Тимофєєв В.А.

викладач першої категорії,

Київський державний коледж туризму та готельного господарства

ДО ПИТАННЯ МЕТОДИКИ МОНІТОРИНГУ УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ КУРСІВ В УМОВАХ ПАРНОЇ РОБОТИ

Загальною метою нашого педагогічного дослідження є розробка авторської моделі імерсійного методу, призначеної для навчання англomовного усного спілкування дорослих студентів мовних курсів. У контексті такої моделі навчання відбувається переважно на основі парної роботи. Використання такої методики пояснюється вимогами запропонованої нами інстинктивної мотивації©, яка, на нашу думку, є визначальною під час вибору людиною шляхів саморозвитку у зрілому віці [1].

Критеріями ефективності задоволення інстинктивних мотивів представників ранньої дорослості (від 20 до 40 років) ми вважаємо високий рівень сформованості комунікативної компетентності у говорінні. Усне мовлення в контексті імерсійного методу відіграє подвійну роль – інструментальну та стимулятивну. Усне псевдоспілкування в парах на заняттях з імерсійного вивчення англійської мови є, по-перше, засобом закріплення та засвоєння лексичних, граматичних та фразеологічних одиниць мови і, по-друге, перехідним підготовчим етапом (stepping stone) від умовної навчальної комунікації до використання мови у реальних життєвих ситуаціях [2].

Парна форма навчання англійської мови почала теоретично вивчатися та практично просуватися в англomовній дидактиці з кінця 80-х років минулого століття [3; 4; 6; 7; 8; 10]. Серед переваг парної форми навчання зарубіжні методисти виділяють [9, с. 10]:

1) збільшення часу говоріння студентів (STT – Student Talking Time) та мінімізація часу говоріння викладача (TTT – Teacher Talking Time) [5, с. 129];

2) сприяння здійснення взаємодопомоги між студентами (студенти обмінуються власними тезаурусами, збагачуючи їх);

3) розвиток мовної незалежності студентів (формування впевненості та усвідомлення можливості користуватися мовою без сторонньої допомоги);

4) концентрація студентів на передачі інформації в умовах зникнення страху допущення граматичних, лексичних або фразеологічних помилок, що наближає процес навчальної псевдокомунікації до природних умов;

5) індивідуалізація процесу навчання за рахунок створення умов невимушеного навчання з можливістю додавання особистісних рис до процесу усного спілкування.

У контексті інстинктивної мотивації парна робота сприяє соціалізації індивіда, тобто підтримці відчуття причетності до колективу. Крім того, вивчення мови за імерсійним методом передбачає не побудову висловлювання на основі ідей, а висловлювання думок на основі мовного матеріалу. Така методика сприяє унікальній мовній інтерференції, та збільшує імерсію студентів у ментальність носіїв мови.

Крім двох типів парної роботи, – відкриті та закриті пари (open pairs / closed pairs), – виділяють також два підтипи – постійні та змінні пари (fixed pairs / flexible pairs), в залежності від того працюють студенти з партнерами ліворуч або праворуч сидячи на одному місці чи пересуваються у класі чергуючись з різними партнерами [3, с. 31-31].

В умовах імерсійного методу парна форма навчання має два архетипи: виконання умовно комунікативних вправ (відпрацювання граматичного, лексичного

або фразеологічного матеріалу за заданим зразком на основі трансформаційних вправ) та власне комунікація, якої ми навчаємо переважно на основі ігрових методик: «інтерв'ю», «анкетування», «спільний кросворд», «розгадувач», «інформаційні прогалини», настільні ігри тощо. Така класифікація ґрунтується на цілях використання парної форми навчання.

Обидва типи парної форми навчання за імерсійним методом передбачають моніторинг викладача. Як відомо, процес уроку з іноземної мови складається з трьох кроків – «вступ» (Engage), «тренування» (Study) та «практика» (Activate) [5, с. 25-26]. До вступних вправ відносять завдання типу «ice-breaker», «warm-up activities» та інші. До тренувальної фази імерсійного уроку ми включили власно розроблений комплекс трансформаційних вправ (transformative exercises). Практична частина уроку побудована на матеріалі ігрових методик, перерахованих вище.

Відмінність моніторингу викладача під час виконання умовно комунікативних вправ та власне комунікації полягає у специфіці компонентів «Study» та «Activate». Тренувальний етап уроку складається з трьох стадій: 1) студенти виконують вправу в закритих парах або індивідуально (в залежності від типу вправи); 2) студенти по черзі зачитують відповіді або усно відтворюють їх з опорою на свої нотатки під безпосереднім контролем викладача (виправлення відбувається *лише* по закінченні говоріння студента); 3) студенти в закритих або відкритих парах закріплюють матеріал. Увесь комплекс трансформаційних вправ, призначений для тренувального етапу уроку, розроблений з урахуванням можливості парної роботи над його засвоєнням. З огляду на попередню перевірку і наявність у студентів ключів до трансформаційних завдань, на цій стадії тренувального етапу парна робота студентів може відбуватися без контролю та втручання викладача. Більше того, в цьому епізоді заняття ми радимо викладачу виступати у ролі імерсованого (immersee©) і відпрацьовувати вправу з одним із студентів (за умови непарної кількості учнів). У такому випадку викладач-імерсист виконує функцію «зразка», на який під час виникнення питань можуть орієнтуватися студенти, просто прислухавшись до нього.

На етапі «Activate», який відбувається з використанням комунікативних завдань та ігор і не передбачає безпосереднього втручання з боку викладача, контроль рівня засвоєння матеріалу відбувається за допомогою моніторингу: викладач пересувається по класу, зупиняється біля пар студентів та занотовує помилки або комунікативні складнощі (неспроможність висловити ту або іншу думку засобами іноземної мови) [9, с. 11]. За необхідності або за зверненням самих студентів викладач-імерсист може надати допомогу одразу на місці.

Зворотній зв'язок зі студентами з приводу помилок встановлюється *лише* по закінченні виконання завдання. Зберігаючи парний характер заняття, викладач може представити проблему, виявлену під час моніторингу, і запропонувати в парах розв'язати її.

Така методика моніторингу покликана створити для студентів психологічний комфорт та невимушену атмосферу спілкування, зняти мовний бар'єр, вселити впевненість та відчуття поступу у вивченні мови, підняти загальний тонус організму, покращити моральне самовідчуття, зняти стрес та принести задоволення від заняття.

Список використаних джерел:

1. Тимофеев В.А. Мотивация вивчення іноземних мов на мовних курсах у контексті імерсійного методу // Молодий вчений. 2017. № 11. – С. 444-447.
2. Трансформаційні вправи_відеоінструкція // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pyrkNsWsRfk>.
3. Byrne D. Techniques of Classroom Interaction // Longman Group UK Limited, 1989. – 112 pp.
4. Edge J. Mistakes and Correction // Pearson, 1989. – 80 pp.

5. Harmer J. How to Teach English // Longman, 2004. – 198 pp.
6. Malamah-Thomas A. Classroom Interaction // Oxford University Press, 1987. – 150 pp.
7. Nolasco R., Lois A. Large Classes // Macmillan Publishers, 1988. – 135 pp.
8. Underwood M. Effective Classroom Management // Pearson, 1987. – 96 pp.
9. Watcyn-Jones P, Howard-Williams D. Pair Work 1 // Penguin Books, 2002. – 80 pp.
10. Wright T. Roles of Teachers and Learners // Oxford University Press, 1987. – 121 pp.

Tkachenko O.B.

*PhD Associate Professor,
Sumy National Agrarian University*

EXPERIENCE OF LEARNING ENGLISH VOCABULARY THROUGH THE GAMES

Stands to reason language learning is a hard work. Much effort is required to get the desired objectives and must be maintained over a long period of time. But as an experience shows a learning process can be a little bit easier by adding a few extra activities. It will keep students attention focused and will allow them to relax. One of such activities which can be actively used in class is a game. According to J. Haldfield [1], «a game is an activity with rules, a goal and an element of fun». But as practice witnesses a game must be more than just fun. In fact, the role of games in teaching and learning English vocabulary cannot be overestimated. Using games is one of the most important ways to teach efficiently in a language class. In this juncture teachers should take into account the advantages of games:

- provide language practice in the various skills– speaking, writing, listening and reading;
- help students to make and sustain the effort of learning;
- arise students' motivation;
- encourage students to interact and communicate;
- create a meaningful context for language use;
- involve «friendly» competition;
- keep all of the students involved and interested;
- encourage students to focus on the use of language rather than on the language itself;
- give students a chance to learn, practice, or review specific language material;
- help the teacher to create contexts in which the language is useful and meaningful;
- strengthen language skills;
- make learners develop social skills and good relationships while they interact with each other;
- give ability to capture students' attention and lower students' stress;
- give students the chance for real communication.

It should be noted that in order to achieve the most from vocabulary games, teachers need to know how to use them appropriately in the classroom. First of all, it is important to choose an appropriate time and integrate them into the regular syllabus and curriculum. What is more, whenever a game is to be conducted, the number of students, proficiency level, timing, learning topic etc. are factors that should be taken into account.

However, there are some problems with using games with students in class. Unfortunately, because of limitations of time and curriculum, teachers normally have to cover all the content and materials, which students will be tested on, and it is not always

easy to incorporate games into the class and develop students' English proficiency of the target language. One more teacher's problem is not enough time to prepare the games. Surely, some games need preparation and time. If a game needs some stationery (such as some cardboard, paste crayons, etc.), it really takes some time. On the other hand there are some easy games that do not need any preparation.

As an example, the game «*Hot Seat*» is excellent for revising vocabulary. The procedure of the game is the following: First, split class into different teams. Sit the students facing the board. Then take an empty chair – one for each team – and put it at the front of the class, facing the team members. These chairs are the 'hot seats'. Then get one member from each team to come up and sit in that chair, so they are facing their team-mates and have their back to the board. As the teacher, have a list of vocabulary items that you want to use in this game. Take the first word from that list and write it clearly on the board.

The aim of the game is for the students in the teams to describe that word, using synonyms, antonyms, definitions etc. to their team mate who is in the hot seat – that person can't see the word! The student in the hot seat listens to their team mates and tries to guess the word. The first hot seat student to say the word wins a point for their team. Then change the students over, with a new member of each team taking their place in their team's hot seat. Then write the next word and so on.

One more example of a great vocabulary revision is the game «*A – Z Race*». To play it you have to divide the class into two teams and give them a list of paper with written in column alphabet. Give them a topic like ecology, mechanization, food, agriculture etc. The task of students is in a given period of time to write a word in this lexical set beginning with each letter until they reach Z. If they cannot think of a word beginning with a particular letter they can leave a space, but the team with most words at the end is the winner.

Thus, it must be noted that using games is an efficient way to teach English. It is proved that language games used in the classroom are very effective and supportive activities in contributing to students' language skills and proficiency. Therefore, it is recommended that teachers try some games that may be useful to their students in order to enhance learners' proficiency and help them meet their goals, and at least to vary teaching methods.

References:

1. Hadfield J. *Beginners' communication games* / J. Hadfield. – Longman, 1999.

Хома О.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет*

УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: НАУКОВІ ЗАСАДИ

Українська освіта проходить шлях реформування. Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи змінили пріоритети у навчанні молодших школярів.

У цьому процесі важлива роль у початковій школі належить урокам української мови та літературного читання. Уроки літературного читання спрямовані не тільки на формування навички читання, а й на виховання особистості, мовленнєвий розвиток молодших школярів.

Сьогодні розроблена оновлена програма з цього предмета, доповнене коло читання. Учням доцільно дізнатися про письменників української діаспори, серед

яких: Леонід Полтава, Катерина Перелісна, Ольга Мак та інші. Їхні твори посіли почесне місце в українській дитячій літературі. У них цікаві розповіді про вчинки дітей, казки про тварин, поезії про рідну українську мову.

Питання методики навчання літературного читання в центрі дослідження низки науковців (Іванова Л., Коваль Г., Науменко В., Підлужна Г., Савченко О., Суржук Т. та інші). Г. Коваль, Л. Івановою, Т. Суржук запропоновано посібник, в якому розглядаються ефективні способи керівництва навчально-виховним процесом на уроці читання – методи, прийоми, засоби та форми навчання [1].

Дослідники (Науменко В., Підлужна Г.) визначають психолого-педагогічні й методичні умови формування читацької самостійності, серед яких найважливішими є такі: системний підхід до організації й проведення уроків класного та позакласного читання, який проявляється в тому, що уроки становлять собою цілісну сукупність, взаємозв'язок елементів, при цьому кожен із них реалізує специфічну мету (розвиток читацької самостійності учнів) й одночасно загальні цілі навчально-виховного процесу; добір спеціальних вправ, введення школярів у навчальні ситуації й види діяльності з книгою, спрямовані на розвиток читацької самостійності та реалізацію особистісно орієнтованого підходу до учнів; запровадження елементів педагогіки співробітництва на уроках класного та позакласного читання шляхом організації спільної діяльності вчителя та учнів; емоційна насиченість занять, застосування ігрових форм навчання; активізація пізнавальної діяльності, створення проблемних ситуацій на уроках; реалізація внутрішньопредметних зв'язків на уроках класного і позакласного читання; зразок позитивного ставлення вчителя до книги, до читання; удосконалення системи оцінювання на уроках класного та позакласного читання.

За словами О. Савченко, проблема якісного читання учнів стає однією з пріоритетних у міжнародних і вітчизняних дослідженнях, бо робота з писемною інформацією набуває все більшої актуальності. Вживаються в цьому зв'язку нові характеристики якості читання: грамотне читання, функціональне читання, раціональне читання, критичне читання, рефлексивне читання, продуктивне читання [5, с. 6].

Формування якостей читання, методика роботи над художніми творами, зокрема легендами, розкриті у наукових розвідках В. Науменко. Дослідниця звертає увагу на особливості методичної роботи над легендами історико-героїчного змісту [4].

Що стосується форм навчання, то увага дослідників акцентується на інтегрованих уроках. «Головна мета інтегрованих уроків – не виклад максимального об'єму інформації, а формування цілісної картини світу і підвищення пізнавального інтересу учнів» [3, с. 2].

Визначено чинники щодо особливостей процесу розуміння учнями текстів різних жанрів. Серед них: сформованість навички читання (швидкість і правильність); володіння загальнопізнавальними уміннями (аналіз, виділення головного, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення та ін.); особливостей тексту (обсягу, структури, інформативності, проблемності, жанру твору) [5, с. 7].

В умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, екранної культури, соціальних мереж, індустрії розваг, співіснування багатьох медіаресурсів відбуваються істотні зміни у читацькій діяльності дорослих і дітей [2]. Ці зміни покликані формувати у молодших школярів мотивацію до читання, до книжки взагалі. Аналіз наявних досліджень засвідчив, що сьогодні є різні напрями вивчення проблеми методики проведення уроків літературного читання та їх ролі у формуванні особистості.

Розглядаючи урок літературного читання в сучасному аспекті, ми акцентуємо увагу, в першу чергу, на його естетико-пізнавальних, методичних особливостях. Це уроки спілкування з літературою як мистецтвом слова, що забезпечує природну потребу дитини в емоційних переживаннях, створює передумови для

самовираження особистості. Молодші школярі беруть участь у творчій діяльності, яка організовується вчителем на уроках класного і позакласного читання, мають можливість висловити свою власну думку щодо прочитаного. У свою чергу, це дає можливість формувати сучасного читача, мовленнєву особистість, людину з новими поглядами на оточуючий світ. У той же час цей процес повинен бути тісно пов'язаний з осмисленням твору як високохудожнього тексту.

Основним елементом уроку літературного читання є процес засвоєння ідейно-тематичного змісту твору, його мистецької природи та образності. Тому, в процесі проведення уроку учням важливо усвідомити ставлення письменника до зображуваного, розкрити ідею та засоби зображення і сформулювати свою думку.

Наше дослідження означеної проблеми дало можливість визначити блоки й етапи опрацювання тексту. Серед блоків нами виокремлено: організаційно-мотиваційний, мистецько-художній, аналітичний, творчий [6].

Особливу увагу ми акцентуємо на застосуванні інноваційних методів навчання, серед них: інтерактивні, методи формування критичного мислення, ігрові, проєктні. Вважаємо, що інтегровані уроки літературного читання та української мови (чи світознавства) викличуть у молодших школярів інтерес до книжки, формуватимуть у них читацьку самостійність.

Серед прийомів розвитку розумових операцій пропонуємо такі: складання сенканів, кластерів, порівняльних таблиць, «паспорта» літературного персонажа, гронування понять, гронування вчинків літературних героїв та інш.

Звертаємо увагу на художню цінність творів, які запропоновані для дитячого читання. У процесі роботи над оповіданнями, поезіями, казками учні мають змогу ознайомитися з історією України, її природою, рідним краєм, прекрасними людьми, вчинками дітей.

В учнів цього віку досвід міжособистісних стосунків обмежений вузьким колом зв'язків з навколишнім світом. Читання художніх творів, у яких розкривається внутрішній світ переживань, думок, мрій людини, розширює життєвий досвід, сприяє усвідомленню ними цінностей, норм поведінки, які підтримуються суспільством. Осмислення змісту багатьох творів, в яких описано почуття і вчинки дійових осіб, викликає у дітей глибоке співпереживання, що є своєрідним особистісним засобом освоєння дійсності, дозволяє їм зрозуміти внутрішній світ інших людей.

Виключної цінності набувають твори про природу, її рослинний і тваринний світ. Програма з літературного читання побудована так, що твори про різні пори року вивчаються саме в певні сезони. Це дає дітям можливість звертатися до власних спостережень, вражень, емоцій. Адже пізнання світу починається з відчуттів, хоч і не обмежується ними.

Звертаючись до художнього образу природи, вчителю необхідно знайти найголовніше, щоб підкреслити залежність людини від неї. Екологізувати дитячу свідомість – це не означає використовувати художній твір як матеріал до повчання: роби так, а не інакше. Учні повинні відчувати, що художній образ природи – це не малюнок чи ілюстрація, а відчуття радості життя, своєї єдності з природою, заклик до її збереження. Сучасна методика вимагає роботи над художнім текстом в комплексі, інтегруючи зміст з темами інших предметів.

Таким чином, нами розкрито окремі погляди дослідників щодо проведення уроків літературного читання.

Список використаних джерел:

1. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання / Г.П. Коваль, Л.І. Іванова, Т.Б. Суржук: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 280 с.
2. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку / В. Мартиненко // Початкова школа. – 2017. – №8. – С. 16-19.
3. Методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017 / 2018 навчальному році // Учитель початкової школи. – 2017. – № 9. – С. 1-3.
4. Науменко В. Ознаки жанрів разом пригадаймо – казки, легенди, міфи упізнаймо / В. Науменко / Учитель початкової школи. – 2016. – № 1. – С. 11-13.
5. Савченко О. Розуміння молодшими школярами літературних творів: сутність процесу і засоби формування / О. Савченко // Початкова школа. – 2017. – № 8. – С. 6-12.
6. Хома О.М. Формування читацької компетентності в молодших школярів у процесі роботи над художнім текстом / О.М. Хома // Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie «Stav, proplemy a perspektivy pedagogickeho studia a socialnej prace», 28-29 oktobra. – Vysoka skola Danubius, Slovenska republika, 2016. – С. 63-66.

Шморгун І.В.

вчитель,

Спеціалізована школа № 255 м. Києва

ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Особистісно-орієнтований підхід у професійному становленні вчителя англійської мови передбачає орієнтацію спеціаліста на формування глибокого інтересу до саморозвитку, самоосвіти і самовиховання. Центральною проблемою саморозвитку вчителя англійської мови є наявність у нього якостей педагогічного мислення, задля успішного формування критичного мислення учнів. Від рівня сформованості педагогічного мислення вчителя англійської мови залежить успіх формування критичного мислення учнів.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті визначено головну мету, яка полягає в створенні умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина України, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж усього життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства тощо. Тому від сучасного навчального закладу вимагається запровадження нових підходів до навчання, які забезпечують розвиток у учнів необхідних компетенцій [4, с. 31]. Одним з таких підходів є формування під час навчання навичок критичного мислення, яке разом із фаховою і соціальною компетентністю забезпечує конкурентноздатність і мобільність освіченої людини на ринку праці, її готовність жити і працювати в умовах неперервних змін [4, с. 32]. Тому, насамперед, саме вчитель, маючи сформоване педагогічне мислення має формувати критичне мислення учнів на уроках англійської мови.

У науково-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «педагогічне мислення». Так, Ю. Кулюткін визначає педагогічне мислення як процес осмислення вчителем закономірностей виконуваної педагогічної діяльності [1, с. 25]. Існують кілька рівнів педагогічного мислення.

Початковим рівнем мислення вчителя є його методологічне мислення, що орієнтоване педагогічними переконаннями. На цьому рівні у вчителя утворюється найбільш важлива його педагогічна здібність: чутливість до педагогічних явищ, педагогічне чуття.

Другий рівень педагогічного мислення характеризується здатністю вчителя матеріалізувати свої педагогічні ідеї у своєрідні технологічні конструкції. Без розробки таких конструкцій і технологій педагогічного процесу вчитель передрікає свою працю на випадковий успіх, а найчастіше на неуспіх. Як зазначає науковець, педагогічне мислення на цьому, тактичному рівні, виявляється в умінні розробляти навчальні завдання або створювати навчальні ситуації, складати карти-схеми, за якими можна відпрацьовувати ті або інші вміння в учнів.

Не менш важливим є і третій рівень – *рівень оперативного мислення* вчителя. Він має свої складності, які зумовлені нескінченним розмаїттям конкретних умов педагогічної діяльності. Педагогу необхідні як знання загальних закономірностей педагогічного процесу, так і вміння застосувати ці закономірності до одиничних і окремих явищ. А це якраз і вимагає самостійного творчого мислення, що виявляється в здатності вчителя до оцінних дій [1, с. 27].

Що стосується формування мислення учнів на уроках англійської мови, то критичне мислення – це мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших [2, с. 47]. Відповідно, формування навичок критичного мислення передбачає розвиток здатності учнів аналізувати навчальну інформацію з позиції логіки та особистісного підходу з метою використання отриманих результатів як до стандартних, так і нестандартних ситуацій і проблем, а також здатність ставити нові запитання, знаходити аргументи, приймати незалежні продумані рішення [5, с. 156].

Відповідно основними ключовими елементами критичного мислення є: самостійність; етапність (починається з постановки питання і подальшого визначення проблеми); переконливість аргументації; застосування певних прийомів, які в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації; обґрунтованість (передбачається використання відповідних критеріїв – положень, які бере до уваги критично мисляча людина, оцінюючи ідеї у процесі їх аналізу) тощо [6, с. 21].

Варто зазначити, що в методичній літературі наведений достатньо широкий арсенал методичних прийомів та технологій, спрямованих на формування навичок критичного мислення на уроках англійської мови. До основних із них належать такі.

1. Технологія критичного мислення «What's Your Rating?».

Ця технологія застосовується для оцінювання запропонованої ситуації шляхом порівняння зі стандартом поведінки, прийнятим у суспільстві. Учні, оцінюючи власні риси, звички, погляди порівнюють їх зі стандартами поведінки інших та позначають результат порівняння на шкалі цінностей англійською мовою.

2. Технологія критичного мислення «Priority Ladder».

Ця технологія використовується для зіставлення об'єктів чи явищ з метою визначення пріоритетів. Учням пропонується визначити власні пріоритети серед запропонованих цінностей і розташувати їх на відповідних щаблях на уроці англійської мови.

3. Технологія критичного мислення «Human Bias Graph».

Ця технологія спрямована на виявлення можливого упередженого ставлення до запропонованих тверджень та оцінювання власних позицій. Учні визначаються щодо своїх позицій у запропонованих проблемних ситуаціях і відображають свою згоду чи незгоду з певними твердженнями на схемі після кількох уроків англійської мови.

4. Технологія критичного мислення «Milestones».

Ця технологія спрямована на визначення послідовності дій у процесі вирішення певної проблемної ситуації. Для цього учні вибудовують план вирішення проблеми крок за кроком, обґрунтовуючи обрану послідовність [7, с. 191].

5. «Мозкова атака» – це ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень, що здійснюється через вільне накопичення ідей з певної теми, вираження

поглядів усіх учасників. Цей метод дає змогу групі учнів використовувати свої інтелектуальні можливості для швидкого та ефективного виконання завдання на уроках англійської мови.

6. Асоціювання – прийом навчання, який закликає учнів вільно і відкрито висловлювати свої думки для визначення зв'язків між окремими поняттями, тому, сприяє розвитку соціальних, інформаційних, полікультурних компетенцій, спонукає учнів до саморозвитку, самоосвіти, продуктивної діяльності. Цей прийом передбачає визначення основного поняття, формування переліку додаткових понять, які мають прямий або асоціативний зв'язок із центральним поняттям, та встановлення зв'язків поміж усіма поняттями [6, с. 23].

Використання цих та інших прийомів на уроках англійської мови створює можливості для формування в учнів навичок критичного мислення, які пов'язані з умінням здобувати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, а також викладати результати її аналізу в стислій формі [3, с. 65].

Отже, вчитель, у якого сформоване педагогічне мислення може сформувати критичне мислення учнів на уроках англійської мови за допомогою різноманітних прийомів – це людина з яскраво вираженою демократичною спрямованістю особистості, гуманіст, який володіє високим рівнем професійної компетентності, постійно спрямований на підвищення своєї кваліфікації і самоосвіти на підставі творчого осмислювання досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Необхідно підкреслити, що поняття «педагогічне мислення» відображає не тільки особливості розумової діяльності вчителя, але й професійну специфіку його сприйняття, уваги, педагогічної інтуїції, педагогічної імпровізації, педагогічної уяви, тобто творчих якостей, а також особливості його емоційно-вольової сфери.

Список використаних джерел:

1. Кулюткин Ю.Н. Творческое мышление в профессиональной деятельности учителя // Вопросы психологи. – 1986. – № 2. – С. 21-30.
2. Николаева С.Ю. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування // К.: «Ленвінг», 1997. – Вип. 1 (3). – С. 19-53.
3. Орлов А.А. Профессиональное мышление учителя как ценность // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 63-68.
4. Рижак Л. Університетська освіта в ХХІ сторіччі: філософсько-синергетичний аспект // Вісник Львів. ун-ту. Серія філос., 2009. – Вип. 12. – С. 26-35.
5. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник // Х: Основа, 2008. – 189 с.
6. Тягло А.В. Критическое мышление: проблема мирового образования ХХІ века // Постметодика, № 3 (35), 2001. – С. 19-26.
7. Sherman Jane. Sour own thoughts in your own words // ELT Sournal. – 2010. – Vol. 47/1. – P. 190-198.

Ярема В.В.

Заступник командира бригади морської піхоти

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ ДО НАСТАВНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Готовність до професійної діяльності обумовлюється конкретними умовами, у яких ця діяльність відбувається. Враховуючи зазначене, вважаємо, що однією з умов визначення сутності, структури та змісту готовності до наставницької діяльності є розкриття особливостей підготовки майбутніх офіцерів морської піхоти.

З урахуванням основних завдань, які виконують підрозділи морської піхоти у складі Військово-Морських Сил (дії у складі тактичних і оперативно-тактичних десантів, а також оборона пунктів базування Військово-Морських Сил, островів, ділянок узбережжя, портів, аеродромів та інших важливих об'єктів), підготовка майбутніх офіцерів морської піхоти полягає в опануванні знаннями відповідно до програми підготовки високомобільних десантних військ, до якої структурно входять загальноосвітні дисципліни, а також загальна тактика, радіаційний та хімічний захист, інженерна підготовка та зв'язок. Під час організації та проведення навчальних занять курсантами відпрацьовуються питання щодо застосування підрозділів морської піхоти для охорони й оборони важливих об'єктів, боротьби з повітряним десантом противника, оборони морського узбережжя з елементами протидиверсійної оборони, управління підрозділами морської піхоти у бойових діях.

До особливостей підготовки майбутніх офіцерів морської піхоти варто віднести оволодіння курсантами професійними знаннями, вміннями та навичками, набуття професійного досвіду ведення бою, виконання стрибків з парашутом, застосування техніки, зброї. Крім того, курсанти вивчають організацію служби на кораблі, обов'язки морського десанту при фізичному навантаженні і під час морського переходу, практично відпрацьовують завантаження і вивантаження бойової техніки, особового складу, вантажів. Майбутні офіцери вчать діяти в складі оглядових команд, боротися спільно з екіпажем за живучість корабля, а також з повітряним противником силами і засобами особового складу десанту.

За твердженням дослідників, основи професійної підготовки закладаються під час навчання у вищому військовому навчальному закладі. Саме в навчальному закладі відбувається накопичення необхідних знань, відпрацьовуються вміння та навички, формується інтерес до спеціальності, військова спрямованість, ціннісні орієнтації, розвиваються і вдосконалюються необхідні психологічні якості, стійкість, витривалість [1].

Результати аналізу наукової літератури дозволили дійти висновку, що підготовка наставників значною мірою схожа з навчанням фахівців різних спеціальностей. Коротко розкриємо вимоги галузевого стандарту підготовки майбутніх офіцерів за спеціальністю 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» в цілому та офіцерів військового управління підрозділами морської піхоти.

Метою навчання є підготовка висококваліфікованих офіцерів тактичного рівня, які є компетентними у військовому управлінні підрозділами ланки взвод, рота і несуть особисту та професійну відповідальність за свої дії.

Під час навчання здобувач вищої освіти вчиться застосовувати штатне озброєння та військову техніку підрозділів (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).

Стандартом вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, підготовки фахівців ступеня бакалавра в галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» серед основних компетенцій випускника у контексті дослідження визначено: здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Зміст результатів навчання: РН-9 – підтримувати сприятливий морально-психологічний клімат та психологічно готувати особовий склад підрозділу до дій в екстремальних умовах; РН-16 – привертати увагу аудиторії, висловлювати власну думку, аргументувати, вислуховувати співрозмовника, сприймати іншу точку зору, орієнтуватися в інформаційних потоках; РН-18 – володіти методичними навичками, навичками саморозвитку і самоосвіти протягом життя, підвищення бойової майстерності, вивчення та використання передового досвіду. Здобуті навички дозволять їм навчати, контролювати та оцінювати професійну діяльність підлеглих.

Чіткі вимоги до наставницької діяльності майбутніх офіцерів визначено у Стандарті вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, підготовки фахівців ступеня магістра в галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю 253 «Військове управління (за видами збройних сил)».

Зокрема, серед основних професійних компетенцій визначено ПК-7 – здатність бути наставником для молодших колег у процесі набуття і вдосконалення ними навичок педагогічної майстерності. Результатами навчання відповідно є РН-5 – виступати в ролі наставників для молодших колег по службі в процесі набуття і вдосконалення ними навичок педагогічної майстерності, ефективно застосовуючи при цьому різні теорії в галузі навчання військового управління.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що реформування і розвиток сектору безпеки і оборони України вимагає від органів військового управління, командирів (начальників) всіх рівнів, посадових осіб по роботі з персоналом та кадрових органів зосередити свої зусилля на удосконаленні роботи з майбутніми офіцерами, а в подальшому – молодими офіцерами.

Список використаних джерел:

1. Георгієв В. М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ у процесі фахової підготовки: дис... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Георгієв Василь Михайлович; Південноукр. націон. педагог. ун-т ім. К. Д.Ушинського. – Одеса, 2015. – 252 с.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бердо Р.С.

аспірант,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ СТУДЕНТА»

Реформування вищої освіти, спрямоване на підвищення якості професійної освіти відповідно до швидкозмінних вимог ринку праці передбачає реалізацію студентоцентрованого підходу. Даний підхід є основоположним принципом болонських реформ у вищій освіті, який передбачає зміщення акцентів в освітньому процесі з викладачів на студентів, надаючи їм право активно впливати на розробку всіх компонентів освітньої програми та обирати індивідуальний шлях і спосіб її проходження. Відповідно зростають вимоги до особистості студента, його здатності, з перших днів перебування в новому для себе середовищі закладу вищої освіти, проявляти активність, самостійність, робити свідомий вмотивований вибір, нести за нього відповідальність. Означене передбачає сформованість чіткої «Я-концепції» студента, усвідомлення своєї унікальності і шляхів її реалізації у взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу, відповідно до існуючих норм і вимог. В науковій літературі окреслені здатності студентів визначають як показники рівня самоідентифікації особистості.

Таким чином, самоідентифікація студентів в значній мірі визначає успішність їх освітньої діяльності в умовах сучасного закладу освіти, в якому впроваджено студентоцентрований підхід до навчання.

Поняття «самоідентифікація», «особистісна самоідентифікація», є часто вживаним в наукових роботах присвяченим проблемам самопроцесів в становленні особистості та професіонала. Зокрема, проблемі самоідентифікації присвячено дослідження науковців: Кургузов А. О., Гребенюк М. О., Семенова Ю. А., Мельник Д. М., Присяжнюк О. М., Оксамитної С. М., Ручка А. О., Ядов В. О. Проблему самоідентифікації студентів досліджували: Видолоб Н. О., Губа С. А., Шнейдер Л. Б., Зливков В. Л., Стояно О. О., Романишина О. Я. та інші.

Водночас, проблема трактування поняття «самоідентифікація», механізмів самоідентифікації, взаємозв'язку з іншими самопроцесами залишається предметом наукових дискусій.

Враховуючи актуальність формування самоідентифікації студентів як суб'єктів освітнього процесу є потреба уточнення сутності поняття «самоідентифікація студентів» та визначення її ролі і місця в особистісно-професійному становленні майбутнього фахівця.

В період трансформації суспільства та перебудови системи вищої освіти, в наукових джерелах, все частіше, з'являється поняття «самоідентифікація студента», обґрунтовується важливість формування самоідентифікації в студентському віці.

Так в дисертаційному дослідженні Макаренка П. В. описана перспективна самоідентифікація, перевіряється емоційне ставлення майбутніх фахівців до професійно-важливих понять і відповідно прийняття професійної діяльності [2].

Стояно О. О. аналізує самоідентифікацію як єдність самопізнання і самооцінки особистісних якостей – самооцінка студентів змінюється з кожним поколінням, з кожним курсом змінюється розуміння особистості себе як студента: підвищуються

цінності відповідальності, вимогливості до себе, до своїх моральних якостей, знижується самовпевненість [4].

Досить часто, говорячи про самоідентифікацію студента мають на увазі становлення майбутнього професіонала. Л. Б. Шнейдер зазначає, що професійна самоідентифікація, становлення свого «образу Я» має відбуватися саме в студентському віці, бо саме в цьому віці відбувається становлення самосвідомості [5].

Мельничук І. М. розглядає самоідентифікацію майбутнього фахівця як прагнення навчитись самодіагностиці, пошук в собі професійно значущих особливостей характеру свого майбутнього фаху, набуття професійної поведінки, моделей спілкування. Але самоідентифікація може також регулювати особистісне професійне становлення. В такому разі, зміни в професійній ідентичності продовжуються, а моделі майбутньої діяльності здобувають нові смислові акценти [3].

Аналіз наукових праць, засвідчив, що саме поняття «самоідентифікація» об'єднує процес, механізми і результат. Потрібно розмежовувати процес формування самоідентифікації, сам процес самоідентифікації і їх результати відображені в свідомості і «Я-концепції» студента. В численних дослідженнях результатом самоідентифікації студентів визначають «ідентичність».

Ідентичність віддзеркалює одну з базових (у розумінні А. Маслоу) потреб людини – потребу в приналежності, причетності й прихильності. Відповідно, ідентичність – це тотожність, відповідність, співпадіння. Тотожність – це чеснота бути собою (В. Декомб). Саме індивідуальна тотожність створює можливість бути ототожненими (тобто впізнаними в якості тотожних особі) [1]. Представлення людини про своє «Я», що визначається особистим відчуттям своєї цілісності та індивідуальної самототожності і є ідентичністю. Зазвичай, це поняття визначає єдність внутрішньо особистісних та соціокультурних процесів. В процесі засвоєння студентом зразків діяльності в умовах закладу вищої освіти, норм, цінностей, прийняття і засвоєння ролі студента у взаємодіях з іншими суб'єктами освітнього процесу його самоідентифікація зазнає змін. З одного боку, індивід, будучи членом спільноти («ми»), невіддільний від неї; з іншого боку спільнота («ми») можлива за умови її статусно-орієнтаційної присутності в «Я».

Нині поширеною є термінологічна плутанина, пов'язана зі співвідношенням понять «ідентичність» та «ідентифікація». Змістовне розмежування ідентифікації та ідентичності полягає в наступному: якщо під ідентичністю слідом за Е. Еріксоном сьогодні прийнято розуміти деякий стан самоототожнення, тоді як ідентифікація – це сукупність процесів і механізмів, які ведуть до досягнення цього стану. Самоідентифікація розуміється як динамічний, багатоаспектний процес самостійного виявлення індивідом своєї приналежності до найбільш пріоритетної соціальної групи при збереженні уявлень про цілісність і унікальність індивідуального «Я». Це процес взаємозумовлених складових особистості: персональною складовою (Я сам) і груповою складовою (Я в групі) [6].

Проаналізувавши процес самоідентифікації, можна визначити «самоідентифікацію студента» як потребу майбутнього фахівця проявити себе через персоніфікацію, обравши усвідомлений вектор розвитку та освітньої діяльності, який відповідає його ціннісним орієнтаціям.

Самоідентифікація є умовою збереження ідентичності студента, однак, на відміну від процесу ідентифікації, де молода людина порівнює себе з іншими, у процесі самоідентифікації відбувається співвіднесення себе з самим собою. У результаті розвитку самоідентифікації формується уявлення студента про себе як самототожної, цілісної та унікальної особистості.

Список використаних джерел:

1. Декомб В. Клопоти з ідентичністю. Переклад з французької, передмова, примітки Валентина Омеляничка / Венсан Декомб. – Київ: Стилос, 2015. – 281 с.
2. Макаренко П. В. Професійна «Я-концепція» майбутніх фахівців правоохоронної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Макаренко Павло Валентинович – Харків, 2001. – 15 с.
3. Мельничук І. М. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців як педагогічна проблема / Ірина Миколаївна мельничук. // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». – 2015. – № 1. – С. 92-96.
4. Стояно О. О. Самоідентифікація студентства як процес самовизначення особистості в сучасному суспільстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Стояно Оксана Олександрівна – Одеса, 2004. – 20 с.
5. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: монография / Л. Б. Шнейдер. – М.: МО-СУ, 2001. – С. 210-215.
6. Фомина Т. А. Самоидентификация студенчества в условиях современной России: дис. канд. социол. наук: 22.00.06 / Фомина Татьяна Анатольевна; [Ставроп. гос. ун-т]. – Ставрополь, 2007. – 156 с.

Будянська В.А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ

Перетворення в економічній, соціальній, культурній галузях суспільства потребують зміни в системі професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

Конкурентоспроможність майбутніх менеджерів освіти залежить від якості оволодіння ними сучасними знаннями, уміння мислити й діяти в нових ринкових умовах та сформованості їх професійної культури, серед складників якої важливе місце посідає культура ділового спілкування.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність якісної підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності, яка за своєю природою є комунікативною. Спілкування дозволяє кожному майбутньому менеджеру освіти ідентифікувати себе як особистість, здатну до професійної діяльності, міжособистісного взаєморозуміння, збагачення духовного світосприйняття. Уміння спілкуватися, досягати взаєморозуміння в процесі виконання професійних функцій є основою ефективності праці в ситуаціях ділового спілкування. Професійна діяльність менеджерів освіти передбачає ефективну мовленнєву, соціокультурну взаємодію, пристосування до зміни зовнішніх і внутрішніх обставин.

Неможливо уявити якісну підготовку майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності без формування умінь спілкуватися в системі Інтернет.

У дослідженні Н. В. Целепідіс визначено специфіку Інтернету як нового інформаційного середовища й засобу ділового спілкування та пояснюються ті особливості, що властиві Інтернет-спілкуванню.

1. Спілкування в Інтернеті представлено як пряма комунікація і концентрована комунікація (де багато користувачів). Основна відмінність від прямої комунікації полягає в наявності віртуальних Інтернет-залів, де в реальному режимі часу спілкуються, обмінюються файлами відразу кілька людей. Люди по всьому світі

можуть прямо спілкуватися між собою, при цьому вони можуть не тільки листуватися, а й переговорюватися.

2. Інтерактивність. Однією з основних особливостей Інтернету є його інтерактивність. Унаслідок розвитку інтерактивності Інтернет володіє унікальними порівняно з іншими комунікативними середовищами можливостями, що дозволяють йому містити в собі багато сфер людської діяльності. Це дозволяє досягти максимального проникнення інформації в Інтернеті, тобто кожен користувач Інтернету може не тільки публікувати свою інформацію, а й одержувати зворотний зв'язок від партнерів по спілкуванню, сперечатися, вислухувати їхні думки, обговорювати питання на форумах, у чатах, скайпі.

3. Розмаїтість і «сміність» змісту. За допомогою зручних систем пошуку і навігації Інтернет-сайти надають учасникам ділового спілкування доступ до великих інформаційних баз. Кожен учасник має можливість ознайомитися з різними матеріалами не тільки в межах своєї культури, а й одержати доступ до документів в інформаційних базах, що відносяться до іншої культури, і цездебільшого полегшує процес ділового спілкування.

4. Індексунання. Ця особливість пов'язана з розмаїтістю змісту інформації в Інтернеті. У зв'язку з тим, що Інтернет має найбільшу кількість і розмаїтість інформації, з'являється необхідність швидкого пошуку і навігації. Учасникові ділового спілкування важливо знати основні системи пошуку інформації, щоб знайти саме те, що його цікавить. Своєчасність і оперативність передачі інформації, «режим реального часу» згладжують різницю в часі і тим самим створюють нові умови для спілкування. Саме архітектура Інтернету дозволяє стерти відстані між різними міжкультурними групами й оперативно обмінюватися діловою інформацією в реальному режимі часу, знаходячись на відстані тисяч кілометрів один від одного. Ця властивість робить Інтернет зручним і розповсюдженим засобом ділового спілкування.

5. Полімовність. Мовний бар'єр є однією із найголовніших перешкод у діловому спілкуванні. Але завдяки технічним можливостям Інтернету поступово складаються умови для подолання мовного бар'єра. Важливо, що на багатьох сприяння особистісному розвитку, комунікативній відкритості й толерантності, професійний характер, необхідність дотримання норм мережного етикету (нетикету).

Отже, Інтернет-спілкування можна визначити як складову загальної професійної культури майбутніх менеджерів освіти.

На основі аналізу наукової літератури [93; 142; 205] і власного досвіду роботи в системі Інтернет можна виділили основні одинадцять засобів ділового спілкування комп'ютерної мережі Інтернет: електронна пошта (E-mail) – типовий сервіс відкладеного спілкування (off-line); World Wide Web (WWW) – найбільш розвинена частина Інтернет сервіс прямого спілкування; FTP – протокол передачі файлів; Gopher, WAIS – найбільш широко розповсюджені засоби пошуку інформації в мережі Internet; Telnet – вилучений доступ; електронні дошки оголошень; мережні новини Usenet або телеконференції; списки розсилання; електронні бази даних; електронна біржа; чат.

Серед засобів Інтернет ми приділяємо більше уваги писемному діловому спілкуванню, оскільки усне Інтернет-спілкування за допомогою відеокамер і мікрофону ще не досить розповсюджене явище в закладах вищої освіти. Зовнішні дані не можуть служити об'єктом «оцінювання» майбутнього фахівця при Інтернет-спілкуванні. Щодо грамотності писемної мови, наявності або відсутності орфографічних та інших помилок, стилю висловлювання можна судити про рівень ділового спілкування студента. У письмовому Інтернет-спілкуванні не стільки важливі паралінгвістичні параметри мови (висота, тембр голосу, інтонація тощо), скільки знання зі стилістики ділового спілкування (доступно і чітко в писемній

формі сформулювати і викласти власну думку; правильно оформлювати стандартні зразки ділових паперів тощо) [198].

Що стосується складання ділових повідомлень, Інтернет-спілкування сприяє їх розвитку, оскільки кожному співрозмовнику важливо, щоб інший співрозмовник правильно його зрозумів. Це потрібно не тільки для економії часу, але також для дотримання правил етикету мережі Інтернет, щоб зайвий раз її не завантажувати й не заважати іншим співрозмовникам.

Висновок щодо підвищення значущості ділового спілкування в комп'ютерних мережах пояснюється явищами соціального і психологічного характеру. Соціальний характер проявляється в ситуаціях, коли відчувається дефіцит ділового спілкування, як відмічають фахівці, обумовлений зростанням психологічної роз'єднаності партнерів в урбаністичному і технічно орієнтованому середовищі. В Україні ця проблема збільшується різким економічним і політичним розшаруванням, поляризацією суспільства, розривом зв'язків між регіонами. Психологічним наслідком цих процесів є почуття ділової роз'єднаності, самотності, особистісної психологічної ізоляції.

Привабливість ділового спілкування в комп'ютерних мережах як засобу подолання дефіциту ділового спілкування пояснюється і причинами психологічного характеру. У спілкуванні в комп'ютерних мережах відсутня попередня категоризація й оцінка співрозмовника за зовнішніми ознаками і даними; це знімає психологічну проблему, яка пов'язана з труднощами швидкого формулювання власних думок у ході прямого, безпосереднього ділового спілкування між співрозмовниками; завжди є можливість прямого звертання; нівелюються зовнішні, соціальні, статеві, вікові, економічні, майнові, географічні характеристики співрозмовника. Психологічна гнучкість ділового спілкування збільшується. Причиною цього є можливість збереження «психологічної анонімності», тобто особистісної захищеності від зовнішнього контролю внаслідок суб'єктивного регулювання і довільності комп'ютерного спілкування [9, с. 14-20].

Отже, ділове спілкування засобами комп'ютерних технологій сприяє формуванню культури ділового спілкування студентів. Характерними для цього засобу спілкування є: сталість і висока інтенсивність спілкування; зближення інтересів співрозмовників, взаємна інформаційна продуктивність спілкування, велика активність співрозмовників; висока поінформованість у певних питаннях з теми ділового спілкування, взаємне перетинання намірів спілкування.

Список використаних джерел:

1. Арестова О. Н. Коммуникация в компьютерных сетях: психологические детерминанты и последствия / О. Н. Арестова, Л. Н. Бабанин // Вестник МГУ. Серия 14. Психология. – 1996. – № 4. – С. 14-20.
2. Горностаев Ю. М. Международная компьютерная сеть Интернет (технологии электронных коммуникаций) / Ю. М. Горностаев. – Москва, 1993. – 88 с.
3. Кент П. Internet. Компьютерный мир XXI века / П. Кент. – Москва: ЮНИТИ, 1996. – 368 с.
4. Моргунов Е. Б. Человеческие факторы в компьютерных системах / Е. Б. Моргунов. – Москва: Тривола, 1994. – 272 с.
5. Нольден М. Ваш первый выход в Internet / М. Нольден. – СПб.: Икс, 1996. – 240 с.

Гармаш О.М.

аспірант,

Держаний вищий навчальний заклад

«Донбаський держаний педагогічний університет»

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Одним з пріоритетних напрямів розвитку освіти в рамках оновленої української школи є формування особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення в продовж життя. Такий підхід детермінує перебудову змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Сучасність вимагає від учителя не тільки високого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, інструментарію психолого-педагогічних компетентностей, а також вміння інтенсифікувати освітній процес (тобто за мінімальний проміжок часу досягти максимальних результатів) та сформувати навички самостійної та автономної роботи учнів. Одже, при підготовці педагогічних кадрів виникає потреба у вчителі з тьюторською позицією.

Особливості тьюторської позиції як окремого виду професійної та педагогічної діяльності стали предметом дослідження вітчизняних та закордонних дослідників таких як: М. Іващенко, Т. Ковальова, О. Комар, К. Осадча, С. Сисоева, Дж. Бейлі, Е. Хейл, однак досить актуальним залишається питання визначення тьюторської позиції в рамках професійної підготовки вчителя іноземних мов в педагогічних закладах вищої освіти.

Термін «позиція» є багатограним: це і найбільш важливі ідеї, що відображають відношення особистості до життєвих реалій [1, с. 678], стійка система відношення людини до іншої людини та самого себе, прояв соціальних ролей особистості [10, с. 87]. Літовка О. зазначає, що кожна позиція особистості є результатом самовизначення, тобто завжди є вибір з двох варіантів: чи брати відповідальність за свої вчинки, чи жити за правилами інших [7, с. 168].

В своєму дослідженні Маркова А. під «психолого-педагогічною позицією» розуміє стійке ставлення учителя до учнів, самого себе та колег [8, с. 37]. Грицькова Н. стверджує, що професійна позиція вчителя дає йому можливість відігравати певні ролі в спілкуванні з учнями: вихователя, критика, опікуна, наставника [4]. Актуальним для нашого дослідження є підхід Жезлова С., якій визначає, що вимогою часу, коли в пріоритеті постає групова та дистанційна робота, є підготовка вчителя в позиції консультанта, модератора, тьютора. Однак, така позиція вимагає високого рівня самостійності від учнів [5, с. 136].

Ідея тьюторства (від *tutor* – наставник, керівник, опікун) не є новим явищем в системі освіти європейських країн. Тьюторській супровід бере початок в XII – XIV століттях, коли набули широкого поширення регулярні ідивідуально-групові заняття студентів з вчителем в Оксфорді та Кембриджі.

На думку Волобуєвої Т. позиція «тьютора» – це нова спеціалізація вчителя [3, с. 14], але «не предметника, а педагога, або Учителя у власному розумінні слова та з великої літери, який працює не зі знанням-інформацією, а з культурною ситуацією, де в учня народжується знання-думка» [6, с. 48]. В дидактиці «тьютор» – це педагогічна позиція, що супроводжує освітній процес самоосвіти, ідивідуальний освітній пошук, підтримує та реалізує освітні програми особистості [9].

Нагальною проблемою школи постає питання низької мотивації учнів при вивченні іноземної мови. Функція вчителя зводиться до передачі свого мовного та

соціокультурного досвіду. Дещо інший спектр функціональної діяльності вчителя, коли він виступає у позиції «тьютора»; він виконує функції: консультанта (надає учням інформаційну підтримку стосовно теми або проекту, над яким вони працюють), менеджера (консультує та здійснює комунікацію з учнями), фасилітатора (допомагає учням у вирішенні проблем) [2, с. 52]. Ми вважаємо, що вище зазначена стратегія спілкування вчителя з учнями з точки зору соціальної і вікової різниці є більш ефективною, тому що взаємодія відбувається в горизонтальній площині (рівноправно, коли вчитель і учень є партнерами). Стратегія спілкування, коли вчитель є ретранслятором власних знань, тобто, яка відбувається по вертикалі, призводить до засвоєння учнями несистемних фрагментарних знань і як результат – втрата інтересу до навчального предмета.

Вчитель іноземних мов в позиції «тьютора» має ряд інструментів у своїй професійній діяльності, спрямованих на виявлення індивідуальних пізнавальних інтересів школярів, як-от: індивідуальні / групові тьюторські консультації, тренінги, тьюторіали, освіти події.

До ефективних методів тьюторського супроводу, які є в арсеналі сучасного вчителя, належать: методи проектної діяльності, методи проблемного навчання, психодіагностичні, методи активного навчання, методи аналізу самоаналіза та методи самостійної роботи учня [9].

Тьюторська позиція майбутнього вчителя іноземних мов є досить ефективним інструментом роботи педагога, тому що спрямована на виявлення індивідуального пізнавального інтересу учнів, підтримує та реалізовує їх освітні потреби.

Список використаних джерел:

1. Безрукова В.С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога) / В.С. Безрукова. – Екатеринбург, 2000. – 937 с.
2. Беспалова Г. М. Тьюторское сопровождение: организационные формы и образовательные эффекты / Г. М. Беспалова // Директор школы. – 2007. – № 7. – 84 с.
3. Волобуєва Т. Рольові вектори сучасного педагога // Управління освітою. – № 11. – 2011. – С. 12-16.
4. Грицькова Н.В. Формування соціально-професійної мобільності майбутніх учителів в освітньому просторі вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Н.В. Грицькова. – Луганськ, 2013. – 22 с.
5. Жезлова С.А. Модерация как инновационная форма повышения квалификации учителя: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Жезлова Светлана Александровна. – Ярославль, 2000 – 165 с.
6. Конев В.А. Культура и архитектура педагогического пространства / В.А. Конев // Вопр. философии. – 1996. – № 10. – С. 46-57.
7. Літовка О. П. Професійна позиція як складова фахової підготовки майбутніх учителів у педагогічному коледжі / О. П. Літовка // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – 2012. – № 7 (242). – С. 163-70.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Академия, 1996. – 278 с.
9. Подготовка педагога к тьюторскому сопровождению учащихся / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/tutorsoprovogdenie/home/programma-tutorskoe-soprovozdenie>.
10. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: [Укладач О. Є. Антонова]. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2014. – 100 с.

Добровольська А.М.
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Івано-Франківський національний медичний університет

ВИКОНАННЯ ПРОЕКТІВ І ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Реалізація компетентнісно зорієнтованих стандартів вищої освіти (2016 р.) в закладах вищої медичної (фармацевтичної) освіти (ЗВМ(Ф)О) України спрямована на набуття майбутніми лікарями і провізорами знань, умінь і навичок за умови формування відповідних компетенцій і компетентностей. Засобами, що забезпечують такий процес, є проектна технологія навчання і метод проектів, котрі були і є предметом вивчення в зарубіжній і вітчизняній педагогіці. Теоретичні і концептуальні положення проектної технології і методу проектів досліджували Б. Гершунський, Г. Меандров, Є. Полат, Г. Селевко, С. Шацький, Е. Collings, J. Dewey, S. Haines, J. Ch. Jones, W. H. Kilpatrick, M. Knoll, D. Reinhard, Ch. R. Richards, J. D. Runkle, C. M. Woodward [1-11] та інші.

Поняття «метод проектів» у науковій літературі трактують по різному. У контексті здійснюваного дослідження для нас було прийнятним, що *метод проектів* – це особистісно зорієнтований метод навчання майбутніх лікарів і провізорів дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП) «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності» («ЄССКГ»), «Медична інформатика» («МІ»), «Інформаційні технології у фармації» («ІТФ»), «Комп'ютерне моделювання у фармації» («КМФ»), який забезпечує організацію і реалізацію пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу з метою формування їх інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності). Таке трактування поняття «метод проектів» не суперечить думці І. Єрмакова і С. Шевцової, що *метод проектів* можна вважати інструментом, використання котрого створює унікальні передумови для розвитку в суб'єктів освітнього процесу ключових компетентностей, а також їх самостійності в досягненні нового за стимулювання природної допитливості і розвитку творчого потенціалу [12].

Здійснюючи дослідження, ми дійшли висновку, що ефективне формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час навчання ДПНП «ЄССКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» відбувається за умови, що виконання проектів – курсових робіт, контрольних і розрахунково-графічних робіт, індивідуальної самостійної роботи передбачає такі фази:

- *ініціювання* – вибирають тему і відбирають ідеї;
- *планування* – моделюють (подумки і на папері) майбутній перебіг проекту, майбутню проектну діяльність;
- *проведення* – практично реалізують план проекту (пошук та опрацювання матеріалів за вибраною темою, аналіз і синтез відібраної інформації, адаптація матеріалу до формату проекту, проведення дослідження, поетапний контроль виконання завдань, формування подальших цілей і з'ясування механізмів їх досягнення);
- *презентація* – демонструють отримані результати;
- *оцінювання* – контролюють виконання завдань згідно з планом;
- *документація* – оформляють проект у вигляді електронного чи паперового зразка.

Погоджуючись з думкою Л. Палаєвої, що ефективність методу проектів залежить від рівня підготовки суб'єктів освітнього процесу, можна стверджувати, що майбутній лікар чи провізор, у котрого формується ІТ-компетентність під час

навчання зазначеним ДППП у межах виконання проєктів – курсових робіт, контрольних і розрахунково-графічних робіт, індивідуальної самостійної роботи, оволодіває певними вміннями (табл. 1) [13-15].

Таблиця 1

Вміння, яких набувають майбутні лікарі і провізори в процесі формування ІТ-компетентності за умови реалізації методу проєктів під час навчання ДППП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Вміння	Характеристика
<i>інтелектуальні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – визначати мету й описувати основні кроки з її досягнення в процесі вирішення проблемного (проєктного) завдання; – працювати з інформацією (використання великої кількості джерел інформації, здатність збирати і накопичувати матеріал); – здійснювати аналіз, систематизацію, узагальнення, встановлювати асоціації з раніше вивченим, зіставляти факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, інтегрувати знання, отримані з різних джерел; – концентрувати увагу на досягненні мети впродовж виконання всієї роботи; – одержувати висновки
<i>гностичні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – розвивати особистий інтерес та поглиблювати знання в певній предметній галузі; – аргументувати свої думки, формувати незалежні судження; – вивчати власні сильні і слабкі сторони
<i>проєктувальні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – визначати проблемні (проєктні) завдання та оцінювати власні можливості щодо їх вирішення; – планувати власну діяльність у процесі вирішення проблемного (проєктного) завдання; – визначати власні обов'язки в процесі вирішення проблемного (проєктного) завдання та дотримуватись їх виконання
<i>конструктивні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – вивчати і практично реалізовувати вибрані стратегії (алгоритми) вирішення проблемних завдань (проєктів); – створювати унікальний продукт, який має практичне застосування; – оцінювати себе та інших
<i>творчі</i>	<ul style="list-style-type: none"> – креативно і критично мислити; – знаходити варіанти вирішення проблемного (проєктного) завдання, котре має місце; – передбачати можливі варіанти вирішення існуючого проблемного (проєктного) завдання
<i>організаційні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – навички самоорганізації; – проявляти власну і виявляти в інших ініціативу в процесі виконання проблемного (проєктного) завдання; – скеровувати діяльність інших учасників освітнього процесу
<i>комунікативні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – відстоювати власну точку зору; – розуміти і поважати точку зору інших, проявляти такт і дипломатичність; – знаходити компроміс думок у процесі вирішення наявного проблемного (проєктного) завдання; – виносити в ефективній формі власну роботу на обговорення; – представляти звіт про проведену роботу перед аудиторією
<i>соціальні</i>	<ul style="list-style-type: none"> – встановлювати соціальні контакти (розподіл обов'язків, взаємодія один з одним, співпраця); – відповідати за результати, отримані в процесі вирішення проблемного (проєктного) завдання

У контексті педагогічних ідей *J. Dewey* під час дослідження було очевидним, що використання методу проектів у процесі навчання *ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»* майбутніх лікарів і провізорів з метою формування їх *ІТ-компетентності* забезпечує:

- самостійне конструювання знань суб'єктами освітнього процесу, їх орієнтування в інформаційному просторі і вироблення критичного мислення;
- накопичення майбутніми фахівцями власного досвіду на підґрунті набутих систематизованих наукових знань;
- засвоєння знань суб'єктами освітнього процесу шляхом дослідного вирішення проблемних (проектних) завдань;
- домінування пізнавальних інтересів осіб, які навчаються, впродовж реалізації навчально-виховного процесу, що можливе за рахунок проблемності та інтерактивності навчання, запровадження індивідуального підходу, орієнтації на особистісний розвиток тих, хто навчається, формування спільних цінностей;
- розвиток таких особистісних якостей майбутніх фахівців як активність, ініціативність, самостійність, відповідальність, автономність, а також їх готовності до планування своєї діяльності, гнучкості мислення, виправлення власних помилок, вміння знаходити компромісні рішення;
- стимулювання процесів самоусвідомлення, самовизначення, самоствердження, самореалізації, саморозвитку особистості, а також усвідомлення соціально ціннісних особистих життєвих перспектив і творчого ставлення до життя;
- орієнтування процесу навчання на майбутню професійну діяльність лікаря чи провізора під час виконання проблемних (проектних) завдань, які поступово ускладнюються.

Здійснюючи дослідження, ми переконались у тому, що за умови виконання проектів під час навчання зазначеним *ДПНП* процес формування *ІТ-компетентності*:

- є особистісно спрямованим, бо за таких умов враховуються цілі і завдання, котрі ставить перед собою кожна особа, яка навчається, а також її потреби, інтереси, мотивації, здібності, індивідуальні особливості, життєвий досвід;
- забезпечує підготовку майбутніх фахівців до реальної практичної діяльності шляхом посилення не тільки навчальної, але й професійної мотивації;
- розвиває самостійність мислення в майбутніх лікарів і провізорів;
- спрямований на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами шляхом аналізу;
- забезпечує взаємодію тих, хто навчається, між собою, а також з викладачами;
- сприяє координації дій осіб, які навчаються, а також підвищенню їх відповідальності в межах виконання проблемного (проектного) завдання і здійснення проекту в цілому [16].

Тому, на нашу думку, можна стверджувати, що виконання проектів під час навчання *ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»* є одним з джерел переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти в *ЗВМ(Ф)О*, що передбачає набуття знань, умінь, навичок, життєвого досвіду майбутніми фахівцями в межах формування їх *ІТ-компетентності*.

Список використаних джерел:

1. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
2. Меандров Г. Метод проектов в начальной школе. В помощь комплексно-проектной работе. Метод. пособие для педагогов / Г. Меандров. – Свердловск; М.: Госиздат, 1931. – С. 9-18.
3. Полат Е. С. Метод проектов: история и теория вопроса / Е. С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43-47.

4. Полат Е. С. Метод проектов: типология и структура / Е. С. Полат // Лицейское и гимназическое образование. – 2002. – № 9. – С. 9-17.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Учебное пособие / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения: в 4 т. / под ред. И. А. Каирова [и др.]; Т. 4: [Статьи, доклады и выступления за 1931–1934 гг.] / Сост. Д. С. Бершадская. – М.: Просвещение, 1965. – 328 с.
7. Haines S. Projects for the EFL classroom: Resource material for teachers / S. Haines. – Edinburgh: Thomas Nelson and Sons, 1989. – Pp. 23-90.
8. Jones J. Ch. Design Methods: seeds of human futures (2nd edition) / J. Ch. Jones. – London: John Wiley & Sons Ltd., 1992. – 407 p.
9. Kilpatrick W. H. The Project Method: The Use Of The Purposeful Act In The Educative Process / W. H. Kilpatrick // Teachers College Record. – 1918. – №. 19. – Pp. 319-334.
10. Knoll M. The Project Method: Its Origin and International Development / M. Knoll // Progressive Education Across the Continents. A Handbook, ed. H. Röhrs and V. Lenhart. – New York: Lang, 1995. – Pp. 307-318. – Retrieved from www.mi-knoll.de/145401.html.
11. Rainhard D. Deutsch als Fremdsprache – Projekte im Internet / D. Reinhard. – Stuttgart: Klett, 2000.
12. Єрмаков І. Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів / І. Г. Єрмаков, С. М. Шевцова // Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / За ред. С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. – К.: Департамент, 2008. – 520 с.
13. Жилиєва Ю. Особливості застосування методу проектів у професійно-педагогічній підготовці вчителів іноземних мов / Ю. Жилиєва // Проблеми підготовки сучасного вчителя: Зб. наук. праць. – 2011. – № 3. – С. 35-42.
14. Карбованець О. Метод проектів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів / О. Карбованець, Н. Куруц, Н. Голуб, А. Майорош // Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота. – 2008. – Вип. 15. – С. 80-82.
15. Палаева Л. И. Метод проектов в обучении английскому языку учащихся среднего этапа обучения общеобразовательной школы: автореф. дисс.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык)» / Л. И. Палаева. – М., 2005. – 24 с.
16. Демчук О. О. Проектний метод навчання майбутніх практичних психологів / О. О. Демчук // Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Психологія і педагогіка. – 2013. – № 22. – С. 32-35.

Іващенко Ю.В.

студентка,

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Головна мета навчання іноземної мови (ІМ) у початковій школі – формування у учнів комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів, і яка в початковій школі має досягти рівня А1 згідно зі шкалою Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [1; 4]. Поняття *комунікативної компетентності* було введено Д. Хаймсом, який визначив її як притаманні людині знання і вміння успішного та ефективного спілкування [7].

Під *«мовною граматичною компетентністю»* розуміють здатність розуміти й виражати смисл мовлення та породжувати і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами [1, с. 112-113]; знання граматичних одиниць, а також засобів вираження граматичних категорій, навички адекватно використовувати граматичні

явища (ГЯ) у мовленнєвій діяльності у різноманітних ситуаціях для вирішення комунікативних завдань [2, с. 9].

У нашому дослідженні *граматична компетентність* розглядається як здатність молодшого школяра до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії відповідних знань, навичок та граматичної усвідомленості. Основними компонентами мовної граматичної компетентності виступають, таким чином, граматичні знання, граматичні навички і граматична усвідомленість (здатність учнів початкової школи реєструвати й розпізнавати ГЯ в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності їх утворення і функціонування). Отже, метою формування іншомовної граматичної компетентності в учнів початкової школи є оволодіння *граматичними знаннями* (значення і форми), *граматичними рецептивними та репродуктивними навичками* мовлення, а також *граматичною усвідомленістю* [3].

З метою ефективного формування граматичних навичок мовлення, як зазначає Н. К. Склярєнко, варто дотримуватися певних науково обґрунтованих принципів [6, с. 16-30].

Одним з найважливіших принципів навчання ГЯ є принцип диференційованого підходу щодо навчання граматичного матеріалу, який передбачає спеціально відібраний шкільний граматичний мінімум, що складається з активного і пасивного граматичного мінімуму. Для вираження власних думок ІМ учень має використовувати лише ті ГЯ, що входять до активного граматичного мінімуму. Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти усім шкільним граматичним мінімумом – активним і пасивним. До пасивного граматичного мінімуму входять такі ГЯ, якими учні не користуються, коли висловлюють свої думки, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення. Диференційований підхід передбачає також урахування форми мовлення: усної чи писемної, для якої призначено той чи інший граматичний матеріал.

Іншим важливим принципом навчання граматичного матеріалу є принцип ситуативності, згідно з яким кожне ГЯ потрібно подавати в ситуаціях мовлення. З цією метою можна використовувати реальні та уявні ситуації, створені різними засобами – за допомогою вербального опису, ілюстративного, предметного або дійового унаочнення. Ситуації, в яких демонструється нове ГЯ, дістали назву ілюстративних.

Ситуації використовуються не лише для ознайомлення учнів з новим ГЯ, а й у процесі його засвоєння. Ситуація для учнів є стимулом до вживання ГЯ. Ю. І. Пассов розрізняє ситуації двох типів: для формування навичок і для розвитку вмінь [5, с. 29]. Ситуації першого типу дещо обмежені, оскільки в певних ситуативних умовах учень оволодіває лише окремою мовленнєвою дією. Його висловлювання зумовлюється не тільки ситуацією, а й інструкцією вчителя.

На завершальному етапі формування граматична навичка розвивається паралельно з умінням. Щоб стимулювати вживання учнями ГЯ, що вивчаються, можна застосовувати й ситуації другого типу. Велику роль у створенні цих ситуацій відіграють уявлення та елементи театралізації.

У навчанні ГЯ слід враховувати також принцип функціональності, оскільки будь-яка мовна форма, будь-яке ГЯ, як і мовленнєва одиниця, у процесі комунікації, виконує певні функції. Функція мовленнєвої одиниці – це той комунікативний намір, який мовець реалізує за її допомогою. Функціональність є істотною характерною рисою будь-якої мовленнєвої одиниці, тобто будь-якої мовної форми, що використовується у спілкуванні [5, с. 97]. За кожним ГЯ закріплюються певні функції. Так, структура *There is... on the...* виражає наявність або відсутність певного предмета у певному місці; структури *Present Progressive* служать для вираження

тривалої дії, що відбувається в момент мовлення (1), в певний період теперішнього часу (2) або яка відбудеться у найближчому майбутньому (3). На одному уроці доцільно опрацювати одну функцію ГЯ.

Отже, кожне ГЯ має функціональну і формальну сторони, які мають бути засвоєні молодшими школярами. Принцип функціональності означає, що слід відштовхуватися саме від функції ГЯ в мовленні, від його змісту, а форма засвоюється у нерозривній єдності з функцією. Тому у процесі формування іншомовної граматичної компетентності слід звертати увагу учнів, насамперед, на значення ГЯ, а потім – на його форму.

Одним з провідних принципів навчання ІМ є принцип комунікативності, що означає організацію процесу навчання іноземного мовлення як моделі процесу реальної комунікації [5]. Комунікативність передбачає, що шлях до практичної мети навчання лежить через практичне використання мови; вправи мають наближатися до природного мовлення, а вчитель і учень повинні стати мовленнєвими партнерами.

Принцип комунікативності тісно пов'язаний з принципами ситуативності та функціональності, про які йшлося вище, і впливає як на весь процес навчання ІМ в цілому, так і на організацію презентації нового мовного матеріалу, вправління і контролю його засвоєння. Комунікативність повинна охоплювати всі ланки уроку ІМ, в тому числі і формування граматичних навичок.

Крім того, формування граматичної компетентності в учнів не можна здійснювати, не беручи до уваги загальнодидактичний принцип свідомості. Свідомий підхід до навчання ГЯ передбачає усвідомлення учнями дій з новим ГЯ, його функціональних і формальних особливостей у процесі формування навички. Усвідомлення стане можливим лише тоді, коли молодші школярі будуть до цього готові за своїми психофізіологічними характеристиками [3, с. 28-41].

Не менш важливим у навчанні граматичного матеріалу є структурний принцип. Структура – це абстрактна схема, що відображає певні зв'язки між одиницями мовлення. Структуру будь-якої одиниці мовлення можна описати по-різному:

- за допомогою вербальних правил (описових і правил-інструкцій);
- шляхом використання правила + модель;
- за допомогою моделей і схем;
- лексичним способом;
- шляхом використання зразків мовлення.

Таким чином, усі зазначені принципи взаємопов'язані й утворюють єдину систему для досягнення поставлених цілей навчання, а саме формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності.

Отже, граматична компетентність включає володіння граматичними знаннями, граматичними навичками аудіювання, говоріння, читання і письма, а також здатність виконувати мовленнєву діяльність з точки зору розуміння ГЯ та їх вживання у мовленні. Формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи здійснюється шляхом сприймання зразка мовлення у комунікативних ситуаціях, а іншомовна граматична компетентність формується за рахунок багаторазового їх вживання у мовленні, до того ж з дотриманням таких принципів, як принципу диференційованого підходу, ситуативності, функціональності, комунікативності, свідомості, а також структурного принципу.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Лопарёва Т.А. Обучение грамматической стороне речи немецкого языка как второго иностранного в условиях субординативной триглоссии (специальный вуз): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т.А. Лопарёва. – Ярославль, 2006. – 24 с.

3. Мірошник І.В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наук. кер. канд. пед. наук, доц. М.Л. Писанко / Мірошник Ірина Василівна. – К., 2013. – 439 с.
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/inomezna-mova-poyasnyvalna-znz-szsz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf>.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
6. Скляренко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі / Н.К. Скляренко. – К.: Рад. школа, 1982. – 104 с.
7. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes // C.J. Brumfit and K. Johnson (eds.) The Communicative Approach to Language Teaching. – London, 1989. – P. 5-27.

Мариківська Г.А.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

**ФОРМУВАННЯ БАГАТСТВА МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ**

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті України, ставлять нові завдання щодо реформування всієї системи освіти, висувають нові вимоги до підвищення рівня підготовки студентів, зокрема іноземних.

Ми виходимо з того, що у формуванні й творчому розвитку студентів як майбутніх компетентних фахівців велике значення має мовленнєва підготовка. Необхідність їх цілеспрямованої мовленнєвої підготовки обумовлена тим, що більшість фахівців обіймають посади, для яких велике значення має уміння спілкуватись, тобто уміння орієнтуватись у різноманітних комунікативних ситуаціях, знаходити потрібні засоби, способи і прийоми спілкування залежно від мети спілкування, налагоджувати продуктивні взаємини з партнерами. Цілком зрозуміло, що все це неможливо без оволодіння мовленнєвими вміннями й навичками, комунікативно виправданого користування мовними засобами під час здійснення різних видів мовленнєвої діяльності. Ось чому проблема формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців є актуальною.

У науковій літературі підкреслюють, що мовленнєва культура як унікальний особистісний феномен характеризується низкою специфічних ознак. Проте погляди вчених щодо визначення цих ознак мають певні відмінності.

Так, Є. Адамов підкреслює, що культура мовлення передбачає не тільки дотримання людиною вимог щодо її словникового запасу, правил стилістики, граматики й орфоєпії, а й прояв таких ознак мовлення, як грамотність, змістовність, виразність, точність, зрозумілість, переконливість [1].

О. Бахмутова вважає, що культура мовлення проявляється передусім у вміннях особистості передавати думки «правильно, точно й виразно» [2, с. 3]; М. Пентилюк стверджує, що саме досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності визначає культуру мовлення людини [11; 12]. За словами І. Федосова, мовленнєва культура проявляється в дотриманні суб'єктом в комунікації граматичних і орфоєпічних правил, повному використанні лексичного багатства мови, демонстрації таких властивостей мовлення, як різноманітність, точність, логічність побудови змісту, виразність і образність. Крім того, автор відзначає, що

мовленнєва культура передбачає сформованість у людини словесної майстерності, наявності в усному мовленні змістовності та переконливості [13]; Л. Введенська та Л. Павлова вважають, що культурне мовлення людини має характеризуватися такими ознаками, як багатство (різноманітність), чистота, виразність, ясність, зрозумілість, точність і правильність [3, с. 64].

На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що мовленнєва культура має свої характерні комунікативні ознаки, однією з яких є багатство мовлення.

За тлумаченням словників, слово «багатий» має різні значення, у тому числі такі: цінний чим-небудь, високоякісний, різноманітний, з великим запасом слів [9; 10].

На думку О. Горошкіної, В. Нікітіної Л. Попової, «багатство мови визначається насамперед багатством словника, а саме використанням значної кількості слів, словосполучень і речень, що відрізняються за смислом і будовою» [8, с. 36]. Д. Розенталь та І. Голуб звертають увагу на те, що робити висновки про багатство мовлення конкретної людини треба на основі врахування не тільки її словникового запасу, а й багатозначності використаних нею слів, синонімів, омонімів, антонімів, паронімів тощо [7, с. 293-294].

Б. Головін і С. Вербещук сприймають багатство мовлення як максимально можливе насичення його різними засобами мовлення, що не повторюються й потрібні для ефективної реалізації комунікативного наміру [5; 6].

С. Вербещук також пояснює, що аналіз багатства мовлення як комунікативної ознаки доцільно робити на основі врахування співвідношення термінів «мовлення» й «мова». Очевидно, що мова як суспільний феномен відрізняється багатством. Водночас мовлення конкретного індивідуума може бути багатим чи бідним, одноманітним чи різноманітним. Авторка також зазначає, що для розвитку й збагачення індивідуального мовлення людина має здійснювати певні кроки: розширювати свій словниковий запас шляхом вивчення творів народної творчості, читання художньої й публіцистичної літератури, опанування нормативної граматики тощо [5, с. 38]. У свою чергу, це дозволяє уникнути мовленнєвих помилок, у яких проявляється бідність мовлення, наприклад таких: часте повторення одного й того самого слова, уживання поряд спільнокореневих слів; однотипність та слабка розгалуженість синтаксичних конструкцій; використання слів-паразитів, мовленнєвих штампів, канцеляризмів тощо [5; 6].

На нашу думку, формувати багатство мовлення доречно в процесі розв'язання комунікативно-ситуативних завдань.

«Комунікативно-ситуативне завдання розуміється як тип мовленнєво-мисленнєвого завдання, у процесі розв'язання якого учень відносно самостійно оволодіває новими знаннями з культури спілкування і вдосконалює свої комунікативні вміння, аналізуючи мовленнєву ситуацію, викликане нею ситуативне мовлення чи створюючи на основі ситуації власні висловлювання. Структуру комунікативно-ситуативного завдання складають його умови і питання, що спрямовують процес їх аналізу. Умови можуть бути декількох видів: 1) Умови містять лише мовленнєву ситуацію. Такі завдання можна розділити на два підвиди залежно від завдань, які можуть бути такими: а) вибір одного з варіантів ситуативного мовлення з запропонованих; б) створення власного ситуативного мовлення на основі даної ситуації спілкування; 2) умови містять тільки ситуативне мовлення. Треба вирішити, у якій життєвій ситуації є можливим таке спілкування; 3) умови містять мовленнєву ситуацію і викликане нею ситуативне мовлення. Важливо вирішити, які помилки були допущені в ході спілкування, і виправити їх» [4, с. 32].

Отже, розв'язання комунікативно-ситуативних завдань, тобто завдань спілкування, веде до виявлення комунікативної активності учнів, стимулюванню їх

самостійної мовленнєвої діяльності, постійного пошуку їх залучення в комунікативну взаємодію, що сприяє формуванню багатства мовлення студентів.

Однак слід пам'ятати, що формування мовленнєвої культури шляхом постановки і розв'язання комунікативно-ситуативних завдань потребує створення умов, максимально наближених до реальної комунікації, до справжнього спілкування. Це потребує від викладача пошуку комунікативно значущого мовленнєвого матеріалу, який буде співвідноситися і з мовленнєвою темою заняття, і з професійною спрямованістю учнів.

Список використаних джерел:

1. Адамов Е. А. О культуре речи пропагандиста / Е. А. Адамов. – Москва: Московский рабочий, 1970. – 80 с.
2. Бахмутова Е.А. Культура речи / Е. А. Бахмутова. – 2-е изд. испр. и доп. – Казан ь: Изд-во Казан. ун-та, 1964. – 117 с.
3. Введенская Л. А. Риторика и культура речи / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. – 3-е изд., доп. и перераб. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2003. – 544 с.
4. Вениг Н.Н. Формирование речевой компетенции старшеклассников: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Херсонский государственный педагогический университет. – Херсон, 2001. – 179 с.
5. Вербецук С. В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання: дис. ... канд. філол. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова) / С. В. Вербецук. – Івано-Франківськ, 2016. – 243 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи: учебн. пособ. / Б. Н. Головин. – Москва: Высшая школа, 1988. – 319 с.
7. Голуб И. Б. Секреты хорошей речи / И. Б. Голуб, Д. Э. Розенталь. – Москва: Междунар. отношения, 1993. – 280 с.
8. Культура мовлення вчителя-словесника / [уклад.: О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова та ін.]. – Луганськ: Навчальна книга, 2007. – 111 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – Москва: Сов. энцикл., 1990. – 682 с.
10. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. – Т. 3. – Київ: Аконіт, 1999. – 927 с.
11. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю./ М. І. Пентилюк – Київ: Вежа, 1994. – 240 с.
12. Пентилюк М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови / М. І. Пентилюк // Українська мова і література в школі. – 1999. – № 3. – С. 8-10.
13. Федосов И. А. Культура речи / И. А. Федосов. – Ростов-на-Дону, 1979. – 96 с.

Нестеренко Т.С.

практичний психолог;

Перцова О.В.

практичний психолог,

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства зумовлюють зміни пріоритетних завдань системи освіти: підвищується роль внутрішніх детермінант у забезпеченні особистісного та професійного зростання людини, найвищими цінностями стає особистість з її потребами в самоактуалізації, самовизначенні, реалізації творчого потенціалу.

Ключовою фігурою перетворень, що відбуваються в освіті, є вчитель «Лише особистість може виховати особистість» К. Ушинський. Тільки вчитель, здатний до

внутрішніх перетворень на всіх життєвих рівнях, має змогу задовольнити сучасні запити освіти. Відтак, актуалізується проблема підготовки педагогічних кадрів, які спрямовані на безперервний саморозвиток і самовдосконалення, а також мають відповідальне ставлення до розвитку інших.

Сучасні педагоги покликані виховувати підрастаюче покоління відповідно до вимог сучасного суспільства: сприяти засвоєнню загальнолюдських цінностей і духовно-моральних орієнтирів, формуванню загальної культури й активної життєвої позиції особистості, її саморозкриттю й самозростанню.

Розв'язання таких професійно-педагогічних завдань вимагає від учителя спроможності постійного внутрішнього розвитку, спрямованого на реалізацію особистісного потенціалу й досягнення професіоналізму, що є запорукою позитивного впливу на дитину, яка розвивається, перетворення педагогічної діяльності на людинотворчий процес.

Питання саморозвитку, самопізнання, самонавчання особистості як невід'ємних складників освітнього процесу завжди привертала увагу педагогів-класиків (К. Вентцель, Й. Герbart, А. Дістервег, П. Каптерев, Я. Коменський, А. Макаренко, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський).

Метою нашого дослідження було зробити теоретичний аналіз впливу психолого-педагогічних умов на професійний саморозвиток майбутніх учителів.

Аналіз філософських, психологічних, педагогічних наукових досліджень дозволив виділити два підходи до розуміння поняття саморозвитку: психологічний та процесуально-організаційний.

Представники психологічного підходу (В. Андреев, Г. Балл, О. Сухоленова, О. Слободян, М. Бердяєв, К. Вазіна, М. Мамардашвілі, Т. Тихонова, Н. Лосєва) розглядають саморозвиток як: певну внутрішню активність, вид творчої діяльності, що «зумовлює продуктивне особистісне зростання»; потребу людини, яка прагне до самозвільнення, оволодіння собою; шлях до гармонізації відносин із собою і навколишнім світом; зовнішньо організований процес особистісного та професійного самозмінення, самовдосконалення; процес або технологію, що включає сукупність форм, методів і прийомів [7].

Представники процесуально-організаційного підходу (М. Костенко, Л. Мітіна) визначають саморозвиток як становлення особистості з метою ефективної самореалізації на основі внутрішньозначущих впливів, тобто наголошується необхідність двох складових процесу: зовнішньої і внутрішньої. Засобами професійного саморозвитку визначено: самовиховання, самоосвіта, самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю [6].

Провідними чинниками саморозвитку особистості майбутнього вчителя в умовах вищих навчальних закладів виступають: зміст освіти, процес організації освіти, методика навчання, ділове і міжособистісне спілкування «студент – студент», «студент – група», «студент – викладач». Також значно зростає педагогічна відповідальність викладача в умовах не просто виконання своїх функцій, а проживання зі студентами базових моментів їхнього професійно-особистісного становлення, самопізнання, саморозвитку.

На створенні позитивного психологічного клімату наголошував К.Роджерс. Він вважав, що розкрити свій творчий потенціал, реалізувати свої природні дані людина може тільки в умовах психологічного комфорту і рівноваги, взаєморозуміння і взаємоповаги [1].

Не можна не погодитися із позицією О. Іонової, Л. Рибалко, Г. Топчій, що тільки в атмосфері дружніх, довірливих стосунків у групі та з викладачем, студент здатний розкрити свій потенціал та звернутися до самопізнання і саморозвитку.

Виділяють такі умови успішної організації саморозвитку майбутніх учителів [3]:

1. Усвідомлення студентом цілей, завдань і можливостей свого розвитку та саморозвитку.

2. Спрямованість студентів на творчий саморозвиток особистості у процесі навчальної діяльності.

3. Створення особливої ситуації розвитку – специфічної системи відносин педагога і студента, які характеризуються відкритістю та довірою.

4. Організація поетапної системи умов, спрямованих на формування ціннісного відношення до педагогічної діяльності, до процесу самовдосконалення в контексті особистісноорієнтовного навчання.

5. Розробка дидактичних засобів, матеріалів з підготовки до саморозвитку майбутніх учителів.

6. Створення індивідуальних планів творчого саморозвитку студентів в контексті суб'єкт-суб'єктних відносин у вищому навчальному закладі.

7. Облік загально дидактичних та методичних принципів у організації саморозвитку майбутніх учителів.

Загальновідомо, що жоден, навіть висококваліфікований фахівець, не досягне бажаного результату в будь-якій діяльності, якщо його зусилля не будуть узгоджені з мотиваційною функцією самого процесу цієї діяльності. Це стосується і професійного саморозвитку. Більше того, мотиваційні установки майбутніх фахівців зазнають впливу нової сучасної ідеології, що розвивається у напрямі формування самосвідомості людини, яка сама відповідає за своє життя та кар'єру. Звідси випливає готовність формування мотивів розкриття свого інтелектуального, творчого потенціалу, прагнення поєднати навчання із особистісним та професійним саморозвитком, досягнення успіхів у навчанні, науково-дослідній діяльності та бажання стати компетентним фахівцем.

Отже, на основі аналізу науково-психологічних джерел з досліджуваної проблеми доходимо висновку, що професійний саморозвиток майбутнього вчителя – це власна активність майбутнього вчителя, яка спрямована на зміну себе, на розкриття та збагачення своїх духовних потреб, свого особистого потенціалу, творчості в професійному плані.

Список використаних джерел:

1. Бойправ М.Д. Деякі соціально-психологічні особливості студентів та їх урахування в навчальному процесі [Текст] / М.Д. Бойправ // Проблеми формування сучасного вчителя у вищій педагогічній школі. Шляхи підвищення пізнавальної активності студентів педагогічного навчального закладу / М.Д. Бойправ [та ін.]; за заг. ред. М.М. Астаф'євої. – Н., НДПУ, 1999. – 174 с.

2. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів [Текст]: навч. посіб. / Н.Г. Білецька, О.А. Біда, Г.Л. Волошина. – К.: Науковий світ, 2003. – 138 с.

3. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності [Текст]: дис. док. пед. наук: 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Х., 2006. – 579 с.

4. Дубасенюк О.А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога [Текст] / О.А. Дубасенюк, О.В. Вознюк. – Ж.: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 114 с.

5. Москальова Я.Ю. Педагогічні умови саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю у процесі професійної підготовки [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Москальова Яна Юріївна. – Х., 2015. – 20 с.

6. Ничкало Н.Г. Професійна освіта і навчання у 21 столітті: концептуальні засади [Текст] / Н.Г. Ничкало // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2003. – № 2. – С. 52–57.

7. Підласий І.П. Педагогіка [Текст]: підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів / І.П. Підласий. – М.: Просвещение, 1996. – 432 с.

8. Ушинский К.Д. Твори: В 6 т. [Текст] / К.Д. Ушинский. – М.: Педагогіка, 1989. – 528 с.

9. Чайка В.М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності [Текст]: монографія / За ред. Г.В. Терещука. – Т.: ТНПУ, 2006. – 275 с.

Павлова О.Г.

викладач,

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Професійний розвиток майбутнього вчителя початкових класів має важливий аспект – формування мотивації до професійно-педагогічної діяльності, яка слугує внутрішньою рушійною силою професійного самовизначення студента, його саморозвитку та самореалізації в професійно-педагогічній сфері.

Однією з умов формування професійної мотивації майбутнього педагога є психолого-педагогічний супровід. Нині поняття психологічного супроводу доволі часто використовується в професійній діяльності багатьох фахівців. У той же час в сучасній вищій школі поки не склалося цілісних, концептуальних уявлень про систему психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки фахівця, різні аспекти якого: супровід професійної адаптації студента, формування професійної самостійності і стійкості, профілактика професійних деформацій, розглядалися в дисертаційних дослідженнях останніх років; окремі частини системи супроводу створені або розробляються в ряді навчальних закладів. Однак проблема психолого-педагогічного супроводу як умови професійної мотивації майбутніх вчителів, зокрема вчителів початкової школи, в даний час, не зважаючи на її важливість та актуальність, не знайшла достатньої розробки та зумовила вибір теми нашого дослідження.

Проблема психолого-педагогічного супроводу досліджувалася такими авторами, як Я. Л. Горшеніна, Е. Ф. Зеер, Г. С. Остапенко, Е. А. Клімовим, В. Я. Романовим, Н. Л. Полторацькою, і ін.

У психолого-педагогічній літературі поняття «супроводу» розглядається як підтримка, діяльність, сприяння, співпереживання, співпраця, створення умов, метод. Поняття «підтримка» і «супровід» стали широко використовуватися в теорії і практиці освіти, як взаємопов'язані поняття.

На думку Г. В. Безюлевой, психолого-педагогічний супровід у професійній освіті направлено на створення сприятливих психологічних та педагогічних умов для успішного розвитку молоді, забезпечення особистісного розвитку, соціального і професійного самовизначення, становлення і самореалізації, збереження психологічного здоров'я учасників педагогічного процесу, що представляють стан суб'єктивного благополуччя особистості, що забезпечують оптимальні можливості ефективної взаємодії з навколишнім світом, людьми і дозволяють вільно реалізовувати внутрішні ресурси [1, с. 102].

А. Н. Горбатюк визначає психолого-педагогічний супровід як систему професійної діяльності викладача, який спрямовується на створення психолого-педагогічних умов для успішного навчання, виховання і професійно-особистісного розвитку студента в ситуації вузівської взаємодії [2, с. 215]. На її думку, головна мета психолого-педагогічного супроводу студента пов'язана з перспективним напрямком його діяльності, орієнтованої на максимальне сприяння особистісному та професійному розвитку. Цікавість викликають компоненти психолого-педагогічного супроводу, які виділяються автором: систематичне відстеження соціально-психологічних характеристик студента і динаміки їх розвитку в процесі навчання; надання студентам можливості самостійних особистісних виборів для успішного навчання і професійного розвитку; створення спеціальних психолого-педагогічних і

соціальних умов для надання допомоги студентам, які відчувають проблеми в навчанні [2, с. 216]. При визначенні специфіки організації психолого-педагогічного супроводу з метою формування мотивації до професійної діяльності в педагогічному навчальному закладі, було встановлено, що даний напрямок роботи має скоординувати діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу, спрямовувати на створення умов для успішного професійного самовизначення, формувати професійну свідомість та впливати на свідоме працевлаштування випускників за фахом. Слід виділити основні напрямки психолого-педагогічного супроводу: адаптаційний, профорієнтаційний, діагностичний, розвиваючий, консультаційний [2, с. 61].

З метою забезпечення послідовності і безперервності професійного становлення студента застосовувалася поетапність організації психолого-педагогічного супроводу з урахуванням особливостей освітнього середовища. На першому етапі психолого-педагогічного супроводу здійснюється робота зі студентами першого курсу. На другому етапі метою організації психолого-педагогічного супроводу є формування професійної свідомості і професійної позиції студентів. На третьому етапі паралельно з вивченням дисциплін предметної підготовки студенти здійснюють освоєння і закріплення нових способів дій на практиці.

Організація психолого-педагогічного супроводу студентів педагогічних навчальних закладів спрямована на створення внутрішніх умов для розвитку вміння майбутніх фахівців проектувати образ свого професійного майбутнього, усвідомлювати свої професійні, навчальні та особистісні можливості, необхідні для практичної реалізації вибору і визначення шляхів професійного зростання, на підвищення мотивації досягнення успіху та формування стійкої мотивації до професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Безюлева Г.В. Комплексное психолого-педагогическое сопровождение профессионального самоопределения студентов колледжей и вузов / Г.В. Безюлева // Известия Академии педагогических и социальных наук. – Часть II. – М.: Изд-во Московского психолого- социального института. – 2008. – С. 102-109.
2. Горбатюк А.Н. Процесс адаптации первокурсников и профессионально-личностное развитие студентов в условиях психолого-педагогического сопровождения в вузе / А.Н. Горбатюк // Известия Академии педагогических и социальных наук. – Часть II. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института. – 2008. – С. 213-217.

Перцова О.В.

практичний психолог;

Ліщенко І.Ю.

студентка,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні стає актуальним звернення до інноваційних форм, які сприяють розвитку особистості дошкільника і молодшого школяра, а також формують їх особистісні відносини. У теперішній час стає актуальним звернення до методу арт-терапії. Арт-терапія – це метод лікування за допомогою художньої творчості.

Привабливість цього метода у тому, що арт-терапія використовує невербальні засоби самовираження та спілкування.

Як стверджував Л. С. Виготський, М. С. Каган та багато інших дослідників, увесь зміст культури, який доступний дитячому віку, забезпечує оптимізацію психічного розвитку, включається у процес формування свідомості дитини у більшому ступені саме через мистецтво та художню діяльність, яка доповнюється впливом результатів художньої творчості дорослих. Не дивлячись на тісний зв'язок з лікувальною практикою, арт-терапія у багатьох випадках має профілактичну, соціалізуючу та розвивальну спрямованість, особливо у роботі з дошкільниками та дітьми молодшого шкільного віку.

У теперішній час існує декілька напрямів використання мистецтва у роботі з дітьми: *психологічний* (пов'язаний із впливом на емоційну сферу), *соціально-педагогічний* (пов'язаний з розвитком естетичних потреб, поширенням загального та художньо-естетичного кругозору, з активізацією потенційних можливостей дитини у практичній художній діяльності та творчості), *психофізіологічний* (пов'язаний з корекцією психосоматичних порушень), *психотерапевтичний* (пов'язаний із впливом на емоційну сферу). Реалізація цих напрямів у роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку по формуванню міжособистісних відносин відбувається через певні корекційно-розвиваючі, психокорекційні методики, які використовуються у рамках арт-педагогіки і арт-терапії.

Ігротерапія у роботі з дошкільниками та молодшими школярами використовується для корекції розбалансованої комунікативної, опорно-рухової або емоційно-вольової сфери дитини. Цінність цього методу у тому, що дитина у грі має можливість виразити свої переживання, тобто визволитися від страхів, а те, що дитина переживає не розвивається у психічну травму. За допомогою музикотерапії (співи, гра на музичних інструментах, ритмічна декламація, сеанси музичної релаксації) можна покращити загальний стан дитини із соматичними та психічними відхиленнями. У танцювальній терапії використовуються відносно спонтанні рухи з ціллю більш глибокого пізнання свого тіла. Бібліотерапія – метод впливу на дитину, її переживання, почуття за допомогою книг. Підбираються літературні твори, у яких описані страхи дітей, переживання стресових ситуацій, але знаходиться вихід з них.

З ціллю визначення найбільш ефективних форм арт-терапії у формуванні міжособистісних відносин дошкільників і дітей молодшого шкільного віку з однолітками та дорослими вихователі, психологи, вчителі, класні керівники ЗЗСО використовують у своїй роботі різноманітні методи арт-терапії. Однак, більшість з них мають складнощі у використанні цих форм за відсутності володіння необхідними спеціальними знаннями та вміннями або володіють частково. Використання арт-терапії допомагає їм вирішувати складнощі у взаємовідносинах батьків з дітьми у наступних ситуаціях: переживання, ревності, ухід у себе, конфлікти з батьками у зв'язку з народженням другої дитини; неврози та стреси після розлучення батьків; дитячі страхи; постійне залучення уваги до себе, примхливість; дитяча брехня, kleptomaniya (злодійство); невпевненість у собі, зайва сором'язливість; проблеми із поведінкою, взаємовідносини з однолітками тощо.

Ефективною формою арт-терапії є лялькотерапія – використання лялькової драматизації. Лялькотерапія дозволяє в ігровій формі безпечно для дитини відтворити, програти травмуючу ситуацію і зняти травматичний фактор. Дитині пропонується начебто з боку оцінити конфліктні ситуації, які розігрують дорослі. Лялькотерапія впливає на емоційний розвиток, формування міжособистісних відносин і спілкування дітей з дорослими, призводить до суттєвих змін у розвитку особистості дитини, ефективно розвиває навички та природні здібності дошкільників та молодших школярів.

У навчанні дошкільників вирішенню конфліктних ситуацій з однолітками та дорослими ефективною формою є казкотерапія, яка допомагає зняти накопичену психічну напругу. Казкотерапія – метод, заснований на самому знайомому для кожної людини – казці, що дозволяє навчатися та брати досвід казкових героїв, безпечно переносячи його на себе. Казка здатна активізувати власні сили дитини, без перешкод відкрити для неї світ нових можливостей. Для кожного випадку психолог або педагог складає свою казку (терапевтичну метафору). Терапевтична метафора встановлює мотивацію на успіх, дає можливість побачити подію по-іншому, представляє більшу кількість виборів та шляхів, ніж дитина реально бачить у цю хвилину. За допомоги казкотерапії можна працювати з агресивними, сором'язливими дітьми.

У формуванні міжособистісних відносин дітей з однолітками та дорослими використовують методи біодрами (усі діючі персонажі у ньому – звіри), психодрами, корекційно-розвивальної фізкультури (діти виконують різноманітні посильні вправи). Метод біодрами педагоги використовують у роботі із дітьми, які схильні до проявів тривоги, страху, переживань стресових станів, травм. Діти програють спектакль, розподіляючи між собою ролі.

Практика свідчить, що найбільший ефект дає комплексне використання арт-терапії (наприклад, поєднання лялькотерапії з музикотерапією, ізотерапії та казкотерапії, музикотерапії та бібліотерапії тощо).

Таким чином, використання арт-терапії у формуванні міжособистісних відносин дошкільників та дітей молодшого шкільного віку допомагає розв'язати складнощі взаємовідносин з однолітками та дорослими; сприяє розвитку творчих здібностей та адаптивних навиків; вдосконалює засоби взаємодії у конфліктних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – Москва: Владос, 2004. – 328 с.
2. Каган М. С. Морфология искусства / М. С. Каган. – Ленинград: 1982. – 295 с.
3. Копытин А. И. Системная АРТ-терапия / А. И. Копытин. Санкт-Петербург: Речь, 2001. – 382 с.

Петренко Т.В.

старший викладач,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ЕКСКУРСІЙ

Виробниче навчання має свої специфічні особливості, які визначають специфіку його методів. Основною метою виробничого навчання є формування у студентів пізнавальної діяльності. Ця мета конкретизується низкою завдань, розв'язання яких вимагає розкриття сутності пізнавальної діяльності, а саме: якість виконання роботи з урахуванням технологічних вимог до одержаних результатів, продуктивність праці, здатність самостійно приймати рішення, оволодіння культурою праці, творчим ставленням до неї і, нарешті, вміння аналізувати економічну доцільність виконаної роботи.

Реалізація цих завдань вимагає від викладача здійснювати процес навчання за допомогою методів виробничого навчання, до яких належать:

– показ прийомів трудових дій – майстер ретельно демонструє кожен складник трудової дії, загострює увагу студентів на окремих важливих моментах;

– вправи з виконання трудових дій – відпрацювання системи вправ, яка передбачає їх взаємозв'язок, ієрархію навчальних цілей, правильність виконання трудових дій, їх точність, швидкість, характер, урахування вимог до структури та якості дії тощо;

– самостійні спостереження студентів використовуються у зв'язку з обслуговуванням складного обладнання з метою виявлення показників для порівняння з іншими об'єктами на підставі відомих правил, вимог, нормативів;

– письмовий інструктаж – це застосування інструктивно-технологічних карт і алгоритмів для виконання комплексних робіт та для обслуговування, налагодження, діагностики неполадок й регулювання складного обладнання;

– методи навчання передових високопродуктивних прийомів і способів роботи – це показ та пояснення майстра виробничого навчання передових прийомів і способів, організація вправ з відпрацювання дій, бесіди з висококваліфікованими робітниками підприємства, самостійні спостереження за їхньою роботою, формування творчого ставлення до праці;

– «активні» методи виробничого навчання – це розрахунок режимів обробки, налагодження та регулювання обладнання; розробка й налагодження програм для автоматизованого управління, наприклад, станків з числовим програмним управлінням, промислових роботів і маніпуляторів; розробка монтажних схем, технологічних процесів; конструювання приладів тощо.

Методика організації та проведення виробничих екскурсій полягає в тому, щоб надати студентам технічних коледжів поза навчальної програми досить широке уявлення про сучасне виробництво, познайомити їх зі структурою підприємств відповідно до спеціальності, з умовами та специфікою роботи на них, але головне дає можливість розширити межі викладання спеціальних дисциплін і допоможуть студентам від теорії перейти до практики шляхом демонстрації обладнання, інструментів, матеріалів для виготовлення готової продукції; ознайомлення з новими технологіями виробництва; специфікою роботи конкретного підприємства галузі та багато іншого матеріалу, що стане у нагоді на ознайомчій, навчальній, технологічній та виробничій практиках.

Студент завжди «сам здійснює пізнавальну діяльність» (це основна умова засвоєння взагалі), але не завжди може і повинен бути самостійним [1, с. 284].

Отже, пізнавальна діяльність студентів технічних коледжів залежить не тільки від рівня підготовленості викладача до лекційних або практичних занять, а й від бажання впроваджувати нові форми надання інформації щодо підготовки майбутніх спеціалістів різних галузей народного господарства. Цьому також сприяє уміння самостійно приймати рішення у виробничих умовах, нести відповідальність за результат.

Список використаних джерел:

1. Чернілевський Д.В. Педагогіка вищої школи: Підручник. – Вінниця: 2008. – 408 с.

Плющ В.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка;*

Громова Т.В.

*викладач,
Донецький національний медичний університет*

ІНФОРМАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНИЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Стрімкі зміни, що відбуваються в різних сферах життя, реформування освіти на всіх рівнях сформувавши нові вимоги до сучасного студента, пов'язані з залученням його в процес безперервного професійного самовдосконалення. В умовах інформаційного суспільства традиційні освітні системи не можуть повною мірою озброїти необхідним обсягом знань особистість для забезпечення її конкурентоспроможності. Широке поширення мережі Інтернет, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій навчання створюють нові можливості для підтримки професійного самовдосконалення особистості.

Питання професійного самовдосконалення широко висвітлені у науково-педагогічній та методичній літературі. Важливість вищезазначеного поняття підтверджують фундаментальні дослідження, присвячені вимогам до професійної підготовки вчителя (І. Д. Бех, В. І. Бондар, С. У. Гончаренко, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, О. М. Пехота, С. О. Сисоєва), проблемам особистісного зростання, саморозвитку і самовдосконалення (К. А. Абульханова-Славська, С. П. Братченко, Г. С. Костюк, Л. Н. Кулікова, К. М. Левітан, О. М. Леонт'єв, Л. С. Рубінштейн). Питання інформатизації освітнього середовища висвітлені у дослідженнях А. Х. Ардеєва, Г. Ю. Беляєва, L. E. Buchanan, A. Lane, A. Nijholt, V. Kumar тощо).

Однак питання, пов'язані з безперервністю самовдосконалення особистості на етапах підготовки у вищому навчальному закладі з урахуванням інформаційного підходу поки не знайшли широкого відображення у дослідженнях.

У педагогічних дослідженнях самовдосконалення розглядається як процес, що об'єднує мотиви, інтереси і ціннісні орієнтації особистості. Воно починається з позитивного ставлення до професії, з інтересу до неї, бажання поліпшити свою підготовку, задовольнити матеріальні і духовні потреби, займаючись працею в галузі своєї професії» [1].

Окремо виділяють особистісне самовдосконалення, до якого, зазвичай, входить виховання себе, розвиток потрібних особистісних навичок, інколи розвиток волі, мислення та інших психічних функцій [4, с. 15]. Спираючись на дослідження науковців, ми визначили, що самовдосконалення є процесом усвідомленим, цілеспрямованим, постійним, систематичним, самостійним, ініціативним, творчим, планомірним, повсякденним, багатоаспектним, цілісним, особистісним, надзвичайно індивідуальним, динамічним, що здійснюється осмислено та ґрунтується на творчому ставленні до себе. На нашу думку, самовдосконалення – це процес усвідомленого, керованого особистістю розвитку, в якому у суб'єктних цілях та інтересах особистості цілеспрямовано формуються і розвиваються її якості та здібності [2].

Ефективність процесу самовдосконалення залежить від його педагогічного забезпечення, під яким ми розуміємо створення і реалізацію комплексу педагогічних факторів та умов, спрямованих на активізацію внутрішніх детермінант

особистісного і професійного зростання. Цілісна підтримка безперервного професійного самовдосконалення особистості на різних етапах її професійного становлення може бути забезпечена створенням інформаційно-дидактичного простору у вищих навчальних закладах.

Поняття «простір» є філософською категорією і вперше з'являється в роботах французького соціолога П'єра Бурдьє, значна частина праць якого присвячена визначенню соціального простору [3]. У 1990-і рр. з'явилися дослідження І. Фрумїна і Б. Ельконїна, в яких вперше у вітчизняній педагогіці було введено поняття «освітнього простору». Існують різні підходи до визначення цього поняття, ми притримуємося думки В. І Петрової, яка визначає його як існуючий в реальності просторово-часової континуум, в якому функціонують певні відносини не тільки в сфері змісту та організації навчання, а й також існують впорядковані, стійкі взаємодії студента з цим простором, з сім'єю як інститутом навчання і соціальними освітніми інституціями, які орієнтовані на самореалізацію студента [3, с. 23]. Освітній простір ВНЗ, так чи інакше, постійно і безперервно впливає на особистість студента, на формування і закріплення у нього позначених стандартом компетенцій. Значення освітнього простору визначається не тільки його станом і змістом, а і ступенем активності в ньому самого суб'єкта в процесі взаємодії з цим простором. Слід зазначити, що за своєю структурою освітній простір вузу характеризується принциповою відкритістю, спрямованістю назовні і повинен сприяти формуванню компетентного випускника, розвитку особистісних і професійно значущих його якостей [3, с. 24].

Під інформаційно-освітнім простором розуміють середовище, в якому організовано взаємодію всіх учасників освітнього процесу і здійснюється зберігання, обмін різної освітньої інформацією за допомогою сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Інформаційний підхід містить в собі сучасні можливості інтернет ресурсів, фундаментальність і масовість. Це дозволяє здійснювати підтримку професійного самовдосконалення особистості на всіх етапах навчання, наприклад, проводити моніторинг навчальних досягнень, здійснювати обмін досвідом, підвищення кваліфікації тощо. Використання мережі інтернет для організації безперервного самовдосконалення дозволяє прийняти умовність її меж, які не мають ні часових, ні територіальних обмежень.

Дидактична складова пояснює можливість створення інформаційного навчального змісту в рамках стандарту формальної освіти. За своїм призначенням інформаційно-дидактичний простір об'єднує конструктивну, творчу та інтегративну діяльність різних навчальних середовищ, спрямованих на створення умов для безперервного професійного самовдосконалення особистості. Організація педагогічної взаємодії всередині проектного простору дозволяє перетворити особистість на суб'єкт професійного саморозвитку та націлити її на безперервне самовдосконалення (К. О. Абульханова-Славська, Ш. О. Амонашвілі, О. С. Анісімов).

Умовні межі цієї зони намічаються за умови активізації самоаналізу на основі порівняння своїх досягнень з досягненнями інших. Постійний аналіз своїх успіхів сприяє вирішенню проблем професійного самовизначення і вихованню готовності до безперервного самовдосконалення. Таким чином необхідно розробити дидактичне наповнення інформаційно-дидактичного простору як засобу професійного самовдосконалення особистості.

Список використаних джерел:

1. Вайніленко Т.В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. – Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 278. – С. 13-20. – Серія: Педагогіка і психологія.

2. Особистісно-професійне самовдосконалення майбутнього вчителя/ В.М. Квас / Вісник Черкаського національного університету. Серія. Педагогические науки. – Черкаси, 2015. – №. – С. 18-22.

3. Петрова В.І. Методика формування професійно-орієнтованої іноязычної комунікативної компетенції студентів бакалавриата в освітньому просторі вузу: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання і виховання (іноязычний язык, рівень професійного освіти)/Петрова Валентина Іванівна. – Пермь, 2017. – 152 с.

4. Стимулювання професійного самосовершенствования майбутнього педагога в процесі освіти / А.П. Сманцер / Вестник Полоцкого государственного университета Серия Е. Педагогические науки.; научно-теоретический журнал. – Новополюк: ПГУ, 2012. – № 15. – С. 7-12.

Процал Ю. В.

викладач,

Автотранспортний коледж

Київського національного економічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ТАБЛИЧНОГО РЕДАКТОРА MICROSOFT EXCEL У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Microsoft Excel – це програма для роботи з електронними таблицями, що можливість автоматичного обчислення значення в комітках. Завдяки наглядності обчислень набагато полегшується виконання будь-яких розрахунків, які використовують дані, що зберігаються в таблицях.

Метою є навчити студентів використовувати елементарні можливості Microsoft Excel для вирішення економічних задач та довести, що це зменшить час на їх вирішення.

Основні завдання:

– ознайомити з основними можливостями і структурою електронних таблиць Microsoft Excel;

– навчити працювати з комітками MS Excel та будувати таблиці;

– навчити використовувати основні функції Microsoft Excel;

– довести доцільність вирішення економічних задач за допомогою MS Excel.

Основна частина. Досить важливу роль у навчанні кожного студента у наш час становлять інформаційні технології, а саме: комп'ютер. Використання комп'ютера як засобу навчання відкриває дуже великі можливості. Також ми звикли, що останні 8-10 років студенти використовують текстовий редактор Microsoft Word для оформлення рефератів, курсових та дипломних проектів, що зменшує обсяги чергової роботи як викладача так і студента. Однак, коли справа доходить до підрахунків – виникають проблеми, адже текстовий редактор «рахувати» не вміє. Ось тут і приходиться на допомогу Microsoft Excel.

Microsoft Excel – це програма для роботи з електронними таблицями. Виникнення електронних таблиць відносять до далекого 1978 року. Студент Гарвардської бізнес-школи Ден Берклін для обчислення підсумкових значень при обробці фінансових даних запропонував використовувати таблицю чисел. Ця таблиця була побудована таким чином, що зміна в будь-якій комітці відбивалась на остаточному результаті. Ден захопив своєю ідеєю товариша, програміста Боба Френкстона. Їм обом вдалось втілити її в життя на базі ПК Apple II. Електронні таблиці призначені для зберігання і обробки даних в спеціальній табличній формі. Основна відмінність електронних таблиць від таблиць баз даних та інших додатків – можливість автоматичного обчислення значення в комітках. Завдяки наглядності

обчислень набагато полегшується виконання будь-яких розрахунків, які використовують дані, що зберігаються в таблицях.

Електронна таблиця створюється в пам'яті комп'ютера, її можна переглядати, змінювати, записувати на магнітний диск для зберігання, друкувати на принтері.

Файл, створений засобами MS Excel, прийнято називати робочою книгою. Робочих книг створити можна стільки, скільки дозволить наявність вільної пам'яті на відповідному пристрої пам'яті. Відкрити робочих книг можна стільки, скільки їх створено. Однак активної робочої книгою може бути тільки одна поточна (відкрита) книга.

Робоча книга являє собою набір робочих аркушів, кожен з яких має табличну структуру. У вікні документа відображається тільки поточний (активний) робочий лист, з яким і ведеться робота. Кожен робочий лист має назву, яка відображається на ярличку листа в нижній частині вікна. За допомогою ярличків можна перемикатися до інших робочих листів, що входять в ту ж робочу книгу.

Щоб перейменувати робочий лист, треба двічі клацнути мишкою на його ярличку і замінити старе ім'я на нове. А можна і, встановивши покажчик мишки на ярлик активного робочого аркуша, клацнути правою кнопкою миші, після чого в контекстному меню клацнути по рядку *Перейменувати* та виконати перейменування. В робочу книгу можна додавати (*Вставляти*) нові листи або видаляти непотрібні. Вставку аркуша можна здійснити шляхом виконання команди меню *Вставка*, рядок *Лист* в списку пунктів меню. Вставка аркуша відбудеться перед активним аркушем. Виконання вищевикладених дій можна здійснити і за допомогою контекстного меню, яке активізується натисненням правої кнопки мишки, покажчик якої повинен бути встановлений на ярличку відповідного листа. Щоб поміняти місцями робочі листи потрібно покажчик мишки встановити на ярличок переміщеного листа, натиснути ліву кнопку мишки і перетягнути ярлик у потрібне місце.

На екрані монітора електронна таблиця має вигляд прямокутної матриці, що складається з колонок і рядків, на перетині яких знаходяться комірки. В комірки можна помістити числа, математичні формули і тексти. Запустивши Excel, ви побачили велику пусту сітку, зверху якої є горизонтальна низка букв, а з лівого боку – вертикальна.

Вгорі знаходяться сім стрічок з інструментами: *Главная*, *Вставка*, *Разметка страницы*, *Формулы*, *Данные*, *Рецензирование*, *Вид*.

Кожна комірка Excel має свою координату. Координати комірки – це буква та цифра, на перетині яких знаходиться комірка. Визначення координат комірок подібне на всім вам відому гру «Морський бій», у якому, гравець, щоб потрапити в корабель суперника, повинен вказати відповідні координати, на перетині яких, він вважає, знаходиться частина корабля суперника.

Для того, щоб збільшити комірку по довжині достатньо підвести курсор миші до межі вибраного стовпця (наприклад, стовпця В) і притиснувши ліву клавішу миші тягнути її вбік до необхідної величини.

Таким самим способом збільшуємо і ширину комірки за необхідності.

Якщо необхідно об'єднати комірки, вони виділяються і при нажаті на них правою клавішею миші викликається вікно, де відмічаємо «*Формат ячеек*». Відкривається вікно, в якому обираємо закладку «*Выравнивание*» і ставимо відмітку «*объединение ячеек*».

І тепер ми підійшли до програмування розрахунків в Excel.

У поточний момент часу активною може бути тільки одна комірка, яка активізується клацанням мишки по ній і виділяється рамкою. Ця рамка в Excel грає роль курсору.

Для прискорення та спрощення обчислювальної роботи Excel надає в розпорядження користувача потужний апарат функцій робочого листа, що дозволяють здійснювати практично всі можливі розрахунки.

Запис будь-якої функції в комірку робочого аркуша обов'язково починається з символу рівно (=). Для того, щоб закінчити написання функції, ми повинні вказати координати комірки. Це можна зробити двома способами:

1. написати координати в комірці з функцією чи в строчці функцій, але так можна помилитися;
2. виділити комірку, з якою відбуваються розрахунки і її координати автоматично пропишуться в комірці з функцією.

В економічних розрахунках більшість показників виражені в грошовому вимірнику, тому для зручності використання можна обмежити кількість десяткових розрядів. Для цього необхідно виділити комірки → Формат ячейки → Число, обрати числовий формат і скоригувати число десяткових знаків.

Хочеться звернути Вашу увагу на дуже зручну властивість Microsoft Excel. При написанні функції в комірці задіяні комірки автоматично виділяються тим же кольором, що і їх ім'я. Це полегшує написання функції та її редагування.

Отримані результати дуже легко скопіювати у Microsoft Word.

На сьогодні Excel дуже популярне у всьому світі. Але не зважаючи на те, що виникнення електронних таблиць спричинене необхідністю вирішення саме економічних завдань, студентами нашого коледжу дана програма використовується дуже мало. Ми розглянули тільки невелику частку можливостей Microsoft Excel 2007, але цього достатньо щоб значно прискорити вирішення економічної частини дипломного проекту та інших економічних завдань.

Список використаних джерел:

1. Симонович С. В., Евсеев Г. А., Алексеев А. Г. Специальная информатика: Учеб. пособ. – М.: АСТ – ПРЕСС, Инфорком – Пресс, 1998. – 480с.: ил.
2. Я.М. Глинський. Практикум з інформатики. Навч. посібник. – Львів: Деол, СПД Глинський, 2004. – 224 с.
3. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології. Підручник для студентів вищих закладів освіти. В.А. Баженов та ін.
4. Литвин І.І., Конончук О.М., Дещинський Ю.Л. Информатика: теоретичні основи і практикум. Підручник. 2-ге видання. – Львів: «Новий світ – 2000», 2007. – 304 с.
5. Ярмуш О.В., Редько М.М. Информатика і комп'ютерна техніка: Навч. Посібник. – К.: Вища освіта, 2006. – 359 с.
6. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства. – К: ЦУЛ, 2012. – 304 с.
7. Маслак О.І., Воробйова Л.Д. Економіка промислового підприємства. – К: ЦУЛ 2011, 169 с.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Курляк І.Є.

*доктор педагогічних наук, професор,
Університет Кардинала Стефана Вишинського в Варшаві*

ПРОБЛЕМАТИКА ТЕРАПІЇ УЗАЛЕЖНЕНИХ ОСІБ В ПОЛЬСЬКІЙ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ ПЕДАГОГІЦІ (ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ)

Серед розмаїття проблем, які вирішує польська пенітенціарна педагогіка, особливе місце займає робота з uzалежненими особами, які зловживають алкоголем, наркотиками або ліками. Це пов'язано з тим, що пріоритетним напрямом у процесі ресоціалізації uzалежнених засуджених осіб є лікування. Адже особі з кримінальним минулим дуже важко знайти роботу. Якщо ж на додачу до цього вона є uzалежненою від алкоголю чи наркотиків, шанси на її працевлаштування практично зводяться до нуля. Так само й в особистому житті uzалежнення нерідко є причиною того, що родичі не бажають приймати додому та утримувати таку особу, особливо якщо вона є ще й агресивною.

Перші заклади, в яких було запроваджене лікування від uzалежнень засуджених осіб, з'явилися у Польщі в 70-тих роках ХХ ст. (карна установа № 2 у м. Лодзі). До 1980 року відкрили наступні 4 відділи для засуджених алкоголік-рецидивістів. Їх поява пояснювалася тим, що відсоток uzалежнених від алкоголю серед засуджених рецидивістів є особливо високим. Осередки такого типу в той час мали статус закладів для ув'язнених, які вимагали особливих лікувально-виховних заходів. На практиці лікування від uzалежнень зводилося там до фармакологічно-медичної допомоги, яка надавалася персоналом, серед якого лише 25% були професійно підготованими особами у сфері терапії uzалежнень [3, с. 142].

Істотні зміни настали лише в 90-тих роках ХХ ст., коли був введений новий Карно-Виконавчий Кодекс. Згідно з ним запроваджувалися істотні відмінності у системах відбуття покарання різних категорій засуджених. Згідно зі ст. 96 і 97 КВК uzалежені засуджені можуть відбувати покарання у рамках *терапевтичної системи*, де їм буде надаватися професійна терапевтична допомога, а застосування карної санкції буде одночасно враховувати «потребу запобігання поглибленню патологічних рис особистості, повернення до стану психічної рівноваги, формування умінь соціального співжиття і підготовки до самостійності, а також необхідність пристосуватися до потреб лікування» [3, с. 142]. Згідно з пенітенціарними статистиками за 2001 рік серед загалу засуджених, які відбували покарання у терапевтичній системі, 15,7% становили особи uzалежені від алкоголю [4, с. 13]. Нині реалізація пенітенціарної стратегії щодо в'язнів-алкоголік відбувається на терені терапевтичних відділів, які диспонують відповідною інфраструктурою і професійно підготовленими кадрами. На даний час у польській пенітенціарній системі функціонує 18 терапевтичних відділів, у тому числі 2 – в карних установах для жінок [3, с. 143].

Сучасна модель терапії засуджених алкоголік розвивається згідно з новітніми і перевіреними на практиці західними зразками. Найкращим прикладом цього є функціонування адаптованої до польських умов американської програми «Атлантик». Характерною рисою цієї програми є розуміння алкогольної хвороби в контексті філософії руху Анонімних Алкоголік та опрацювання властивої моделі повернення до здоров'я засуджених осіб, котрі по відношенню до людей вільних,

мають свою специфіку психосоціального функціонування, відмінні умови життя, а в зв'язку з цим й інші потреби. У процесі терапії узалежнення засуджених осіб дуже важливим є усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між алкоголізмом та злочинністю. Трагування спільноти Анонімних Алкоголіків як партнера у перевиховній роботі має ще одну важливу рису. Офіційна пропозиція терапії узалежнень, яка хоч і значно розширилася в порівнянні з попереднім періодом, все ж таки на сьогоднішній день не є в змозі забезпечити потреби усіх узалежнених засуджених осіб. Тому важливим є створення якнайкращих умов для розвитку професійних методів розв'язування алкогольних проблем серед в'язнів, що перебувають в основних, загальних приміщеннях в'язниць. З огляду на це, на перший план виступає рух Анонімних Алкоголіків. На відміну від короткотривалої (кілька тижнів) професійної терапії узалежнень, він є формою, яка забезпечує постійну, систематичну суспільну підтримку інших людей у процесі повернення до здоров'я і досягнення здатності до гідного, відповідального та законслухняного життя на волі [3, с. 143].

Іншу вагому проблему в польській пенітенціарній педагогічній теорії і практиці становить робота з засудженими наркоманами. Саме узалежнення від наркотиків для більшості засуджених стало причиною вчинення злочину (наприклад, розповсюдження наркотиків або скоєння крадіжок для здобуття засобів на їх придбання). З другого боку, споживання наркотичних речовин засудженими унеможливило ефективність процесу їх ресоціалізації, тому лікування від наркоманії набуває пріоритетного значення у пенітенціарній роботі з цієї категорією в'язнів. Аби належним чином спланувати роботу з особами узалежненими від наркотиків, необхідно якнайточніше діагностувати цю проблему серед засуджених. Перше дослідження явища наркоманії за допомогою анкетування у польських в'язницях було проведено у 1981 році. Згідно з його даними чисельність засуджених осіб, узалежнених від наркотиків, становила 180. Через три роки їх кількість зросла до 454. Унаслідок цього було створено перший лікувально-терапевтичний відділ у слідчому ізоляторі в Варшаві на Мокотові [1, с. 52]. Перше репрезентативне епідеміологічне дослідження явища наркоманії серед засуджених осіб було проведено у 1987 році. Воно засвідчило, що серед засуджених є близько 13% осіб, які вживають наркотики (тобто 10 000), найбільше яких було серед молодих злочинців. З них 2,5 тисяч були діагновані як узалежені особи, які вимагали лікування [1, с. 52]. У 2001 році польський Інститут Психіатрії і Неврології реалізував дослідницьку програму, фінансовану Комітетом Наукових Досліджень, щодо встановлення розміру і характеру проблеми споживання наркотиків у карних установах. Отримані висновки були такими: серед засуджених осіб близько 20% періодично вживали наркотики; до засудження у групі молоді до 24 року цей показник перевищував 30%; найбільше споживачів наркотиків було серед осіб, які відбували покарання за розповсюдження наркотиків; найпопулярнішими наркотиками, які засуджені вживали перед потраплянням до в'язниці, були маріхуана і гашиш, а також амфетамін; вживання наркотиків цими людьми призводило до виникнення багатьох соціальних проблем, як-от: участь у крадіжках, бійках, а як наслідок виникнення труднощів у школі та на роботі, затримання поліцією тощо; розмах вживання наркотичних засобів в умовах ізоляції є значним: 22% засуджених мають такий досвід, а серед молоді цей показник сягає 33%; серед наркотичних речовин, які найчастіше вживають засуджені в пенітенціарних установах, переважають заспокійливі та снодійні ліки, які приймаються без припису лікаря (25%), маріхуана і гашиш (21%) та амфетамін (15%); вживання наркотиків ін'єкційним шляхом підтвердило 3% молодих засуджених [1, с. 52]. Лікування наркоманів у в'язницях, які і лікування алкоголіків, здійснюється в рамках терапевтичних програм. Зростання рівня наркоманії у в'язницях змушує до

впровадження в життя ефективніших профілактично-лікувальних програм, які зокрема, базуються на стратегії зменшення шкоди, пов'язаної з узалежненням від психоактивних речовин [2, с. 52]. Зменшення шкоди – це філософськи та прагматично опрацьована стратегія, скерована на те, аби наслідки вживання психоактивних речовин були настільки безпечними, наскільки це є можливим. Вона охоплює надання інформації, джерел, організацію просвіти, формування відповідних умінь, а також модифікацію ставлення засуджених до цієї проблеми, наслідком чого буде мінімізація негативних наслідків вживання наркотичних засобів як для самих споживачів, так і для суспільства та культури [2, с. 79]. Це, передусім, метадонові програми, або інші програми, які полягають на дозованому подаванні певних фармацевтичних препаратів особам, узалежненим від психоактивних речовин, безкоштовне розповсюдження голок та шприців, організація місць, які призначені для безпечного заспокоєння потреб узалежнених осіб (так звані injection rooms), розповсюдження просвітницьких матеріалів, які стосуються стратегії зменшення шкоди.

Окрім метадонових програм, у польській пенітенціарній системі в усіх терапевтичних відділах широко використовуються програми психотерапії узалежнень, які належать до категорії пізнавально-біхевіоральних. При цьому враховується факт, що злочинці, по відношенню до наркоманів, які перебувають на волі, в процесі терапії узалежнень потребують значно глибшої реструктуризації пізнавальної сфери. З огляду на це терапевтичні методики є пристосовані до специфіки узалежнених засуджених пацієнтів. Особливі проблеми виникають у процесі терапії так званих «важких» пацієнтів. До них зараховуються засуджені, невмотивовані до терапії, з негативним ставленням до неї, які чинять активний опір, бунтуються, створюють виховні труднощі та порушують норми й правила перебування у терапевтичному відділі. Власне тут необхідно проявити найбільшу професійну майстерність, в жодному разі не допускаючи видалення таких хворих з терапевтичного відділення.

Іншим важливим завданням, яке повинні виконувати пенітенціарні психологи та вихователі, є ознайомлення з результатами терапії їхніх підопічних, а також підтримання досягнутих результатів після закінчення процесу лікування засуджених. Ув'язнені повинні мати змогу брати участь в групах самопомоги узалежнених осіб, а також користати з інших форм посттерапевтичної опіки, які реалізуються у польських в'язницях [1, с. 52].

Список використаних джерел:

1. Dubic K., Majcherczyk A., Polski system terapii skazanych uzaleznionych od narkotyków // Przegląd Więziennictwa Polskiego, 2006, № 52 – 53. – S. 52-69.
2. Ickiewicz-Sawicka M., Opieka medyczna nad więźniami żyjącymi z HIV i chorymi na AIDS w świetle opinii osób pozbawionych wolności oraz personelu penitencjarnego // Przegląd Więziennictwa Polskiego, 2005, № 47 – 48. – S. 78-85.
3. Sztuka M., Oddziaływanie korekcyjne wobec alkoholików w warunkach izolacji penitencjarnej // Resocjalizacja / red. B.Urban, J.Stanik. – Warszawa: PWN. – 2007. – T. 2. – 140-152.
4. Szymanowski T., Nowe unormowania w praktyce penitencjarnej // System penitencjarny i postpenitencjarny w Polsce / red. T.Bulenda, R.Musidłowski. – Warszawa: Instytut Spraw Publicznych. – 2003. – S. 6-18.

Шматок Н.П.

студентка,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА АГРЕСИВНІСТЬ ДІТЕЙ

Агресивна поведінка не є рідкістю для сучасного суспільства. Останнім часом однією з центральних соціально-педагогічних проблем є виховання агресивних дітей, які ігнорують суспільні норми та цінності.

Метою статті є питання родини як основного інституту виховання дітей, вплив батьків на дитину, відокремлення деяких сімейних факторів, що впливають на агресивну поведінку дітей.

В початковій школі вчителі відзначають, що учнів з агресивними проявами побільшало. Чимало з них не знають, як впоратись з цією проблемою. Надто багато надій, як педагоги, так і батьки, покладають на такий метод виховання, як покарання. Проте, це швидше, навпаки, підсилює особливості таких дітей.

Майже завжди причини агресивності зовнішні: сімейне благополуччя. На жаль, багато дітей виховується в сім'ях, де агресивність проявляється у поведінці батьків. Іноді дорослі бувають, надмірно поступливими й безпорадними, коли діти проявляють агресивність у поведінці. Дитина може маніпулювати дорослими, зловживати їхнім добрим ставленням, але подібна ситуація викликає в неї тривогу: «Чи зможуть захистити мене ці дорослі, з якими я роблю все, що захочу?» Це почуття тривоги викликає все нові й нові прояви агресії, а батьки, які відступають, підсвідомо сприяють цьому [4; 18-20].

Неправильна поведінка дитини та реакція батьків на неї, відносини з сестрами, братами, а також з іншими членами сім'ї – це фактори, котрі можуть визначити майбутню поведінку дитини в родині, соціумі, здійснити вплив на стосунки з оточуючими в подальшому житті. Потрібно виділити два істотних фактори: поблажливість і суворість покарання поганої поведінки дитини. При цьому поблажливість стосується поведінки батьків до здійснення дитиною вчинку. Суворість покарання стосується поведінки батьків після здійснення провини (сила покарання за виявлену шкоду). Варто звернути увагу на те, що діти, батьки яких вдаються до жорстких методів покарань, в майбутньому складно вибудовують стосунки з однолітками та іншими людьми.

На небезпечність використання фізичних покарань як засобу виховного впливу звертає увагу Л. Берковіц. Він зазначає, що дитина, яка росте в сім'ї, де припустима агресія, може брати приклад з батьків; вона бачить таку поведінку вдома і вважає, що так можна поводитись і стосовно інших людей. Діти, яких завжди карають намагаються відсторонитись від батьків, уникають або ж захищаються від них. Покарання можуть збуджувати чи ж навпаки гнітати дитину, яка може навіть забути його причину. Такі покарання приховують лише зовнішні прояви агресивної поведінки, але не викоринюють її [1, с. 144-152].

Виділимо моделі ситуацій, які зустрічаються в будь-якій родині.

1. Гіперопіка різного ступеня: від бажання бути співучасником усіх виявів внутрішнього життя дитини до сімейної диктатури – зайва турбота про дитину, надлишковий контроль за всім її життям, що призводить до пасивності, несамостійності, труднощів у спілкуванні з однолітками.

2. Гіпоопіка, що нерідко переходить у бездоглядність; дітям дозволяється робити все, що їм забажається, їхніми справами ніхто не цікавиться. Поведінка стає

неконтрольованою. Діти, як би вони іноді не бунтували, мають потребу в батьках як в опорі, вони повинні бачити зразок дорослого, відповідної поведінки, на яку можна було б орієнтуватися.

3. Ситуація, що створює «кумира» родини – постійна увага до будь-якого спонукання дитини й непомірна похвала за досить скромні успіхи.

4. Ситуація, що створює «попелюшок» у родині – родини, де батьки приділяють багато уваги собі й мало дітям.

Виділяють низку характеристик батьківського ставлення до дитини, що спричиняють відхилення в її поведінці. В першу чергу – це ігнорування почуттів та переживань дітей, показна повага до них. Придушення думок, демонстрація влади над ними, надмірний контроль за їх поведінкою, недовіра – все це агресивно налаштовує дитину. Крім того, коли батьки не можуть дійти згоди, хто повинен мати істотніший вплив на дитину, ігнорування думки дитини чи ж, навпаки, потокання її капризам теж має негативний вплив на виховання загалом [3; 125-139].

На думку З. Зімелевої, на агресивність дітей впливають негативні зміни у сімейних взаємовідносинах, що трактуються як опосередкована агресія стосовно дитини. Взаєморозуміння чи його відсутність між батьками у вихованні дитини, використання покарань і заборон також впливають на агресивність дітей.

Автор виокремлює психологічні особливості батьків, які провокують дітей на агресію: вони відкидають позитивну установку відносно майбутнього своєї дитини; діти не знають, якими би їх хотіли бачити батьки. Крім того, проводять з дітьми мало часу – час присвячується для того, щоб здійснити зовнішній контроль за успішністю і допомоги в домашніх справах. Батьки не мають чіткої системи категоричних заборон, вони не вдоволені, коли дитина проявляє «небажані» емоції; у дорослих членів сім'ї, як правило, не співпадають погляди на процес виховання, що провокує дитину маніпулювати дорослими для досягнення своїх цілей. За погану поведінку дитина має бути покарана, проте часті покарання не приносять бажаного ефекту [2, с. 22-28].

Таким чином, основними помилками сімейного виховання, що формують агресивну поведінку дітей є фізичні покарання, недостатня або надлишкова любов і увага з боку батьків, всюдозволеність, необґрунтовані покарання, байдуже ставлення до агресивних проявів та багато іншого. Варто зазначити, що діти переважно засвоюють ті моделі поведінки, які використовують їх близькі люди, тому найкращим гарантом адекватної поведінки дітей є високий рівень культури спілкування та самоконтролю їх батьків. Велике значення має вміння батьків аналізувати власні помилки і прорахунки у вихованні та вчасно усувати їх, а також створювати у сім'ї атмосферу любові, затишку та доброзичливості.

Список використаних джерел:

1. Берковіц Л. Агресія: причини, наслідки і контроль / Леонард Берковіц. – Спб.: Прайм-Єврознак, 2001. – С. 144-152.
2. Зимелева З.А. Агрессивное поведение подростков и личность родителей / Зоя Алексеевна Зимелева // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 4. – С. 22-28.
3. Соціальна педагогіка: навч.-метод. комплекс / А. Й. Капська, М. М. Барахтян, О. В. Безпалько; А. Й. Капська (ред.). – К.: НПУ, 2005. – С. 125-139.
4. Прищепа Т. Агресивна дитина / Тетяна Прищепа // Психолог. – 2008. – № 10. – С. 18-20.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Безсонова О.К.

*науковий кореспондент лабораторії дошкільної освіти
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЗДО

У зв'язку із соціально-політичними та економічними змінами в країні виникли зміни й у правовідносинах з професійного навчання працівників. Сучасні роботодавці постійно висувають нові вимоги до рівня професійних знань працівників, оскільки без оновлення професійних знань людина не може освоювати і впроваджувати нові відкриття, тому вона не буде належно виконувати роботу. Тому необхідно розглянути визначення професійного навчання працівників та його видів для попередження неузгодженостей у розумінні цих понять.

Процес професійного розвитку молодих педагогів в умовах ДНЗ регулюється такими нормативно-правовими актами, як Конституція України, Кодекс Законів про працю України, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Концепція розвитку освіти на період 2015–2025 років», «Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» (2013 р.).

У міжнародних документах ЮНЕСКО («Всесвітня доповідь з освіти: порівняння світової статистики у галузі освіти» (2011 р.), доповіді Міжнародної комісії з проблем освіти XXI ст. «Освіта: прихований скарб» (1996 р.), «Всесвітній доповіді з освіти: вчителі і навчання у світі, що змінюється» (1998 р.); документах Міжнародних конференцій ЮНЕСКО з проблем освіти (2004 р.) та (2008 р.); Всесвітній моніторинговій доповіді «Освіта для всіх» (2015 р.). Національне законодавство у сфері розвитку персоналу дедалі більшою мірою орієнтується на загальноцивілізаційні вимоги, зокрема на конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці (МОП). У Конвенції МОП № 142, 150 (1975 р.) піднімаються питання про розвиток людських ресурсів, у Рекомендаціях МОП № 195 (2004 р.) – пояснюється термін «безперервне навчання», що вживається протягом усього життя для розвитку компетентності та кваліфікації [3, 7].

У ст. 43 Конституції України визначено, що держава реалізує програми професійного навчання, підготовки й перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Водночас ст. 53 гарантує кожному громадянину право на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність освіти в державних і комунальних навчальних закладах.

На законодавчому рівні визначено гарантії для працівників, яких направляють для підвищення кваліфікації, передбачаються заохочення працівників, які поєднують роботу з навчанням, надання робочого місця чи посади працівникові відповідно до набутої кваліфікації, пільг і відпусток у зв'язку з навчанням у вищих навчальних закладах. Робітникові, який успішно закінчив виробниче навчання, присвоюється кваліфікація відповідно до тарифно-кваліфікаційного довідника і надається робота відповідно до набутої ним кваліфікації та присвоєного розряду (ст. 206 КЗпП) [1, с. 79-85].

Закон України «Про освіту» визначає, що безперервний професійний розвиток – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності [4].

У Законі України «Про зайнятість населення» встановлено право на надання безоплатних соціальних послуг, зокрема, інформаційно-консультаційних та проф-орієнтаційних, професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації з урахуванням попиту на ринку праці [2].

Відповідно до Закону України «Про професійний розвиток працівників» визначаються основні терміни, правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи професійного розвитку працівників, діяльність роботодавців у цій сфері, процедуру проведення атестації працівників [5].

Ціла низка наказів регулюють питання атестації педагогічних працівників в умовах ДНЗ: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 р. № 930 «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників»; Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20.12.2011 р. № 1473 «Про затвердження Змін до Типового положення про атестацію педагогічних працівників»; Наказ Міністерства освіти і науки від 08.08.2013 р. № 1135 «Про затвердження змін до Типового положення про атестацію педагогічних працівників».

Поняття первинної професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників як видів професійного навчання містяться у Положенні про професійне навчання працівників на виробництві. Про необхідність запровадження стажування педагогічних працівників у навчальних закладах поза місцем постійної роботи, демонополізування й урізноманітнення системи післядипломної педагогічної освіти, запровадження обов'язкового професійного розвитку (підвищення кваліфікації).

Держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю, забезпечує надання першого робочого місця. На підприємствах встановлюється квота та забезпечується дотацією за працевлаштування молоді, що гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам, потреба в яких була визначена державним замовленням (ст. 7) [7].

Визначення кваліфікаційних вимог до молодих спеціалістів регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», яка надає можливості розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку динаміки кваліфікацій робітників.

Професійний розвиток персоналу регулюють і інші законодавчі акти. Це насамперед Податковий кодекс і Бюджетний кодекс України, закони України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» тощо. У пп. 140.1.3 п. 140.1 ст. 140 Податкового Кодексу України зазначено, що до складу витрат у повному обсязі включаються витрати пов'язані з професійною підготовкою, перепідготовкою або підвищенням кваліфікації працівників, якщо законодавством передбачено обов'язковість періодичної перепідготовки або підвищення кваліфікації.

За результатами дослідження ми бачимо сформовану нормативно-правову базу для забезпечення професійного розвитку молодих педагогів в умовах ДНЗ, у якій визначено основні підходи до професійного розвитку, принципи та механізми впровадження. Головною ідеєю є безперервний розвиток протягом життя, який охоплює всю професійну діяльність для розвитку компетентності та кваліфікації, визначені кваліфікаційні вимоги до педагогів. Наголошується на перевагах молодих педагогів при влаштуванні на роботу та забезпечення безоплатного перенавчання,

курсів підвищення кваліфікації в умовах ДНЗ. Але викликає занепокоєння неможливість та декларативність заявлених пільг для молодих педагогів. Велику увагу приділено законодавчому забезпеченню неперервної педагогічної освіти за умов проходження курсів підвищення кваліфікації. Новим Законом «Про освіту» також надано можливість самостійно обирати місце проходження курсів підвищення кваліфікації. Відірваним від реальності вважаю положення Концепції розвитку освіти про кваліфікаційний рівень вихователів ДНЗ на рівні магістра. Разом з тим залишаються невизначеними питання технології професійного розвитку на робочому місці в умовах ДНЗ (стажування, наставництва, зменшення навантаження, дуального навчання).

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю УРСР: від 10 груд. 1971 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР. –1971. – Дод. до № 50. – Ст. 375.
2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 63 (27.08.2012). – Ст. 2565.
3. Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю. Закон України від 4 листопада 2004 року № 2150-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2150-15>.
4. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № № 2145-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
5. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 11 (17.02.2012). – Ст. 395.
6. Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання [Електронний ресурс]: Рек. МОП від 17.06.2004 № 195. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_532.
7. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні. Закон України від 5 лютого 1993 року № 2998-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

Бреус О.Д.

старший викладач,

ВНЗ «Київський медичний коледж № 3»

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Аналіз трансформації сучасної освіти показує загальну тенденцію до її неперервності. Це обумовлюється великою швидкістю змін, необхідністю приводити у відповідність з вимогами своєї професії знання, вміння або набувати нові навички.

З цієї точки зору вагомими є дослідження питань неперервності освіти педагога І. А. Зязюн [4, с. 129]. Неперервна освіта педагогічних працівників розглядається як єдина цілеспрямована та погоджена зі складовими її частинами система, що спрямована на розвиток особистості педагога, розширення та поглиблення його знань, удосконалення вмінь, формування світогляду та моралі.

Однією з ланок безперервної освіти педагогів є система їх післядипломної освіти, що покликана в сучасних умовах вирішувати комплекс завдань, спрямованих на задоволення інтересів вчителів та керівників загальноосвітніх закладів у постійному підвищенні професійного рівня відповідно до кон'юнктури освітнього

ринку праці, соціальний захист, забезпечення потреб суспільства і держави у висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрах. Післядипломна освіта функціонує згідно із Законом України «Про освіту» [5, с. 167].

За визначенням В.В. Голонного післядипломна освіта – «це вищий ступінь освіти, зміст якої визначається технологічними особливостями педагогічного фаху і має вузькопрофесійний характер» [2, с. 95]. Післядипломна освіта розвивається як цілісна система.

Основні компоненти її процесу: цілі діяльності, що детермінуються вимогами суспільства до школи; зміст освіти; організаційні форми, методи роботи з педагогічними кадрами; умови, які забезпечують нормальне функціонування системи (органи управління, науково-методичне забезпечення, навчально-матеріальна база тощо); результати функціонування.

Післядипломна освіта є другою фазою двофазного процесу безперервної освіти педагогів, на якій відбувається подальший розвиток професійнозначущих умінь, у тому числі і умінь педагогічного спілкування [6, с. 131].

Сучасний стан післядипломної освіти педагогів об'єктивно відображає складні процеси перетворення, що відбуваються в нашому суспільстві з усіма труднощами та здобутками. Сьогодні післядипломної освіти педагогів визначає не тільки її стан у майбутньому, а й стан школи завтрашнього дня, стан всієї освіти держави, оскільки через свою специфіку післядипломна освіта педагогів має яскраво виражене прогностичне спрямування і набуває особливого державного значення.

Варто зазначити, що післядипломна освіта містить декілька напрямків діяльності, що сприяють зростанню професіоналізму керівника загальноосвітнього навчального закладу: професійна перепідготовка, підвищення кваліфікації, науково-методична робота, безперервне інформаційне забезпечення цілісного педагогічного процесу та аналіз його результатів [1, с. 57].

У моделі розвитку педагогічної майстерності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти включено:

- готовність вчителів до професійної перепідготовки, яка містить мотиваційну, змістову і процесуальну складові;
- готовність студентів до професійної перепідготовки;
- вивчення рівнів готовності до професійної перепідготовки осіб, які навчаються у закладі післядипломної педагогічної освіти;
- процес формування готовності фахівців до здобуття другої педагогічної спеціальності;
- вдосконалення навчального процесу на факультетах післядипломної освіти;
- найефективніші форми і методи роботи з розвитку професійних умінь;
- роль викладача у створенні оптимальних умов для професійної перепідготовки [6, с. 128].

Визначено, що основними умовами вдосконалення організації навчального процесу під час професійної підготовки є застосування проблемних ситуацій, організація самостійної роботи, індивідуалізація навчання іншомовного мовлення, застосування активних форм і методів роботи, відбір навчального матеріалу й особистісні якості та риси викладача, його педагогічна майстерність [1, с. 59].

Досліджуючи зазначену проблему шляхом бесід, педагогічного інтерв'ю, анкетування, тестування, ми отримали певні результати, які довели, що студенти, які здобувають другу педагогічну освіту на факультетах післядипломної освіти:

- віддають перевагу індивідуальному навчанню під керівництвом викладача, заняттям, які мають чітку орієнтацію на практичне вирішення конкретних проблем;
- повільніше сприймають навчальний матеріал, який суперечить їх переконанням, досвіду;

- критично сприймають й оцінюють свої помилки, не люблять демонструвати свої слабкі сторони перед іншими;
- ефективніше навчаються і застосовують більше знань шляхом активного навчання;
- ефективніше навчаються, коли запропонована програма враховує їх індивідуальні потреби;
- прагнуть до здобуття таких знань, які будуть практично застосовані та інтегровані в контексті вже їм відомих;
- вважають, що всі питання повинні вирішуватись з огляду на загальнолюдські цінності, а сам процес навчання повинен базуватись на комплексному підході до вироблення стратегії методик.

Сучасний етап реформування основних напрямів педагогічної освіти зумовлює необхідність зміни цільової спрямованості, змісту та структури організаційно-методичного забезпечення, професійно-педагогічної перепідготовки керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної освіти, пошуку інноваційних підходів, активних форм і методів навчання з метою формування творчої особистості фахівця с високим рівнем розвитку педагогічної компетентності та загальної культури [3, с. 45].

Перспективним напрямом підвищення ефективності професійної перепідготовки фахівців в умовах післядипломної педагогічної освіти є підхід, сутність якого полягає у стимулюванні, навчанні, вихованні та самовдосконаленні дорослої людини в процесі професійної перепідготовки, врахування принципів, форм і методів навчання, індивідуального досвіду дорослої людини, які раніше у системі післядипломної освіти не враховувались [6, с. 134].

Елементи педагогічної майстерності дають змогу з'ясувати системність цього явища в педагогічній діяльності. Високий рівень майстерності надає нової всім якості керівника: формується професійна позиція, що акумулює в собі вищі рівні спрямованості, знання і готовність до дії, розвинуті знання стають інструментом для самоаналізу і виявлення резервів саморуку. Високий рівень здібностей стимулює саморозкриття особистості, а вдосконалення педагогічної техніки – пошук результату, адекватного задумові [4, с. 321].

Отже, модель розвитку педагогічної майстерності керівника загальноосвітнього навчального закладу у системі післядипломної освіти включає в себе такі складові: методи навчання, принципи навчання, мотивацію, досвід учителя, індивідуальні можливості, індивідуальні стилі навчання, активні форми роботи з розвитку педагогічної майстерності керівника, а також з рівнів педагогічної майстерності керівника загальноосвітнього навчального закладу. Робота над собою дає керівникові змогу виробити свій власний індивідуальний стиль, як ознаку творчого рівня педагогічної майстерності.

Список використаних джерел:

1. Ветров С.В. Педагогічна майстерність вчителя // Директор школи. – 2010. – № 2. – С. 57-59.
2. Голонний В.В. Формування основ педагогічної майстерності. Проблеми вищої школи.: науково-методичний збірник // К.: «Ленвінг», 2007. – 260 с.
3. Державна національна програма «Освіта» Україна ХХІ століття // К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
4. Зазюн І.А. Педагогічна майстерність: 3-го видання // К.: Вища школа, 2013. – 422 с.
5. Збірник законодавчих та правових актів про освіту // Вісник Львів. ун-ту., 2009. – Вип. 17. – К.: ВІПОЛ. – 308 с.
6. Лікарчук І.Л. Підручник для директора 1 частина // К.: «Плеяди», 2008. – 159 с.

Кондур О.С.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Громадянському суспільству притаманне залучення громадян до самоуправління, колективних дій у різних сферах буття для формування і вираження своїх інтересів, досягнення спільної мети, обміну інформацією, вимогливістю до держави та офіційних осіб. Розвиток демократичного суспільства в Україні пов'язаний з активізацією громадянськості в усіх сферах життя. За сучасних соціальних умов актуалізується питання теоретичного та практичного вирішення проблеми громадянської інституційної демократизації, включаючи систему управління та освіти, а також реалізація бачення демократичної державної освіти та просвітництва. У результаті одним із пріоритетних напрямків освітньої політики країни стала демократична громадянська освіта.

Якісно новий період розвитку освіти в епоху глобальних цивілізаційних процесів вимагає теоретичного осмислення проблеми виховання зростаючої особистості, її морально-духовного становлення, ціннісного самовизначення й особистісного вдосконалення. При цьому, як відзначається в Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини (2010), «управління навчальними закладами, включаючи школи, повинне відображати і пропагувати цінності прав людини та сприяти розширенню прав і активній участі учнів, педагогічних кадрів та зацікавлених сторін, включаючи батьків» [1].

Система якісної освіти, ефективна державна політика в освітній галузі на різних рівнях повинна пропагувати ефективну систему соціального управління, існування якої, у свою чергу, розвиває інституціоналізоване громадянське суспільство. У Законі України «Про освіту» (2017) задекларовано, що «держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина» [2, ст. 5].

Демократичну реконструкцію потребує й сама освітня галузь. Адже вона – ідеологічна платформа всіх суспільних змін. Освіта повинна сприяти отриманню та використанню знань, формуванню критичного мислення з урахуванням швидкого впровадженню в усі сфери життя нових технологій. Різке розшарування людей в соціально-економічному сенсі переросло в проблему загальнодоступності до високотехнологічних навичок та культурного капіталу. Виникає нова проблема нерівності – у володінні інформацією. Адже в епоху інформаційного суспільства саме інформація є основним капіталом. Одним із способів подолання цілого комплексу нових класів нерівності є реструктуризація освіти, щоб усі мали доступ до нових технологій та нових знань у системі демократизованого процесу навчання та виховання.

Проте вседоступність до нових технологій містить в собі й нові загрози. Зокрема постає необхідність розвитку педагогіки соціальних мереж. Виховання «вулицею» трансформувалось у виховання інтернет-простором.

Зростання політичних, економічних та культурних конфліктів потребує включати в теорію виховання навички врегулювання конфліктів через посередництво, що є важливою частиною демократичної програми соціального

розвитку. У сучасному глобалізованому світі важливо формувати толерантність та співпереживання по відношенню до інших. В освітній галузі це не менш актуально в умовах академічної мобільності та полікультурності. Тому «істотним елементом всього процесу освіти в галузі демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини є сприяння соціальній згуртованості та міжкультурному діалогу і визнання цінності різноманіття і рівності» [1]. Як наслідок, системи і моделі виховання також глобалізуються, набуваючи не тільки всеохоплюючого суспільного рівня, а й взаємного міжкультурного, міждержавного і суспільно-світового значення для усіх народів і соціумів планети за вагомістю свого впливу на спільний розвиток [3].

Таким чином, однією з основних актуальних цілей демократизації освіти є залучення освітньої галузі до реструктуризації та демократизації суспільства. Це узаконено статтею 6 Закону України «Про освіту» [2, ст. 6], в якій визначені засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності. На державному рівні мають бути розроблені «критерії для оцінки ефективності програм освіти в галузі демократичного громадянства» [1]. При цьому нового змісту набуває освітній менеджмент. Трансформуються його цілі та методи з урахуванням глобалізаційних процесів. Його основним завданням є сприяння формуванню інформаційно-ідеологічної платформи для прогресивних соціально-політичних змін.

Список використаних джерел:

1. Хартія ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>.
2. Закон України «Про освіту». Док. № 2145-19 від 05.09.2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Кондур О. Глобальні процеси та інтеграція педагогіки і менеджменту в освіті України в контексті європейської освітньо-наукової системи // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Вип. 3 (35). – 2017. – С. 280-287.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Бровко К.А.

аспірант,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У пошуках шляхів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти і науки, доцільно звернутися до світового досвіду, в якому вирішення цих завдань пов'язується з проблемою формування корпоративної культури особистості. Сьогодні заклади вищої освіти готують не лише майбутніх фахівців з певної професії, але й навчають їх нести відповідальність за власні слова та вчинки, а також будувати гармонійні стосунки. Нагальною стає потреба у формуванні духовної, культурної та морально освіченої особистості, як на національному, так і на загальнолюдському рівнях. У контексті заявленої проблеми дослідження постає питання про розкриття сутності такого феномену як корпоративна культура особистості, складність вивчення якого підкреслюють фахівці різних галузей знань, прибічники різних напрямів і підходів у межах однієї проблеми. Тому в науковому фонді були опрацьовані наявні праці та публікації з філософії, аналіз яких дозволяє окреслити сутність поняття «корпоративна культура особистості».

Культура особистості знайшла своє відображення у філософській науці. Зокрема, проблему філософсько-методологічного підходу до визначення культури розглядали Цицерон, Сократ, Л. Сенека, І. Беккер, Ф. Вольтер, Г. Гегель, Н. Злобіна, І. Кант, А. Келлер, Р. Лінтон, В. Межуєва, Ж. Ж. Руссо, У. Саммер, П. Сорокіна, Е. Тейлор, А. Уледова, І. Томас, К. Янг. Проблеми формування корпоративної культури присвячені праці М. Дмитренка, В. Огнев'юка, М. Артеменко, Н. Щербак та ін.

Термін «культура» належить до числа багатозначних, і пояснюється це тим, що сама культура – вкрай складне, багатогранне явище, що виражає усі сторони людського буття [4, с. 130].

Одна з найперших спроб дати визначення поняттю «культура» як ціннісної категорії належить римському оратору Цицерону, для визначення філософії, як «культури розуму». Якщо звернутись до праці Цицерона «Тускуланські бесіди», то саме в ній продемонстровано, що культура є особистісною якістю, що свідчить про її духовний розвиток, здатність до рефлексії, логічності та адекватності мислення. Показником сформованості культури мислитель вважав уміння чітко висловлювати власні думки, аргументувати та відстоювати власну позицію. На його думку, історичний контекст культури полягає у розвитку свідомого громадянина, здатного без вагань поставити інтереси держави над власними [5].

І. Кант, родоначальник німецької класичної філософії розглядав основу культури крізь призму моральності. Він зазначав, що культура характеризується здатністю особистості діяти на досягнення власної поставленої мети та узгоджувати її з вимогами морального обов'язку [2, с. 18].

Ще одним із аспектів тлумачення культури у філософській літературі є розуміння її як певної системи важливих для людини смислових комплексів – цінностей, що виступають регулятивними принципами у взаємовідносинах між людьми та є важливими характеристиками корпоративної культури особистості.

Варто зазначити, що з точки зору філософії, культура має людинотворче значення. Людина стає особистістю через освоєння нею світу культури, саме тому вони знаходяться у тісному взаємозв'язку, який пояснюється тим, що людина є творцем культури, але разом із тим, культура стає істинною тоді, коли входить у життя та звички особистості, проявляється у всій сукупності соціальної діяльності, практиці повсякденної поведінки.

Філософська наука пояснює корпоративну культуру особистості як професійну самореалізацію людини, здатність до самоконтролю і самодисципліни, навички соціальної адаптації, які прищеплюють почуття відповідальності, дотримання правил етикету і культури спілкування [1, с. 361].

Корпоративну культуру варто трактувати як систему спільних переконань, вірувань, цінностей, що слугує спрямуванням щодо підтримки корпоративної поведінки особистості.

В. Музиченко, розглядаючи характеристики корпоративної культури, вважає за доцільне зупинитися на таких аспектах, як: регулярні форми поведінки (тобто як члени організації взаємодіють один з одним, ритуали тощо); домінуючі цінності; філософія (кожна організація виробляє власну політику, що відображає її переконання, як ставитися до співробітників, клієнтів); правила; організаційний клімат (стиль спілкування співробітників між собою, з іншими особами: клієнтами чи сторонніми людьми) [3, с. 23-25].

Ефективними умовами процесу формування корпоративної культури особистості виступають: усвідомлення індивідом потреби у корпоративній культурі; методичне забезпечення процесу формування корпоративної культури особистості; безперервність та послідовність процесу формування корпоративної культури; ефективність взаємодії суб'єктів організації; самореалізація особистості через громадську роботу в межах організації. При цьому важливим аспектом є створення гармонійної суб'єкт-суб'єктної взаємодії членів організації, врахування індивідуально-психологічних особливостей, якостей особистості (впевненість у собі та своїх можливостях, дисциплінованість, практичний досвід, гнучкість мислення, стресостійкість, організаторські, комунікативні здібності, творчий потенціал, уміння працювати в команді, лідерські якості, самоадаптація).

Висока значущість сформованості корпоративної культури для кожної особистості пояснюється рядом факторів: через прищеплення загальної системи цінностей, яка об'єднує інтереси зовсім різних людей, корпоративна культура забезпечує їх організаційну ідентичність, а як наслідок – відчуття соціальної захищеності; засвоєння основ корпоративної культури допомагає індивідам адекватно інтерпретувати події, які відбуваються всередині організації; опанування основ корпоративної культури стимулює розвиток професійної самосвідомості людини.

Особистість може і повинна співіснувати і ефективно взаємодіяти з корпоративною культурою при певному вигляді взаємовідносин.

В діяльності окремої організації існують деструктивний, конструктивний вплив, тотальна уніфікація та де індивідуалізація. «Деструктивний вплив» виявляється у слабкому тиску корпоративної культури організації на культуру особистості. У даному випадку відзначається низький рівень організації упорядкування відносин, координації й контролю, що у свою чергу стає підґрунтям для повної автономії кожного члена організації, спрямовуючи його до задоволення лише власних цілей та інтересів. Натомість, «конструктивний вплив» корпоративної культури на особистість забезпечує задоволення особистісних потреб та інтересів кожного члена організації, відносно високу лояльність один до одного. Означений вплив має й негативні наслідки, а саме зниження трудової мобільності. Відтак, як наслідок, виникає певна тривожність відносно змін у структурі організації. Наступним проявом впливу є «партисипація». Вона характеризується командною взаємодією

особистості та організації, де кожен прагне в максимальній мірі реалізувати індивідуальні здібності для досягнення загальної мети. «Тотальна уніфікація» є наслідком надмірного впливу, яка відбувається на фізичному, емоційному та когнітивному рівнях. Організація звільняє особистість від необхідності критичної рефлексії, забезпечуючи її інструкціями, нормами, правилами, й традиціями, що призводить до виснаження творчого потенціалу індивідів й підриває саму можливість формулювання, розгляду та прийняття альтернатив.

«Деіндивідуалізація» особистості полягає у нав'язуванні та примусовому переконанні. В організації з означеним типом тиску все і завжди вирішує тільки одна високопоставлена людина. Як наслідок особистість потрапляє в абсолютну психічну залежність та втрачає свою індивідуальність, через поглинання її корпоративною культурою [1, с. 20-21].

Отже, процес формування корпоративної культури особистості є безперервним, тому корпоративна культура під впливом різних чинників може частково змінюватися. Вплив великої кількості неоднорідних факторів на її формування може мати як позитивний так і негативний вплив. Формування корпоративної культури особистості має відбуватися шляхом міжособистісної взаємодії між всіма членами організації. За таких умов відбувається взаємне збагачення досвіду корпоративної культури, що створює емоційно-інтелектуальну та моральну царину, на основі якої набувається позитивний досвід взаємин і спілкування.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко М. Й. Особистісний потенціал корпоративної культури / М. Й. Дмитренко // ВІСНИК НГУУ – «КПШ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3'2011. – С. 18-23.
2. Кант І. О педагогіке / Кант І. О. – М., 1963. – 295 с.
3. Музыченко В. В. Мастер-клас по управленію персоналом / В. В. Музыченко. – М.: ГроссМедиа, РОСБУХ, 2009. – 322 с.
4. Тернопільська В. І. Культура особистості школяра: постановка проблеми / В. І. Тернопільська // ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка. – С. 130-133.
5. Шендрик А.И. Теория культуры: Учеб. Пособие для вузов / А. И. Шендрик // М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2002. – 519 с.

Волк Н.В.

*заступник директора з навчально-виховної роботи,
Комунальний заклад освіти «Майська СЗШ»*

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ МІЖ УЧИТЕЛЕМ І УЧНЯМИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ

У даній статті викладено підходи до створення ситуацій спілкування між учителем і учнями, охарактеризовані прийоми слухання співрозмовника, спрямовані на встановлення взаєморозуміння і взаємна співпраця. Особливо наголошено на необхідності розуміння педагогом психологічної готовності учня до спілкування, чому сприяє використання учителем прийомів активізації уваги, його щирість, тактовність і вміння вислухати співрозмовника. У процесі формування навичок спілкування в міжособистісних стосунках вчителя і учнів зустрічаються різні ситуації. Недостатнє володіння учителем культурою педагогічного спілкування або недотримання норм спілкування можуть призвести до виникнення певних проблем. В силу цього іноді можна побачити загострення відносин між учителем і учнем,

учителем і учнями. Ефективність вирішення (усунення) проблемної ситуації пов'язана з рівнем психолого-педагогічних знань учителя, з його культурою. Основою відносин педагога з учнем є дотримання моральних норм, довіра та увага до внутрішнього світу учня, прояв доброти і сердечності до нього. Психологічне сприйняття і розуміння вчителем учнів сприяє ефективній співпраці між ними, створює можливість вчителю входити в душевний світ дитини, об'єктивно оцінювати душевний стан учня, його мову, звички і манери поведінки, вловлювати настрій і переживання учня. З соціально-педагогічної точки зору, існують два види підходів до пізнання внутрішнього світу один одного: Учитель користується своїм досвідом «входження» в світ інших: наприклад, вислуховує учня, намагається зрозуміти його настрій, його почуття. Учитель підходить до учнів з особливими почуттями, тобто співчуває йому. Процес сприйняття, розуміння учня пов'язаний з умінням і культурою уважного його вислуховування. Наші спостереження показують, що більшість вчителів в процесі спілкування не дотримуються культуру слухання учня. Тим часом, культура слухання має велике значення в процесі взаємного спілкування і встановлення взаємовідносин. Уміння слухати забезпечує ефективність «входження» в спілкування і розуміння один одного. Учитель повинен володіти вмінням слухати, так як слухання учня це складова частина педагогічної діяльності. Існує кілька видів слухання в педагогічному процесі. Активне слухання за все по порядку, неухважне слухання і слухання з виразом почуттів. Основою активного слухання є виразна інформація. Для такого слухання потрібно, щоб інформація була чіткою і конкретною, тому до складу бесіди входять уточнюючі питання співрозмовника.

Ефективними прийомами активного слухання співрозмовника можна вважати наступні: виклад думок співрозмовника своїми словами, повторення думок співрозмовника з використанням додаткових фраз. Наприклад: «Якщо я вас правильно зрозумів,...», «Зрозуміло, що,...», «На вашу думку,...», «Як ви розумієте,...». Основна мета такої бесіди – обмін інформацією та уточнення сенсу. Для обміну думками з співрозмовником вибирається найбільш важлива частина інформації.

Введення ж уточнюючих фраз і реплік не повинно суперечити етиці спілкування. Важливе значення має також те, як співрозмовник з іншого боку використовує думки першого для себе, висновки в процесі спілкування. Уміння робити висновки по ходу бесіди дозволяє викладати думки в більш короткій формі, так як стислість викладу – це вміння концентруватися на головному. Наприклад, вирази типу: «Якщо ми підсумуємо ваші думки,...», «Грунтуючись на вашому висловлюванні,...», «По-вашому виходить, що...» орієнтують співрозмовника на конкретне визначення мети свого висловлювання.

Формулювання висновків в процесі бесіди віддає можливість обговорити їх, проаналізувати заперечення (якщо вони будуть), вирішити проблеми в певний час. Висновок або узагальнення важливі також і тому що не дозволяють «йти в сторону» від основної думки, «перескакувати» з однієї теми на іншу.

З психологічної точки зору, для процесу спілкування необхідне створення сприятливої дружньої обстановки, прийом розвитку ідеї; використання даного прийому в процесі спілкування має на меті привести думки співрозмовника до логічного висновку. Попередньо висувуються версії про причини будь-якого почутої події. За допомогою названого прийому конкретизується сутність висловленої думки, активізується процес спілкування, забезпечується об'єктивність інформації і усувається ризик прийняття необдуманого рішення. Якщо людина висловлює нетерпіння, що не вислуховує до кінця співрозмовника перебиває його, він виявляє неповагу до співрозмовника і в якійсь мірі відсутність культури. У такій ситуації необхідно заспокоїти слухача, налаштувати на позитивне сприйняття,

зацікавити перспективою вирішення проблеми. І тоді агресивність співрозмовника придбає характер дрібних непорозумінь. У цих умовах доцільно користуватися фразами і питаннями приблизно такого порядку: «Скажи, будь ласка, я тебе правильно зрозумів (зрозуміла)?», «Ти згоден з цим?», «Це твоє тверде переконання?». Бувають і такі ситуації, коли один зі співрозмовників, не слухаючи думки інших, продовжує розвивати докази своєї точки зору, тим самим висловлюючи зневагу до інших позицій. Така поведінка викликає негативне ставлення до даного учасника спілкування.

Приємний активний слухання можна використовувати в будь-якому процесі спілкування вчителя з учнями. Наприклад, учні сильно засмучені, їх переслідують невдачі, вони зустрілися з будь-якими перешкодами, настрої у них впав. У цих та інших непростих ситуаціях учитель може використовувати прийом активного слухання. Він повинен знати, як висловити співчуття учням в подібних випадках, щоб пробудити у них позитивні емоції і зуміти вивести дітей зі стану стресу, пригніченості. Але якщо учні надмірно збуджені або схвильовані, то встановити спілкування шляхом активного слухання не представляється можливим, тому що в такі моменти вони повністю не контролюють свої почуття і переживання і не сприймають змісту звернених до них слів. Вчителю необхідно заспокоїти учнів, привести їх у стан самоконтролю і лише після цього встановити спілкування. У ситуації, коли створена атмосфера для спілкування, учитель може використовувати метод спокійного слухання. Щоб учні спілкувалися і слухали вчителя в спокійній обстановці, учитель повинен володіти стійкістю, витримкою і терпінням.

Тому йому необхідно вкласти в свою промову або пояснення інтонації дбайливості і теплоти. При використанні методу спокійного слухання учень не повинен відчувати себе самотнім: його слухають, розуміють, підтримують, є люди, які про нього піклуються. У свою чергу вчитель користується схвальними репліками: «Так-так», «Молодець!», «Так-так», «Ти сам здогадався» та ін.

На такому тлі вчитель легко вступає в розмову, а в учня з'являється бажання продовжувати бесіду. Процес спокійного слухання не означає тихе і мовчазне сидіння, відсутність можливості звертатися з питаннями для з'ясування, поговорити з товаришем по парті. Сидіння без слів в будь-якій розмові створює неприємне враження. І якщо стаєш говорити питання, це дратує, хто говорить. Нерідко доводиться спостерігати ситуацію, коли вчитель в подібній ситуації звертається до учня: «Заспокойся!», «Сиди і слухай!», Тобто педагог не зміг правильно оцінити проблему, яка хвилює дитину, і це є причиною появи негативного ставлення до предмету розмови. Іноді, щоб розділити з учнем його почуття, вчитель повторює його слова, жести, висловлює ті ж емоції. Така поведінка вчителя дає учневі можливість відчути себе рівноправним суб'єктом і вступити у взаємодію з учителем. Але якщо вчитель не щирий і щось приховує, учень це відчуває, і настрої у нього в процесі бесіди не радісні. У нього залишається враження, що над ним насміхаються, намагаються принизити. Одним словом можна зробити висновок, що спілкування вчителя з учнем має будуватися на доброзичливій, дружній основі, і в цьому процесі вчитель повинен проявляти тактовність, ввічливість, розуміти настрої і почуття співрозмовника і співпереживати разом з ним.

Список використаних джерел:

1. Мачуська Г.М. Формування культури спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3.

Воробйова В.О.

*викладач вищої категорії,
викладач-методист, викладач історії;*

Смогла Н.В.

*викладач вищої категорії, викладач суспільних дисциплін,
Державний вищий навчальний заклад
«Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ЕТНІЧНОЇ ЄДНОСТІ, ПОЧУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ ТА ГОРДОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: МАТЕРІАЛИ З ДОСВІДУ РОБОТИ

У сучасних умовах, пов'язаних з російською агресією, все більш важливою проблемою українського суспільства і держави стає виховання патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку знань і технологій важливе значення набуває національне виховання молоді, спрямоване на збереження і підвищення інтелектуального, духовного потенціалу народу, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності української держави на міжнародній арені.

У результаті модернізації національної освіти, входження до єдиного європейського та світового освітнього і наукового простору, перед ВНЗ постає завдання підготовки конкурентоздатного спеціаліста, адаптованого до ринкових і демократичних відносин, здатного жити і творити в інформаційному суспільстві, глобальному світовому середовищі, бути громадянином світу і, одночасно, відданим патріотом української держави.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) одним з пріоритетних напрямів виховання визначається «формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати» [4].

За таких умов актуальним є формування в українській молоді національної свідомості, патріотичних почуттів, самосвідомості, національної гідності й гордості за свою Батьківщину, виховання національно-культурної толерантності як складової частини підготовки національних кадрів.

Відповідно до Закону України «Про освіту», метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу [2].

Згідно з «Концепцією національного виховання студентської молоді» виховання повинно спрямовуватись на всебічно розвинуту особистість: громадянина, патріота, високоморальну, творчу, працелюбну, фізично повноцінно розвинену, з високою професійною підготовкою, здатну до соціальної адаптації [3].

Основна мета виховного процесу в Білгород-Дністровському морському рибпромисловому технікумі – формування особистості, наділеної активною громадянською позицією, національною самосвідомістю, почуттями любові до власної Вітчизни та рідного краю, толерантного ставлення в міжетнічних

відносинах; створення умов для розвитку творчо обдарованої молоді, самореалізації в матеріальній і духовній сферах суспільного життя.

Велика увага в реалізації вище визначених завдань приділяється на заняттях дисциплін соціально-економічного циклу, які сприяють формуванню у студентської молоді цілісного розуміння принципів патріотичного виховання.

Видатний український педагог і вчений В. О. Сухомлинський закликав: «жити долею Вітчизни: з болем і гордістю, з хвилюванням і захопленням, з роздумами про особисту причетність до долі народу читати й перечитувати кожний рядок героїчної історії народу. Історія – це почуття, вічно жива сила, що створює громадянина» [8].

Практично всі теми з історії України можна використати для виховання національної свідомості молодого покоління. Але є такі, які справедливо можна назвати «уроками громадянства, українства». Наприклад, під час проведення семінарського заняття «Здобутки і прорахунки Української революції 1917–1921 рр., її історичне значення» застосовується форма проблемного семінару з елементами командної гри, що дозволяє активізувати навчальну діяльність студентів. Метод «Відкритого мікрофону» дозволяє вільно висловлювати свої думки, ознайомитися з різними точками зору щодо державотворчих процесів в Україні в 1917–1921 рр., сформулювати власну світоглядну позицію.

Важливим є висвітлення правдивої історії українського народу, повернення до культурних надбань, відкриття наново забутих пам'яток нашої спадщини, повернення імен видатних українських вчених, художників, композиторів, видатних політиків.

На заняттях з дисципліни «Економічна теорія» викладачами використовуються різноманітні інноваційні технології навчання. Наприклад, ефективним способом організації семінарського заняття з дисципліни на тему «Відтворення і зайнятість трудових ресурсів» є проведення роботи в малих групах, що формує погляди студентів на процеси зайнятості та безробіття, виховує почуття відповідальності за майбутнє своєї держави, бажання сумлінно працювати на користь українського народу. Семінарське заняття на тему «Міжнародна економіка. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство» доцільно проводити в формі семінару-аукціону, прес-конференції або науково-теоретичної конференції. Сама тема актуальна, бо стосується майбутнього нашої країни в цілому і кожного громадянина.

Працюючи класними керівниками в студентських групах технікуму, систематично спрямовуємо виховну роботу на формування національної свідомості студентів, почуття національної гідності та гордості за свою Батьківщину, національно-культурної толерантності в міжетнічних відносинах.

Виховна робота в групі передбачає проведення тематичних виховних годин, присвячених річниці незалежності України, символам державності, народним символам, що закладалися споконвічно і сьогодні вирізняють наш народ серед інших народів. Україна буде правову державу, а молодь – це ті громадяни, які повинні активно приймати участь в усіх формах державотворення, саме тому вважаємо за необхідне проводити ряд виховних годин, присвячених вивченню законодавства України.

Конкурс творчих робіт студентів «Народжені Україною» вводить їх у світ значних постатей історії, культури, політики, науки минулого і сучасності України. Конкурс творчих робіт «Україна в Європі, Європа в Україні» залучає до участі всіх бажаючих студентів технікуму та їх керівників-викладачів. Теми висвітлюють глобальні процеси та історичні події України і Європи, роль видатних українців в загальноєвропейському процесі.

Важливим є проведення ряду виховних годин, присвячених історії рідного краю, відвідування краєзнавчого музею, картинних галерей з метою знайомства з роботами митців рідного краю та України. Виховні години «Мандрівка Одеською

областю» і «Мандрівка Україною» залучають до вивчення історії, особливостей економічних і соціальних процесів, культурної спадщини рідного краю та регіонів нашої країни.

Україна є багатонаціональною державою, тому міжетнічна толерантність, добросусідські відносини всіх націй набувають сьогодні актуальності. Для Одещини характерний багатонаціональний склад населення, значно більший, ніж середній по Україні. В Білгород-Дністровському морському рибпромисловому технікумі навчаються представники різних національностей, тому взаємовідносини студентів у великому студентському колективі залежать від рівня виховання, поваги до культури свого та інших народів, ставлення до людини незалежно від етнічної приналежності.

Тематичний вечір «Ах, Одеса, перлина у моря» і виховний захід «Національно-культурні традиції Одещини» – покликані сприяти розвитку міжетнічної толерантності та терпимого співіснування багатонаціонального населення регіону, виховання поваги до національної самобутності культури інших народів та його історії.

Отже, спрямування виховної роботи студентів на формування національно-культурної толерантності, почуття національної гордості за свою Батьківщину, національної свідомості набуває особливого значення в сучасних умовах збереження національної єдності і процвітання Української держави. Тому національно-патріотичне виховання є першочерговим завданням викладачів всіх навчальних закладів, і повинно пронизувати як освітній, так і виховний процес студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – К., 1996. – 54 с.
2. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39, ст. 380.
3. Концепція національного виховання студентської молоді. Додаток до рішення колегії МОН від «25» червня 2009 р. – протокол № 7 / 2-4.
4. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття». – К., 1994. – С. 15.
5. Бердник О. М. Національна культура як необхідна складова патріотичного виховання студентів // Виховна робота в технікумах, коледжах. – К., 2009. – Випуск 13. – С. 28-31.
6. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих начальних закладів. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
7. Литвин О. Проблеми формування національної свідомості студентів вищих навчальних закладів. // Виховна робота в технікумах, коледжах. – К., 2006. – Випуск 4. – С. 60-62.
8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. твори: В 5-ти т. – К., 1976. – Т. 1. – С. 147.
9. Щербань П. М. Формування національної самосвідомості в сім'ї / П. М. Щербань. – К.: Т-во «Знання» Україна, 2002. – 94 с.

Литвин В.А.

аспірант,

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ

Висока відповідальність батьків перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них ґрунтовних знань в галузі психології, фізіології, валеології, педагогіки.

Об'єктивно переважна більшість батьків вирізняється вкрай низьким рівнем психолого-педагогічної культури, що призводить до браку у системі сімейного виховання.

Під педагогічною культурою батьків нами розуміється педагогічна підготовленість і зрілість їх як вихователів, що дає реальні позитивні результати в процесі сімейного і суспільного виховання дітей. Педагогічна культура є складовою частиною загальної культури батьків, у якій закладений досвід виховання дітей у сім'ї, придбаний різними категоріями батьків безпосередньо у своїй країні, інших країнах, а також узятий з народної сімейної педагогіки [1, с. 163].

Основою для визначення поняття «педагогічна культура» є філософське розуміння культури як характеристики розвитку творчих сил і здібностей людини та вчення про провідну роль діяльності в її формуванні. Особистісний прояв культури реалізується в повсякденній діяльності, у стосунках, поведінці, стилі життя, побуті, засвоєнні культурних досягнень, знань, навичок, умінь. Педагогічна культура батьків є складовою частиною загальної культури людини. Вона втілюється у творчій виховній діяльності і слугує формуванню духовно багатой і всебічно розвиненої особистості. Тому ми її сприймаємо як складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності [4, с. 85].

Під педагогічною культурою батьків ми розуміємо їх достатню підготовленість до виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї, вміння застосовувати якості вихователя у процесі сімейної життєдіяльності. Педагогічна підготовленість батьків характеризується певною сумою (основним мінімумом) знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни, вміннями та навичками, набутими в процесі виховання дітей та догляду за ними.

Педагогічна культура батьків реалізується у всіх видах виховної діяльності, сприяє формуванню різнобічних стосунків і спілкуванню, забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення шляхом засвоєння набутого людством досвіду [5, с. 210].

Попередити значну кількість педагогічних помилок батьків або пом'якшити їх вплив на особистість дитини допоможе вчасна цілеспрямована підготовка молоді до сімейного життя та до батьківства, формування її педагогічної культури. Така робота повинна розпочинатись безпосередньо в сім'ях, коли і хлопчики, і дівчатка на прикладі своїх батьків на високому культурному рівні засвоюватимуть ролі чоловіка і дружини, батька і матері, продовжуватись в дошкільних закладах, школі, в спеціальних консультаційних пунктах, службах сім'ї і школах молодих батьків.

Підвищення психолого-педагогічної культури батьків передбачає передбачає забезпечення батьків надійними і усвідомленими знаннями про виховання дітей, а також визначається завданнями сімейного виховання молодших школярів. Основні з них такі [3, с. 136]:

1) турбота про здоров'я дитини, нормальний розвиток її почуттів і сприймання (органів зору, слуху, нюху, смаку);

2) піклування про всебічний розвиток дитини, формування її мовлення, елементарних знань та уявлень про навколишній світ за допомогою казок, пісень, лічилок, примовок, загадок, скоромовок, прислів'їв тощо;

3) формування ціннісних орієнтацій у дитини з позицій добра, справедливості, гуманності, чесності, почуття власної гідності;

4) створення сприятливої трудової атмосфери співробітництва;

5) залучення дитини до народних традицій, до активної участі у всенародних і сімейних святах.

З метою підвищення психолого-педагогічної культури, батькам доцільно дати такі поради [2, с. 167]:

1. Встановлювати і дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки, чіткого режиму життя (розподіл часу для праці, навчання, дозвілля, відпочинку).

2. Практикувати визначення кожному членові сім'ї його обов'язків, контролювати їх виконання, спільно з дітьми аналізувати стан життя родини, її перспективи, сімейні плани тощо.

3. Постійно тримати в полі зору шкільне життя дитини, цікавитись її успіхами, проблемами, труднощами, інтересами, запитами, прагненнями і способами їх задоволення.

4. Знати товаришів своєї дитини, коло її неформального спілкування, сповідувані нею ідеали, пріоритетні життєві орієнтири.

5. Виховувати у дітей відповідальне, ціннісне ставлення до свого здоров'я; культивувати розуміння обов'язку допомагати в майбутньому своїм літнім батькам і родичам, дітям, нужденним, утримувати свою сім'ю.

6. Компетентно й педагогічно грамотно (без повчань, моралізування, надокучливості, залякування, з урахуванням індивідуальних і вікових характеристик) обговорювати з дітьми проблеми асоціального змісту життя окремих людей (наркоманів, токсикоманів, алкоголіків). Стежити і намагатися, щоб перша інформація про наркотичне лихо надійшла до дітей саме від батьків, родини, а не від компанії з вулиці.

7. Розвивати й заохочувати у дітей самостійність, уміння аргументувати власну позицію, переконання.

8. Підтримувати постійний зв'язок зі школою, іншими виховними закладами, допомагати їм у пропаганді й утвердженні здорового способу життя підростаючого покоління.

9. Активно співпрацювати з педагогами, психологами, медиками.

Слід зазначити, що ефективність формування педагогічної культури забезпечується процесом, який реалізується в їх особистій виховній діяльності. Ефективності формування сприяють також методи активізації навчально-виховного процесу батьків – дискусії з проблем виховання дітей, аналіз педагогічних ситуацій, розв'язання педагогічних задач, педагогічні ігри та індивідуальні завдання батькам, які спрямовані на формування спостережливості, навичок спільної діяльності з дітьми, вироблення здатності до самоаналізу та критичного ставлення до особистої виховної діяльності в умовах сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання / С.Г. Карпенчук // Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2005. – 343 с.

2. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В.І. Лозова, Г.В. Троцько // Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.

3. Мельничук С.Г. Педагогіка (Теорія виховання). Навчальний посібник / С.Г. Мельничук – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 288 с.
4. Омеляненко В.Л. Робоча книга класного керівника / В.Л. Омеляненко та ін. // – Черкаси: Вид-во ЧДУ. – 1996. – 185 с.
5. Омеляненко В.Л. Теорія і методика виховання (Навчально-методичний комплекс з педагогіки) / В.Л. Омеляненко та ін. – К.: Знання, 2008. – 415 с.

Осіпенко М.С.

студентка;

Смогла Н.В.

викладач вищої категорії, викладач суспільних дисциплін,

Державний вищий навчальний заклад

«Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСТЬ І ОБ'ЄДНУВАЛЬНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ. НЕВИДИМИЙ БАТАЛЬЙОН

Український народ пройшов довгий і складний шлях до своєї держави. З моменту її утворення наукова громадськість активно виявляє пошану до тих, хто боровся за свободу Батьківщини. У сучасній історіографії помітний значний інтерес до історії національно-визвольних змагань українства на різних етапах. Проте роль жіноцтва у таких працях практично не розглядається, хоча заслуговує на увагу. Сьогодні українська жінка перестала бути просто тилом для свого чоловіка, який воює в АТО. Залишаючи вдома дітей, вона теж їде на війну – захищати країну і рятувати своїх побратимів.

Соціологи та дослідники гендерної нерівності назвали жінок на війні «Невидимим батальйоном». «Невидимість» жінок-військовослужбовиць пов'язана з тим, що жінки – невидимі для медіа і для інфраструктури армії, хоча служать в ній не поодинокі. За офіційною статистикою, участь в АТО взяли більше тисячі жінок, а з бійцями добровольчих батальйонів та волонтерами ця цифра в рази більша. Службу у ЗСУ станом на жовтень 2015 р. проходять 14,5 тис. жінок-військовослужбовців та 30,5 тис. працівників Збройних сил [1].

Вони воюють на рівні з чоловіками, гинуть, але, водночас, офіційно Україна не має ні розвідниць, ні снайперів. Поки єдина жінка, якій вдалося зламати армійський статут – це штурман Н. Савченко. Дозвіл літати вона особисто добилася в міністра, але ще за мирних часів [4].

Під час Революції Гідності в січні 2014 року була створена 39 Жіноча сотня Самооборони Майдану. Її засновниця Анна Коваленко зазначила, що «за три дні сотня набрала більше, ніж 150 жінок. Вони брали участь у зіткненнях на вул. Грушевського, чинили опір міліції та залишались присутніми на Майдані, коли найактивніший період протестів завершився» [4].

39 Жіноча Сотня Самооборони започаткувала програму підтримки жінок, що беруть участь АТО [2]. Наразі, 39 Жіноча сотня співпрацює з активістами самооборони в регіонах, організовує зустрічі в різних містах України з жінками, допомагає вимушеним біженцям з переселенням, організовує соціальні акції.

Наскрізною ідеєю усіх статей і сюжетів про жінок в українській армії є те, що кожен, хто там знаходиться – герой, кожен робить свій внесок у розв'язання конфлікту, налагодження миру і цей внесок є цінним. Це об'єднує жінок, які воюють в АТО на одному рівні з чоловіками. Серед таких жінок військова Надія Савченко, волонтер, офіцер ЗСУ, помічник міністра оборони (з 2015 року),

народний депутат України (ВР України VIII скликання) (з 2016) Тетяна Ричкова, учасниця АТО, голова волонтерського Центру підтримки аеророзвідки, волонтер-активістка Марія Берлінська та інші.

Надія Вікторівна Савченко – українська військова, штурман-оператор вертольота Мі-241 6-ї окремої бригади армійської авіації Сухопутних військ Збройних Сил України, старший лейтенант. Герой України (2015).

Військову службу почала в залізничних військах радисткою. У 2004–2005 роках у складі українського миротворчого контингенту брала участь у місії в Іраку [4]. Після повернення вступила до Харківського університету повітряних сил, отримавши дозвіл особисто від міністра оборони України А. Гриценка.

Під час війни на Сході України 2014 року брала участь в АТО як доброволець батальйону «Айдар». У бою біля смт. Металіст під Луганськом потрапила у полон до терористів. На початку липня 2014 р. опинилась на території Російської Федерації, її звинуватили у вбивстві російських журналістів. Не дивлячись на всі дії української влади та світового співтовариства, безстрокове голодування Надії, 22 березня 2016 р. суд приговорив Н. Савченко до 22 років ув'язнення.

Надія Савченко – народний депутат України 8-го скликання. Делегат Парламентської Асамблеї Ради Європи з 25 грудня 2014 року. 10 вересня 2015 року, Європейський парламент прийняв резолюцію щодо звільнення українських політв'язнів у РФ, зокрема Надії Савченко.

Аміна Вікторівна Окуєва (Наталія Вікторівна Нікіфорова) – український лікар, громадський активіст, учасниця подій Революції гідності та війни на сході України у складі батальйону «Київ-2».

Народилася 5 червня 1983 р. в м. Одеса. Разом з родиною мешкала у Москві та Грозному. До України повернулася 2003 р., вступила до Одеського медичного університету, який закінчила за спеціалізацією загальна хірургія. З початком Євромайдану вступила до Самооборони, де була лікарем 8-ї Афганської сотні. З початком війни на сході України, у липні 2014 року, вступила до лав батальйону «Київ-2», куди була записана фельдшером, але згідно з її слів, мало приділяла увагу медицині, несла службу рядового бійця [3]. Брала участь в обороні Дебальцева. Пізніше служила у батальйоні «Золоті ворота».

Аміна Окуєва загинула 30 жовтня 2017 року неподалік с. Глеваха у Київській області внаслідок диверсійного нападу на автомобіль подружжя.

Жінки в АТО – це не лише бійці і амазонки, але й турботливі й чуйні солдатки, медики, психологи, фотографи та інші. Вони піклуються про бійців, допомагають їм та підтримують своєю працею і присутністю.

Анастасія Гудочкина з Київщини у зоні АТО пробула 50 днів і була єдиною медсестрою на 70 бійців (блокпост у Маріуполі). Колега Анастасії – медсестра Лілія Томчишина рятувала життя наших захисників у маріупольському аеропорту. В зону АТО жінка подалася добровільно.

В ході виконання заходів в зоні АТО військові частини ЗСУ зіткнулися із проблемою всебічного забезпечення. Прості українці виступили з ініціативою волонтерської допомоги армії. Не залишилися осторонь і волонтери м. Білгород-Дністровського – Анна Пушкаревська, Наталя Доперук та інші. Волонтери громадської організації «Разом зможемо» здійснюють всебічну допомогу військовослужбовцям м. Білгород-Дністровського в зоні АТО.

Такі різні долі, але об'єднані в «невидимий батальйон» – одну єдину фронтową долю бійців і волонтерів АТО, любов'ю до Батьківщини, боротьбою за цілісність і незалежність України. Не дивлячись на значний внесок «невидимого батальйону» жінок, структура ЗСУ виключає із армії жінок. Тому армія повинна створити умови для участі у військових діях жінок нарівні із чоловіками, мати можливість реалізовувати свої бажання та можливості по захисту своєї Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Майже тисяча українок взяли участь в АТО // УНІАН, 9 жовтня 2015 р. / [Електронний ресурс] // <http://www.unian.ua/war/1147650-mayje-tisyacha-jinok-viyskovoslujbovtsiv-vzyali-uchast-v-ato.html>.
2. Програма Жінки в АТО, 39-та жіноча сотня самооборони./ [Електронний ресурс] / http://39s.com.ua/ua/news/startu_programa_pdtrimki_zhnki_v_ato/.
3. З Сантарович А. Українские амазонки: Амина Окуева и ее борьба с «российской Ордой» / [Електронний ресурс] // 12 березня 2015 // <https://inforesist.org/ukrainskie-amazonki-amina-okueva-i-ee-borba-s-rossijskoj-ordej/>.
4. Хромейчук О. Гендер і націоналізм на Майдані // Historians.in.ua, 27 жовтня 2015 р. / [Електронний ресурс] // <http://historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/1673-olesia-khromeichuk-gender-i-natsionalizm-na-maidani-a>.
5. Шидловська Є. П'ять історій про Надію Савченко // BBC Україна. 17 квітня 2015 / [Електронний ресурс] // http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2015/04/150306_savchenko_impressions_she.

Очеретяний А.В.*аспірант,**Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини***ФУНКЦІЇ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У США**

Підвищений інтерес вітчизняних та американських дослідників до функцій життєвих цінностей студентів обумовлений спільною науковою позицією щодо розгляду цих цінностей як потужного регулятора життєдіяльності людини та важливого інтегратора прогресивних змін у суспільстві. Вони є направляючими векторами для молоді на життєвому шляху, обумовлюють її поведінку і діяльність [1; 6; 8; 10]. Крім того, спрямованість людини на певні життєві цінності та ціннісні орієнтації обов'язково впливає і на процес формування суспільної свідомості в цілому [2].

В американській педагогічній науці та практиці розглядають життєву цінність як феномен, який об'єктивно, за своєю природою є благом для людини, спрямованим на позитивне утвердження її в бутті життя, всебічну реалізацію її творчих можливостей у життєдіяльності [6].

Американська дослідниця Д. Тільман (Diane Tillman) [10] наголошує, що життєві цінності американського студента є основою для вибору цілей, способів і умов його діяльності, а також допомагають йому відповісти на питання, заради чого він живе, вчиться, обирає ту або іншу професійну діяльність?

З аналізу навчальних планів і програм ряду сучасних вищих навчальних закладів США [9] слідує, що у процесі здобуття вищої освіти студент не лише оволодіває новими знаннями та вміннями, а й здобуває життєвий досвід. Причому навчально-виховний процес спрямовується на відкриття перед кожним студентом нових сторін реальності, в результаті чого відбувається глибоке переосмислення ним власного життя. Цей процес переосмислення визначає мотиви дій і внутрішній зміст тих завдань, які випускник вузу буде виконувати в житті в майбутньому [8].

У площині розвитку особистості життєві цінності американських студентів виконують такі функції: гармонізують і інтегрують духовний світ індивіда, визначаючи його соціальну значущість; визначають цілісність, унікальність і неповторність особистості; регулюють поведінку і діяльність майбутнього випускника в суспільстві, визначаючи його дії і вчинки в різних соціумах [6].

Щодо результативності обраних життєвих стратегій студентів у США вирізняють конструктивні та деструктивні функції життєвих цінностей [10].

Згідно Ізабель Пешар (Isabelle Peschard), життєві цінності з одного боку, є елементами когнітивної структури особистості, з іншого боку – елементами сфери її потреб і мотивацій, що спричинено двоїтим характером системи цінностей, які зумовлюються одночасно індивідуальним і соціальним досвідом [8]. Тобто вони виконують подвійну функцію: функцію когнітивного елемента структури особистості й функцію мотивації студента.

Американський учений Кларк Кер (Clark Kerr) вважає, що життєві цінності є невід'ємною складовою духовного життя людини, обґрунтовують ідеали і норми, єднають суспільство духовно. А тому, він виділяв такі функції життєвих цінностей: 1) орієнтаційна щодо ідеалів і зразків діяльності; 2) конструювання стратегії життя; 3) нормативна щодо стилів поведінки [7].

Орієнтаційна функція життєвих цінностей американських студентів передбачає визначення конструктивних напрямів та прийнятних у суспільстві зразків діяльності. Ідеал постає перед американцем як мірило реальності. Неадекватне ставлення до ідеалу перетворює його на ідола. В ідеалі людина не зникає, вона формує себе, має себе самоціллю, в ідолі вона втрачається, її метою є інший.

Функція конструювання стратегії життя американського студента, орієнтується на добробут родини, плюралізм, мультикультурність, толерантність, демократизм, патріотизм, істину, соціальну справедливість, професіоналізм і конкурентоздатність.

Нормативна функція життєвих цінностей американських студентів щодо стилів їхньої поведінки спрямована на закріплення життєвих правил, вимог, законів поведінки, які виводяться із сенсу життя. Варто відзначити, що американці дуже поважають закон і право.

Реалізація функцій життєвих цінностей американських студентів з початку XXI ст. відбувається у площині балансу між «корпоративними реаліями» та «освітньо-культурними ідеалами» [9].

Згідно результатів досліджень Девіда Т. Конлі (David T. Conley) та Центру поліпшення освітньої політики [4], проведених упродовж останніх 5 років, забезпечення реалізації функцій життєвих цінностей американських студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу має відбуватись з використанням так званих «чотирьох ключів до здобуття знань та підготовки до кар'єри». Перший ключ «THINK» – «ключ пізнавальних стратегій» (Key Cognitive Strategies) [5]. Другий ключ «KNOW» – «ключ розуміння структур, знання» (Key Content Knowledge). Третій ключ «ACT» – «ключ методики навчання та навчальних технологій» (Key Learning Skills and Techniques). Четвертий ключ «GO» – «ключ втілення знань у навички» (Key Transition Knowledge and Skills).

Водночас, освітній експерт Тоні Вагнер (Tony Wagner) виділив сім якостей, які необхідні для «виживання» студенту в майбутньому, а саме: критичне мислення і мотивація вирішення проблем; співробітництво і лідерство; гнучкість і адаптивність; ініціативність і підприємництво; ефективна вербальна і невербальна комунікація; оцінка й аналіз отримуваної інформації; цікавість і уява. [3]. Виховання цих якостей і врахування особливостей мислення студентів він вважає неодмінною умовою для того, щоб молоді люди могли повністю реалізувати свій життєвий потенціал.

Загалом, функції життєвих цінностей американських студентів виконують важливе завдання – проектування їхньої життєдіяльності та наповнення смыслом внутрішнього духовного життя.

Список використаних джерел:

1. Легун О. М. Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості / О. М. Легун // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ / за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII, ч.4. – К., 2010. – С. 241-248.
2. Марчук В. В. Ціннісні орієнтації в структурі педагогічної свідомості / В. В. Марчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.chnpu.edu.ua/download/vs111/48.pdf>.
3. Bidshahri Raea. 7 Critical Skills for the Jobs of the Future / By Raea Bidshahri. – Jul 04.2017 [Electronic resource] – Mode of access –<https://singularityhub.com/2017/07/04>.
4. Conley David T. Pathways to Postsecondary and Career Readiness / David T. Conley. – Wellington, 2011. – 51 p.
5. Conley David T. The Four Key Dimensions of College and Career Readiness / David T. Conley. – 2012 [Electronic resource] – Mode of access –<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118269411.ch1/summary>.
6. Crossan M. In Search of Virtue: The Role of Virtues, Values and Character Strengths in Ethical Decision Making / Mary Crossan, Daina Mazutis and Gerard Seijts Mary Crossan // Journal of Business Ethics. – 2013. – № 113 (4). – P. 567-581.
7. Kerr Clark. The Great Transformation in Higher Education, 1960–1980 / Clark Kerr. – New York: State University of New York Press, 1991. – 383 p.
8. Peschard Isabelle. The value(s) of a Story: Theories, Models and Cognitive Values / Isabelle Peschard // Journal of Social Philosophy. – 1994. – № 25 (1). – P. 97-109.
9. Samuel M. Natale. Higher Education in Crisis. The Corporate Eclipse of the University / Natale M. Samuel and Anthony F. Libertella. – New York: State University of New York Press, 2001. – 245 p.
10. Tillman D. Living values. Activities for Young Adults / Diane Tillman. – N.Y.: International Coordinating Office, 2001. – 400 p.

Павлова Н.Г.

викладач української мови та літератури вищої категорії,

Державний вищий навчальний заклад

«Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»

СТАН ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Бути патріотом – це ... шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім, щоб було честю носити ім'я українця; ... вимагати гарних і добрих учинків від себе, як від українця, а не ненавидіти інших тому, що вони «не українці».

В. К. Липинський (український історик)

У сучасних умовах реформування освіти особливого значення набувають проблеми професійної підготовки майбутнього фахівця. Окрім фахових знань, умінь і навичок, сучасний вищий навчальний заклад має формувати й громадянина-патріота, небайдужого до долі української держави, економіки, освіти та культури. Вирішення цього завдання вимагає належної організації патріотичного виховання майбутніх фахівців.

Як показують події останніх років, забезпечення належним чином національного суверенітету і територіальної цілісності України потребує докорінного реформування вітчизняної системи виховання молоді, її спрямування на становлення свідомих громадян і патріотів української соборності. Нині проблема патріотичного виховання набуває особливого значення, оскільки від її вирішення багато у чому залежить майбутнє нашої нації. Тому на сьогоднішній день державна політика України у сфері національно-патріотичного виховання реалізується відповідно до положень Конституції України, Законів України «Про

оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про освіту», Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр. тощо [1-8].

Відродження патріотизму – нагальна проблема сучасного українського суспільства. Що ж таке патріотизм?

Аналіз соціально-гуманітарної та психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок щодо сутності патріотизму як моральної якості людини, яка виявляється у здатності людини ідентифікувати себе з рідним народом, у любові та відданості своїй батьківщині, потребі у постійному власному духовному й інтелектуальному зростанні заради величі і слави своєї батьківщини та готовності за будь-яких умов постати на захист істинної демократії, національних інтересів свого народу, практичними справами зміцнювати її могутність і незалежність. А патріотичне виховання студентів – це організований, планомірний та цілеспрямований процес засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, спрямований на формування у неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань та поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни.

Досвід державної політики впродовж усіх років незалежності України засвідчив, що національно-патріотичному вихованню дітей та молоді не приділялось достатньої уваги. У зв'язку з цим актуалізувалася низка проблем, серед яких найгострішими є відсутність ефективного механізму формування та реалізації державної політики у цій сфері; брак духовності і моральності у суспільстві; наявність істотних відмінностей у системах цінностей, світоглядних орієнтирах громадян; наявність розбіжностей в уявленнях про історичне минуле; незавершеність процесу формування національного мовно-культурного простору; перетворення інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю; відсутність єдиних підходів до процесу національно-патріотичного виховання тощо [8, п. 2].

Науково доведено, що молодь не лише копіює усталені взірці поведінки і взаємодії попереднього покоління, але й здатна вносити в них новий зміст в залежності від умов життя, що постійно змінюються. Тому завжди є цікавими дані соціологічних досліджень щодо вивчення тенденцій зміни соціального обличчя молоді, її норм, цінностей та інтересів.

Таке дослідження було проведено на базі Білгород-Дністровського морського рибпромислового технікуму у лютому 2018 року. Для отримання інформації, яка дає відносно цілісне уявлення про рівень патріотичної вихованості студентської молоді даного вищого навчального закладу, було проведено анкетування, яке охоплювало 110 респондентів з різних курсів. Тож, який він, патріотизм, очима молоді? Наведемо деякі отримані дані.

Вік респондентів можна розподілити таким чином: 47% віком 15-16 років; 40% – 17-18 років; 11% – 19-20 років; 2% – іншого віку. 82% опитаних чоловічої статі, а 18% – жіночої.

Як свідчить анкетування, абсолютна більшість (87%) вважає патріотом того, хто любить свою країну (96 респондентів). На питання «Що для Вас означає бути патріотом?» 50% відповіли: «прагнути кращого майбутнього для своєї Батьківщини», інші 50% – це відповіді: «стати на захист Вітчизни за різних умов», «любити свою землю» та «любити свою родину». Патріотизмом студенти вважають «вірність Батьківщині» (41%), «повагу до рідної землі» (29%), «готовність захищати інтереси свого народу» (28%). На питання «Чи готові ви захищати свою Вітчизну від ворогів?» лише 21 респондент (19%) відповів «ні». 92 студенти (84%) «відчувають себе громадянином України», а 63% вважають «патріотизм національною рисою українця». На питання «У чому виявляються Ваші патріотичні почуття?» отримано такі результати: відповідальність за свої вчинки (41%); участь у громадському житті (21%), серйозне ставлення до навчання (10%); формування професійних якостей (10%). Цікавими є відповіді на запитання «Які почуття виникають у Вас, коли звучить Гімн України?»: у 27% респондентів це почуття патріотичного піднесення; у 24% – почуття гордості; у 23% – любові до України; у

13% – хвилювання. Взірцем патріота для сучасної молоді в основному є історичні та національні герої (43%), а також видатні діячі Держави (17%) та батьки (14%). 59% вважають необхідним патріотичне виховання студентської молоді. Цифри свідчать про погане знання минулого та сучасного України: 25% не знають, «коли була проголошена незалежність України», 53% не знають, «коли була прийнята чинна Конституція України», а 75% не знають, «який державний устрій в Україні».

Окремо зупинимося на мовному питанні. Цікавими виявилися такі данні: 65% студентів вважають, що любов до рідної мови є проявом патріотизму, а 57% – що патріоту обов'язково володіти мовою своєї Батьківщини. Українська мова є «солов'їною» (рідною) для 69% і до неї ставляться з повагою 68% студентів. 78% вважають, що культура мови є ознакою освіченості, а майбутній фахівець повинен підвищувати рівень культури мовлення. Читанню художньої літератури віддають перевагу 37%, наукової літератури – 17%, публіцистики – 7%, іншої літератури – решта. Інформацію щодо соціальних, політичних, економічних та інших проблем наша молодь в основному отримує з Інтернету (42%), телебачення (32%), решта – з газет, радіо та інших джерел. Під час дозвілля віддають перевагу спілкуванню з друзями 57 студентів; спорту – 51; Інтернету – 40; читанню – 11; перегляду телепрограм – 10 (цікавими для 80 студентів є фільми і серіали; для 29 – розважальні і видовищні телешоу; для 26 – науково-пізнавальні).

Щодо освіти, то метою навчання у ВНЗ студентами названо можливість реалізувати себе у професії (61%) та отримання знань (44%). Майбутня професійна діяльність для молоді означає високооплачувану роботу (55%) та створення власної справи (36%). 82% респондентів стурбовані майбутнім України, але тривожним є факт, що 29% не пов'язують з нею своє майбутнє. Працювати за кордоном хочуть 26%, а в Україні – 53%; решті байдуже, де працювати, головне бути забезпеченим. 50% опитаних вважають, що доля України залежить «від самого себе» (тобто самих громадян), а близько 47% – від Президента та Верховної Ради.

Шлях до успіху в українському патріотичному вихованні має пролягати через осучаснений зміст патріотичного виховання майбутніх фахівців, що, як видно з результатів анкетування, вже дає свої перші позитивні результати. Ці зрушення у свідомості молодого покоління були б неможливі без злагожденості у діях педагогічного колективу щодо організації та реалізації заходів із національно-патріотичного виховання.

У навчальних планах, планах виховної роботи, робочих програмах навчальних дисциплін, індивідуальних планах роботи викладачів виховна робота є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу. Так, у поточному навчальному році метою нашого закладу є втілення програми громадянського виховання «Я – людина, патріот, громадянин, гуманіст, сім'янин». Це стає можливим завдяки певним заходам, як, наприклад, проведення виховних годин «Живи моя держава, Україна», «Таланти твої, Україно!», «Це моя Україна, це моя батьківщина, що як мати і тато одна», «Стати Європою, щоб бути Україною», «Україно! Мій коханий краю!» тощо. Крім того важливим є проведення книжкових виставок, наприклад «Україна, вільна, суверенна, ти в моєму серці назавжди», «Пам'ять серця», а також презентація літератури, присвяченої історії незалежності України. Викладачами гуманітарного циклу проведено тиждень української писемності та мови, оформлено виставки до знаменних дат України. Кожного року заклад бере участь у Всеукраїнському конкурсі знавців української мови імені П. Яцика, у Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Т. Шевченка, в обласних предметних олімпіадах та інших заходах.

Відомо, що святкування знаменних календарних дат, відвідування краєзнавчих музеїв, знайомство з пам'ятками історії та культури рідного міста, села, краю – найбільш сприятливий ґрунт для виховання патріотизму у студентському середовищі, один із засобів утвердження громадянської зрілості, духовного становлення громадянина. Популяризація вітчизняної культурної спадщини дає можливість сучасній молоді доторкнутися до давньої матеріально-духовної культури, відчутти її глибинне коріння, виховувати почуття гордості за свою країну,

культуру, народ. Пізнавально-виховне значення мають вечори, присвячені митцям рідного краю, України, традиційні Шевченківські дні. Наприклад, цьогорічні виховні години «Літопис народної слави», «Велич народного подвигу», «З тобою, краю мій солов'їний, іду дорогами війни», «Будьмо гідними називати себе українцями», «Україна в часи важких випробувань», проведення днів пам'яті жертв голодомору «Голодомор 1932–1933 рр. в Україні» та героїв Крут, засідання круглого столу за темою «Досягнення і перспективи співробітництва України з НАТО», зустрічі з учасниками бойових дій на сході України, членами сімей небесної сотні, бійцями АТО, шефство над ветеранами Другої Світової війни тощо – все це дає безліч можливостей для реалізації завдань патріотичного виховання студентів.

Отже, такий матеріал має включатися до змісту патріотичного виховання та сприяти формуванню у студентської молоді основних рис патріотизму

– усвідомлення особистістю своєї національної належності	відбувається через знайомство студентів з минулим, з історією своєї країни, народу, мови, культури, традицій, з видатними українцями минулого і сучасності;
– любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій, прагнення до вдосконалення мовленнєвої культури	відбувається через розуміння студентами необхідності сучасного етапу українізації: повернення до рідних коренів, витоків українства; через національне самоствердження й саморозвиток;
– знання історії своєї Вітчизни, пошана до історичної пам'яті	переконає студентів у тому, що українці мають всі підстави пишатися видатними постатями минулого (від державних діячів – князя Володимира, гетьмана Б. Хмельницького, першого президента М. Грушевського до народних героїв, оспіваних в думах та легендах, – козака Голоти, Марусі Богуславки, Довбуша, Кармелюка), своїм глибоким корінням християнської моралі, освіти та культури;
– розуміння менталітету, самокритичне ставлення до національних вад та дій щодо самоусунення їх у себе	в цьому випадку формується переконання, що лише людина з високими моральними переконаннями може стати справжнім патріотом;
– відчуття власної відповідальності за долю країни, народу, нації, готовність до захисту Батьківщини	формується у процесі пізнання самого себе, своїх сил, здібностей, вчинків, свого ставлення до самого себе і навколишнього світу;
– розуміння й сприйняття української ідеї, сприяння розбудові державної незалежності України	студенти усвідомлюють: якщо українську ідею не знищили 300 років татарської навали, століття панування російського царизму, 70 років радянського гноблення, то нині тим паче не знищити віру у майбутнє України; у них зміцнюються переконання, що незалежність України – наскрізна ідея українського народу, який не здолати;
– дотримання Конституції України, дбайливе ставлення до національних багатств і рідної природи	у центрі уваги є вивчення та аналіз статей Конституції, які стосуються прав та обов'язків громадян, що впливає на відповідальне ставлення молодих людей до своїх дій та вчинків, на зростання громадянської свідомості;
– повага до культур інших народів	студенти усвідомлюють: моральні цінності у сучасному інформаційному світі є значущими; повага до старших, освічених, толерантність і терпиме ставлення до чужої думки, вірування, поведінки притаманне українцям.

Як бачимо, існує багато заходів для підвищення рівня патріотичної свідомості сучасних студентів, яких ми маємо постійно і планомірно вживати для досягнення основної мети – становлення майбутніх фахівців як громадян-патріотів України, тих, які повинні бути єдиними у прагненні бачити її сильною, могутньою, незалежною державою, готовими стати на захист істинної демократії та національних інтересів свого народу. Адже ген патріотизму в українців неможливо знищити.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 р., № 1932-ХІІ. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 р., № 1935-ХІІ. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.: Закон України від 9 квітня 2015 р., № 314-VIII. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 9 квітня 2015 р., № 317-VIII. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Постанова Верховної Ради України від 12.05.2015 р., № 373-VIII. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр.: Указ Президента України від 13.10.2015 р., № 580/2015. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Рєка О.П.

*викладач української мови та літератури вищої категорії,
викладач-методист,*

ДВНЗ «Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА ТА ПАТРІОТА УКРАЇНИ

Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку 21 століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу.

Ліна Костенко.

«Учитель будує Україну в дитині, в молодому поколінні»

Омелян Вишневський

Найхарактернішими рисами, притаманними людині, народу є суспільна свідомість, суспільна діяльність і мова. Жодна з цих рис не може існувати окремо. Кожен етнос розмовляє власною мовою. Кожна мова є надбанням певного народу. Особливо тісний зв'язок між мовою та суспільною свідомістю. Усі витвори людської свідомості знаходять вираження у формі мовних знаків. Великий мовознавець О.Потебня писав: «Мова є засобом не виражати готову думку, а створювати її...» [1]. Мова належить до найважливіших ознак, сутностей людини, є

засобом і матеріалом духовного формування й становлення особистості людини, її інтелекту та формою буття. Вона не тільки найпотужніший засіб спілкування, знаряддя думки (мислення), а й дух народу, його історія і водночас необхідна умова існування не лише культури народу, а і його самого.

Іван Огієнко відзначав: «Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма нашого організування. Мова – душа кожної національності, її святощі, її національний скарб... У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, у певній традиції. У такому разі мова – це найяскравіший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я. І поки живе мова – житиме й народ» [2, с. 239-240].

Сучасні мови разом із народами, носіями цих мов, пройшли довгий, часом тернистий шлях у своєму розвитку. У вченні про націю як історичну форму спільності людей мова в купі з територією, економічним життям, культурою та особливостями психології виступає однією з найхарактерніших ознак, що входять в це поняття. Отже, мова є однією з характерних ознак сучасної нації. Національна мова входить до поняття національної культури. У ній зафіксовано досвід попередніх поколінь, неповторний менталітет народу, його духовні надбання. Мова невмируща, бо в ній – безсмертя народу. Вона твориться народом, живе в ньому та з ним. Саме це засвідчує історія українського народу. Історія мови є частиною історії народу. Крім того, мова в своєму словнику фіксує історичні факти життя народу, його зв'язки з іншими народами, розвиток культури тощо. Мова допомагає краще зрозуміти людину в її минулому і сьогоденні [3, с. 7].

Мова, крім цього, є важливим державотворчим чинником організації та координації всіх видів суспільної діяльності, засобом консолідації народу. Але шлях до цього був нелегким. У цесарській Австро-Угорщині, а особливо в Московській імперії переслідувалося писане й друковане українське слово, не раз і заборонялося. Українській мові відмовляли у праві на існування, твердили, ніби це не мова, а діалект. Іван Франко писав:

Діалект, а ми його надишем
 Міццю духа і огнем любови,
 І нестерпний слід його запишем
 Самостійно між культурні мови... [4, с. 6].

Упродовж століть Україна зазнавала від своїх найближчих сусідів спланованих і жахливих своїми наслідками акцій геноциду, голодомору, лінгвоциду, денаціоналізації. На найвищому державному рівні видавалися закони, постанови та розпорядження про заборону, викорінення й асиміляцію української мови. І в роки сталінських репресій, а ще більше в добу застою українська мова знову зазнала тяжких випробувань, була витіснена з багатьох сфер функціонування. Наслідки цієї політики відлунюють у сьогоденні. виправити становище стало можливим під час так званої «перебудови», із здобуттям незалежності. 26 жовтня 1989 року було прийнято закон «Про надання українській мові статусу державної». Державність української мови підтверджена й 10-ю статтею Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року, а саме: «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

На жаль, незалежність України не змінила мовної державної політики, мова однієї з найдавніших націй продовжувала втрачати природну якість, натомість у багатьох регіонах утворився страшний покруч – суржик – недоладна мішанина рідної мови та чужого. Ця суміш мов є результатом рабської психології, комплексу меншовартості, сірої посередності частини населення, яка прагнула пристосуватися до нав'язаної культури. Суржик є небезпечним, шкідливим, паразитом на тілі мови,

і може призвести без перебільшення до зникнення мови. Спотворена мова робить мислення людини примітивним. Сучасний мовознавець Л. Масенко стверджує: «Асиметричний масовий білінгвізм має наслідком не тільки зовнішнє звуження сфери вживання української мови. Він «підточує» її зсередини, створює ґрунт для її внутрішнього розкладу, активізуючи процеси змішування російської й української мов» [5, с. 25].

З утратою рідної мови руйнується національне мислення, світосприйняття, що є причиною денационалізації. О. Потебня застерігає, що для народу, який денационалізується, складаються погані умови для інтелектуального розвитку, денационалізація зводиться до «поганого виховання, до моральної недуги:... на ослаблення зв'язку підростаючих поколінь із дорослими, що замінюється лише кволим зв'язком із чужими, на дезорганізацію суспільства, аморальність, спідліття» [1, с. 271].

Утративши мову, народ гине як окрема історична величина і стає населенням, контингентом, електоратом, біомасою [6, с. 11]. Саме тому кожен свідомий того народ має дбайливо ставитись до рідної мови, оберігати її. Саме тому ми повинні виховувати в собі повагу до мови, якою спілкуємося, до власного народу, його історії, культури. Ми, сучасники, повинні відчувати свою спільність із своїми попередниками та нащадками, свою відповідальність. Лише для тих, хто знає мову, вона є засобом комунікації, мислення, пізнання, ідентифікації в межах певного об'єднання, а для тих, хто не знає, не хоче знати, погано знає, мова стає причиною роз'єднання, сепаратизму, відокремлення, ворожнечі. Шевченкові слова пророчі, вони ще довго будуть актуальними:

Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому наuczайтесь, й
Й свого не цурайтесь.

У наш час, коли Україна в небезпеці, коли її земля стікає кров'ю, коли нівелюється приналежність людини до певної нації, коли мова стає розмінною монетою для політикуму, виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Це нагальна потреба сучасності, так як в часи кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері, часи боротьби за суверенітет і територіальну цілісність закладаються основи для формування свідомості нинішніх та майбутніх поколінь. Ті процеси, свідками яких ми є, зумовили пробудження громадянської ініціативи, волонтерської діяльності, ідентифікаційні процеси в особистісному розвитку сучасного українця. Спостерігається сплеск прояву патріотичних почуттів, нового ставлення до історії, мови, культури українського народу. Тому важливо створити умови для забезпечення у молоді, дітей патріотичної свідомості, відповідальності, любові до Батьківщини, гордості, шанування історичної пам'яті тощо.

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в сучасній Україні все більшої уваги набуває виховання у молодого покоління активної громадянської позиції, патріотизму. З огляду на це необхідно розуміти, що мова повинна стати тим важливим чинником патріотичного виховання, який дозволить утвердити в свідомості підростаючого покоління патріотичні цінності, переконання, формувати мовленнєву культуру, культивувати кращі риси української ментальності тощо.

Розвиток і стан функціонування мови значною мірою зумовлені станом суспільства. Сучасній Україні потрібен свідомий вплив суспільства на мову, потрібна нова мовна політика, яка буде розповсюджуватися не тільки в тих регіонах країни, де й так мова функціонує на всіх рівнях, а там, де вживання мови існує тільки на папері. Від цієї політики залежить мовна ситуація, політичні пріоритети, національна самоідентифікація. Модернізація системи освіти, зокрема викладання

української мови, створення теле-, радіопрограм, періодичних видань для молоді, що популяризують українську культуру, виробництво україномовного кінопродукту, видання науково-популярної та сучасної української книжки, проведення українських музичних фестивалів у російськомовних регіонах, підготовка книг патріотичної спрямованості про історичні події, великих українців та сучасних героїв тощо мають створити умови для формування національно свідомого громадянина, патріота. Отже, інформаційний ресурс повинен кардинально змінити стан речей, а особливо в регіонах віддалених від Києва з великим відсотком російськомовних мешканців та нацменшин.

Часто можна стати свідком поширеного мовного нігілізму, вираженого в типовій формулі: «Яка різниця, як говориш!» Виявляється, що люди, які недбало ставляться до своєї мови, позбавлені і почуття власної гідності. Виховані в атмосфері стереотипів, бездумної масової культури, вони не можуть бути творцями оригінальних, непересічних ідей на благо України. Хто якою мовою думає, той до того народу належить», – писав син датчанина і німкені, але російський учений, творець тлумачного словника російської мови В. Даль. Подібну думку знаходимо і в О. Потебні: «Єврея, цигана, татарина, німця, зросійщених настільки, що мовою їхньої заповітної думки стала російська мова, ми не можемо зарахувати ні до якого народу, крім російського» [1].

Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання в системі освіти на різних рівнях. Навчальний заклад має стати місцем, осередком становлення громадянина-патріота. Викладачу-словеснику необхідно подолати стереотип неповноцінності української мови, комплексу меншовартості, який сформувався у свідомості українця і, як не дивно, передається у спадок підростаючому поколінню. Необхідно прищепити любов до рідної мови, небайдужість до її стану, повагу до української мови, як до сучасної європейської мови, виховати почуття гордості щодо спроможності сучасної української мови вживатися в різних сферах людської діяльності, прагнення вдосконалювати власну мовну культуру. Чим міцніші зв'язки людини з рідною мовою народу, тим більшого можна сподіватися від неї як від громадянина, свідомого творця матеріальних і духовних благ, патріота й інтернаціоналіста. Саме усвідомлення себе українцем повинно стати кінцевою метою патріотичного виховання. Тому наше суспільство, пробудившись від довгого інтелектуального сну і приступивши до морального самоочищення, національно-патріотичного виховання, побачило ті болячки, які багато років прикривались бадьорими лозунгами й закличками.

Без державної мовної політики зусилля одного навіть геніального викладача-словесника не здатні виховати любов до мови, літератури, історії а отже, і любов до рідної країни. Тому поява Концепції національно-патріотичного виховання, збільшення україномовного контенту в мас-медіа, створення Нової української школи нами сприйнята як конкретний вагомий крок на шляху формування власне патріотизму та нового вектору розвитку держави.

Отже, процес перезавантаження, оновлення розпочато. Ми впевнені, що талановиті, креативні освітяни відреагують на запит суспільства, держави і запропонують цікаві знахідки для втілення принципів патріотичного виховання в сучасний навчально-виховний процес. Це стане запорукою небайдужості до будування нової України як сьогоdnішнього, так і прийдешніх поколінь громадян. Найкращою мотивацією до безкорисної суспільної праці є почуття гордості за свою державу, мову, співпереживання за минуле, співпричетність до творення її сьогодення та майбутнього. Саме тому патріотичне виховання молоді шляхом розвитку мови є одним з найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні.

Список використаних джерел:

1. Потебня А. Эстетика и поэтика. – М., 1976.
2. Огієнко Іван. Українська культура. – К., 1991. – С. 239-240.
3. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – С. 7.
4. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – С. 3-8.
5. Масенко Л. Мова і політика. – К., 1999.
6. 6.Зубков М.Г. Сучасна українська ділова мова. – Донецьк, 2005. – С. 9-15.
7. Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді. МОН № 641 від 16.06.15 року.

Саморідна М.О.*студент;***Боровікова-Абажер О.В.***викладач філософії,**ВНЗ «Білгород-Дністровське педагогічне училище»***НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ОСНОВА ПАТРІОТИЗМУ
(НА ОСНОВІ ДОСЛІДЖЕНЬ ОКСАНИ ЗАБУЖКО)**

Аналіз світового досвіду виразно свідчить, що одним з найважливіших факторів консолідації нації, становлення патріотизму громадян держави є національна ідея.

Історично національна ідея спливає на поверхню суспільно-політичного життя, як правило, у зв'язку із загостренням державотворчих питань. Так, в Україні питання національної ідеї – традиційне. Але здобуття незалежності й спричинило чергове його загострення. Після того як питання свободи і незалежності України вже не обговорюється, а сприймається як належне, проблематика «національної української ідеї» публіцистами спрямовується в інше русло – дискусії щодо її значення і складових, в контексті якої написані статті науковців і літературознавців. Дослідники вважають необхідним виділяти у вивченні української національної ідеї історіографічний, політичний і економічний аспекти.

Враховуючи перевагу історіографічного аспекту у вивченні публіцистами національної української ідеї, в першу чергу варто згадати дослідження Оксани Забужко «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період».

Оксана Забужко – українська поетеса, письменниця, літературознавець, публіцист. Її все частіше називають сучасним пророком своєї вітчизни, адже письменників її масштабу в сьогоденній Україні не багато. Не дивлячись на міжнародне визнання, письменниця не застигає у монументальній позиції великого метра і рухається постійно далі, продовжуючи розвивати філософське літературознавство.

«Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» – це перша праця, в якій філософія національної ідеї розглядається як самостійна інтелектуальна течія, що сягає далеко за межі політології – до питань про сутність і сенс національного буття. На широкому історико-культурному матеріалі, Оксана Забужко досліджує місце цієї течії в європейській – і, спеціально, українській – свідомості новітнього часу (XIX – поч. XX ст.).

Оксана Забужко визначає, що саме у другій половині XIX – на початку XX ст. на стикові історіософії, етнопсихології, історії філософії, культурології, а почасти і релігійної філософії формується особлива галузь філософського українознавства, початок якій було покладено ідейною програмою Кирило-Мефодіївського

товариства, що синтезувало у собі християнство і романтичний націоналізм. Україна в потоці історії, у єдності минулого, теперішнього і майбутнього уперше постає як самостійна філософська проблема. Оцей синтетичний погляд на свою національну спільноту як на єдиний, розгорнутий у соціальному часі й просторі суб'єкт історичного процесу називається національною ідеєю [2, с. 11].

Філософією національної ідеї називаються всі форми філософської рефлексії над національною ідеєю – від академічних досліджень до художньої літератури включно, тобто всі види словесної культури, у яких національна самосвідомість ставить собі питання, які зачіпають не лише інтелект, а й цілу людську істоту. Вперше це поняття з'явилося у кирило-мефодіївців, у Пантелемона Куліша, а не у Дмитра Донцова.

В своєму духовному філогенезі нація як суб'єкт культури мусить для ствердження своєї «самості» освоїти по змозі ширше число інокультурних впливів. З точки зору Оксани Забужко у новітню добу це число ніколи не було на Україні таким широким, як власне в останній чверті ХІХ – на початку ХХ ст., і може саме тому інтенсивність, ширина і глиbokість в ті часи були більше, ніж коли-небудь на протязі історії України [2, с. 18].

Окремий розділ присвячено національно-екзистенційним пошукам І. Франка, в чийй особі сконцентровано духовний досвід переломового для долі національної культури покоління української інтелігенції. Для нього було очевидним, що консолідування якихось союзів для досягнення вищих міжнародних цілей може статися аж тоді, коли народ, закріпивши свою окремішність стійким я-етнонімом, закономірно прагне до якомога повнішого розгортання своїх сутнісних сил – до діяльного самоствердження, і всяке намагання проскочити, зім'яти цей етап рівнозначне насильницькому збільшенню змісту світової історії, порушенню її органічності. І. Франко чітко бачив, що сама ця національна самореалізація абсолютно необхідна, неунікна як шлях розвитку людської цивілізації остільки, оскільки становить невід'ємну, органічну, натуральну складову процесу, еманіпації людської одиниці. Без цієї складової людина неминуче робиться неповною, бо все що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої намагання до панування одної нації над другою, або хоробрий сентименталізм фантастів, що раді би широкими вселюдськими фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації.

Іван Франко передбачав, що зміни, котрі назрівають к надрах старих імперій, будуть глобальними і що подальша доля України цілком залежатиме від того, наскільки вона сама, як колективний суб'єкт, виявиться дозрілою, дорослою. Цей страх неготовності невдовзі засвідчили події Української революції.

Для Франка, масовий характер національного руху виступає головним чинником органічності. Страх неготовності спрямовується своїм вістрям на кожную свідому людську одиницю, зобов'язуючи її до практично-дійової самореалізації у сфері національного приготування. Для нього, як і для більшості тогочасних теоретиків національної ідеї, незаперечним було те, що у становленні нації новітнього типу з народу, вирішальну роль покликана відіграти інтелігенція, вносячи в маси національну ідеологію.

Варто мати на увазі, що природним утворенням є не нація, а етнос (у Франка «раса»), нація ж є суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, культурний, отже набутий зміст. Етнос, «раса» – це тіло, матерія, форма, що, тільки запліднившись духом (культурним, отже набутим змістом) спроможна скластися на для-себе-сущу націю. За Франком це – ідеал повного, нічим не в'язаного і не обмежуваного життя і розвою нації і націлена на нього, обволікаюча, обіймаючи його собою віра.

Такі ідеали можуть повставати, можуть запалювати серця широких кругів людей, вести тих людей до найбільших зусиль, до найтяжчих жертв, додавати їм сили в найстрашніших муках і терпіннях.

Оксана Забужко у своїй роботі «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» визначила, що філософія української ідеї – це теоретична самосвідомість українського національного відродження ХІХ – початку ХХ століть всепроникальна для нашої духовної культури. Але при всій своїй значущості для духовних потреб пробудженого доісторичного життя українського народ, при тому, що рідко який дослідник не прилучився до розвитку цієї філософської течії особистим внеском, – при всьому цьому, філософія української ідеї не дала жодної випареної до кристалічно-понятійної форми філософської системи. Відповідно, взяти на себе цей труд випарювання живого потоку культури, та ще й культури літератури центричної, до жорстких мислених структур теперішньої ідеології – належить сучасному дослідникові.

Список використаних джерел:

1. Драч І. Чи працює українська національна ідея? // Український світ. – 1995. – № 1-3. – С. 3-4.
2. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. – К., 2009.
3. Канак Ф. Національна ідея у її втіленнях // Розбудова держави. – 1998. – № 7-8. – С. 40-47.
4. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К.: Либідь, 1999.

Черкашин О.В.

*кандидат педагогічних наук, викладач,
Національний університет цивільного захисту України*

ДОПОМОГА РЯТУВАЛЬНИКАМ У ВИБОРІ ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави [1, с. 25].

Процес організації виховання учнів навчальних закладів здійснюється шляхом:

- проведення навчально-виховної діяльності;
- роботи з дітьми в позаурочній та позакласній діяльності;
- позашкільної освіти;
- роботи органів учнівського самоврядування;
- взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами, органами управління та ін.

Важливим складником формування знань у молодших школярів є ефективний добір форм та методів виховної роботи. На нашу думку, найбільш дієвими будуть ті форми й методи, які зможуть найбільше вплинути на свідомість і поведінку дітей молодшого шкільного віку, будуть цікавими й доступними для їх вікової категорії, сприятимуть творчому пошуку та розвитку мислення, даватимуть можливість не лише отримувати знання, а й застосувати їх на практиці для реалізації завдань, пов'язаних, наприклад, із самозахистом у разі виникнення небезпеки для життя.

Найпоширенішим методом виховної роботи з дітьми у сфері пожежної безпеки є бесіда, яка є найбільш доступною для дітей молодшого шкільного віку. Бесіда

відіграє передусім інформаційну роль під час формування у молодших школярів знань про пожежну безпеку. Застосування цього методу дає можливість ознайомлювати дітей з основними правилами пожежної безпеки, причинами виникнення пожеж, із тим, що таке безпечно чи небезпечно, основними правилами запобігання пожеж, порядком дій у разі виникнення загорань чи пожеж та ін.

Більш ефективним методом бесіда буде у випадку співпраці вчителя та учнів із спеціалістами Державної Служби України з надзвичайних ситуацій під час екскурсії школярів до пожежної частини, виступів представників Державних пожежно-рятувальних частин у школах. Доповненням бесіди може виступати роздача інструкцій та пам'яток з інформацією та кольоровими зображеннями, що є відповідними віковим особливостям молодших школярів. Важливою є подальша інформаційна підтримка – створення особистої та шкільної протипожежної бібліотеки, яка забезпечить молодшим школярам доступ до інформації з основ пожежної безпеки не лише на слуховому, а й на візуальному рівнях.

Це дасть змогу сформувати почуття відповідальності за збереження майна та речей, усвідомити можливість загрози виникнення пожежі, виробити необхідну обережність у поводженні з вогнем, електроприладами, газовими приладами, свічками, сірниками тощо.

Тематичні екскурсії до пожежних частин на етапі початкової школи, на нашу думку, є важливим складником організації навчання дітей окремих напрямів пожежної безпеки. Під час тематичних екскурсій відбувається спілкування, бесіда зі спеціалістами рятувальної справи, ознайомлення із схемами евакуації у разі виникнення пожежі.

Формуванню в учнів знань про пожежну безпеку сприятимуть також лекції, практичні заняття, участь у тематичних вечорах, вікторинах, виготовлення плакатів з протипожежної тематики, випуск стінгазети протипожежного спрямування, участь у конкурсі протипожежних малюнків, відвідування музеїв пожежної охорони, показ плакатів, відео-, кінофільмів з протипожежної тематики, ігрові змагання та вікторини серед дітей. Ці форми та методи активно використовуються вчителями під час тижня знань з основ безпеки життєдіяльності, проте, ми вважаємо, що вони є ефективними лише в комплексі з виробленням практичних навичок, адже поверхове теоретичне знайомство з основами пожежної безпеки не сприяє оволодінню глибокими знаннями, відтак і виробленню в дітей правильного алгоритму дій в разі виникнення пожежонебезпечної ситуації.

Ще одним методом навчання основ пожежної безпеки, що активно використовується вчителями є тренувальна евакуація дітей та вчителів зі школи, певних приміщень чи будинків. Цей метод навчання є ефективним у засвоєнні дітьми знань про порядок дій у разі виникнення пожежі та задимленості приміщень, набутті конкретних навичок, але тільки за певних обставин.

На нашу думку, тренувальний метод роботи має застосовуватися в тому числі й за умов надання дітям повної самостійності під час виконання дій та прийняття рішень, щоб кожна дитина сама змогла прийняти рішення про евакуацію, визначити напрямки порятунку та його шляхи (через коридори, евакуаційні виходи, вестибюлі тощо). Педагог чи запрошений на ці заняття співробітник Служби порятунку при цьому обмежиться функцією контролю. Серед його завдань буде створити умови – змодельовати місце виникнення уявної пожежі та проаналізувати правильність дій молодшого школяра. Але етапові практичного відпрацювання умінь та навичок має передувати етап попереднього опрацювання теоретичного матеріалу.

Ігрові вправи є доволі ефективним методом набуття молодшими школярами необхідних знань, умінь і навичок з основ пожежної безпеки, вони дають змогу ілюструвати приклади виникнення загорань та пожеж із життєвих ситуацій та моделювати поведінку дитини в небезпечних для життя умовах, сприяють

формуванню самостійності вихованця на основі вже наявних у нього певних знань, умінь і навичок.

Таким чином, запропонований комплекс форм і методів виховної роботи з молодшими школярами у позакласній діяльності стануть у нагоді рятувальникам під час проведення пожежно-профілактичної роботи в навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до наказу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/.

Юрескул В.М.

студент;

Воробйова В.О.

*викладач вищої категорії, викладач-методист,
викладач історії,*

Державний вищий навчальний заклад

«Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»

ХОРОБРІ СЕРЦЯ НАШОГО КРАЮ

Проблема патріотизму в умовах боротьби України за свою суверенність є однією з найважливіших, оскільки саме від патріотизму громадян залежить, чи існуватиме Україна як незалежна цілісна держава.

У сучасних надзвичайно важких умовах необхідності протистояти російській збройній та інформаційній агресії пріоритетними завданнями суспільного і соціально-економічного розвитку України має стати безпека нашої територіальної цілісності та інтеграція до європейського співтовариства.

Російська агресія, розпочата на Сході України в квітні 2014 року і визнана Українською державою як антитерористична операція (АТО), викликала хвилю патріотизму, яка сколихнула всю Україну. Самоорганізація громадянського суспільства, відданість і героїзм пересічних українців, військовослужбовців та добровольців стали вагомими здобутками суспільно-політичного життя України.

Антитерористична операція (АТО) – це комплекс спеціальних заходів, скоординованих та спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних з терористичною метою.

Україна впродовж багатьох років бере активну участь в міжнародних антитерористичних операціях, як на суші так і на морі, а сьогодні бореться на внутрішньодержавному рівні.

Збройний конфлікт, що виник на територіях Донецької та Луганської областей України між організованими та керованими Російською Федерацією незаконними збройними формуваннями Донецької і Луганської «народних республік», визнаних терористичними організаціями та з іншого боку – українськими правоохоронцями із залученням Збройних сил України.

Початок конфлікту в регіоні припав на середину квітня 2014 року, коли озброєні групи проросійських активістів захопили адміністративні будівлі та відділки міліції у Слов'янську, Артемівську та Краматорську. Українська сторона заявила про проведення Антитерористичної операції з залученням ЗСУ, протистояння переросло у збройний конфлікт.

В усьому світі ряд впливових політиків та громадських діячів назвали війну на сході України «гібридною війною» Російської Федерації та України.

Ситуація на сході України не залишила байдужим жодного українця. В антитерористичній операції прийняли участь тисячі українців із різних куточків нашої країни. Не став виключенням і м. Білгород-Дністровський.

Білгород-Дністровський прикордонний загін спільно з іншими силовими структурами та правоохоронними органами України виконують конституційний обов'язок по охороні та обороні державного кордону України на його найбільш небезпечних ділянках – на «гарячому» сході України [3, с. 1].

Під час виконання бойових завдань на початку антитерористичної операції на Сході України Білгород-Дністровський прикордонний загін втратив двох бойових товаришів – старшого прапорщика Г. Горчака та старшого сержанта М. Кабака. П'ятеро аккерманських прикордонників у ході відбиття атак терористів отримали поранення [3, с. 1].

Горчак Григорій Федорович – житель с. Польове Б-Дністровського району Одеської області, старший прапорщик ДПСУ. 25 липня 2014 р. внаслідок постійних артилерійських й танкових обстрілів бойовиками позицій на межі між Донецькою та Луганською областями – «Довжанський» був поранений, помер через 2 дні. Похований 29 липня в селі Польове Білгород-Дністровський району. Вдома лишилися дружина та 8-річна донька і 5-річний син.

Михайло Кабак – житель с. Крутоярівка, Білгород-Дністровського району Одеської області, старший сержант Білгород-Дністровського прикордонного загону Південного регіонального управління. Загинув 2 серпня 2014 року. Похований в с. Крутоярівка, Білгород-Дністровського району, Одеської області.

За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі під час російсько-української війни Г. Горчак [5] і М. Кабак [6] нагороджені орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

Муніципальними зборами вирішено надати приміщення громадській організації волонтерів і учасників АТО «Захист». Піклуючись про покращення матеріальних умов учасників АТО, Білгород-Дністровська міська рада виділила земельні ділянки їх сім'ям. Утворені дві нові вулиці Білгород-Дністровська міськрада назвала на честь загиблих у війні аккерманців – старшого прапорщика ДПСУ Г. Горчака та старшого сержанта ДПСУ М. Кабака.

Серед загиблих у зоні АТО наші земляки – Кислицький О. та Іщенко П.

Кислицький Олег – сержант ДПСУ, зник безвісти 6 серпня 2014 року під час прориву з «Довжанського котла» в Луганській області. У серпні 2015 року був ексгумований пошуковцями місії «Евакуація-200». Впізнаний за експертизою ДНК. Похований у с. Молога Білгород-Дністровського району.

Іщенко Павло – водій, який служив у зоні АТО за контрактом. Павло загинув на місці, наїхавши на вибухівку та обгорівши до невпізнаності. На встановлення його особистості пішло три тижні. Похований у с. Маразліївка Білгород-Дністровського району.

Білгород-Дністровський район продовжує вести рахунок землякам, які стали жертвами зони проведення АТО. 28 вересня 2017 року на Луганщині трагічно загинули двоє військовослужбовців ДПСУ – старший прапорщик Дмитро Деде і старшина Сергій Гувір [4].

Дмитро і Сергій несли службу в АТО з осені 2016 р. у відділі прикордонної служби «Станично-Луганське», до цього займали посади в підрозділах Південного регіонального управління прикордонного відомства.

Молоді люди підірвалися на невідомому вибуховому пристрої під час несення служби недалеко від залізничної станції «Ілленко» Станично-Луганського району,

яка знаходиться менше 1 км від кордону з Росією. Від отриманих поранень прикордонники загинули на місці.

Старший прапорщик Деде народився 12 березня 1984 р. в Тарутинському районі. В рядах ДПСУ – з 2002 р. У нього залишилася дружина і двоє дітей.

Старшина Гувір народився 24 квітня 1993 р. в с. Крутоярівка Білгород-Дністровського району. У нього залишилася вагітна дружина.

Сучасні події в Україні не оминули працівників та випускників Білгород-Дністровського морського рибпромислового технікуму. Сідюк Олександр В'ячеславович – викладач інформатики, заступник директора МРПТ з навчальної роботи перебував в ЗСУ у 2014–2015 р. у складі реактивно-артилерійського дивізіону. Випускники технікуму – Горбачов М., Гапич В. та інші перебувають в зоні АТО.

Загалом під час проведення антитерористичної операції на сході України участь у бойових діях прийняли більш ніж 400 чоловік з Білгород-Дністровського та Білгород-Дністровського району. Багатьох з них було нагороджено орденами за бойові заслуги.

Мужність та героїзм наших побратимів під час виконання бойового завдання є прикладом самовідданого служіння Батьківщині, українському народові, вірності обов'язку, непереможної мужності і стійкості в ім'я миру в нашій державі, в ім'я збереження цілісності України.

Список використаних джерел:

- 1 Димченко О. На варті рубежів країни // Торнадо-пресс. – 2015. – № 21. – С. 5.
- 2 Димченко О. Слава героям // Торнадо-пресс. – 2014. – № 34. – С. 4.
- 3 Качановецький В. Прикордонники повернулись із зони АТО.// Слово Придністров'я. – 2014. – № 45. – С. 1.
- 4 На востоке Украины погибли пограничники из Одесской области// Думская. 29 сентября 2017 / [Електронний ресурс] // <http://dumskaya.net/news/na-vostoke-ukrainy-pogibli-pogranichniki-iz-odes-077604/>.
- 5 Указ Президента України «Про відзначення державними винагородами України» від 2 серпня 2014 року № 631/2014 / Офіційне інтернет-представництво/www. president.gov.ua/ 6312014 – 17512.
- 6 Указ Президента України «Про відзначення державними винагородами України» від 14 серпня 2014 року № 651/2014. / Офіційне інтернет-представництво/www. president.gov.ua/ 6512014 – 17536.

Янцелевич Н.К.

викладач, спеціаліст I категорії,

Одеський коледж транспортних технологій

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ САМОСВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується.

В. О. Сухомлинський

Національно-патріотичне виховання в умовах реформування освіти є першочерговим і пріоритетним напрямком державної політики і освіти в цілому. У процесі виховання ми повинні сприяти формуванню сучасного громадянина та

патріота України. Для цього необхідна оптимізація процесу виховання українського громадянина-патріота, як високоморальної, духовно багатой особистості, яка здатна до саморегуляції, стійкості, здорового соціального самопочуття. З цією метою потрібно комплексно застосовувати соціальні, соціально-психологічні, педагогічні методики і технології. Саме тому мною була обрана методична проблема «Формування національно-патріотичної самосвідомої особистості на заняттях української мови та літератури в умовах реформування освіти», бо вона дає змогу підійти до навчання студентів творчо, по-сучасному та не втратити зв'язку з минулим, адже без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу й незалежність, людина не може бути громадянином. Робота над цією проблемою допомагає розкрити індивідуальні здібності, дозволяє подавати навчальний матеріал цікаво та багатогранно.

Без пробудження таких моральних феноменів, як патріотизм, совість, почуття власної гідності, обов'язок, чесність, працелюбність, навряд чи можна досягти кращих змін у країні.

Важливим аспектом формування національно-патріотично самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та використання її у повсякденному спілкуванні повинно стати пріоритетними у навчальній та виховній роботі з дітьми та молоддю.

Не менш важливим складником національно-патріотичного виховання є надбання української літератури, яке дає підґрунтя викладачеві для формування в молодого покоління високої національно-патріотичної свідомості.

З метою формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості в студентів Одеського коледжу транспортних технологій проводяться:

- Залучення студентів до самодіяльної художньої творчості (у коледжі діє КВВ, вокальний ансамбль «Golden voicas», танцювальний «Vita of dance», гуртки: «Літературні читання», «Народознавство», «У світі літератури» та ін.) Студентами вивчаються кращі здобутки національної культурної і духовної спадщини.

- Відзначаються народні, традиційні, обрядові свята. До їхнього проведення залучаються студенти нашого коледжу та інших навчальних закладів, органи місцевого самоврядування та громадські організації. (Посвячення в студенти, День знань, День збройних сил України, День залізничника, День коледжу. Традиційно виступають в коледжі зі святковими концертами курсанти Одеського державного університету внутрішніх справ (ОДУВС) і колектив офіцерів Одеської військової академії).

- Викладачами та студентами постійно створюються сценарії та проводяться заходи, присвячені визначним особистостям, подіям, датам вітчизняної історії.

- Студенти коледжу проводять шефську роботу з ветеранами коледжу та ветеранами війни. 10 січня 2018 р. разом з Департаментом освіти наші студенти виступали з колядками у військовому госпіталі перед бійцями АТО. За сприянням викладача ДПЮ Прошина В. С. проводяться зустрічі студентів з учасниками АТО.

- Викладачі циклової комісії мов та літератур коледжу організують та проводять зустрічі з акторами ТЮГ м. Одеси, поетом Віктором Стельмахом.

Література є могутнім джерелом національної духовності, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу. Твори української літератури, які вивчаються в коледжі, є ефективним засобом патріотичного виховання студентів. Вагомих результатів можна досягти тільки тоді, коли є продумана система роботи над формуванням національно-патріотичної вихованості студентів упродовж вивчення поетичних, прозових і драматичних творів художньої літератури. Під час вивчення творів І. С. Нечуя-Левицького, Лесі Українки, В.Барки, У.Самчука, Т. Осьмачки, В. Сосюри, О. Гончара, О. Довженка, П. Загребельного, В. Симоненка, Л. Костенко,

В. Стуса та інших письменників, мною було створено й апробовано систему роботи з питань патріотичного виховання, що передбачає виховання любові до Батьківщини, рідної мови, історії та культури, почуття національної самосвідомості, господаря власної землі, повагу до славних синів і дочок України, шанобливе ставлення до культур усіх народів світу, відповідальність кожного за долю нації.

Багатий матеріал для національного виховання містить повість «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького. На занятті проводиться порівняльний аналіз першого і другого зразків початку твору, разом зі студентами визначається ідейно-художня різниця між ними. Робиться акцент на патріотичній спрямованості першого варіанту початку повісті, у центрі зображення якої – національна руйнація України в умовах колоніальної дійсності, духовний занепад народу, втрата ним одвічного прагнення до волі й незалежності, почуття національної гідності, історичного зв'язку з попередніми епохами, зосередження людей на засобах фізичного існування.

Наприклад, на заняттях літератури ми розглядаємо питання сім'ї та роду. При аналізі роману в новелах Ю. Яновського «Вершники» перед студентами ставиться завдання: визначити причини трагедії роду Половців. Аналізуючи художні твори, діти починають розуміти, що рід і народ – складові одного духовного ланцюга.

Слід зазначити, що викладачами циклової комісії мов та літератур для якісного навчання з національно-патріотичного виховання постійно поповнюється база літератури, кінофільмів, презентацій, карт, схем, проведення екскурсій тощо. Стало традицією щороку вшанувати пам'ять видатної української поетеси Ліни Костенко. Проводяться конкурси на краще читання її творів, літературні вечори, відкриті навчальні та виховні заняття, створюються радіогазети. І, звичайно, найпопулярнішим заходом серед студентів є щорічне вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка. Життєвому та творчому шляху Тараса присвячуються літературні вечори, радіогазети, стіннівки. Студенти коледжу беруть активну участь у Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Переможцями III (II) (обласного) етапу IV та VI Міжнародного мовно-літературного конкурсу імені Тараса Шевченка стали наші студенти – Кам'ягін Дмитро та Доскало Микола. Цикловою комісією мов та літератур створюються та проводяться творчі заняття (у позааудиторний час або на факультативах), присвячені визначним датам нашої історії (День української мови та писемності, Міжнародний день рідної мови, Міжнародний день поезії, Шевченківські дні тощо.) На цих заняттях акцентується увага на важливості свята, виховується відчуття безпосередньої причетності кожного до події.

Важливим завданням викладача мови також має бути руйнування стереотипу неповноцінності української мови, який упродовж попередніх поколінь з різних ідеологічних причин насаджувався в свідомості українців: «У всіх країнах мови як мови, інструмент спілкування, у нас це фактор відчуження... Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються» (Л. Костенко «Записки українського самашедшого»). Саме тому важливо кожного заняття ненав'язливо та тонко наголошувати на спілкуванні рідною мовою, як на чомусь звичайному, нормальному та такому, що не викликає подиву чи косих поглядів. Для формування мовної особистості потрібно використовувати різноманітний дидактичний матеріал, бажано із сучасного життя. Цікавими для студентів є такі творчі завдання, як дослідження мовлення культурних і політичних діячів сучасності, гасел та рекламних оголошень, проблемні питання про місце і роль ненормативної лексики у нашому мовленні: чи можна з її допомогою освідчитися в коханні? Чи допоможе вона у спілкуванні? Кар'єрному зростанні? Під час вивчення лексики іншомовного походження потрібно звертати увагу на те, що існують українські відповідники і саме українські слова потрібно вживати, а не перенасичувати мову запозиченнями.

Кожен захід, проведений у коледжі, наповнений любов'ю, повагою, патріотизмом. Аудиторна та позааудиторна робота сприяє відродженню звичаїв і

традицій українського народу, фактів, що стосувалися історії рідного міста, коледжу. Особлива увага приділяється прищепленню знань про народні символи України і їх вшанування.

Щороку в коледжі відбуваються тижні мови та літератури (до Дня української писемності і до Шевченкових днів), де передбачено створення малюнків, вишивок, письмових творів на літературну тему, творів-роздумів; проведення читацьких конференцій, конкурсів на краще читання поезії, виставок творчих робіт студентів. Ідея національно – патріотичного виховання є основною не лише на заняттях вчителя-словесника, а й у позааудиторній роботі.

Це сприяє формуванню у студентів високих громадянських якостей, патріотичних почуттів, любові до рідної землі, шануванню рідної мови, дбайливому ставленню до природи, усвідомленню належності до українського народу, виховує честь, гідність, мужність, відвагу, прагнення пізнавати, зберігати й передавати у спадок надбання народу.

Отже, національно-патріотичне виховання – це суспільна категорія, яка формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Український патріотизм повинен стати провідною виховною ідеєю в умовах реформування сучасної освіти, що реалізується в аудиторній та позааудиторній діяльності. Виховання національної самосвідомості на заняттях мови і літератури сприяє збагаченню духовного світогляду молоді, формує усвідомлення особистістю себе як часточки українського народу з власною національною гідністю. В наш час виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Виховуючи в студентах любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
2. Національна програма виховання МОН України.
3. Огієнко І. Історія української літературної мови. – К., 1995.
4. План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2017-2020 роки, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України; План від 18.10.2017 № 743-р.
5. Указ Президента України № 580/2015 від 13.10.2015 року «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки».
6. Інтернетресурс.

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Гальченко В.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ТВОРЧО ОБДАРОВАНИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

Обдарованість, за словами О.В. Скрипченка, є своєрідним поєднанням здібностей, від яких залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності. Найпоширенішим тлумаченням обдарованості вчений вважає визначення німецького психолога В. Штерна. Він формулює його так: «Обдарованість – це загальна здатність індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги; це загальна здатність психіки пристосовуватися до нових завдань і умов життя» [6, с. 370].

Натомість Іван Головінський стверджує, що творчість, подібно до обдарованості, – поняття широке. Але обдарованість указує на можливості, а під творчістю розуміємо досягнення [3, с. 181]. Доречним підтвердженням цьому слугують дослідження Абрахама Маслоу, який наголошував, що творчість є найбільш універсальною характеристикою людей, яких він вивчав чи спостерігав. На думку вченого, творчість – універсальна функція людини, що веде до різних форм самовираження, до самоактуалізації, у процесі якої здібності індивіда застосовуються повністю, творчо [4].

Зважаючи на вищесказане, варто поєднати ці дві дефініції (творчість і обдарованість), отже, *творча обдарованість* – індивідуально творчий, мотиваційно-соціальний потенціал людини, який дозволяє отримати високі результати у різних сферах життя, у таких, як: творчість, інтелект, соціальна, художня діяльності, психофізіологічні можливості тощо.

Більшість авторів, що досліджують творчість (Дж. Гілфорд, Е. Торренс та ін.), виділяють чотири ознаки творчої обдарованості: оригінальність ідей і продуктів, гнучкість словесного і образного мислення, здатність знаходити ідеї у складних і обмежених ситуаціях [2]. Ці ознаки характеризують і дитячу творчість. Оригінальність як здатність до нового, незвичного і нестандартного вирішення проблем дуже яскраво виявляється вже на рівні дошкільного віку

На нашу думку, найяскравішим проявом творчої обдарованості є *винахідливість*. Зокрема, *винахідливість дошкільника* проявляється у здатності дитини створювати новий відмінний від існуючих, оригінальний продукт (ідею, спосіб виконання дії тощо), корисний для ігрової діяльності, вирішення конкретних проблем або подолання протиріч, уміння з легкістю вийти з проблемної ситуації, знайти нестандартні шляхи її розв'язання, винайти нові прийоми спілкування з іншими людьми, прагнення змінювати себе та навколишній світ на краще [1].

Винахідливість реалізуються в різних видах діяльності дошкільників, а саме: у грі, спілкуванні, образотворчій, трудовій діяльності тощо, а також у процесі проведення розважально-виховних заходів. Дитяча винахідливість, хоча й не дає об'єктивно значущих продуктів, але за своєю психологічною сутністю, перебігом і суб'єктивним

переживанням не відрізняється від «дорослої». Тому майбутніх вихователів має бути готовий до застосування заходів розвитку винахідливості дошкільника на основі власного саморозвитку у цьому напрямі ще у студентські роки.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти для роботи з творчо обдарованими дошкільниками.

Творчість студента – це завжди творення, тобто побудова нового і оригінального, нестандартне бачення у звичайному нових можливостей його функціонування або включення чогось відомого як частини у нову систему, можливість продукувати велику кількість ідей під час навчання та спілкування.

Саме тому основні положення *дисципліни «Психологія дитячої творчості»* проходять «червоною ниткою» крізь більшість дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта» Факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Знання, отримані під час вивчення дисципліни, допомагають майбутнім фахівцям організовувати та проводити заходи, спрямовані на прищеплення сучасним дітям загально людських цінностей. Такі знання і вміння роботи з дітьми сприятимуть вихованню гармонійної особистості – творця оновленого суспільства.

Мета курсу «Психологія дитячої творчості» (автор доцент Гальченко В. М.) – забезпечити професійну компетентність майбутніх вихователів з проблем генезису творчості загалом, її структури та розвитку, та дитячої творчості, зокрема. Опанування курсу «Психологія дитячої творчості» також сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців своєї справи.

Завданнями курсу є оволодіння студентами теоретичною базою з дисципліни «Психологія дитячої творчості», формування здатності до власного самовдосконалення та вияву творчості, реалізації творчого потенціалу, що, відповідно, дає змогу творчо підходити до вирішення професійних завдань, розвивати здібності та творчу активність дошкільників, адекватно реагувати на динамічні зміни в суспільстві та забезпечувати міцне засвоєння психологічних знань, які сприятимуть ефективній роботі з різними категоріями населення та гетерогенними дитячими колективами.

Результатами вивчення цієї навчальної дисципліни є наступні вміння студентів:

- використовувати знання психології дитячої творчості у практичній діяльності, тобто реалізовувати на практиці основні завдання дисципліни під час здійснення педагогічної діяльності та активізації творчого потенціалу дошкільників;
- здійснювати діагностику рівня розвитку здібностей дошкільників з метою правильної організації та удосконалення навчально-виховного процесу, надання допомоги дітям з особливими потребами;
- акумулювати та адаптувати передовий досвід розвитку творчо обдарованої особистості до власної професійної діяльності з урахуванням психологічних особливостей гетерогенного дитячого колективу загалом та кожної особистості зокрема.

Такі результати навчання засвідчують не тільки підготовку висококваліфікованого спеціаліста, який володіє психологічним інструментарієм у роботі з дітьми, а й формування творчої особистості, здатної сприяти розвитку обдарованості дошкільників на основі духовних цінностей.

Підтвердження цьому знаходимо у дослідженнях А. Маслоу, який стверджує, що самоактуалізовані особистості постійно захоплені якоюсь справою, і захоплені настільки, що відмінності між роботою та задоволенням для них зникають. Вони присвячують своє життя тому, що психолог називає вищі цінності (такі, як істина, краса, добро, досконалість, цілісність) [4].

У свою чергу, дослідник духовності С. Т. Репетій вважає, що для розвитку духовної креативності майбутнього фахівця потрібне поєднання духовного та логічного мислення. Це дозволяє людині голограмно бачити причинно наслідкові зв'язки між вчинками та їх наслідками, розуміти дуальність світу (причина ситуацій знаходиться у духовному вимірі, а у фізичному – її наслідок) [5, с. 84]. Розуміння цього положення призводить до того, що студент оволодіває техніками власного життєтворення, самовдосконалення, на основі чого проектує успіх у власному життєздійсненні – і як особистості, і як фахівця.

Особливе місце у процесі розвитку духовної креативності майбутніх фахівців дошкільної освіти посідає щорічна Всеукраїнська благодійна акція «Дитинство: крок у майбутнє», ініційована студентами спеціальності «Дошкільна освіта» ще у 2009 році. *Мета акції* – привернути увагу молоді до реалій життя дітей у складних умовах сьогодення, активізувати громадянську позицію українського студентства, сприяти реалізації обдарованості, творчих здібностей та задоволенню духовних потреб дітей, які позбавлені батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей-біженців та дітей з неблагополучних сімей; розвиток емпатії, здатності бути не байдужими до проблем обездолених, уміння слугувати гідним для наслідування прикладом іншим людям, які прагнуть творити добро.

Під час акційних заходів адресна допомога дітям здійснюється за такими напрямками: *соціально-правовий, психологічний, освітній, культурно-дозвілєвий, оздоровчо-профілактичний*. За таких умов студентам вдається не тільки надавати матеріальну, моральну та інші види підтримки дітей з різних гетерогенних груп, а й сприяти реалізації творчих здібностей вихованців дитячих будинків, розвитку їхніх обдарувань та становленню успішної особистості дитини, впевненої в собі та у завтрашньому дні.

Таким чином, особливостями підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у сучасному педагогічному вищому навчальному закладі є включення в освітній процес спеціальних дисциплін та виховних заходів, які сприяють розвитку духовної креативності студента, активізації його творчого потенціалу, що є необхідними умовами для роботи з обдарованими дошкільниками.

Список використаних джерел:

1. Гальченко В.М. Психологічні чинники розвитку винахідливості у дітей дошкільного віку: автореф. дис.... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / В.М. Гальченко. – Київ, 2011. – 20 с.
2. Guilford J.P. Measurement of Creativity. Exploration in Creativity Text / J.P. Guilford. – N. Y., 1967. – 319 p.
3. Головінський І. Педагогічна психологія / Іван Головінський. – К.: Видавництво «Аконіт», 2003. – 287 с.
4. Maslow A. Motivation and personality (2 nd ed.). – New York: Harper and Row. – 1970.
5. Репетій С.Т. Духовний розвиток особистості майбутнього фахівця / С.Т. Репетій. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 170 с.
6. Скрипченко О.В. Загальна психологія / О.В. Скрипченко. – К.: Видавництво «Каравела», 2011. – 464 с.

Дармостук Є.Ю.
Вихователь-методист,
КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 6 комбінованого типу»
Криворізької міської ради

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Сьогодні творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних.

Дитяча творчість, за твердженням багатьох дослідників, відзначається своєрідністю – характеризується як «творчість для себе». Особливістю цієї творчості є те, що дитина у творчій праці самовдосконалюється, змінюється на краще, здобуває нові знання, набуває вміння й навички, отримує життєвий досвід (Н. О. Ветлугіна, Г. С. Костюк, В. Т. Кудрявцев, В. С. Юркевич). Поступово ця «творчість для себе» починає слугувати іншим. Тобто дитина, пізнаючи себе, починає розуміти навколишній світ, застосовувати набуте раніше, удосконалювати довкілля, творити красу.

Мета статті – на основі аналізу сучасних наукових досліджень окреслити особливості впливу соціального середовища на формування творчої особистості дитини дошкільного віку.

Людина розвивається, формується як творча особистість протягом усього свого життя. У цьому процесі поєднуються, тісно переплітаючись, впливи зовнішнього середовища, спадковості та виховання.

Велике значення у формуванні творчої особистості дошкільника має соціальне середовище.

Соціальне середовище утворюють соціальні групи, які безпосередньо чи опосередковано впливають на людину (сім'я, дитячий садок, школа, позашкільна установа, двір, товариства однолітків, засоби масової інформації та ін.).

У соціальному середовищі людина соціалізується – засвоює соціальний досвід, цінності, норми, установки, активно залучається до системи соціальних зв'язків, самостійно знаходить шляхи найефективнішого самовизначення в суспільстві. При цьому дитина не тільки залежить від середовища, а й сама є активною, діяльною істотою.

Особливу роль у розвитку творчої особистості дитини в дошкільний період відіграють люди, що її оточують, передусім батьки. Дошкільник стає самостійнішим, більш незалежним від дорослих, розширюються та ускладнюються його взаємини з оточенням, а це відкриває йому значні можливості для глибшого самоусвідомлення, оцінювання себе та інших. Отже, розвиваються його самосвідомість і самооцінка.

На думку П. Торренса, для виявлення й розвитку творчих здібностей дитини важлива підтримка оточення і, в першу чергу, батьків та інших дорослих. Сім'я здатна як розвинути, так і знищити творчий потенціал дитини ще в дошкільний період [8, с. 111].

Досліджуючи вплив родини на формування творчої особистості, психологи виділяють наступні параметри сімейного виховання:

- гармонійність – негармонійність відносин між батьками та дітьми;
- творча – нетворча особистість батьків як взірець для ідентифікації;
- спільність або відсутність захоплень в інтелектуальній сфері;

– очікування батьків по відношенню до дитини [7, с. 87].

В дослідженнях Гетцельса й Джексона виявлено, що рівень матеріального становища сім'ї не відіграє особливої ролі в формуванні творчої особистості дитини. Більш суттєвий вплив чинить професія батьків, їх соціальний статус й позиція по відношенню до дітей. В таких родинах заохочується інтелектуальна зацікавленість дитини, надається значна свобода у виборі інтересів, стимулюється інтелектуальна діяльність і створюються умови для прояву індивідуальних особливостей [4, с. 323]. Нерідко креативні діти настільки захоплюються своїми особливими інтересами, що поведінка їх стає ексцентричною. Незвичні вчинки й поведінку дітей батьки повинні сприймати як цікаві, багатообіцяючі і не показувати свою роздратованість, незадоволеність. Сприйняття й цінності такої дитини значно відрізняються від тих, що властиві їх одноліткам. Креативна дитина потребує розуміння й підтримки дорослих і родина повинна забезпечити їй психологічний захист, зміцнити саморозуміння й самосприйняття.

Американський психолог Дж. Гауен надає цілу серію корисних порад батькам, які переймаються розвитком творчих здібностей дитини. Він зазначає, що в родині потрібно підтримувати необхідну для творчості атмосферу, допомагати дитині долати непорозуміння з боку дорослих, негативну реакцію ровесників. «Чим ширше ми відкриваємо можливості для конструктивної творчості, – говорить Дж. Гауен, – тим більш щільно затуляються клапани деструктивної поведінки. Дитина, яка позбавлена позитивного творчого виходу, може направити свою творчу енергію в зовсім небажаному напрямку» [8, с. 120].

Дослідження впливу родинного середовища на розвиток творчих здібностей дитини виявили декілька чинників, що зумовлюють високі показники креативності (по тесту П. Торренса). До них належать: наявність у дитини вибору, можливість емоційного самовираження, позитивне відношення оточуючих до її дослідницької активності, підвищення самооцінки з боку дорослих, зменшення вимог до неї та покарань [7, с. 82].

Для творчої самореалізації необхідні психологічна свобода і психологічна безпека. Батьки повинні навчити дитину відстоювати свої оригінальні погляди, долати непорозуміння оточуючих, розвивати мотивацію досягнення, ціннісні орієнтації, що дозволяють реалізувати творчі рішення. Відсутність креативності, на думку спеціалістів, частіше за все є наслідком авторитарної, жорсткої системи виховання, що подавляє структури власного «Я» дитини, які здатні протистояти тиску середовища. Особливо небезпечно, коли це відбувається до першого народження особистості, приблизно в трьохрічному віці.

В зв'язку з цим варто згадати точку зору Д. Б. Богоявленської, яка вважає, що основною умовою розвитку креативності є розвиток особистості дитини. У дітей з високим рівнем креативності до 7 років практично сформовані найважливіші характеристики особистості – позитивне відношення до себе і оточуючого світу, розвинена рефлексія; діти з середнім та низьким рівнем креативності мають середній та низький рівень розвитку особистісних якостей [7].

Значний вплив на формування творчої особистості дошкільник має дитячий садок.

На заняттях і в повсякденному житті дошкільники перебувають у стані творчості, тобто створюють оригінальні продукти своєї діяльності – малюнки, вироби з глини, пластиліну, паперу, конструкції з будівельного матеріалу, добирають рими до слів, складають вірші. Але новизна цих витворів є суто суб'єктивною. Це вкотре вказує на відмінність дитячої творчості від дорослої [8].

Щоб покращити ставлення дошкільника до навколишнього світу, треба знайти з ним порозуміння. Цьому допомагають різні форми дослідницької діяльності, її пошуковий, творчий характер. Розв'язання проблеми спочатку є невимушеною діяльністю, яка поступово захоплює дитину, надихає її до пошуку,

експериментування, що, зазвичай, призводить до досягнення позитивних результатів. Така легкість у розв'язанні проблем пояснюється відсутністю в дошкільника потреби створювати суспільно цінний продукт, а також внутрішньої критики, яка притаманна дорослій людині. Незаангажованість дитячого мислення, невимушеність, розкутість стають причиною легкого включення дошкільника у процес розв'язання творчих завдань [4, с. 34].

У дослідженнях низки психологів (В. У. Кузьменко, О. В. Проскура, Г. А. Урунтаєва та інші) доведено, що пригадування дітьми подій недалекого минулого та прогнозування майбутнього виводить дошкільника за межі ситуації, у якій він знаходиться, допомагає оцінити власні вчинки та їх значущість і перспективність у подальшому житті. У процесі таких ситуацій діти починають усвідомлювати, що життя людини складається зі взаємопов'язаних подій, які можливо заздалегідь спланувати і самотужки змінювати. На основі прогнозування індивідуально значущих подій дошкільники вчаться оцінювати власні вчинки у часовому вимірі, усвідомлюють значення власної поведінки та її вплив на життєві процеси, винаходять нові моделі поведінки, стилі спілкування, способи вирішення проблемних ситуацій для покращення життя в цілому.

Отже, здатність дошкільників до наочного просторового моделювання є важливим чинником активізації процесу розв'язання творчих і винахідницьких завдань, проблемних ситуацій, допомагає розвинути самоконтроль.

На думку багатьох дослідників, для покращення диференційованого сприйняття дітьми предметів та явищ навколишнього середовища доцільно застосовувати спостереження [3; 6; 7]. За допомогою спостереження в дітей формуються власні судження, більш розгорнені уявлення про взаємозалежності явищ навколишньої дійсності, розвивається здатність розрізняти особливості предметів, визначати їх якості та властивості, причинно-наслідкові зв'язки, що, у свою чергу, сприяє формуванню впевненості дошкільника у власних силах і діях, викликає почуття задоволення, посилює переконання, підвищує самооцінку. Це сприяє спонтанному вияву творчості дошкільника.

Ефективним чинником розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку, на думку В.У. Кузьменко, є ігрові ситуації [3]. З цією метою дослідниця радить застосовувати такі ігрові ситуації: «На що схоже?», «Відгадай, що це?», «Відгадай на дотик (в піску)», «Що можна з цим зробити?», «Чим це було раніше?», «Перетвори фігури на різні предмети», «Для кого буде це?» тощо. У процесі організації таких ситуацій діти спроможні розглянути окремі елементи предметів та явищ, співвіднести їх між собою, відгадувати, уявляти, завершувати зображення, фантазувати, висловлювати власну думку, пропонувати різні способи застосування предметів [3].

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку в Україні «Я у світі», а саме – в розділі «Креативний розвиток» – зазначено, що спілкуючись з природою, освоюючи рукотворний світ, налагоджуючи спілкування з різними людьми, спостерігаючи за собою, старший дошкільник охоче бере на себе роль дослідника, відкривача та створювача нового, експериментатора, раціоналізатора, фантазера, вигадника [1]. Водночас молодший дошкільник імпровізує з фарбами, олівцями, глиною, пластиліном, готовими аплікативними формами, будівельним матеріалом, музичними рухами специфічними образами, охоче займається словотворчістю.

Тому серед найважливіших завдань креативного розвитку дошкільників у програмі визначено такі:

- збагачувати практичний і теоретичний досвід дитини;
- надавати їй можливість самовизначитися, виявляти творчу ініціативу, здійснювати самостійні вибори, приймати рішення, варіювати зміст і форму виконання завдання;

– заохочувати до досліджень та експериментування;
– виховувати потребу в нових враженнях;
– створювати сприятливі умови для становлення креативності як базової якості особистості [1].

Відчутний вплив на формування творчої особистості мають засоби масової інформації (телебачення, радіо, преса) як компоненти соціального оточення. Правильно організована інформація про значущі події, процеси, явища в суспільстві виховує у підростаючого покоління свідоме, відповідальне ставлення до життя, сприяє його духовному збагаченню, формуванню активної життєвої позиції. Разючим є і згубний вплив інформації, яка пропагує патологічні, сумнівні цінності, стандарти поведінки, що негативно впливають на ще не сформовану свідомість молодшої людини. З огляду на це педагоги повинні допомагати їй правильно оцінювати побачене, почуте чи прочитане.

Таким чином, важливими чинниками розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку визначаємо такі: наявність сприятливого психологічного клімату в дошкільному навчальному закладі та в родині (атмосфери визнання, поваги, свободи), необхідного обладнання і матеріалів для творчості, соціально-емоційних (відчуття захищеності, безпеки) і розвивально-інтелектуальних (завдань творчого характеру) компонентів [6].

Дотримання педагогічними працівниками програмових завдань щодо креативного розвитку дошкільників, прояв власної творчості та педагогічної майстерності сприятимуть комплексному вирішенню питання розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. – СПб., 2002.
2. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с.
3. Кузьменко В. У. Развитие индивидуальности дитини 3-7 років: монографія / В. У. Кузьменко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – 354 с.
4. Левин А. А. Воспитание творчества / А. А. Левин. – М.: Знание, 1977. – 64 с.
5. Маляко В.О. Чи можна навчити творчості // Обдарована дитина. – 1998. – № 2. – С. 3
6. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку « Я у Світі » / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко та ін. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
7. Николаева Е.И. Психология детского творчества. – СПб.; Речь, 2006.
8. Одаренные дети: Пер. с англ. / Общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слущкого. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.
9. Психология творчества / под ред. Я. А. Пономарева. – М.: Педагогика, 1990. – 224 с.
10. Художественное творчество в детском саду / под ред. Н. А. Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1974. – 170 с.
11. Федотова Т. В. Основні підходи до проблеми розвитку креативності особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 9. – С. 60-65.

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Опалюк Т.Л.

*кандидат педагогічних наук, асистент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка;*

Малихін О.В.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ГРУПОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Найвища цінність реалізації соціальної рефлексії завдяки використанню різних форм навчальної діяльності стосується формування сприятливих умов для професійного та особистісного саморозвитку та самореалізації в дидактико-професійному середовищі в педагогічному навчальному закладі.

Групова форма організації навчальної діяльності – це форма організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Групове навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми однокурсниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню студентами високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується з традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання. Стосунки між викладачем та студентами набуває характеру співпраці, тому що педагог безпосередньо втручається у роботу груп тільки в тому разі, якщо у студентів виникають запитання і вони самі звертаються за допомогою до нього. Це їхня спільна діяльність, яка, на відміну від фронтальної та індивідуальної, не ізолює студентів один від одного, а навпаки, дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і співпраці.

Склалося чимало виправданих і традиційних форм організації самостійної роботи студентів у ВНЗ, проте визначальний вплив на рівень і якість самостійної роботи, безумовно, чинить навчальна лекція. Прочитана на високому ідейно-теоретичному рівні, у тісному зв'язку з життям, профілем вищого навчального закладу, вона активізує самостійне мислення студентів.

На загальному тлі функціонування системи форм навчального процесу варто виділити особливо навчальну консультацію, проведенню якої до теперішнього часу приділялася практично пасивна роль. В умовах перебудови навчального процесу місце й роль консультації істотно змінюється, вона здобуває іншу форму. Практично проблема консультацій вимагає глибокого осмислення, оскільки в методичному плані ця форма організації самостійної роботи студентів представлена й розроблена слабо.

Консультація – слово латинського походження. У перекладі воно означає «допомогу радою» (рада фахівця з якого-небудь питання, рада знаючої особи). Поняття та зміст консультації більш ємнісне, тому що крім того, що це форма роботи зі студентами, вона, у той же час, є дієвою формою їхнього морального виховання. Консультації активно сприяють виробленню таких важливих якостей, як

дисциплінованість, працьовитість, цілеспрямованість, прагнення до пошуку істини, таких необхідних для сучасного фахівця високої кваліфікації.

При всьому своєму загальному значенні, за змістом консультації специфічні для різних форм навчання – денного й заочного. Різноманітні й методи консультування: питально-відповідальний, розгорнута бесіда, розгорнута бесіда на основі конспектів першоджерел, вирішення завдань і розбір конкретних проблемних ситуацій, просте спілкування, що дозволяє відпрацьовувати навички публічного виступу тощо. Для досягнення більшої ефективності консультацій необхідно дібрати відповідні форми їх проведення: групові, індивідуальні, із застосуванням технічних засобів та інші.

Стосовно проблем педагогічного супроводу й особистісної педагогічної підтримки студентів (Л. Бережнова, Є. Бондаревська, О. Газман, С.Поляков та інші) консультування розглядається як форма надання допомоги людині в ситуації виникнення утруднення задля розв'язання своїх власних проблем, труднощів і передбачає активну роботу, спрямовану на самопізнання, самоусвідомлення.

Ефективність консультацій, ступінь їхнього впливу на формування в студентів соціальної рефлексії залежить від дотримання двох найважливіших методичних правил: по-перше, систематичність їхнього проведення протягом усього навчального року й, по-друге, активізація самостійного мислення того, хто консультується. Важливим принципом організації грамотної самостійної роботи студентів повинна бути відсутність обов'язкового, примусового підходу до консультування. Виклик на консультацію ні в якій мірі не повинен бути формою покарання за «невивчений» матеріал; прихід на консультацію повинен стати потребою в спілкуванні студента з викладачем.

Консультація має не тільки навчальне, але й велике виховне значення. Вона дозволяє прищеплювати студентам почуття постійної відповідальності за якість підготовки, активізує їхню участь у семінарських заняттях, самодисциплінує. Правильне її проведення пробуджує в студента інтерес до предмета. Однак індивідуальні консультації можуть мати негативні сторони: деякі студенти звикають працювати тільки на консультаціях, перестають готуватися до семінарів. Іноді буває, що студент намагається використати консультацію для того, щоб одержати відповідь на питання, для вивчення якого сам не приклав необхідних зусиль. Справжня допомога студентові полягає в тому, щоб повідомити деякі способи та прийоми вивчення того або іншого питання, звернути увагу на головну ідейну лінію, принципи побудови аргументів, висновків, узагальнень, систему застосовуваних доказів. Корисно, при цьому, порекомендувати навчально-методичну та довідкову літературу, роз'яснити деякі терміни, поняття.

Існує важлива вимога, що пред'являється до вдосконалення методів розкриття змісту того або іншого явища, процесу, а саме: розвиток думки студента та пізнання процесів через виявлення й усунення протиріч, недоліків, недоробок. Цей найважливіший принцип повинен стати основним на консультаціях.

У своїх дослідженнях соціальну рефлексію майбутнього вчителя розуміємо як вияв соціально-рефлексійної компетентності як інтегральної єдності розвитку соціальної та рефлексійної компетентностей під час реалізації потенційно можливих видів професійно-педагогічної діяльності, що стосується здатності та готовності сприймати соціум, усвідомлювати свою перетворювальну роль у ньому через суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, а також ефективно на циклічно-рефлексійній основі константно її вдосконалювати.

Також слід зазначити, що формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки реалізується через застосування відповідних форм організації навчання, з-поміж яких ми виділили групову роботу та форми організації навчальної діяльності у процесі вивчення системи педагогічних дисциплін, які мають особливо високий потенціал щодо розвитку соціальної рефлексії студента.

Список використаних джерел:

1. Арістова Н. О., Формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: теорія і практика: монографія / Н. О. Арістова. – Київ: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. – 400 с.
2. Ковальчук В. І., Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів у післядипломній освіті: автореф. дис... док. пед. наук: 13.00.04 / Ковальчук Василь Іванович. – Запоріжжя, 2014. – 40 с.
3. Малихін, О. В., Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова. – Кривий Ріг: КДПУ, 2010. – 270 с.
4. Малихін О. В. Методи і засоби організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / О. В. Малихін // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: [зб. наук. пр.] – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009.– Вип. 39. – С. 81-86.
5. Опалюк Т. Л., Активно використовувані форми організації навчальної діяльності у педагогічних університетах у процесі формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя / Т. Л. Опалюк // Інтернаука. – 2017. – № 17 (21). С. 56-59.
6. Opalyuk T. L., Personality of the student of the pedagogical university as a subject of the process of the intended formation of the social reflexion of the future teacher / T.L. Opalyuk // European Applied Sciences. – 2017. – № 4. – С. 43-45.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Бережанська В.В.

*викладач іноземних мов I категорії,
Кропивницький інженерний коледж*

Центральноукраїнського національного технічного університету

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Сучасні світові тенденції, які призводять до щільної інтеграції соціокультурних процесів в усіх сферах людського життя, вносять певні корективи в сьогоденну систему вищої та середньої освіти. Інженерний напрямок не є винятком, оскільки вже давно став невід'ємною ланкою підготовки висококваліфікованих спеціалістів машинобудівної галузі. Науково-технічний прогрес і глобалізація мовних явищ передбачають не лише підвищення статусу іноземної мови в коледжах інженерного спрямування, а й культивування національної ідентичності під час професійного навчання. Відтак постає потреба в конкурентоспроможній мовній освіті майбутніх молодих фахівців, заснованій на індивідуалізації та диференціації навчання й формуванні високого рівня мовної компетентності.

Отже, об'єктом пропонованого дослідження є диференціація та індивідуалізація навчального процесу, а предметом – застосування диференційованого підходу на заняттях з англійської мови в інженерному коледжі. Стаття має на меті доповнити та поглибити підхід до методики диференційованого навчання, показати його реалізацію на прикладі конкретних завдань, які були апробовані під час викладання англійської мови для студентів спеціальності «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів».

Система індивідуалізації освіти виникла ще на початку ХХ століття [4, с. 71-72] і сьогодні продовжує стрімко розвиватися. Індивідуалізації освіти сприяють проектні форми навчання, технології формування творчої особистості, сугестивні технології, технології організації групової початкової діяльності тощо.

Автором дослідження та викладачем-методистом, фахівцем української філології Світланою Ілючек було проведено заняття на тему «Специфіка мовлення фахівця», під час якого розглядалися мовні моделі формування спеціалістів технічної сфери, здатних працювати в умовах ринкової економіки й новітніх технологій, підготовлених до самостійної обробки нових знань.

Участь у проведенні заняття також брали викладачі циклової комісії «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів», які розробили для студентів цікаві й пізнавальні завдання. А оцінювали роботу майбутніх спеціалістів запрошені колеги-викладачі коледжу – «Колегія роботодавців».

На початку до студентів звернулися всі викладачі, які проводили заняття (Ілючек С. І., Бережанська В. В., Клименко О. П., Струк В. О.) українською та англійською мовами.

Використовуючи мультимедійне забезпечення, студенти працювали з презентаційними матеріалами, знайомлячись із темою, метою, основними проблемними питаннями та ключовими словами (українською та англійською мовами).

Інтерактивне спілкування мало на меті активізувати увагу дискусійними питаннями:

- Чому ви обрали саме цю спеціальність?
- Чи вважаєте ви свою професію престижною?
- Ваша професія в матеріальному плані вас повністю задовольнить?
- В яких іще галузях зустрічається слово машина, авто-?

Протягом заняття студенти заповнювали анкету, яку аналізувала «Колегія роботодавців» і давала свої рекомендації відносно майбутньої посади претендентів:

1. Згідно Квадранту грошового потоку Р. Кіосакі, в якій категорії ви себе бачите? [3, с. 14]

Найманий робітник	Бізнесмен
Самонайм	Інвестор

2. Розмір ваших фінансових надходжень (за місяць);

- через 1 рік після закінчення коледжу;
- через 5 років після закінчення коледжу;
- через 10 років після закінчення коледжу.

3. Що означає знати мову професії?

4. Які вимоги ставляться до молодого спеціаліста?

5. При виконанні складних завдань, які, на ваш перший погляд, виконати неможливо, ви:

А) одразу погодитесь;

Б) одразу відмовитесь;

В) візьметесь за певних умов (обговорите час виконання, попросите створити певні умови, кілька помічників).

6. Автомобіль (автомобілі) якої марки ви б хотіли мати?

7. На яку посаду ви претендуєте?

На допомогу студентам пропонувалися відеоматеріали з досвіду «team work». При формуванні мовних професійних компетентностей важливо вміти моделювати виробничі ситуації. Оскільки заняття було для студентів III курсу, які мають практичний досвід роботи на різних підприємствах, то їм не складно було, підготувавши вдома діалоги українською та англійською мовами, поспілкуватися з уявними клієнтами щодо покупки та діагностування автомобілів. Студенти також прокоментували інновації в роботі з комп'ютерною діагностикою вітчизняних та іноземних автомобілів, використовуючи сучасні програми для спеціалістів з ремонту й обслуговування автомобілів.

Неможливо стати гарним фахівцем без знання термінології. Тому наступний етап заняття містив елементи бесіди з теми «Терміни» та відеодиктант, який передбачав написання термінів за поданим зображенням українською та англійською мовами.

Для опрацювання завдання з теми «Складні випадки керування» викладач української мови обрала командну роботу. Студенти, поділені на дві команди, повинні були встановити відповідність парам слів. Оцінювалась не лише правильність, а й швидкість виконання. Наступний же блок заняття передбачав уміння студентів спілкуватися згідно правил етикету. Адже мовленнєвий службовий етикет – необхідна складова підготовки сучасного фахівця.

Для проведення стрес-інтерв'ю були запропоновані питання співбесіди з реальної практики:

- Якби ви були пластівцями, то якими?
- Скільки разів на день у вас перекури?

- Вам доводилося влаштовувати бійку на роботі?
- Ви судилися зі своїм роботодавцем?
- Я якою твариною ви себе асоціюєте?
- Чому кришки каналізаційних люків круглі? (на думку автора це питання

повинно виявити здатність кандидата до вирішення завдань, творчі можливості, загальний рівень інтелекту, бажання вступати в абстрактні дискусії).

- Що ви поганого зробили за своє життя?
- Чи є у вас дома квіти в горщиках на підвіконні?
- Ви нам не підходите. Переконайте мене в протилежному.
- Якщо ви такий гарний спеціаліст, то чому й досі без роботи?

Використовуючи мультимедійну техніку, студенти обговорили підготовлені вдома резюме, складені англійською та українською мовами, а також підготували доповідь-дослідження «Як знайти роботу своєї мрії?».

А завершальним етапом заняття була дискусія: «Успішні люди. Які вони?» Складаючи портрет успішної людини, студенти розмірковували над лідерськими якостями молодого спеціаліста.

Своєрідною проекцією на майбутню професію став аналіз анкети. Підбиваючи підсумки, «Колегія роботодавців» дала оцінку роботи кожному учаснику заняття і висловила рекомендації відносно посади, яку міг би обіймати претендент. Насамкінець студенти мали виголосити промову в новій якості.

При проведенні заняття були запропоновані різні види діяльності (монологічне та діалогічне мовлення, аудіювання й письмо, командне змагання). Передбачалися такі форми роботи (відеодиктант, презентація, доповіді студентів, вправи на розвиток монологічного мовлення) з урахуванням рівня підготовленості студентів. Вони мали змогу висловити власну думку з приводу співбесіди для отримання певної посади.

Таким чином, застосування багаторівневих і різнопланових завдань, які також передбачають різні форми виконання і контролю, логічно організована послідовність змін діяльності та кількість використаних форм сприяють особистісно орієнтованому навчанню, що значно підвищує мотивацію студента та забезпечує дієвість і ефективність навчального процесу.

Природно, що в межах однієї статті неможливо охопити всі аспекти диференціації та індивідуалізації навчання, що й передбачає перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бокарева Г. В., Образцова Е. М. Проектная работа как эффективный метод обучения иностранным языкам // Наукові записки міжнародного гуманітарного університету. – 2007. – № 6. – С. 99-104.
2. Кийосаки Р., Квадрант Денежного Потока, «Попури», – 2017. – С. 366.
3. Максимова О. Провідний досвід індивідуалізації підготовки та виховання фахівців (аналітичний огляд) / О. Максимова // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Філологічні науки. – 2009. – Вип. 81 (2). – С. 422-430.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А. С. К., 2001. – 256 с.
5. Трофімов Ю. Л., «Інженерна психологія» Підручник для студентів – Київ –2002, – С. 264.

Бовт А.Ю.

викладач,

*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля*

ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН РЕСУРСІВ В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ В КАНАДІ

Сучасний бурхливий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій вимагає модернізації методів і засобів навчання і виховання в усіх закладах освіти. Мультимедійні технічні засоби, он-лайн платформи, відкриті бази даних стають невід'ємними частинами навчально-виховного процесу.

В освітній системі Канади як одній з провідних країн світу навчально-виховний процес та інформаційні технології йдуть поруч, розширюючи можливості підготовки не лише майбутніх фахівців 21 століття, але й виховання культурної, моральної, духовної особистості 21 століття, свідомого громадянина та патріота своєї країни. Велика увага для цього приділяється художньо-естетичному вихованню, яке, за даними ЮНЕСКО, реалізує невід'ємне право людини на освіту та культурний розвиток (визначене в Загальній декларації прав людини та Декларації прав дитини), розвиває індивідуальні здібності людини, сприяє підвищенню якості освіти та заохочує вираження культурного різноманіття [3].

З метою забезпечення рівного та більш широкого доступу до художньо-естетичного розвитку всіх дітей як в навчальному закладі, так і поза його межами, великі організації (як державні і провінційні, так і громадські) створюють бази он-лайн ресурсів, які стають значною допомогою для педагогів та їхніх вихованців, а також для всіх охочих саморозвиватися та самовдосконалюватися.

Наприклад, Конфедеративний центр мистецтв, який розташований в Шарлоттауні, столиці провінції Острів Принца Едуарда, є одним з найбільших мистецьких комплексів Канади, який бере свій початок з 1864 року. Безліч тематичних виставок, галерей, а також надзвичайних драматичних вистав є популярними не лише серед місцевих мешканців, але й серед гостей міста. Одним з напрямків діяльності Центру є художнє виховання дітей та дорослих. З цією метою фахівці Центру проводять уроки танців (балет, сучасні танці, джаз, основи танцювального мистецтва, танці для оздоровлення тощо) та малювання. Але найбільш цікавими є віртуальні виставки [5]. Частково вони представлені відеозаписами з інформацією про експонати Центру, а також з записом процесу постановки вистави. Але є і спеціалізовані веб-сайти, розроблені на базі Центру. Один з них присвячений відомій канадській дитячій письменниці Люсі Монтгомері [2]. За допомогою ретельно розробленого веб-сайту можна ознайомитися з життям та творчістю письменниці, а також самим зайнятися таким популярним видом творчої діяльності як скрапбукінг (від. англ. «scrap» – вирізка, «book» – книга). На сайті містяться детальні інструкції: які обрати матеріали, яким чином їх розташувати, а також відео-уроки і приклади різних видів скрапбукінгу. Окрім того, сайт містить методичні рекомендації для вчителів з організації цього процесу творчої діяльності.

Другим не менш цікавим веб-сайтом є «Історії нації», яка містить історії як видатних, так і звичайних людей різного віку про мистецтво в їхньому житті та житті їхньої рідної країни [4]. Ці історії надзвичайно надихаючі та проникливі. Але, що найголовніше для організації навчально-виховного процесу, вони розрізняються за рівнями, і для кожної історії є окремо розроблений план заняття з детальною інформацією про види вправ, ресурси для більш глибокого вивчення питання та

роздавальні матеріали. Окрім того, ці плани, як зазначено на початку кожного з них, підходять не лише для викладання дисциплін мистецького циклу (наприклад, малювання, музики, драматичного мистецтва), але й інших дисциплін (наприклад, для вивчення мов, історії, політології, географії, математики).

В свою чергу, Королівська музична консерваторія в провінції Онтаріо є ще одним потужним культурним та освітнім закладом, не лише Канади, але й світу. Як стверджують представники Консерваторії, музика володіє надзвичайним перетворювальним потенціалом, вона вивільняє уяву та розвиває інтелект. За свою більш ніж 130-річну історію до діяльності Консерваторії долучилися понад 5 млн. осіб, які досягли значного особистісного розвитку та реалізували власний потенціал [1]. Слід зазначити, що Королівська музична консерваторія є також засновником програми «Навчання через мистецтво», яка передбачає інтеграцію мистецтва в навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів з метою глибшого художньо-естетичного розвитку дітей. Завдяки відчутним позитивним наслідкам програма набула популярності не лише в Канаді, але й за її межами.

На сайті Консерваторії окремих підрозділ присвячений он-лайн навчанню. Консерваторія пропонує платні курси, присвячені розвитку музичного слуху; вивченню пісень, які позитивно спливають на розвиток немовлят; вивченню музичної теорії та історії; та навіть курсів гри на піаніно. Окремо є можливість безкоштовно завантажити мобільні додатки для вивчення музичної теорії за рівнями, які містять більше 70 уроків та 40 інтерактивних ігор для кращого засвоєння матеріалу. Інші додатки присвячені вивченню кожного аспекту музичної теорії окремо (наприклад, ритм, мелодія, пауза тощо). Ще один додаток створений для молодих матерів і містить пісні, які за даними нейродосліджень, сприяють розвитку уваги, пам'яті, реакції та загальному когнітивному розвитку немовлят. Додаток також містить колискові пісні та пісні-ігри. Перевагою таких додатків є їхня доступність у будь-яку мить, навіть за відсутності підключення до Інтернет мережі.

Таким чином, заклади Канади приділяють дуже ретельну увагу художньо-естетичному вихованню не лише учнів і студентів навчальних закладів різних рівнів, але й усіх охочих підвищити свій культурний рівень, розвинути естетичний смак, естетичне сприйняття навколишньої дійсності, а також піднятися на новий рівень духовності.

Список використаних джерел:

1. Digital Learning / The Royal Conservatory of Music [Electronic resource]. – 2017. – Access mode: <https://www.rcmusic.com/learning/digital-learning> (last access: 01.02.18). – Title from the screen.
2. Picturing a Canadian Life: L. M. Montgomery's Personal Scrapbooks and Book Covers / Confederation Centre of the Arts [Electronic resource]. – 2002. – Access mode: <http://lmm.confederationcentre.com/english/welcome.html> (last access: 02.02.18). – Title from the screen.
3. Road Map for Arts Education // The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century. – Lisbon: UNESCO, 2006. – 26 p.
4. Telling Stories: Narratives of Nationhood / Confederation Centre of the Arts [Electronic resource]. – 2002. – Access mode: http://www.nationhood.ca/html_en/index.cfm (last access: 02.02.18). – Title from the screen.
5. Virtual Exhibitions / Confederation Centre of the Arts [Electronic resource]. – 2012–2015. – Access mode: <https://www.confederationcentre.com/en/exhibitions-virtual.php> (last access: 01.02.18). – Title from the screen.

Салтановська С.В.

вчитель історії,

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 26

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У Концепції «Нова українська школа» [1] в якості пріоритетних напрямків освіти виокремлюють перехід до нових освітніх стандартів та впровадження компетентнісного підходу. Тому актуальним стає формування компетентностей учнів у процесі навчання в школі, зокрема на уроках історії. Саме під час вивчення даного предмету у вчителя відкриваються широкі можливості щодо виховання своїх учнів чесними, свідомими громадянами та патріотами України, готовими до самореалізації, постійного (протягом усього життя) саморозвитку та самовдосконалення, прояву своєї активної громадської позиції.

На думку Пометун О. І., компетентність – об'єктивна категорія, яка фіксує суспільно визнаний комплекс знань, умінь, навичок, стосунків тощо певного рівня, які можуть бути застосовувані в широкій сфері діяльності людини [2, с. 16].

Селевко Г. К. визначає компетентність як інтегральну якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності діяльності, що ґрунтується на знаннях та досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності [3, с. 139].

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя [1, с. 12].

В таблиці 1 представлені ключові компетентності учнів та інтерактивні методи навчання, використання яких на уроках історії дозволить сформувати їх на високому рівні.

Наведені в таблиці інтерактивні методи не вичерпують їх загальну і кількість і можуть варіюватися та підбиратися вчителем відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів класу.

На уроках історії ключові компетентності школярів можна формувати шляхом використання різноманітних інтерактивних методів навчання; аналізу історичних подій, фактів та явищ; під час проведення аналогії між минулим і сучасним. Учні повинні зрозуміти, що потрібно брати все найкраще з минулого і користуватися ним в майбутньому, не повторюючи помилок, що призвели до згубних наслідків.

Інтерактивні методи навчання для формування ключових компетентностей учнів на уроках історії

№ п/п	Ключова компетентність	Шляхи формування ключової компетентності	Інтерактивні методи
1	спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	– вільне висловлювання та аргументування власних думок, суджень та їх критична оцінка; – детальна розповідь про історичні події та явища, опис звичаїв, суспільного устрою тощо; – формулювання запитань, ведення дискусії, відстоювання своєї позиції; – складання опорних конспектів, таблиць, схем для кращого запам'ятовування матеріалу.	«Мікрофон», «Акваріум», «Рольова гра», «Коло ідей», «Мозковий штурм», «Займи позицію»
2	спілкування іноземними мовами	– оцінка результатів правління світових історичних громадських та політичних діячів з використанням фраз їх рідною мовою; – активна участь у всіх формах роботи на бінарних уроках (історія та іноземна мова); – моделювання діалогів світових історичних осіб їх рідною мовою.	«Мікрофон», «Рольова гра», «Шкала думок»
3	математична компетентність	– аналіз та узагальнення учнем історичного матеріалу; – визначення масштабу карти; – побудова графіків, діаграм, таблиць тощо; – розв'язування хронологічних задач, визначення хронологічних рамок епох, революцій тощо.	«Мозковий штурм», «Навчаючи-вчуся», «Дерево рішень»
4	основні компетентності у природничих науках і технологіях	– використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії; – проведення спостережень, аналізу; – збирання даних (опитування, анкетування, спостереження); – проведення археологічних досліджень тощо.	«Навчаючи-вчуся», «Коло ідей»
5	інформаційно-цифрова компетентність	– пошук в мережі Інтернет та робота з історичними джерелами та документами; – створення презентацій, публікацій як результатів дослідницької діяльності.	Робота в групах, парах, «Ажурна пилка»
6	уміння навчатися впродовж життя	– пошук додаткових історичних відомостей в мережі Інтернет, бібліотеках, архівних документах; – можливість дистанційного навчання; – вибудовування власної траєкторії самоосвітньої діяльності.	«Шкала думок», «Дерево рішень»
7	ініціативність і підприємливість	– генерування та втілення нових ідей під час групової та індивідуальної роботи; – прояв ініціативи при роботі в команді тощо.	«Коло ідей», «Мікрофон», «Займи позицію»
8	соціальна та громадянська компетентності	– парна, групова, колективна робота учнів; – визначення значення світових історичних подій для історії України; – пояснення історичних процесів, мотивів дій історичних осіб.	«Мікрофон», «Займи позицію», «Дерево рішень», «Судове слухання»
9	обізнаність та самовираження у сфері культури	– толерантне ставлення до інших націй і народів, засудження геноцидів; – визначення та порівняння особливостей архітектури, живопису, музики тощо різних культур.	«Ротаційні трійки», «Ажурна пилка»
10	екологічна грамотність і здорове життя	– усвідомлення важливої ролі забруднення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини через проведення аналізу історичних подій, що призвели до екологічних катастроф і т.п.	«Громадянське слухання», дебати

Список використаних джерел:

1. Концепція «Нова українська школа». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини/2016/12/05/konczepczyia.pdf>.
2. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 15-25.
3. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация / Г.К. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.

Сувальська О.В.

викладач,

*Аграрно-економічний коледж
Полтавської державної аграрної академії*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Інформатизація освіти є однією з ключових умов, що визначає подальший успішний розвиток інтелектуального потенціалу нації і суспільства в цілому. Інформатизація освіти вимагає впровадження у вищу освіту інноваційних методів, засобів та форм професійної підготовки майбутніх фахівців нової формації, створення потужної інформаційної інфраструктури у вищих навчальних закладах з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем. При цьому основою процесу інформатизації освіти – є сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Уміння викладача вдало застосовувати інформаційно-комунікаційні технології при викладанні навчальної дисципліни є одним з важливих структурних компонентів професіоналізму.

Потреби сучасного життя стимулюють модернізацію вітчизняної освіти і висувають перед вищими навчальними закладами вимогу постійного підвищення рівня підготовки фахівців будь-якої сфери на основі нових стандартів у рамках компетентнісного підходу. Успішне вирішення поставлених завдань призводить до необхідності використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі вищої школи з метою підвищення його ефективності і покращення якості навчання з урахуванням специфіки конкретної навчальної дисципліни.

Інтеграція вітчизняної освіти до світового освітнього простору, запровадження високих освітніх стандартів – це головні чинники, які визнають інформатизацію освіти одним з пріоритетних державних завдань. Інформатизація освіти передбачає процес створення, впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності усіх видів діяльності, що здійснюються в системі освіти.

Над проблемою застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сьогодні працюють багато українських науковців, серед яких В. Ю. Биков, О. М. Бондаренко, Я. В. Булахова, В. Ф. Заболотний, А. В. Зубов, Г. О. Козлакова, О. А. Міщенко, О. П. Пінчук, О. В. Шестопап та інші [4].

Поняття «*інформаційно-комунікаційні технології*» (ІКТ) не є однозначним. Узагалі ІКТ можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і засобів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією. Під

технологічними інструментами та засобами мають на увазі комп'ютери, мережу Інтернет, телефонні засоби зв'язку, телебачення, різноманітне програмне забезпечення, мультимедійні технології тощо.

До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання відносяться: офісне та спеціалізоване програмне забезпечення, комп'ютерні навчальні програми, електронні посібники та підручники, діагностично-тестові системи, лабораторні комплекси, мультимедійні презентації, хмарні технології, системи дистанційного навчання та експертні системи, бази даних, прикладні програми тощо.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні різних дисциплін виявило ряд переваг і недоліків.

Розглянемо основні переваги застосування ІКТ на заняттях. Перш за все інформаційно-комунікаційні технології підвищують мотивацію студентів до навчання, сприяють розвитку креативного мислення, дозволяють економити навчальний час, збільшують обсяг самостійної роботи студентів, роблять процес оцінювання знань студентів більш об'єктивним. ІКТ дають можливість у більшій мірі індивідуалізувати процес навчання, зменшуючи фронтальні види робіт і збільшуючи частку індивідуально-групових форм і методів навчання. Інтерактивність і мультимедійна наочність сприяє кращому представленню, і, відповідно, кращому засвоєнню інформації. ІКТ дозволяють наблизити традиційну методику навчання до вимог сьогодення.

Викладач, який застосовує у своїй діяльності інформаційно-комунікаційні технології, має можливість: постійно підвищувати свій професійний рівень; отримувати найсучаснішу інформацію з різних тем; оновлювати навчальний та дидактичний матеріал; отримувати кваліфіковані консультації та поради експертів; публікувати свої навчальні матеріали; брати участь в обговоренні опублікованих матеріалів; брати участь в професійних конкурсах, вебінарах; спілкуватися і обмінюватися досвідом з колегами на різних форумах, в тому числі з інших країн.

Проте існує ряд недоліків, які гальмують процес впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему освіти: недостатня комп'ютерна грамотність викладачів та студентів; необхідність педагогу розробляти власні навчально-методичні програмні засоби, що потребує великої кількості часу і спеціальних знань [3]; недостатня забезпеченість навчальних закладів комп'ютерною і мультимедійною технікою; недостатня швидкість Інтернету; швидкий розвиток комп'ютерних технологій і відставання методики їх впровадження в освіту; обмеження живого спілкування студентів між собою та з викладачем; скорочення соціальних контактів, що призводить до більш вираженого індивідуалізму. Поверхневе використання Інтернет джерел часто призводить до бездумного копіювання студентами готових рефератів, проектів, доповідей, рішень готових задач. Є багато студентів, які сприймають комп'ютер тільки як іграшку або засіб спілкування в соціальних мережах, що навпаки може формувати шаблонне мислення і безініціативне ставлення [5]. Тому досить важливою є підготовка студентів до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання, спрямування їх знань ІКТ у потрібне русло.

Викладач повинен вміло застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час навчального процесу, які б дозволили кожному студенту виявити свою активність, творчість, показати свої знання, вміння вирішувати задачі практичного характеру. Завдання викладача – реалізувати особистісно-орієнтований підхід до кожного студента через активізацію пізнавальної діяльності студентів в процесі використання нових інформаційних технологій: При підготовці та проведенні занять з навчальної дисципліни доцільно застосовувати різні форми ІКТ під час різних етапів заняття, не забуваючи про методику проведення заняття. Адже, викладач при відборі навчального матеріалу повинен дотримуватися основних дидактичних

принципів: систематичності і послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості та ін. При цьому потрібно пам'ятати, що комп'ютерна техніка не замінює викладача, а тільки доповнює його.

Одним з основних пріоритетів державного розвитку – є інформатизація освіти, яка передбачає процес створення, впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності навчального процесу. Тому однією із задач сучасної освіти є підготовка професійних фахівців, які вільно орієнтуються у світовому інформаційному просторі, використовуючи сучасні комп'ютерні технології.

Сьогодні відбувається активне впровадження в навчальний процес різноманітних ІКТ, зокрема, мультимедійних, інтерактивних та хмарних технологій. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі дозволяє реалізувати особистісно-орієнтований підхід до кожного студента, що є одним з основних завдань сучасної освіти, сприяє вихованню інтелектуальної особистості, спонукає до творчості та самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. / Т.І. Коваль. – К.: Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.
2. Денисенко В.В., Вінник М.О., Тарасіч Ю.Г. Готовність студентів до використання ІКТ у навчальному процесі ВНЗВ / В. Денисенко, М.О. Вінник, Ю.Г. Тарасіч // Інформаційні технології в освіті. – 2015. – № 23. – С. 43-51.
3. Зіборова В.В. Формування інформаційної компетентності викладача / В.В. Зіборова / Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 8 (195). – С. 64-68.
4. Науменко О.М. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання засобів ІКТ в навчальній діяльності [Електронний ресурс] / О.М. Науменко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2007. – № 3 (4).
5. Повічан Т.Ю. Позитивні й негативні сторони застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://informatika.udpu.org.ua/?page_id=2805.
6. Постоян Т.Г. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб якісної підготовки майбутніх менеджерів освіти / Т.Г. Постоян // «Молодий вчений». – 2015. – № 2 (17). – С. 91-94.

Хабюк А.Я.

аспірант,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У СФЕРІ ОСВІТИ

Інформаційно-комунікативні технології здійснили та продовжують здійснювати суттєвий вплив на розвиток освіти. Щодня ця сфера розвивається та удосконалюється, що призводить до різних наслідків. Говорячи про наслідки впливу слід звернути увагу на ті негативні зміни, що сталися в навчальному, студентському середовищі. Більшість з них є очевидною і тому державою приймаються відповідні заходи щодо попередження та роботи з ними [3]. Проте, є певні зміни в векторі розвитку свідомості як студентів так і викладацького складу в контексті розвитку ІКТ. Розглянемо деякі сфери негативного впливу ІКТ.

Перш за все, основним негативним наслідком є моральний розлад та кібернебезпека. Інформаційному впливу більш за все піддається наймасовіша та найбільш активна частина аудиторії Інтернету – молодь. Саме на неї спрямований

потік інформації, більшу частину якої вона не в змозі адекватно як сприйняти та оцінити, так і правильно використати. Для вмілого використання потоку інформації з Інтернет-простору необхідно володіти критичним мисленням, щоб мати змогу проаналізувати та оцінити рівень достовірності і безпеки, що містить віртуальне середовище. Якщо говорити про моральні проблеми, то до них можна віднести зловживання та неправильне використання невідповідних матеріалів, можливість доступу до «сайтів для дорослих» та ін. На стику з цією проблемою є проблема Інтернет безпеки, і такі новоутворення як кібер-грумінг, кіберпереслідування, порушення особистої конфіденційності, шахрайство (фармінг та фішінг) та інші. Нажаль, не дивлячись на великий прогрес у розвитку ІКТ, Україна значно пізніше опанувала Інтернет ніж інші країни Європи. Крім цього серед користувачами ІКТ в основному є молоде покоління, яке значно відчутно краще оперує технологіями ніж їх батьки. У зв'язку з цим, протидія різним видам негативного впливу веб-простору значно відстає від інших країн. В Європі батьки широко використовують програмні продукти, які захищають дитину від небезпек Мережі. Ці продукти мають загальну назву «Батьківський контроль» (Parental Control). З їх допомогою можна регламентувати час, який дитина може провести за комп'ютером, дозволити заходити тільки на певні сайти та інше. В Україні ж, за даними останнього дослідження, 56% батьків, які підтвердили, що використовують програму батьківський контроль, мали на увазі психологічний контроль дітей. Вони запитують, які сайти відвідувала дитина, чи є проблеми в Мережі та інше [1]. Є надія, що на сьогоднішній день більше батьків будуть мати можливість мудро контролювати використання Інтернет ресурсів своїми дітьми та збільшувати свою власну обізнаність в даних питаннях.

Якщо говорити про правові та етичні питання впливу ІКТ на освіту, слід зазначити таку проблему як кібер-піратство або порушення авторського права. Це викрадення програмного забезпечення або використання неліцензійного / піратського програмного забезпечення. Це включає в себе всі аспекти створення та/або використання незаконних копій програмного забезпечення. Кримінальний кодекс встановлює відповідальність за порушення авторських і суміжних прав у статті 176; відповідальність настає за незаконні відтворення, розповсюдження чи інше використання творів, які є об'єктом авторського права, без дозволу авторів, якщо ці дії спричинили шкоду у значному розмірі. Крім того, у статті 51-2 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» передбачається адміністративна відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності [4]. Не дивлячись на це, у більшості навчальних середовищ піратське програмне забезпечення є доступним, головним чином серед студентів, і це породжує серйозні юридичні та етичні проблеми. Практично кожен студент має принаймні одне неавторизоване або незаконно придбане програмне забезпечення.

Також до цієї категорії можна віднести плагіат. Нажаль, ця проблема розповсюджена не тільки серед студентів, а серед і викладачів навчальних закладів. Користуючись можливістю використовувати функцію «копіювати-вставити» більшість наукових робіт, рефератів та інших результатів розумової праці є переказом одне одного. Дуже часто важко знайти оригінальне джерело інформації. Це є не тільки порушенням авторського права, неповажне ставлення до інтелектуальної власності інших людей, а, власне, і відсутність особистого інтелектуального росту. Цей фактор значно впливає на розвиток мислення молоді, яка, за вимогами сучасності, робить все як найшвидше. У своїй роботі В. В. Побіженко та І. А. Побіженко зазначають, що в Україні є найбільша кількість університетів на душу населення серед інших країн Європи. При цьому, в Україні більший відсоток випускників шкіл вступають до університетів. Проте, велика кількість студентів робили свої наукові праці, використовуючи Мережу та не

замислювалися над змістом матеріалу. Це призвело до великої кількості «скопійованих» думок та висновків та не було зроблено власного внеску. Автори цієї статті вважають, що якщо українські студенти і надалі будуть ігнорувати авторське право і видавати чужі думки і наробки за власні, то Україні загрожує «справжня епідемія плагіату» [2].

До вищезазначених негативних наслідків розвитку ІКТ можна також додати:

– втрата розвитку основних навичок арифметики, що має особливе значення для студентів математично-технічного напрямку;

– зниження рівня грамотності, за рахунок використання перевірки правопису та граматичних особливостей програмного забезпечення, наприклад, текстової обробка Microsoft;

– розвиток більш пасивного мислення, зосередженого в основному на пошуку ефектної форми вираження, ніж на самому контенті матеріалу.

Пошук рішень даних проблем є необхідним для утримання контролю за негативними вже існуючими наслідками розвитку ІКТ. Проте особливим викликом як системі освіти так і науковцям, і суспільству в цілому є формування відповідального відношення молоді до користування та власного внеску в Інтернет-простір. Завдяки ІКТ суспільство перебудовується в абсолютно новий формат і дуже важливо, щоб це нове середовище було інформаційно та морально безпечним, а також створювало рівні умови для розвитку молодого покоління.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aif.ua/society/law/962428>.
2. Побіженко В.В., Побіженко І.А. Системи обробки інформації, УДК [347.78:004.738.5]:378, Харківська державна академія культури, Харків, 2011, випуск 8(98).
3. Закон України про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПЕДАГОГІКИ

МАТЕРІАЛИ ІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 27.02.2018. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 10,93. Тираж 100. Замовлення № 0218/05.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво «Молодий вчений»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
Телефон: +38 (0552) 39-95-30
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5761 від 09.11.2017 р.